

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВИХ
ТА ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти*

*(2 червня 2021 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

Дніпро
2021

УДК 34 + 351
А 43

*Ухвалено до друку
Науково-методичною радою Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
протокол № 10 від 17.06.2021*

А 43 **Актуальні дослідження правових та економічних процесів у контексті євроінтеграції** : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здоб. вищ. освіти (м. Дніпро, 2 черв. 2021 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 244 с.

ISBN 978-617-8032-20-3

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні дослідження правових та економічних процесів у контексті євроінтеграції», в якій взяли участь ад'юнкти (аспіранти, здобувачі), слухачі магістратури, курсанти та студенти закладів вищої освіти України. Тематика публікацій охоплює найбільш актуальні проблеми юриспруденції та економіки.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих закладів вищої освіти України, зокрема слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок у відповідних галузях.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

д-р юрид. наук, проф. **Л. Р. Наливайко** (*голова*); к.е.н., доц. **М. М. Вакулич** (*заст. голови*); д.е.н., проф. **Н. І. Верхоглядова**; д.ю.н., доц. **С. В. Обшалов**; д-р юрид. наук, доц. **В. М. Савіщенко**; к.ю.н. **С. М. Балабан**; к.ю.н. **К. В. Бахчев**; к.ю.н. **В. О. Лазарєв**.

*Матеріали подано у редакції авторів тез.
Викладені авторами факти, судження та висновки
не завжди поділяються редколегією*

ISBN 978-617-8032-20-3

© ДДУВС, 2021

© Автори, 2021

З М І С Т

Авдієнко І.С.

Договір про фінансування судових витрат у справах про відшкодування позадоговірної шкоди – новітній тренд сучасної Європи 11

Аксьонов Є.М.

Правові та тактичні аспекти затримання особи співробітниками Національної поліції із застосуванням кайданків 13

Аксьонов Є.М.

Національне антикорупційне бюро як один із провідних органів протидії корупції в Україні: актуальні проблеми та перспективи розвитку правоохоронного органу 15

Аксьонов Є.М.

Порівняння захисту сервітутних прав у римському та сучасному праві 18

Аксьонов Є.М.

Діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї 20

Антіпов А.Д.

Особливості протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з розповсюдженням наркотичних засобів через мережу Інтернет 22

Балецька А.І.

Особливості поділу спільного майна подружжя 25

Безрідна Н.О.

Поняття та захист авторського права в Україні 27

Бірюлін В.В.

Визначення пріоритетів збалансованого розвитку України на шляху євроінтеграції 29

Боршовська В.В.

Проблеми прийняття спадщини при здійсненні опіки над майном 33

Ботнаренко І.А., Захарова М.С.

Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 133 Кримінального кодексу України (зараження венеричною хворобою) 36

Вербицька А.

Інформаційна безпека та інформаційні війни у сучасному політико-правовому просторі України 39

Вербицька А.

Проблеми зловживання правом на свободу інформації 42

Волошин О.Г., Мамульчик А.А.

Актуальні питання законодавчого забезпечення генетичної (геномної) ідентифікації людини в Україні 45

Волошина Ю.В.

Сучасний стан системи державного управління у сфері інтелектуальної власності 49

Гаць Д.О.

Сучасні види металюної холодної зброї як об'єкт криміналістичного дослідження 53

Герасимов А.Є.

Легалізація криптовалюти в Україні: актуальність проблеми та перспективи її розв'язання 55

Гладкова О.Є.

Судова промова захисника 57

Гордейченко Р.Р.

Психологічні особливості слідчої діяльності 60

Григорян А.М.

Особливості кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого статтею 304 Кримінального кодексу України 62

Грицієнко В.В.

Правовий аспект реалізації гендерної політики в Україні 65

Гуц А.С.

Особливості захисту права приватної власності за цивільним законодавством України 67

Давиденко А.Д. Франчайзинг як форма підприємницької діяльності	69
Дідовець Я.О. Голографічний захист від підробки сучасних банкнот євро	71
Дубинець В.К. Гендерна рівність як складова розвитку демократичного суспільства	75
Жукоцький В.О. Щодо визначення оперативно-розшукової характеристики злочинів, пов'язаних з розповсюдженням порнографічних предметів у мережі Інтернет	77
Зігунов В. Г. Правові форми захисту права громадян на доступ до інформації про діяльність державних органів в умовах інформаційного суспільства ...	81
Калашнік Є.О. Когнітивні упередження як фактор змін в правосвідомості: філософсько-психологічні аспекти	83
Каленич Д.А. Діджитал-комунікація в закладах вищою освіти	85
Капінус М.А. Деякі особливості кримінального провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю	88
Карпенко В. О. Деякі питання інформаційного забезпечення діяльності органів Національної поліції України	92
Кіреєва Л.В. Сучасні питання проведення судово-психіатричної експертизи	94
Клементьєва М.С. Вчені, які сприяли розвитку судової балістики я к галузі криміналістичної техніки	97
Кльова В.О. Актуальні проблеми реалізації довічного позбавлення волі в кримінальному праві	99

Книш С. В.

Особливості дисциплінарної відповідальності за вчинення юридичних деліктів у сфері інформаційних правовідносин 102

Кобилинський В.М.

Вогнепальна зброя, як об'єкт судово-балістичних досліджень 104

Коломієць Д.А.

Проблемні питання огляду трупа на місці події 106

Коптяєва А.Ю.

Щодо перспектив запровадження інституту сімейної медіації в Україні ... 110

Коптяєва А.Ю.

Актуальні питання кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи 114

Крамарук А.М.

Причини дорожньо-транспортного травматизму та шляхи його зниження 117

Кузюкова Є.Є.

Особливості укладення договорів подружжя щодо спільного майна 119

Курченко А.Р.

Особливості спадкування за заповітом за чинним законодавством України 121

Лазарєва Я.А.

Закордонний досвід застосування «OSINT» у протидії кримінальним правопорушенням 123

Лазарєва Я.А.

Проблеми та перспективи поширення ліберальних ідей в Україні 126

Левченко А.І.

Завдання та сучасні можливості застосування криміналістичної техніки при розслідуванні кримінальних проваджень 128

Ленкова Т.Р.

Деякі психологічні аспекти психології серійних вбивць 132

Липка Я.В. Щодо застави майнових прав	135
Лозицький М.П. Делінквентність неповнолітніх у вчиненні дорожньо-транспортних пригод: причини та фактори	138
Лукомська А.А. Відповідальність лікарів у контексті пандемії COVID-19 при застосуванні лікарських засобів поза призначенням	142
Малишевська К.Г. Проблемні питання віктимології та суїцидальної поведінки	145
Маліна А.А. Особистість злочинця у кримінологічній науці	148
Марищенко Я. С. Основні принципи функціонування департаменту кіберполіції в структурі Національної поліції України	150
Масько І.В. Оренда житла з викупом	152
Миропольський В. В. Проблема комерційної таємниці та система її охорони.....	155
Мінченко О.В. Формування стресостійськості працівників поліції	159
Мошкаріна А.Я. Особливості цивільно-правової відповідальності осіб з вадами волі	161
Нальотова А.К. Актуальні питання антикризового управління на вітчизняних підприємствах в умовах євроінтеграції	163
Нікітенко В.В. Захист прав споживачів при придбанні товару через мережу Інтернет ...	166

Олійник І.О.

Загальна характеристика детермінантів злочинності в Україні:
причини їх виникнення та попередження 168

Падафа А.О.

Використання соціальних мереж у кримінальному аналізі 170

Перець В.А.

Основні проблеми спадкування за законом 172

Піскун Д.А.

Кримінальна відповідальність за прийняття пропозиції,
обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою 174

Пугачова Ю.О.

Особливості розірвання договору дарування 177

Ревенко А.В.

Проблеми спадкування за заповітом 180

Рец В.В.

Тимчасовий доступ до речей і документів як засіб отримання
доказів у кримінальному процесі..... 183

Романов М.Ю.

Зміст і сутність поняття стажування в контексті післядипломної
освіти працівників підрозділів дізнання Національної поліції України 185

Рудницька К.Г.

Психологічна характеристика спонтанного злочинця 188

Семенюк Д.С.

Причини суїцидальної поведінки в підлітковому віці 192

Серафимчук І.О.

Особливості прояву агресії у курсантів та співробітників
правоохоронних органів 194

Стулій В.О. Актуальні питання застосування інформаційних технологій	197
Терещук Є.М. Психологічна безпека здобувачів вищої освіти в контексті євроінтеграції	199
Трень Т.О. Конституційне регулювання процесу внесення змін до Основного закону Української Держави та конституцій окремих пострадянських держав на сучасному етапі їх розвитку	203
Федорченко А.Ю. Міжнародний досвід переходу прав власності під час спадкування	205
Федченко Т.К. Сучасний концепт теорії держави і права як навчальної дисципліни та науки	207
Федченко Т.К. Необхідність застосування профайлінгу при складанні психологічного портрета злочинця	209
Фісюк Ю.С. Правова природа договору про надання правових послуг	211
Халапсіс О.В., Ткаченко П.І. Дослідження економічної злочинності в контексті кримінально-правової та кримінологічної доктрини	214
Ханчич В.В. Кількісно-якісні показники терористичних злочинів в Україні	216
Хмеленко К.М. Право на приватну власність та вільну конкуренцію: історичні складові та перспективи України в аспекті євроінтеграції	219
Царук А.В. Інформаційно-аналітична діяльність Державної прикордонної служби України в контексті євроінтеграції	223

Черевко Н.П.

Позовна давність у контексті сучасного праворозуміння 226

Чернов С.І.

Справедливість як об'єктивна основа
здійснення та захисту цивільних прав 229

Шемет У.Р., Киян В.Я.

Проблема соціального забезпечення
в умовах сучасних соціальних ризиків 232

Шеремет Д.С.

Актуальні проблеми перекладу термінів
кримінального права та процесу 235

Шишкіна К.О.

Процесуальний статус суб'єктів,
що здійснюють дізнання у провадженнях
про кримінальні проступки 239

Авдієнко І.С., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОГОВІР ПРО ФІНАНСУВАННЯ СУДОВИХ ВИТРАТ У СПРАВАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ПОЗАДОГОВІРНОЇ ШКОДИ – НОВІТНІЙ ТРЕНД СУЧАСНОЇ ЄВРОПИ

Будь-який судовий процес - це "задоволення", за яке вам доведеться заплатити. Подання позову передбачає певні витрати, які іноді можуть бути значними. Позивач сплачує судовий збір, послуги адвоката або іншої особи, яка надає правову допомогу, оплачує послуги експертів, процес збору доказів у свідків тощо. Відповідач також несе витрати на правову допомогу, а також інші витрати, які пов'язані з його участю у провадженні. Стаття 79 Цивільного процесуального кодексу України, крім судового збору, відносить до судових витрат витрати на правову допомогу; витрати сторін та їх представників, пов'язані з явкою в суд; витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та судових експертиз; витрати, які пов'язані з вивченням доказів за місцем їх знаходження та іншими необхідними для справи діями; витрати на публікацію повідомлення про виклик відповідача в пресі. І якщо до цього додати витрати, які не мають прямої грошової форми, але в підсумку призводять до втрати грошей (витрати часу, втрачені можливості тощо), то виявляється, що вступ у цивільний процес вимагає значних інвестицій.

Зокрема, це стосується вимог про відшкодування збитків, де вимоги потерпілого можуть оцінюватися в десятки або сотні тисяч гривень, а також часто передбачають дорогі процесуальні дії, такі як встановлення рівня інвалідності, психологічна або психіатрична експертиза у разі позову за моральну шкоду, різні експертизи для встановлення розміру майнової шкоди тощо. Такі витрати на цивільне судочинство можуть призвести до відмови потерпілого звернутися до суду, а отже, залишити його права та охоронювані законом інтереси без захисту. Це суперечить меті існування деліктного права.

Ця проблема викликає велике занепокоєння у європейських юристів - фахівців у галузі деліктного права. І як один із можливих шляхів її вирішення сьогодні пропонується залучення третіх осіб до фінансування судових витрат у справах про відшкодування позадоговірної шкоди (Third Party Funding in Tort Litigation) [1]. Річ у тім, що всі витрати, які пов'язані із судовим спором

про заподіяння збитків, що не пов'язані з договорами, нестиме третя сторона (іноді її називають «інвестором»). У цьому випадку, якщо позов буде виграний, судові витрати покриє відповідач, який програв. Крім того, позивач сплатить "інвестору" винагороду в розмірі певного відсотка від суми виграшу.

Договір про фінансування процесу відшкодування позадоговірної шкоди відноситься до ризикових контрактів. Однак ризик тут оцінюється як подібний до інвестиційного ризику, коли інвестуючи, людина розраховує отримати прибуток, але певний ризик збитків залишається. Такі відносини між позивачем та "інвестором" серйозно обговорюються європейськими юристами і навіть були предметом основної доповіді на 16-й щорічній конференції з питань європейського деліктного права, що відбулася у Відні 20-22 квітня 2017 р. [2]. Водночас позитивними сторонами такої угоди було покращення доступу до правосуддя; сприяння більш відповідальному підходу до формулювання позовних вимог ("інвестор" спочатку проаналізує можливість отримання компенсації, і якщо він оцінить її позитивно, її може аналогічно оцінити суд); сприяння встановленню більш адекватних сум витрат на юридичну допомогу («інвестор» «торгуватиметься» з адвокатом і не дозволить йому завищувати гонорар); швидший та раціональніший судовий процес ("інвестор" буде стежити за явкою сторін, підготовкою до процесу, аргументацією тощо). Щодо недоліків фінансування судового процесу сторонніми особами, то така поява трикутника «позивач - адвокат - інвестор», і, відповідно, втручання «інвестора» у ведення справи адвокатом та в участь у справі позивача. Що стосується вітчизняних реалій, то за нинішнього рівня довіри до судової влади навряд чи можна говорити про появу бажаючих вкласти гроші в чужий позов, щоб отримати прибуток від компенсації, отриманої позивачем.

Однак судова реформа, прагнення відновити довіру до суддів, оновлення судової системи рано чи пізно призведуть до зміни ставлення суспільства до судового розгляду. А випадки збитків теоретично можуть бути предметом "інвестицій". У цьому випадку юриспруденція зіткнеться з низкою важливих питань, зокрема, взаємозв'язку між свободою договору та нормами цивільного процесу. Наприклад, точно виникне питання щодо реалізації позивачем права на зміну позовних вимог, права на відкликання позову. І як це буде пов'язано з його обов'язком перед «інвестором». Також участь «інвестора» у цивільному процесі щодо позадоговірної шкоди вплине на можливість та умови врегулювання спору за домовленістю сторін (в результаті медіації або звичайної згоди сторін). Оскільки позасудове врегулювання спору також повинно враховувати інтереси «інвестора» та його внесок у фінансування цивільного судочинства. Питання захисту "інвестора" від недобросовісного позивача (приховування фактів, що мають значення для справи, несвоєчасні розрахунки тощо) і навпаки - захист позивача від "інвестора", який може повністю взяти на себе стратегію судового розгляду, ігноруючи позицію позивача.

Угода про фінансування сторонніх витрат третьою стороною (Third Party Funding in Tort Litigation) ще не вступила в українську юридичну реальність.

Однак ця угода дефакто існує в Європі та активно обговорюється європейською юридичною спільнотою. У зв'язку з цим воно не повинно залишитися непоміченим сучасними дослідниками цивільних деліктів, договірному права, цивільного судочинства. Українське суспільство має бути готовим поповнити систему контрактів контрактом про фінансування судових витрат, як тільки в країні складуться сприятливі обставини.

1. Willem H. Van Boom (ed.). Litigation, costs, funding and behaviour. Implications for the law. Routledge, 2017. 249 p.

2. Willem van Boom. Comparative Aspects of Third Party Funding in Tort Litigation. URL: <http://www.ectil.org/ectil/Acet/Programme.aspx>.

3. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 18.03.2004, редакція від 01.04.2016 [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]// Відомості Верховної Ради України 18.12.2016 – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>.

Аксьонов Є.М., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Анісімов Д.О.,
викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ ТА ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ СПІВРОБІТНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ КАЙДАНКІВ

Співробітники Національної поліції під час виконання своїх професійних обов'язків можуть застосовувати визначений перелік примусових заходів. Такі заходи є невід'ємною складовою ефективною роботи поліцейських. Якість та вміння доцільно застосовувати примусові заходи показує реальну професійність роботи співробітників Національної поліції України. Під час затримання особи поліцейські також можуть застосовувати кайданки, але таке затримання має багато особливостей, пов'язаних із правовим аспектом.

Слід зазначити, що застосування кайданків поліцейськими регламентуються Законом України (далі - ЗУ) «Про Національну поліцію», а саме: п.3 ч.3 ст.42 (для виконання своїх повноважень співробітники Національної по-

ліції мають право використовувати такі засоби обмеження рухомості: кайданки, сітки для зв'язування тощо); п.1 ч.3 ст.45 становить загальний перелік підстав, за яких може бути застосований даний спеціальний засіб; п.6 ч.4 ст.45 встановлює обмеження щодо застосування даного спеціального засобу (кайданки не можуть бути використані безперервно або без послаблення тиску на більш як 2 години) [1].

До тактичних порад щодо використання кайданків під час затримання особи слід віднести наступні: по-перше, кількість поліцейських повинна вдвоє перевищувати кількість правопорушників з метою особистої безпеки співробітників Національної поліції та оточення (один поліцейський повинен контролювати можливу несанкціоновану поведінку затримуваного під загрозою вогнепальної зброї, задушливого чи іншого больового прийому, другий – займається надяганням кайданків); по-друге, у ситуації, коли поліцейський знаходиться один на один із правопорушником і вимушений використовувати для його затримання кайданки, він повинен володіти технікою надягання кайданків, уміти використовувати їх як металеве, так і ударне знаряддя (надягання наручників повинно бути швидким та жорстким, робитися одним рухом, це досягається шляхом застосування пістолетного хвату, міцно затиснутого в кулаці) [2].

Найнебезпечнішим затриманням із надяганням кайданків є те, при якому затримуваний знаходиться у невідгідному для себе положенні, а також не може чинити опір працівнику Національної поліції. Після застосування прийомів фізичного впливу найефективніше привести особу в положення «лежачи на землі обличчям вниз», контролюючи при цьому його дії за допомогою впливу на больові точки тіла затримуваного. Надягати кайданки необхідно, починаючи із скованої кінцівки особи, не послабляти на неї больового ефекту, подавати чіткі команди. Ігнорування виконання команди затримуваним має супроводжуватися посиленням больового впливу на кінцівку з метою примусити особу виконувати дану команду [3].

Під час проведення силового затримання правопорушника дії поліцейських повинні бути завчасно оговорені та відпрацьовані. Подання спеціальних команд під загрозою застосування табельної зброї примушує правопорушника прийняти положення, зручне для надягання кайданків, але не зручніше для його самого. Чіткі та гучні команди роблять психологічний вплив на затримуваного. Розташування поліцейських також має бути незвичайним: працівники Національної поліції повинні стояти так, щоб ніхто з них не опинився на одній лінії, що може призвести до неможливості застосувати вогнепальну зброю у разі ускладнення ситуації [4].

Отже, затримання особи співробітниками Національної поліції із застосуванням такого спеціального засобу як кайданки, повинно виконуватися із дотриманням певних тактичних та правових вимог. Від цих факторів залежить якість виконання службових обов'язків, покладених на поліцейських, життя та здоров'я самих співробітників та оточуючих. Дотримання даних

вимог є обов'язковим та невід'ємним кроком до збільшення ефективності роботи поліцейських.

1. Закон України «Про Національну поліцію України»: від 7 листопада 2015 року. // URL:
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 15.05.2021).
3. Дідковський В. А., Бондаренко В. В., Кузенков О. В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України – Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П. 2019. – 98 с. (дата звернення 15.05.2021).
4. Пліско В.І., Бутов С.Є., Ємчук О.І., Соловійов В.В. Застосування заходів фізичного впливу в умовах небезпеки : навч.-метод. посіб. К.: Наук. Світ, 2012. 47 с. (дата звернення 15.05.2021).
5. Дідковський В.А., Кузенков О.В., Буряк С.В., Гриньов І.М., Арсененко О.А., Чорний С.С. Спеціальна фізична підготовка працівників ОВС (матеріали для підготовки до державної атестації): навч. посіб..К. : НАВС, 2013.108 с. (дата звернення 15.05.2021).

Аксьонов Є.М., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Зеленський Є.С.,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО ЯК ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ ОРГАНІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Боротьбі з корупцією приділяють зараз особливу увагу в усіх країнах світу. Корупція є злочинною діяльністю в сфері політики або державного управління, що полягає у використанні посадовими особами довірених їм владних повноважень та прав для особистого збагачення. Вона стала такою розповсюдженою, що прояви корупції зустрічаються в усіх країнах світу. Але не кожна держава має достатньо ефективний та справедливий механізм боротьби з даним явищем політики та державного управління [1].

В.М. Пасічник стверджував: що умовою максимального успіху боротьби з корупцією є посилення покарання за корупцію, запровадження кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у цій сфері. Згідно ст. 36 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, кожна країна, що входить

до цієї організації, у тому числі Україна, повинна мати орган, органи або осіб, які відповідно до основоположних принципів правової системи здійснюють боротьбу та протидію корупції шляхом застосування правоохоронних заходів. Такі органи чи органи наділені необхідною самостійністю, згідно основоположним засадам правової системи своєї держави, щоб мати можливість здійснювати свою діяльність ефективно без будь-якого неналежного впливу. Обов'язково працівники такого органу або органів повинні мати достатній рівень знань у цій сфері, відповідну кваліфікацію та доступ до ресурсів, які застосовуються під час виконання покладених на неї повноважень та завдань [2].

З метою підвищення ефективності протидії корупції в Україні, із врахуванням міжнародного досвіду, проводиться інституційна реформа органів, що здійснюють досудове розслідування і кримінальне переслідування у провадженнях про корупційні злочини, внаслідок чого і було створено абсолютно новий правоохоронний орган – Національне антикорупційне бюро України, діяльність якого регламентується Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України», що набув чинності 25 січня 2015 року. Національне антикорупційне бюро України (далі НАБУ) має прямий доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користується державними, у тому числі урядовими засобами зв'язку та іншими технічними засобами. НАБУ уповноважено від імені України надавати міжнародні доручення щодо проведення оперативно-розшукових та слідчих дій, укладати угоди про співробітництво з питань її повноважень з іноземними і міжнародними правоохоронними органами та організаціями, звертатися від імені України до іноземних державних органів в установленому законодавством України та відповідних держав порядку тощо [3].

Правовою основою діяльності Національного антикорупційного бюро України є Конституція України (як Основний закон держави закріплює фундаментальні засади прав і свобод людини, державного управління); Кримінальний процесуальний кодекс України; Кодекс України про адміністративні правопорушення (встановлює загальні засади ведення провадження у корупційних справах); Закони України «Про Національне антикорупційне бюро» (регламентує функціонування цього органу та основоположні принципи його діяльності), «Про засади запобігання і протидії корупції», «Про банки і банківську діяльність», «Про депозитарну систему України» (встановлює порядок доступу Національного бюро до інформації, що містить банківську таємницю).

Впровадження антикорупційної реформи в Україні, на мій погляд, дуже гальмується на місцевому та регіональному рівнях. Якщо визначити рівень поінформованості населення України про існування і діяльність НАБУ, очікування громадян від новоствореного органу та рівня довіри до справедливо-

сті та ефективності його діяльності, то можна помітити багато проблем та неоднозначностей щодо потреби у функціонуванні НАБУ. Але, роблячи ставку на те, що це новостворений орган, який має великі перспективи покращення своєї роботи у сфері корупції, можна визначити причину та можливий прогрес через деякий час після функціонування НАБУ. Звичайно корупція існує у всьому світі, але в нашій країні вона набагато серйозніша. Наразі в нас проходить система реформування правосуддя, прокуратури, адвокатури, правоохоронних органів, так як всі ці органи мають працювати на юстицію і забезпечувати справедливість, верховенство права та виборчого права шляхом таємного голосування [4].

Найбільш розповсюдженою та актуальною проблемою діяльності такого правоохоронного органу як НАБУ є те, що більшість фахівців некомпетентні у своїй роботі; бракує часу для підготовки професійних слідчих, молоді; слабка юридична освіта та доказова база не дає достатнього досвіду тим, хто навчається у сфері протидії корупції. Маючи достатню кількість адвокатів, вчених та юридично навчених людей, можливо створити та сформувати структурно органи, що будуть мати ефективність від своєї роботи. Проблема неупередженості та незалежності суду в Україні, нажаль, поки присутня, але з реформами у правоохоронних та судових органах, сподіваємось, це зміниться. Слід зауважити, що відбір до таких органів як НАБУ здійснюється конкурсною комісією, яка, зазвичай, також виявляється безвідповідальною, некомпетентною та нерозуміючою про питання протидії та запобігання корупції [5].

Створене НАБУ в сьогоднішньому вигляді з дублюванням функцій виконуваних прокуратурою, Національною поліцією, Службою Безпеки України не повністю розкриває можливості своєї ефективності в боротьбі з корупцією в Україні. Більш доцільним було б правильно розібрати функції, що здійснюють правоохоронні органи в залежності від їх спрямованості. А не так, що, наприклад, СБУ та НАБУ уповноважені займатися корупційними справами. Також було б правильно при створенні такого органу НАБУ, що класифікується виключно на корупційних правопорушеннях, перевести туди фахівців, які займалися таким видом справ з інших органів, а не набирати інших, хто ніколи навіть не стикався з таким типом справ. Зараз же, Україна має такі випадки, коли розслідуючи якісь справи пересікаються межі повноважень, наприклад, НАБУ та СБУ. Треба розділити функції правоохоронних органів України правильно, територіальна та професійно доцільно для кожного органу, прибравши конкурентність з підслідністю [6].

Отже, можна зробити висновок, що новостворений правоохоронний орган України має неабиякий потенціал та перспективи у майбутньому. Слід зауважити, що ефективність та виправданість функціонування цього органу можливі лише у разі внесення змін та реформування його, шляхом розподілення функцій усіх правоохоронних органів в залежності від сфери їх діяльності; перегляду процесу відбору кандидатів на посаду до НАБУ; збільшення практичних годин під час навчання фахівців, що в майбутньому будуть пра-

цювати в сфері протидії та запобігання корупції. На мою думку, створення НАБУ є виправданим та правильним кроком із боку влади, але ж, це орган, який вимагає постійних доповнень та вирішення актуальних проблем його функціонування.

1. Юридичний словник. – М.: Инфарм, 1998. – 153 с. (дата звернення: 15.05.2021).
2. Організація Об'єднаних Націй проти корупції: Конвенція від 31.10.2003. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 15.05.2021).
3. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014. №1698-VII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18> (дата звернення: 15.05.2021).
4. О. Скомаров: Принципи діяльності Національного антикорупційного бюро України. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. URL: <http://www.chasopysnaru.gr.gov.ua/ua/pdf/> (дата звернення: 15.05.2021).
5. А.О. Рознатовський: Особливості адміністративно-правового статусу Національного антикорупційного бюро України, проблеми діяльності та перспективи розвитку. Науковий часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2017. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zahodi/zbirnuki/2017/seminar_01_2017.pdf#page=125 (дата звернення: 15.05.2021).
6. Стаття: Позиція МВФ: НАБУ потрібно створити всі умови для безперешкодної роботи. 15.02.2018. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/pozyciya-mvf-nabu-potribno-stvorityu-vsi-umovy-dlya-bezpereshkodnoyi-roboty> (дата звернення: 15.05.2021).

Аксьонов Є.М., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Юніна М.П., к.ю.н., доц.
доцент кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОРІВНЯННЯ ЗАХИСТУ СЕРВІТУТНИХ ПРАВ У РИМСЬКОМУ ТА СУЧАСНОМУ ПРАВІ

Місцем зародження права сервітуту, в тому числі й способів його захисту, прийнято вважати римське приватне право. Перші правові засоби щодо усунення порушення права сервітуту були розроблені саме римськими юристами. Так, серед засобів захисту прав сервітуту виокремились: захист за допомогою речового позову, віндикація сервітуту, який згодом отримав відокремлене найменування як конфессорний позов.[3] Сервітуарій мав можливість захищати свої права як від наявних порушень прав, так й від можливих

посягань на них у майбутньому. Для цього він міг вимагати як повернення втраченого сервіту, так і припинення незаконних дій з боку сторонніх осіб, що порушують його суб'єктивне право. За правом Юстиніана, позови які впливали з такого права, подавались проти всякого, хто заважав уповноваженій особі здійснювати свої права, незалежно від того, мав чи ні порушник права стосовно речі [2].

Конфессорний позов мав двоякий прояв. З однієї сторони, він був спрямований на усунення претензій з боку сторонніх осіб, що носили юридичний характер. З другої, він повинен був усунути наявні перешкоди стосовно користування сервітуарія належним йому сервітутом. Проте при фактичному позбавленні володіння на земельний сервітут, конфессорний позов не застосовувався. [4]

Неоднозначність в розумінні способів захисту сервіту за умови тлумачення даного права як виключно речового породжує питання та сумніви стосовно того, якими засобами його захищати – зобов'язально-правовими чи речово-правовими. Якщо слідувати канонічній традиції і шукати способи захисту сервітутних прав серед речових позовів, то рішення даного питання криється не в безпосередньому захисті самого сервітутного права, а з огляду на його забезпечувальну функцію, - в захисті права власності пануючої ділянки. [4] Інакше кажучи, сервітуарій може вільно подавати негативні позови до будь-якої особи, чи навіть самому співвласнику, проте не через те що він є сервітуарієм, а через те, що він є власником пануючого майна. Тому у чистому його вигляді, незважаючи на обслуговуюче його право власності, сервітут не може запустити речово-правовий механізм захисту.

Окрім речових, уповноважений суб'єкт має право використовувати й зобов'язальні засоби захисту сервіту, визначених чинним законодавством України. Зобов'язально-правові засоби захисту прав сервітуарія застосовується у випадках, коли підставою є договір [1].

Сучасне законодавство України у цивільному праві встановило специфіку конструкції сервіту таким чином, що необхідність застосування засобів захисту виявляється у майбутнього сервітуарія ще на стадії його встановлення. В українському законодавстві як засіб захисту використовується віндикаційний позов. У цьому питанні українське законодавство діє за традиціями римського та російського дореволюційного права.

Отже, розглянувши всі засоби захисту сервітутного права, можливо дійти висновку, що усі вони мають початок з класичного римського права та фактично збігаються з вітчизняними засобами захисту. Захист може здійснюватися як у вигляді речового, так й зобов'язального позову, це буде залежати від того, яке саме порушення даного права відбулось.

---

1. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Стаття «Земельные сервитуты: правовые основы, учет и налогообложение» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG080364>

3. Стаття «Поняття сервітугів у праві Стародавнього Риму» URL:

<http://referatss.com.ua/work/ponjattja-servitutiv-u-pravi-starodavnogo-rimu/#:~:text>

4. Електронна стаття «Захист сервітутних прав: досвід римського права та сучасний стан»
Філонова Ю.М. URL:
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14992/1/FILONOVA_265-268.pdf.

Аксьонов Є.М., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Токар А. О.,
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Правопорушення у сфері обігу вогнепальної зброї в даний момент є дуже розповсюдженими. Підрозділи превентивної діяльності Національної поліції здійснюють функцію запобігання таким правопорушенням. Зараз дуже гостро стоїть питання обігу нелегальної вогнепальної зброї в Україні через те, що правопорушення у цій сфері становлять високу суспільну небезпеку та в подальшому можуть впливати на збільшення рівня кримінальної протиправності в регіонах України. Вогнепальна зброя «на руках» в Україні чи не найактуальніша проблема зараз для підрозділів Національної поліції. Українська громадська організація «Центр вивчення безпеки» наприкінці лютого 2020 р. вказала результати моніторингових звітів Національної поліції, повідомлень ЗМІ про порушення правопорядку з використанням нелегальної вогнепальної зброї. Зі слів керівника цієї організації, Вадима Черниша, лише за період з вересня до грудня 2019 року трапилося 548 випадків продажу, використання або зберігання незаконної зброї. Це пов'язують перш за все із тим, що в зоні АТО (антитерористичної операції) знаходиться дуже багато неконтрольованої зброї, яку просто завозять у міста України з подальшим продажем або застосуванням, використанням [1]. Перше півріччя 2018 року мало по кількості 800 випадків умисних вбивств. За 2015 рік цей показник піднявся до 1400 випадків, а вже 2015 – 1900. Загалом, як зазначають експерти, на руках українців може перебувати понад 5 мільйонів одиниць зброї. Ця інформація психічно впливає на якість роботи поліцейських, вони розуміють, що зустріти правопорушника з вогнепальною зброєю можна досить часто, через

що виникає хвилювання та нервозність навіть під час звичайної перевірки документів.

Глава наглядової ради "Української асоціації власників зброї" (УАВЗ) Георгій Учайкін пояснив, що головною мотивацією при купівлі зброї є необхідність мати інструмент самозахисту. "Люди, які купують зброю, психологічно готові до її застосування", – запевнив Учайкін. Іноді ж патрульні допускають велику помилку: запрограмувавши себе завчасно про те, що малий відсоток громадян має вогнепальну зброю, та і сам процес її придбання дуже важкий, але це не так, якщо звернутися до статистики вище [2]. Що ж робити поліцейським та як їм діяти у разі можливого контакту з правопорушником, який має при собі вогнепальну зброю? В органах Національної поліції існує багато особливостей щодо застосування вогнепальної зброї, які вказані в ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію». Ця стаття визначає порядок, правила та підстави застосування вогнепальної зброї. Це дає можливість поліцейському почувати себе впевненіше та не боятися можливої наявності вогнепальної зброї у правопорушника [3].

Засоби масової інформації дуже часто розповідають про ситуації, у яких поліцейські підрозділів превентивної діяльності несуть відповідальність за застосування зброї: вони діяли непрофесійно, бо не змогли своїми діями заблокувати автомобіль; не можна відкривати вогонь по авто, де крім правопорушника знаходилися ще й пасажири; поліцейські не мають право застосовувати вогнепальну зброю, якщо є факт загрози іншим особам, які не причетні до правопорушення; їх ціллю була зупинка автомобіля, чому ж вони почали вогонь у особу; навіщо зупиняти авто, якщо пасажири та водій не скоїли ніякого правопорушення. Ці ситуації наведені не випадково. Саме вони є проявом випадків із «відповідальним прийняттям рішення». Діяльність підрозділів превентивної діяльності у сфері обігу вогнепальної зброї дуже важка, бо патрульні мають справу з тими, хто володіє, а іноді й має неабиякі навички поводження з вогнепальною зброєю. Діяльність підрозділів превентивної діяльності НП України щодо запобігання правопорушення у сфері обігу вогнепальної зброї дуже важка та вимагає високого рівня відповідальності та професіоналізму. Бо не кожна людина зможе працювати в такій сфері, вона вимагає швидкості реакції, логічної думки та знання правової бази. Кожна держава має свої особливості законодавства, і, відповідно, поліцейські мають різні повноваження щодо застосування певних засобів і заходів для припинення, запобігання правопорушень від громадян. Певні дозволи та заборони у сфері застосування вогнепальної зброї мають свої плюси і мінуси. Але як показує практика, законодавство потребує неабияких змін щодо «закону про зброю» та 46-ої статті НПУ [4].

Отже, на нашу думку, українські поліцейські обмежені у правах під час здійснення своїх безпосередніх обов'язків та навіть деяким чином сковані у своїх діях під час своєї діяльності. Українська держава ставить вищий пріоритет на громадян, ніж на співробітників Національної поліції. Ми вважаємо,

що це і є визначною рисою, яка не дає перемогти більшості кримінальної протиправності у сфері обігу вогнепальної зброї. Також не менш важливим фактором є поганий контроль за вогнепальною зброєю, яка знаходиться в зоні АТО (антитерористичної операції), що дає можливість злочинцям вести себе вільно та навіть носити вогнепальну зброю при собі завжди. Сучасна правова база (у межах повноважень Національної поліції) вимагає змін, поліцейські не повинні бути обмеженими у можливості ефективного самозахисту та протидії кримінальності.

1. Климчук О.А. Нелегальна зброя в Україні, скільки її та як її вилучити: стаття. 25.05.2020. URL: <https://www.dw.com/uk/a-52763579> (дата звернення 15.05.2021).

2. Скільки зброї мають на руках українці: стаття. URL: https://24tv.ua/skilki_zbroyi_mayut_na_rukah_ukrayintsi_ofitsiyi_ta_realni_dani_duzhe_vidriznyuayutsya_n1004335 (дата звернення 15.05.2021).

3. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 р. Відомості Верховної Ради. №580-VIII. Ст. 46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 15.05.2021).

4. Чи потрібен українцям закон про зброю: стаття. Інформцентр МНК. URL: <http://mnk.org.ua/novini/zakon-pro-zbroiu/> (дата звернення 15.05.2021).

Антіпов А.Д., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Дараган В.В., д.ю.н., доц.
завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З РОЗПОВСЮДЖЕННЯМ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

Для з'ясування стану протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з розповсюдженням наркотичних засобів через мережу Інтернет необхідно перш за все здійснити аналіз стану розповсюдження вказаного явища та здійснити аналіз спроможності підрозділів боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України якісно протидіяти їм.

В 2019 році викрито та направлено до суду 6,1 тис. кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів і психотропних речовин (ст. 307 КК України) [1]. За вказаний період підрозділи протидії наркозлочиннос-

ті по всій державі викрили понад 300 кримінальних правопорушень щодо збуту наркотичних засобів та психотропних речовин із використанням Інтернет-мережі [2]. Інтернет використовують як засіб замовлення та розповсюдження наркотичних засобів під виглядом надання різних послуг (торговельних, рекламних, обслуговуючих тощо), а також як засіб здійснення розрахунків. Сам термін «протидія» передбачає комплексне розуміння. По-перше. У розумінні державної політики – це єдиний комплекс політичних, економічних, медико-соціальних, профілактичних та інших заходів, що спрямовані на спрямовані на подолання негативних тенденцій у розвитку наркоситуації як нині, так і на віддалену перспективу. По-друге. Це підвищенню рівня контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, координації діяльності компетентних органів щодо боротьби з наркозлочинністю, подальшому вдосконаленню нормативно-правових 4 актів України, заходів, спрямованих на виконання зобов'язань відповідно до міжнародних договорів України у зазначеній сфері. Отже, головною метою антинаркотичної державної політики, як запевняють посадовці [3], сконцентрувати сили держави та громадськості України на здійснення докорінних змін у сфері протидії наркоманії і боротьби з наркозлочинністю, спрямованих на створення безпечного існування суспільства, реалізації прав і свобод людини, оздоровлення нації.

В останні роки значно зросли масштаби незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, які постали серйозною загрозою здоров'ю і благополуччю людей та набули транснаціонального характеру. Особлива небезпека полягає в тому, що організовані групи в процесі функціонування контролюють осіб, які самостійно вчиняли кримінальні правопорушення, пов'язані з наркотичними засобами і психотропними речовинами, та встановлюють міцні організаційні зв'язки між собою, а також монополізують обіг указаних засобів та речовин на значних територіях. Актуальність проблеми пов'язана також і з тим, що на сьогодні кримінальні правопорушення, пов'язані з розповсюдженням наркотичних засобів через мережу Інтернет є загрозою для безпеки держави, гальмують розвиток суспільства, стимулюють зростання злочинності, корупції та насильства.

Щоденно у світі удосконалюються телекомунікаційні та інші технології, які широко використовуються у всіх сферах економіки та суспільного життя країн світу, зокрема й в Україні. Використання всесвітньої мережі Інтернет, сучасних телекомунікаційних та інших технологій стає одним із новітніх способів вчинення злочинів. Існує безліч сайтів, присвячених наркотикам і їх споживанню, у чому нескладно пересвідчитись. Так, пошуковий сервер «Google» на запит «придбати наркотики онлайн» дає посилання майже на 35000 сайтів, тематикою яких є наркотичні засоби і сильнодіючі речовини, пошуковий сервер «Yahoo» на запит «buy drugs online» дає, відповідно, посилання на близько 69000 сайтів. Звісно, не всі вони пропонують придбати заборонені препарати. Умовно дані сайти можна розподілити на наступні ви-

ди: сайти новин, де публікуються статті про стан боротьби з незаконним збутом наркотичних та сильнодіючих речовин як через мережу Інтернет, так і традиційними способами; сайти державних та громадських установ, на яких наведені статистичні дані про споживання наркотичних засобів; сайти наукових кримінологічних та криміналістичних суспільств та гуртків, де наведені результати досліджень щодо динаміки незаконного розповсюдження наркотичних засобів та ефективності боротьби правоохоронних органів з ним; так звані Head Shops та Smart Shops, власники яких торгують легальними психоактивними речовинами і приладдям для їх споживання., позиціонують себе як законослухняні установи. Наприклад, на приладді, яке зазвичай використовується для вживання марихуани та інших наркотичних і сильнодіючих речовин, зроблені маркування «Тільки для вживання тютюну!» або «Не для вживання заборонених речовин!». Іноді реалізують онлайн новітні сильнодіючі речовини, які ще не внесені до переліку заборонених, і перестають збувати їх одразу ж після законодавчої заборони; загальнодоступні сайти, призначені для спілкування, соціальні мережі де можуть обговорюватися різні питання щодо вживання наркотичних засобів; сайти створені, придбані або орендовані приватними особами, які використовують Інтернет з метою поширення у вільній формі своїх ідей про наркотики і про вживання наркотиків, а також з метою їх обговорення; сайти створені, придбані або орендовані приватними особами для здійснення рекламування та незаконного збуту наркотичних засобів та сильнодіючих речовин [4].

Відсутність реального, зокрема візуального, контакту між збувальником наркотичних засобів та психотропних речовин та їх покупцем виключає можливість упізнання першого, що значно знижується небезпеку його викриття і ускладнює проведення в подальшому слідчих (розшукових) дій, спрямованих на впізнання злочинця; розміщення збувальником в Інтернет-мережі каталогу наркотичних засобів та психотропних речовин дає змогу легше та швидше реалізувати заборонені засоби та речовини; виключається можливість нападу на збувальника з боку покупця з метою безоплатного заволодіння наркотичними засобами та психотропними речовинами [5, с. 3; 6]. В контексті поставленої проблеми важливим завданням науки кримінального процесу є формування відповідних теоретичних положень щодо використання джерел інформації під час виявлення та документування кримінальних правопорушень, пов'язаних з розповсюдженням наркотичних засобів через мережу Інтернет, тому проблема протидії розповсюдженню наркотичних засобів через мережу Інтернет зумовлена багатьма факторами основними з яких є: використання Інтернет-мережі ускладнює пеленгацію та своєчасне встановлення місцезнаходження збувальника наркотичних засобів; відсутність фізичного контакту між продавцем та покупцем; можливість широкого розповсюдження інформації про можливість придбання наркотичних засобів; прорахунки в територіальному розшаруванні підрозділів боротьби з наркозлочинністю.

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Статистична інформація за 2019 рік. Офіс Генерального прокурора. Офіційний вебсайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat> (дата звернення 10.05.2021).
2. Про результати протидії наркозлочинності на території України за 2019 рік. Аналітичний огляд. Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції. 2020. 7 с.
3. Тимошенко В. А. Державна політика у сфері контролю за наркотиками: стан та проблеми (аналітичний огляд) / В. А. Тимошенко, В. А. Яценко [Електронний ресурс]. URL: <http://www.mif-ua.com/archive/article/30988>.
4. Паутова Т. А. Выявление, документирование и расследование преступлений, связанных с незаконным оборотом наркотиков, в том числе с использованием электронных средств оплаты. Концепт. 2013. Т. 3.
5. Татаров О. Ю., Стрільців О. М., Школьный В. Б. та ін. Кваліфікація та розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів за допомогою мережі інтернет: метод. реком. Київ: ГСУ МВС України, Нац. акад. внутр. справ. 2012. 30 с.
6. Лапта С. П. Використання Інтернету, як інструменту незаконного продажу наркотичних засобів та сильнодіючих речовин. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 8 листопада 2017 р.). Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 114-116.

Балецька А.І., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОДІЛУ СПІЛЬНОГО МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

Як зазвичай майже в кожній родині жінки вважають головою сім'ї чоловіка, близько 58% чоловіків вважають себе головним. Саме як втілення певних характеристик: мужнього та сильного, вірного та терплячого, що буде втілювати спільні плани в реальність, та охороняти свою родину від негараздів. Тож можемо припустити, що набуті під час шлюбу квартира, автомобіль, гараж та земельна ділянка були зареєстровані на чоловіка, на чії доходи від здійснення підприємницької діяльності і були куплені названі об'єкти, вони знаходяться у спільній сумісній власності і його дружини, навіть якщо вона ніяких доходів взагалі не має, так як відповідно до п. 3 ст. 34 СК право на загальне майно подружжя належить також дружині, якій у період шлюбу

здійснювала ведення домашнього господарства, догляд за дітьми або з інших поважних причин не мала самостійного доходу [1].

Вивчаючи інститут шлюбу за сімейним законодавством, звертає на себе увагу відсутність поняття шлюбу, шлюбно-сімейних відносин в сімейному кодексі, хоча ці поняття давно сформульовані в юридичній літературі.

Майнові відносини подружжя утворюють «матеріальний базис» сім'ї і є тією сферою, де «юридичний елемент необхідний і доцільний». Тим часом, аналіз чинного законодавства і правозастосовчої практики показує, що в даний час в правовому регулюванні зазначених відносин існує безліч проблем. Перш за все, це пов'язано з відсутністю теоретичних положень, покликаних знайти своє втілення у змісті правових рішень. У радянський період розвиток вітчизняної науки супроводжувалося появою релевантними монографічних досліджень майнових відносин подружжя.

Дане положення закону має на меті забезпечення охорони майнових прав та законних інтересів того з подружжя, який по поважній причині (найчастіше це догляд за дітьми або іншими близькими родичами) був позбавлений можливості працевлаштування або здійснення підприємницької, комерційної, творчої діяльності, в зв'язку з чим не мав власних доходів.

Як правило, в такій ситуації опиняються дружини, але закон не виключає можливості ведення домашнього господарства та догляду за дітьми і чоловіком. Оскільки найважливішим принципом сімейного права є принцип рівності прав чоловіків і жінок, чоловік також має право спільної сумісної власності на всі доходи, одержувані його дружиною, і на все майно, придбане в шлюбі на ці доходи [1].

Майновий розділ при розлученні забирає чимало сил. Особливо, коли мова йде про квартиру, що типово для України. Придбана подружжям під час шлюбу квартира (будинок) є їхнім спільним майном, незалежно від того, хто з них вказаний в договорі про придбання і кому надано в безстрокове користування земельну ділянку під будинок, зведений під час шлюбу.

Часто розділ квартири при розлученні здійснюється шляхом її продажу і розподілу між подружжям виручених коштів. Причому частки подружжя за законом рівні, як рівні їх права на все спільне майно, незалежно від розміру доходів або відсутності таких у одного з подружжя [4].

Хоча рівність прав подружжя складається в рівних можливостях володіти, користуватися і розпоряджатися спільною сумісною власністю, квартира може бути відчужена лише з письмової згоди чоловіка, який не є стороною в договорі. При ухиленні одним з подружжя від дачі письмової згоди на відчуження квартири, особа, на ім'я якого вони зареєстровані, письмово пропонує дружину з'явитися в державну нотаріальну контору для визначення часток в відчужуваному майні.

Якщо чоловік не з'явиться до зазначеного терміну і не надішле заперечень протягом місяця з дня отримання пропозиції, державний нотаріус може посвідчити договір про відчуження квартири [1].

Специфіка даного договору пояснюється також станом його учасників в особливих - шлюбних, що відрізняються суто особистим характером, відносинах. Своєрідний суб'єктний склад даного договору. Це питання в правовій науці викликав суперечку. Одні автори вважають, що можливе укладання угоди про розподіл майна подружжя та після розірвання шлюбу, тобто між розведеними подружжям. Інші вважають, що розділ майна за згодою подружжя можливий в період шлюбу, а вже після його розірвання розділ майна провадиться в судовому порядку.

1. Мичурин Е. А. Гражданское право Украины в схемах: учеб. пособ. / Мичурин Е. А. – Х. : Юрсвет, 2006. – 320 с.
2. Мохов А. А. Лекарственные средства как объекты гражданских прав [Электронный ресурс] / А. А. Мохов // Медицинское право. – 2004. – №4. – Режим доступа : <http://www.worklib.ru/laws/ml02/pages/10014010.php>
3. Мусієвський В. Є. Судова практика у національній правовій системі в контексті судово-правової реформи в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Судоустрій; адвокатура та прокуратура» / В. Є. Мусієвський. – Л., 2013. – 20 с.
4. Наталія Гаттуччо. Заробітчанство українців в Італії на жіночих плечах / Наталія Гаттуччо [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/story/2009/06/090602_zarobitchany_italy_oh.shtml.

Безрідна Н.О., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Юніна М.П., к.ю.н., доц.
доцент кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Ще з початку свого життя кожен громадянин набуває особливих прав, які є головними для існування: право на освіту, право на життя і віросповідання, вільний вибір місця проживання та інше. Конституція України надає кожному громадянину гарантії щодо можливостей реалізації своїх прав та інтересів, а також захисту гідності.

Мета нашого дослідження – авторське право, що є актуальною темою на сьогодні. Ми розглядаємо його, як право, що належить окремій людині, існування якого забезпечує держава.

Підставами його виникнення є створення картин, музичних композицій, фотографій, коміксів, комп'ютерних програм, хореографічних творів та інше.

Створюються інтелектуальні твори, темою для яких постає проблема, що хвилює автора. Е. Гаврилов визнає творчість пізнанням нового, що призводить до нового результату. Відповідно до концепції Е. Гаврилова, авторське право охороняє лише ті творчі результати, які є новими не тільки для самого автора, а і для інших осіб [1, с.16]. Авторка Бондаренко С. В. зазначає, що функції авторського права є його основним завданням, їх правовий вплив спрямований на організацію суспільних відносин. Авторське право виконує регулятивні, охоронні та превентивні функції. Розглянемо їх детальніше. Так, регулятивна функція полягає у врегулюванні відносин, які пов'язані за створенням творів науки, літератури й мистецтва; охоронна функція означає, що норми авторського права охороняють суб'єктивні особисті немайнові та майнові права автора, від посягань інших осіб та забезпечує захист при їх порушенні; превентивна функція – стимулює позитивні відносини й не допускає негативних відносин, що могли б призвести до порушення авторських немайнових та майнових прав [2, с. 12].

Закон України «Про авторське право і суміжні права», охороняє особисті немайнові й майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані зі створенням та використанням творів науки, літератури й мистецтва – авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення – суміжні права [3]. Авторське право дозволяє людині отримати соціальні блага від результатів своєї творчості. Воно створене, щоб захистити й мати можливість усунути конфліктні ситуації, що можуть виникнути після створення літературних, музичних, наукових творів чи художніх композицій. Тлумачення даного терміну дає чітко зрозуміти, що ніхто і ніщо не повинно посягати на творчість людини, або мати намір викрасти чи знищити діяння. Головним суб'єктом постає автор. Наступним суб'єктом може бути замовник, який набуває права, якщо головний суб'єкт працює на нього або виконує замовлення. Дозвіл на право набуття зазначається у договорі. Важливо зазначити, що автор може не розкривати своє справжнє ім'я, а використовувати псевдонім. Одним з найбільш розповсюджених та проблемних питань є визнання та захист авторських прав художників. Розповсюдження їх картин на обкладинках книжок, на стінах нежитлових приміщень (малюнки графіті), друк на листівках, зошитах можна вважати посяганням на законне використання їх праці.

Підсумовуючи звертаємо увагу на те, що за статтею 34 Конституції України кожен має право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів, збирання, зберігання та поширювання інформації усно або письмово. Проте здійснення таких прав може бути обмежено законом в інтересах національної безпеки або громадського порядку, з метою охорони здоров'я населення чи захисту прав або репутації інших людей, для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [4, с. 11]. А це, у свою чергу, відіграє велике значення для кожного автора.

Виходячи з вищевикладеного можна стверджувати, що у суспільстві існує проблема у тому, що не всі готові висловлювати свої думки привселюд-

но. Виникає питання «Чому?», адже є люди, які не мовчать, а передають свою думку у віршах, піснях, малюнках та скульптурах. У наш час не має «сталінських репресій», кожен є вільним, має право на свою думку та розуміння у свій бік. Держава стає на захист усіх прав, тому нехай наші думки чує кожен, ми маємо на це право.

1. Кашинцева О. Щодо необхідності правової охорони авторським правом змісту наукового твору в сфері медицини. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014. № 2. С. 15-20.

2. Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права. Київ : Ін-т інтел. власн. і права. 2008. 288с.

3. Про авторське та суміжні права: Закон України в редакції від 04.11.2018 № 13. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 16.04.2021).

4. Конституція України : офіц. Текст. Харків : 2013. 64 с.

Бірюлін В.В.,

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Тривалий період розвитку України на фоні хижацького ставлення до її навколишнього природного середовища призвів до різкого загострення еколого-економічного стану країни. Головними причинами такої ситуації стали три групи чинників:

- політичні – надмірна мілітаризація суспільства, першочергово промислового розвитку (саме тут найбільше ігнорувалися вимоги екологічної безпеки, відсутньою була цілісна екологічна політика, в тому числі в руслі формування відповідного рівня екологічної свідомості суспільства);

- економічні – екстенсивно-затратний розвиток економіки як наслідок нерациональної галузевої і територіальної структури господарства, зумовленої потребами радянського споживчого ринку;

- організаційно-технологічні – практично повна відсутність необхідної екологічної інфраструктури, технологічна відсталість не лише виробництва, а й очисного обладнання.

До найважливіших передумов євроінтеграції України належать [1]:

- ефективне та екологічно безпечне функціонування економіки, що дасть можливість досягти вищих показників життєвого рівня населення, цілеспрямовано розв'язувати соціальні проблеми розвитку суспільства;

- раціональне використання, збереження і відтворення природних ресур-

сів, всебічна охорона навколишнього природного середовища як найголовніших передумов забезпечення ресурсо-екологічної безпеки нинішнього та майбутніх поколінь, підтримання у біосфері екологічної рівноваги, а отже, чистого і здорового довкілля;

- стабілізація демографічної ситуації та чисельності населення і встановлення у суспільстві принципів соціальної справедливості, тобто створення системи правових гарантій та ефективної демографічної політики;

- розширення масштабів міжнародного співробітництва у сфері ефективного розв'язання ресурсно-екологічних проблем і завдань сталого розвитку, підвищення його результативності та ефективності, застосування у національній економіці найновіших світових досягнень науково-технологічного та соціально-екологічного прогресу.

Чітка послідовність дій, спрямованих на врегулювання якості навколишнього середовища як надзвичайно важливої передумови переходу на моделі сталого розвитку економіки, залежить від цілого ряду чинників. Серед них першочергового значення на сучасному етапі ринкових трансформацій в Україні набувають:

- організація моніторингу забруднень і джерел забруднення, визначення рівнів забруднення усіх елементів і ресурсів природного середовища та виявлення найнебезпечніших для здоров'я людини місць;

- організація моніторингу за трансформацією ландшафтів, зміною стану наземних і водних екосистем під впливом антропогенних навантажень;

- оцінка негативних впливів на людину й екосистеми стосовно гранично допустимих і критичних рівнів забруднень, а також розробка критеріїв допустимості та критичності цих впливів на різні елементи біосфери й людину;

- оцінювання екологічної, економічної, соціальної та естетичної шкоди, яка завдається навколишньому середовищу внаслідок його забруднення;

- прогноз динаміки антропогенних впливів і навантажень на біосферу, а також оцінка негативних наслідків, що виникають при цьому;

- обґрунтування пріоритетних напрямів природоохоронної діяльності та розв'язання ресурсно-екологічних проблем соціально-економічного розвитку регіону, області й району з урахуванням вимог ресурсо-екологічної безпеки;

- розробка ефективних та екологічно безпечних техніко-технологічних рішень, оптимальне з погляду екологічних критеріїв розміщення виробництв, що дасть можливість зменшити негативні навантаження на природу;

- визначення напрямів, способів і методів реструктуризації та модернізації екологічно небезпечних виробництв і підприємств.

Золоте праксеологічне правило Т. Котарбінського констатує, що кожна добра справа, яка затівається в межах порочної системи, рано чи пізно нейтралізується цією системою. Наочною ілюстрацією дії цього правила є всі дотеперішні спроби побудувати в Україні демократичну, справедливую, правову, економічно розвинену, соціально орієнтовану державу. Безперечно, без створення належних сприятливих умов даремно сподіватися і на реальний пере-

хід України на принципи стійкого розвитку. Необхідно насамперед з'ясувати чинники нестійкості розвитку, що обмежують чи унеможливають реалізацію заходів для забезпечення гідного майбутнього нашої держави. Найочевидніші з цих чинників такі [2] :

- відсутність консолідованої української нації як організованої цілеспрямованої сили, яка будує своє життя на засадах національних цінностей, із залученням кращого світового досвіду;

- створена на ідеї єдиного народногосподарського комплексу колишнього СРСР структура економіки, що не відповідає потребам сучасної України;

- відсутність чітких орієнтирів розвитку Української держави, які б забезпечували, з одного боку, зростання добробуту, зменшення бідності, а з другого – збереження та реабілітацію природних ресурсів і довкілля;

- застарілі малоефективні, природоруйнівні технології у сільському господарстві і промисловості, що зумовлює невпинну деградацію навколишнього середовища, низьку якість і високу собівартість продукції, непомірно великі матеріальні й енергетичні витрати;

- переважна орієнтація на історично віджиле найманство, а не на співвласництво у сфері соціально-виробничих відносин;

- відсутність пріоритету освіти, науки, національної культури в соціально-економічному розвитку держави і, як наслідок, низький рівень освіченості, культури (передусім політичної) суспільства;

- високий рівень злочинності і корупції (за цим показником Україна посідає одне з останніх місць у світі), що зумовлює невпинне поглиблення прірви між злиденністю переважної більшості населення і заможністю олігархічної верхівки, а це призводить до нестабільності в суспільстві;

- недостатність правового поля держави, що зумовлює свавілля чиновництва, правоохоронних органів, маріонетковість судової влади, руйнування природного середовища і виснаження природних ресурсів;

- практична відсутність впливу громадських організацій на державну політику.

Не подолавши цих, а також інших факторів, Україна не зможе перейти на рейки стійкого розвитку. Сталий розвиток повинен реалізовуватись у рамках ефективного функціонування ринкової системи та державного регулювання економіки, координації дій у всіх сферах життя суспільства. При розробці Концепції сталого розвитку України були враховані такі моменти: активна структурна перебудова матеріального виробництва на основі побудови соціально орієнтованої ринкової економіки, узгодження загальнодержавних інтересів та економічних пріоритетів з регіональними і місцевими, екологізація і дематеріалізація виробництва, зменшення техногенного навантаження на довкілля, підвищення рівня збалансованості економіки за рахунок переорієнтації виробництва засобів виробництва на задоволення потреб населення, проведення екологічної експертизи та оцінювання впливу на навколишнє природне середовище всіх проектів господарської діяльності [3].

Макроекономічні перетворення передбачають максимальне усунення бар'єрів суб'єктам господарювання з метою їх виходу на регіональні і міжрегіональні ринки, стимулювання випуску екологічно безпечної продукції, забезпечення сприятливого режиму для прискореного розвитку екологічно орієнтованого бізнесу.

У промисловості необхідно забезпечити формування ефективної міжгалузевої структури виробництва, підвищити соціально-екологічну орієнтацію галузей, збільшити в структурі промислового виробництва частку легкої і харчової промисловості, обмежити розвиток сировинних і напівфабрикатних виробництв. Передбачається здійснити перебудову техногенного середовища, технічне переозброєння виробництва на основі впровадження новітніх наукових досягнень, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, безвідходних та екологічно орієнтованих технологічних процесів, застосування відновлюваних джерел енергії. Важливі завдання стоять перед аграрною сферою економіки, зокрема збільшення обсягу виробництва високоякісних продуктів харчування, здійснення якісної зміни структури харчування населення, підвищення калорійності продукції.

Необхідно завершити соціально-економічні перетворення на селі, реформу земельних та майнових відносин власності. Вкрай доцільними є впровадження екологічно прогресивних і адаптованих до місцевих умов технологій, реалізація заходів щодо підвищення родючості ґрунтів, прискорений розвиток та модернізація переробної сфери, зменшення втрат продукції.

Заходи держави щодо забезпечення сталого розвитку знаходять прояви у розробці та впровадженні нормативно-законодавчих актів стосовно переходу на засади сталого розвитку, реалізації пріоритетних загальнонаціональних програм соціально-економічного і екологічного розвитку країни.

Держава зобов'язана активізувати свою соціальну політику, забезпечити соціальні гарантії населенню. Вона повинна визначитись щодо основних напрямів і параметрів розвитку економіки, шляхів здійснення екологічної інвестиційної діяльності.

---

1. Мойсеєнко І.П. Системний аналіз в економіці : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 248 с.

2. Франчук В.І. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності : підруч. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 236 с.

3. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти : навч. посіб. - К.Р. Резворович та ін. Дніпро : Видавець Біла К.О., 2019. 195 с.

Боршовська В.В., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Резворович К.Р., к.ю.н.
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПІКИ НАД МАЙНОМ

Інститути опіки та спадкування завжди були одними з найважливіших. Зв'язок між ними полягає в тому, що за допомогою опіки особи, які з тих чи інших причин не можуть самостійно реалізовувати свої права, мають можливість успадкувати майно та стати його повноправними власниками.

Перша проблема, яка виникає при спадкуванні за участю опікуна, - це прийняття опікунами спадщини на користь підопічного. Від імені осіб, які через вік, стан здоров'я тощо позбавлені можливості самостійно реалізовувати свої права, це право надається їх законним представникам, тобто опікунам. Як правило, для прийняття спадщини опікуна необхідно подати заяву від імені підопічної до нотаріальної контори протягом 6 місяців з дати відкриття спадщини. Особливістю правового статусу неповнолітніх та недієздатних спадкоємців є те, що відповідно до ч. 4 ст. 1268 ЦКУ такі особи вважаються спадкоємцями, за винятком випадків, коли опікун відмовляється прийняти спадщину від імені спадкоємця підопічного. Тобто, регулюючи порядок прийняття спадщини, законодавець прирівнює неповнолітніх та недієздатних (незалежно від того, проживав спадкоємець підопічного зі спадкодавцем чи ні), до спадкоємців, які постійно проживали із спадкодавцем на момент відкриття спадщини і не відмовилися від неї (частина 3 статті 1268 ЦКУ). Введення такого положення на перший погляд сприяє більш ефективному захисту майнових прав підопічних, оскільки підопічний у цьому випадку набуває майнових прав. Однак успадковане майно може бути обтяжене певними зобов'язаннями, вимагати надмірних витрат на утримання тощо. Звичайно, опікун, як розумна та розсудлива особа, повинен передбачити негативні наслідки прийняття такого спадку, але все ж видається правильнішим встановити правило прийняття спадщини опікуном лише з дозволу органу опіки та піклування. Крім того, чинне законодавство України не розкриває механізм успадкування підопічних, який передається під заставу. Для усунення проблем, які можуть виникнути з цього приводу в правоохоронних органах,

доречно доповнити ч. 1 ст. 71 ЦКУ, пункти 6, 7 таким змістом:

"6) дати згоду на заставу майна, одним із співвласників якого є підопічний (особа, майно якої перебуває під опікою);

7) успадкувати майно, спадкоємцем якого є підопічний (особа, майно якої перебуває під опікою).

Захист майнових прав осіб, які відсутні за місцем постійного проживання (визнані зниклими безвісти) набуває особливих рис. Зрештою, поки така людина не з'являється, її тіло не знаходять або його не оголошують померлим, людина вважається живою. А оскільки спадкоємцем є фізична особа, яка на момент відкриття спадщини жива (ч. 1 ст. 1222 ЦКУ), то коло спадкоємців можуть становити особи, визнані в суді зниклими безвісти. Звичайно, здійснюючи опіку над майном особи, визнаної зниклою безвісти, опікун має право вимагати передачі до спадкової спадщини зниклої відсутньої спадкової частки, прийнятої останнім, але ще не переданої йому. Але залишається невирішеним питання, чи може опікун майна зниклої особи подати від його імені заяву про прийняття або відмову від спадщини, оскільки згідно з ч. 3 ст. 44 ЦКУ такий опікун повинен виконувати обов'язки лише на користь особи, яка була визнана зниклою або місце її перебування невідомо. Проблема посилюється тим, що прийняття спадщини є правом, а не обов'язком спадкоємця. При вирішенні цього питання доречною є позиція, заснована на встановленні опіки над майном зниклої особи, повинна сприяти захисту її інтересів, у тому числі спадкових, а заборона на згоду на прийняття такої спадщини зробить захист майна права зниклих осіб неповним та буде суперечити меті зберігання майна [1, с. 229; 2. стор. 20; 3, с. 168]. Відповідно до закону, на опікуна покладено захист майна зниклої особи, тобто можна зробити висновок, що законодавець має на увазі будь-яке майно, не лише існуюче, а отже, майбутні права, а не лише ті, які зниклий мав на час зникнення. Потрібно також з'ясувати питання успадкування підопічними транспортних засобів усіх типів, які навряд чи отримають такі спадкоємці у спадок через неможливість їх особистого використання. У цьому випадку, як зазначається в юридичній літературі, висновок про необхідність відчуження майна впливатиме з нереальності реалізації підопічним (особливо недієздатною особою) майнових прав на таке майно [4, с. 227]. Винятками з цього правила можуть бути випадки, коли опікун такі речі (автомобіль тощо) буде використовувати в інтересах підопічного та (або) опікун матиме достатньо коштів для підтримання транспортного засобу в належному стані.

Іншою групою проблем, пов'язаних з прийняттям спадщини під опіку, є питання, що виникають при здійсненні права опікуна відмовитись від спадщини від імені підопічного. Відповідно до ч. 4 ст. 1273 ЦКУ, опікун може відмовити у прийнятті спадщини, належної підопічному, лише з дозволу органу опіки та піклування. На перший погляд, дати хоча б одну причину для таких дій, а тим більше надати обґрунтоване рішення органу опіки та піклування щодо відповідності такої відмови інтересам підопічного, майже неможли-

во. Хоча чисто теоретично таку можливість слід розглядати, особливо стосовно небезпечного або збиткового для підопічного майна. Ось приклад. Спадщина, яку повинен отримати спадкоємець підопічного, включає будинок та борги спадкодавця. Вартість будинку ідентична сумі боргу. І на перший погляд інтереси спадкоємця не страждають, але користі спадкоємцю не дадуть. При зверненні стягнення на спадкове майно воно буде продано на аукціоні - і навряд чи за ринковою ціною, швидше за все, буде зроблена знижка, а після вирахування витрат на виконавче провадження та виконавчого збору кредитори отримають ще менше. Різницею буде непогашена заборгованість спадкоємця, яка виникне в результаті прийняття спадщини - і, що цікаво, без будь-якого бажання як цієї особи, так і її законних представників (батьків чи опікуна).

Здійснюючи право опікуна відмовитись від спадщини, заслуговує на увагу ще один момент. Відповідно до положень ст. 68 ЦКУ, опікун, його дружина, чоловік та близькі родичі не можуть укласти договори з підопічним; опікун не може зробити подарунок від імені підопічного, взяти поручительство від його імені, а також представляти підопічного в суді при розгляді спору між підопічним та дружиною, чоловіком опікуна або його близькими родичами (стаття 68 ЦКУ). З цього загального правила є два винятки. Ці особи не мають права: а) укласти договір дарування на користь підопічного, тобто безумовно і безкоштовно передавати йому майно; б) укласти договір позики на користь підопічного, тобто безкоштовно передати йому майно для безкоштовного користування. Ці правила спрямовані на створення умов, які гарантують захист майнових прав підопічних, тобто запобігання їх можливим порушенням. Не заперечуючи їх корисності, зауваження викликане лише використанням у цій статті терміна "договори", оскільки, наприклад, відмова опікуна від імені підопічного прийняти спадщину на користь близьких родичів опікуна, які також є спадкоємцями, є одностороннім правочином, хоча й з дозволу органу опіки та піклування (ч. 4 ст. 1273 ЦКУ). Для усунення таких суперечностей видається доцільним замінити у ст. 68 ЦКУ терміну "договори" на "правочини". Гарантії забезпечення інтересів підопічних спадкоємців встановлюються також при зміні порядку отримання спадкоємцями закону спадкоємців. Відповідно до положень ст. 1259 ЦКУ така зміна можлива добровільно (шляхом укладення угоди між спадкоємцями) та примусова (судова).

Зазвичай не виникає проблем із спадкоємним договором між спадкоємцями, одним з яких є підопічний. Відповідно до ч. 1 ст. 1259 ЦКУ, така угода підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню і, відповідно, може бути укладена лише за попередньою згодою органу опіки та піклування (п. 3 ч. 1 ст. 71 ЦКУ). Водночас заслуговує підтримки позиція Ю. О. Заїки, який пропонує поширити норми ст. 1259 ЦКУ та відповідних односторонніх правочинів [5], якщо зацікавлений спадкоємець (у тому числі, наприклад, опікун спадкоємця підопічного) виявить бажання змінити порядок та подає заяву з

нотаріально засвідченим підписом.

--

1. Вольман И. С. Опекa и попечительство. СПб.: Труд, 1913. 315 с.
2. Змирлов К. П. О праве опекуна отыскивать наследство в пользу безвестно отсутствующего. Журнал гражданского и уголовного права. 1888. Кн. 8. С. 20–25.
3. Серебровский В. И. Очерки советского наследственного права. М.: Изд-во АН СССР, 1953. 238 с.
4. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Спадкове право. Теорія та практика: навч. посіб. Київ: Атіка, 2002. 496 с.
5. Заїка Ю. О. Реалізація принципу справедливості при зміні черговості спадкоємців за законом. Юридична наука. 2011. № 2. С. 38–44.
6. Орзїх Ю. Спадкування за законом: коментар до законодавства України. Юридичний вісник. 2013. № 2.

Ботнаренко І. А.,
старший науковий співробітник
Національної академії
внутрішніх справ

Захарова М. С.,
студентка Національної академії
внутрішніх справ

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО ст. 133 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (ЗАРАЖЕННЯ ВЕНЕРИЧНОЮ ХВОРОБОЮ)

Суб'єкт злочину – це один з елементів складу злочину, без якого кримінальна відповідальність неможлива, тому встановлення його ознак відіграє важливу роль під час притягнення особи до кримінальної відповідальності та призначенні їй покарання за вчинене протиправне діяння. Про значимість суб'єкта злочину свідчать і ті обставини, що, якщо об'єкт, об'єктивна і суб'єктивна сторони злочину існують протягом короткого часу – тільки в момент вчинення злочину, то суб'єкт здебільшого залишається незмінним (з юридичного аспекту) аж до моменту розслідування кримінального правопорушення.

Проблематика суб'єкта злочину була і є предметом уваги багатьох науковців: А. В. Агафонова, Ю. В. Александрова, П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, В. І. Борисова, В. М. Бурдіна, Л. Д. Гаухмана, Н. А. Гутурової, П. С. Дагеля, А. Ф. Зелінського, М. Й. Коржанського, В. М. Кудрявцева, Н. Ф. Кузнецової, Г. М. Миньковської, А. А. Музики, О. Б. Сахарова, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, М. С. Таганцева, В. Я. Тація та ін.

Згідно з чинним законодавством, суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до Кримінального Кодексу (далі – КК) України може наставати кримінальна відповідальність (ч. 1 ст. 18 КК) [1]. Суб'єкт злочину характеризується трьома обов'язковими ознаками: а) фізична особа; б) осудна особа; в) особа, що досягла відповідного віку. Сукупність таких ознак суб'єкта злочину є обов'язковою для усіх складів злочинів, передбачених в Особливій частині КК, і їх встановлення є необхідним для правильної та точної кваліфікації злочину за указаним елементом складу злочину. У кримінально-правовій доктрині суб'єкта злочину, що характеризується зазначеними ознаками, називають загальним суб'єктом злочину.

Теорія кримінального права та чинний закон про кримінальну відповідальність оперує і поняттям спеціального суб'єкта злочину, під яким розуміють фізичну осудну особу, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа (ч. 2 ст. 18 КК). Отже, спеціальний суб'єкт злочину – це особа, яка вчинює протиправне діяння, і наділена деякими додатковими (особливими) ознаками, що виокремлюють її із сукупності загальних суб'єктів злочину. Суб'єкт визнається спеціальним за тією обставиною, що певне кримінальне правопорушення, передбачене визначеною нормою кримінального законодавства, може бути вчинений лише таким спеціальним суб'єктом.

Саме спеціальним суб'єктом може бути вчинений злочин, передбачений ст. 133 КК України (зараження венеричною хворобою) – особою, яка знала про наявність у неї венеричної хвороби. Суб'єктом цього злочину, зазначає Є.В. Корнієнко, є особа чоловічої або жіночої статі, яка досягла 16 років, яка страждає на венеричну хворобу та знає про наявність в неї такої хвороби [2].

Розглянемо детальніше.

Найпершою з указаних ознак суб'єкта злочину, у тому числі й зараження венеричною хворобою, є те, що дана особа повинна бути фізичною – соціальна, свідома істота, індивід, наділений певними фізичними і юридичними властивостями, тобто людина [3, с. 7]. Такій істоті, стверджує В.О. Навроцький, притаманні певні ознаки: 1) має своє ім'я, характеризується іншими ознаками, які дозволяють індивідуалізувати її (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце народження та проживання); 2) перебуває в системі соціальних зв'язків – є членом суспільства; 3) приймає усвідомлені рішення – контролює свою поведінку, її вчинки контролюються її волею та свідомістю [4, с. 230].

Наступною ознакою загального суб'єкта злочину є осудність (осудною визнається особа, яка під час вчинення злочину могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними (ч. 1 ст. 19 КК України). Теорія кримінального права визначає, що осудність – це обов'язкова ознака суб'єкта складу злочину, яка визначається щодо особи, котра досягла відповідного віку, та полягає в її здатності усвідомлювати своє конкретне діяння, передбачене кримінальним законом, і керувати ним [4, с. 230]. Відповідно, суб'єкт

злочину, передбаченого ст. 133 КК України, в момент його вчинення повинен усвідомлювати вчинюване ним діяння, що призвело до зараження іншої особи венеричною хворобою, а також керувати своїми діями.

Наступною ознакою, що характеризує суб'єкта злочину, є вік.

КК України, як відомо, закріплює диференційований підхід щодо цієї ознаки суб'єкта злочину, встановлюючи як загальний, так і спеціальний вік. Установлюючи загальний вік з 16 років, законодавець виходить з того, що в цьому віці рівень розвитку психічних функцій здорової людини надає їй можливість усвідомлювати та оцінювати як фактичну, так і соціальну суть будь-яких своїх вчинків.

При цьому за вчинення злочинів, вичерпний перелік яких міститься в ч. 2 ст. 22 КК України, передбачено спеціальний, «знижений» вік – 14 років [1]. Суб'єктом досліджуваного злочину є особа, котра досягла 16-річного віку, адже зараження венеричною хворобою не входить до вичерпного переліку злочинів зі «зниженим» віком, з настанням якого може наставати кримінальна відповідальність.

Відмітимо, що особливістю зазначеного складу злочину є те, що кримінальна відповідальність настає лише за умови обізнаності винної особи в тому, що вона хворіє на венеричне захворювання. Коментуючи ст. 133 КК України, П.П. Андрушко зазначає, що до венеричних хвороб судова та медична практика відносять сифіліс, гонорею, м'який шанкр, паховий лімфогранулематоз й трихомоніаз [3, с. 278].

Вивчення матеріалів судово-слідчої практики про зараження венеричною хворобою, проведене Ю.В. Павелком, засвідчило, що 74% засуджених за зараження венеричною хворобою – це жінки, чоловіки становлять – 26%. За віком засуджені мають такий поділ: 17–24 р. – 29 %; 25–40 р. – 52,4%; більше 40 років – 18,5%.

Дослідником також встановлено, що більшість цих осіб (92%) негативно характеризувалась у побуті; схильна до вживання алкогольних напоїв (67%); вживає наркотичні речовини (48%). Зараження цими інфекціями та хворобами у 9 випадках із 10 відбувалося у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння (90%); мали випадкові статеві

контакти (85%). Щодо сімейного стану, то майже всі на момент вчинення злочину не перебували у шлюбно-сімейних відносинах (95%) [5, с. 142].

Таким чином, суб'єктом зараження венеричною хворобою є фізична особа (громадянин України, особа без громадянства, іноземний громадянин), яка досягла 16 років, а також має таку особливу ознаку, яка пов'язана зі станом його здоров'я, а саме є носієм венеричної хвороби та знає про це. Окрім ознак загального суб'єкта, додатковими ознаками такого такої особи є: 1) є носієм венеричної хвороби; 2) знає про наявність у неї цієї хвороби.

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

2. Корнієнко Є.В. Особливості кримінальної відповідальності за зараження соціаль-

ними хворобами. Наше право. 2014. № 9. URL: file:///C:/Users/%D0%94%D0%B0%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D0%B0/Downloads/Nashp_2014_9_13.pdf.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 11-те вид., переробл. та допов. – Київ : ВД «Дакор», 2019. – 1384 с.

4. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В. О. Навроцького. Київ: Юрінком Інтер. 2013. 712 с.

5. Павелко Ю. Р. Криміналістична характеристика злочинів, як невід’ємний елемент методики розслідування злочинів, пов’язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною або венеричною хворобою. *Науковий вісник Херсонського університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. № 3. С. 141–145.

Вербицька А. О.,
студентка магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Самотуга А. В., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Проблема інформаційної безпеки є актуальною для кожної держави у будь-який період її існування. У ХХ столітті науково-технічна революція призвела до стрімкого зростання інформаційних технологій. У суспільстві починається перерозподіл реальної влади від традиційних структур до центрів управління інформаційними потоками.

Сьогодні людство увійшло в інформаційну цивілізацію. Нині інформація стала рушійною силою суспільства. Для отримання адекватної інформації у країні повинна бути присутня розвинута інформаційна інфраструктура. Ефективна інформаційна інфраструктура є запорукою розвитку будь-якої держави, оскільки це: дає змогу різко скоротити час на висунення та обговорення нових ідей, проектів; дозволяє розробляти найбільш ефективну галузь економіки – економіку інформацій, економіку з виробництва нових знань; спрямовує країну на той самий шлях розвитку, по якому йде сьогодні все людство [1, с. 21].

Все це можливо за умов розвитку інформаційної політики. Тобто визна-

чення законів функціонування інформаційної сфери. Коли ефективно працює система ЗМІ суспільства, це дає змогу швидко вирощувати нову еліту, активно обговорювати нові проекти, сприяти прозорості влади, наближати її до населення [2, с. 71].

Інформаційна безпека полягає в аналізі загроз, які можуть виникнути в інформаційній сфері, а також створенні умов для запобігання їх виникненню. У першу чергу, це стосується різноманітних технічних аспектів передавання й обробки інформації. Сьогодні, на жаль, в Україні лише розробляється концепція державної інформаційної політики і концепція інформаційної безпеки [3, с. 36].

Останні роки продемонстрували чітку залежність процесів стабілізації (дестабілізації) сучасних держав від функціонування інформаційних інфраструктур. Тобто на сьогодні з'явився новий тип інструментарію – інформаційна зброя та інформаційна війна, до якого виявилися неготовими деякі сучасні держави. На жаль, до цих держав належить і Україна.

В науковій літературі зауважується, що вперше ці інструменти були використані проти нашої держави ще 2005 року під час першої газової війни. Тоді Україну успішно представили в якості нечесного, а щонайменше сумнівного транзитера газу, незважаючи на те, що протягом десятиліть Україна ніколи не допускала зриву поставок природного газу до Європи через свою територію. Показово, що одночасно з цими звинуваченнями Росія наголошувала на необхідності будівництва газопроводів, альтернативних українській системі (Північноєвропейський газопровід у Балтійському морі, друга нитка «Блакитного потоку» в Чорному морі та розширення газотранспортної системи в Білорусі, що тепер належить Газпрому). До того ж звинувачення у крадіжках газу не підкріплювалися конкретними фактами [4, с. 140].

Взагалі, інформаційні війни ведуться проти України починаючи з проголошення нею у 1991 р. незалежності, коли ще радянські телеканали до проведення референдуму на підтвердження Акта незалежності просували тезу щодо неспроможності її як держави у майбутньому поза СРСР. Потім вони велися з різною інтенсивністю, активізуючись, як правило, напередодні виборів в Україні з метою забезпечення перемоги лояльного кандидата чи партії, але останніми роками вже за допомогою здебільшого не російських, а українських теле- й радіоканалів, власниками яких є пов'язані з російським бізнесом чи навіть підтримувані російською владою особи.

Враховуючи нинішні політико-правові відносини з РФ, ускладнені військовим конфліктом на Сході нашої держави, інформаційна війна набирає вагомих обертів. Так, країна-агресор проводить по відношенню до України інформаційну експансію [5]. Вітчизняні експерти стверджують, що українське телебачення та радіо і російське часто одну й ту ж подію висвітлюють по-різному. За таких умов російський інформатор використовує наш національний простір в інтересах своєї держави. Відповідно створюється негативний імідж нашої країни, що має на меті дестабілізацію ситуації в державі та впро-

вадження власної політики «керованого хаосу»; – формування стереотипу меншовартості та вторинності українців, а також відповідне руйнування почуття нації та народу; – домінування російської мови, культури та традицій для утвердження самоідентифікації при одночасному витісненні української мови та культури тощо.

Нині щодо України здійснюється неймовірно потужна інформаційна війна, але українська влада ніколи не здійснює контрнаступальних дій, а обмежується лише обороною [6, с. 58]. Тому доцільним є зміна інформаційної політики (як зовнішньої, так і внутрішньої) з доповненням законодавчої та нормативно-правової бази, яка відповідає б нормам міжнародного права; участь у світових інформаційних процесах; вдосконалення рівня підготовки фахівців у галузі інформаційної безпеки та ін.

Отже, інформаційна війна проти України є небезпечною загрозою національній безпеці, яка спрямована не лише на розхитування ситуації всередині держави, а й на створення негативного іміджу України у світі. Вважаємо, що наша держава повинна не лише оборонятися в інформаційній війні, а й вести наступальні дії стосовно до агресора, навіть випереджувального й асиметричного характеру, тобто бути не реактивною (спростовуючи фейки і дезінформацію), а проактивною. Крім того, необхідним є вироблення стратегії і тактики ведення боротьби в інформаційному полі та утворити структуру, яка займатиметься аналізом та збором необхідної інформації для боротьби на «випередження супротивника».

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що інформаційний простір використовується як інструментарій для вирішення соціальних, політичних, економічних, військових та інших завдань. Сьогодні є велика кількість стратегій, відповідних сценаріїв поведінки в різних ситуаціях, які використовуються в інформаційних конфліктах. Та не лише це повинно стати найголовнішим у вирішенні питання інформаційної безпеки нашої держави.

Найголовнішим має стати: розуміння суспільством та державою пріоритетності цього завдання; розподіл його на декілька підпрограм, виходячи з міжнародного досвіду; імідж нашої держави в цій сфері повинен розвиватися як на науково-теоретичному рівні, так і в практичній площині (на прикладі країн ЄС, США).

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що найбільші зусилля треба зосередити не лише на створенні нових каналів комунікацій, а й на максимально ефективному використанні вже наявних.

1. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : [навч. посіб.] / Б. А. Кормич. — К. : Кондор, 2004. — 384 с.

2. Гуцалюк М. Інформаційна безпека у сучасному суспільстві / М. Гуцалюк // Право України. — 2015. — № 7. — С. 71-74.

3. Яковенко О. О. Концепція інформаційної безпеки України в контексті становлення соціально відповідальної журналістики / О. О. Яковенко // Наукові записки Інституту журналістики. - 2016. - Т. 63. - С. 36-42.

4. Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір [Текст] / Євген Магда // Наукові

записки Інституту законодавства Верховної Ради України . – 2014. – № 5. – С. 138-142.

5. Карпенко В. Інформаційний простір як чинник національної безпеки України / В. Карпенко // Українознавство [Текст]: науковий громадсько-політичний культурно-мистецький релігійно-філософський педагогічний журнал. – 2005. – № 3. – С. 182-192.

6. Кирильчук Є. О. Інформаційна війна як дієвий феномен протистояння в суспільно-політичній боротьбі / Є. О. Кирильчук // Наукові праці МАУП. - 2013. - Вип. 4. - С. 58-61.

Вербицька А. О.,
студентка магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Самотуга А. В., к.ю.н., доц.
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА СВОБОДУ ІНФОРМАЦІЇ

Право на інформацію як невід'ємний елемент системи основоположних прав і свобод людини і громадянина, який займає одне із провідних місць в її осередку, є необхідною умовою усвідомлення особою свого місця та ролі в суспільстві, її гармонійного вільного розвитку та існування. Саме наявність чи відсутність основоположних прав і свобод людини і громадянина є найяскравішим показником ступеня розвитку громадянського суспільства та побудови правової держави.

Водночас слід зауважити, що в основу реалізації інформаційних прав покладено дотримання двох основних принципів: по-перше, забезпечення безперешкодного отримання громадянами повної та неупередженої інформації та, по-друге, свобода публічних висловлювань незалежно від їхнього політичного змісту. Зазначені принципи включають кілька структурних елементів, які тісно взаємозалежні та існують у нерозривній єдності.

Так, це свобода кожної людини привселюдно виражати свої думки, ідеї та судження і поширювати їх будь-якими законними способами. Це власне свобода друку та інших засобів масової інформації, тобто свобода від цензури та право створювати та використовувати засоби масової інформації, що дозволяє матеріалізувати свободу вираження думок. Це право на одержання інформації, що становить суспільний інтерес або стосується прав громадян, тобто свобода доступу до джерел інформації [1, с. 34]. Усе це і провокує суб'єктів інформаційних відносин до довільної інтерпретації законодавчих

норм, створює ґрунт для зловживань і дезорганізації. Тобто, реалізуючи своє конституційне право на свободу слова, особа, навіть не маючи за мету, може порушити право інших осіб та заподіяти їм моральної шкоди.

Найяскравіше це ілюструється під час висвітлення надзвичайних новин, коли робляться репортажі і показуються реальні картини понівечених тіл, жорстокі вбивства та ін., що, як доведено вченими, негативно впливає на дітей і молодь. Звичайно, виробники інформаційної продукції мають право і зобов'язані інформувати громадян про актуальні події, що відбуваються в житті суспільства, але чи втратить свою інформативну цінність матеріал, у якому не буде сюжетів, які можуть завдати моральної шкоди іншим громадянам, а особливо дітям.

Отже, як правильно зазначає О. Микласевич, під час зловживання правом особа не порушує норму права, а діє всупереч призначенню суб'єктивного права. Але на практиці суду буде складно визначити нормативне підґрунтя для кваліфікації зловживання правом як правопорушення та призначити відповідну санкцію [2, с. 5].

У нормативно-правових актах більшості країн світу цензура заборонена, проте це не означає, що свобода слова є безмежною та абсолютною. Так як і в Конституції України [3], у них забороняється використовувати свободу слова для закликів до насильницького повалення конституційного ладу, ліквідації незалежності та порушення територіальної цілісності держави, розголошення державної та іншої охоронюваної законом таємниці, підбурювання до злочинів, розпалення національної, расової, релігійної та іншої ворожнечі, образи та наклепу на інших осіб, зазіхання на суспільну мораль і моральність.

Іншими словами, використання свободи слова накладає певні обов'язки та відповідальність і це пов'язано з певними законними обмеженнями, покликаними виключити зловживання розглянутим правом. Розглядаючи категорію „зловживання правом”, не можемо не звернути увагу на категорію добросовісності використання особою належних їй прав. Категорію добросовісності (лат. *bona fides*) у науковій літературі визначають як одну із меж здійснення права та розуміють як самостійний правовий принцип, як презумпцію, як вказівку на винність або об'єктивну протиправність діяння.

Взагалі, можемо стверджувати, що прагнення суб'єкта до правомірності власної правової поведінки, її соціальної нешкідливості, юридичної досконалості способу досягнення поставленої мети і є добросовісною поведінкою.

На думку А. А. Малиновського, особа вчиняє добросовісно, якщо вона для задоволення свого інтересу обирає право відповідно до його основного призначення, при здійсненні права уникає „обхід закону”, а у спірних ситуаціях, що чітко не регламентовані правом, керується загальноновизнаним уявленням про добро і справедливість [4, с. 14]. Тобто принцип добросовісності є межею здійснення права, критерієм для визначення наявності зловживання правом. Саме цей принцип встановлює справедливі межі прав та обов'язків

сторін. Недотримання даних меж призводить до порушення принципу добросовісності і являє собою зловживання правом.

Дана категорія проявляється також у вигляді добровільної відмови суб'єкта від використання прогалин чинного законодавства на шкоду правопорядку і суспільним інтересам [5, с. 71].

У свою чергу, звернувшись до Закону України „Про інформацію”, можемо стверджувати, що законодавець заклав до змісту статті 5 саме принцип добросовісності [6]. Ця норма, хоча й має узагальнений, дещо декларативний характер, проте є імперативною (породжує обов'язок) та має характер загального принципу права. А тому є достатні підстави вважати, що це зобов'язує суб'єктів інформаційних правовідносин не зловживати наданими їм законом правами.

Тобто, реалізуючи своє право на інформацію, особа не повинна порушувати громадянські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. Крім того, критерієм для розмежування діяння законодавець обрав саме добросовісність, втілену як моральну межу для реалізації своїх прав.

Зловживання правом на вільне поширення інформації виражається у виході особи за межі встановленого законом обсягу суб'єктивного права, що спричиняє спотворення призначення права. Так, телеканал має право поширювати надзвичайні новини про різні катастрофи, вбивства та інші жорстокі злочини, але при реалізації даного права не повинні порушуватися права дітей на безпечний інформаційний простір.

Аналізуючи існуючі в юридичній науці погляди, можна виокремити ознаки зловживання правом: наявність в особі суб'єктивних прав; зловживання правом лише під час його здійснення; зловживання лише своїм, а не чужим правом; використання прав усупереч їхньому соціальному призначенню або виходячи за встановлені законом рамки здійснення права; незважаючи на форму зловживання правом (здійснене з наміром спричинити шкоду іншій особі, або без такого наміру), воно завжди завдає шкоду іншій особі [7, с. 51].

Отже, зловживання правом на свободу слова та інформації є можливим за наявності: по-перше, закріплення в законі суб'єктивного права вільно поширювати інформацію в будь-який спосіб; по-друге, коли є реальна можливість реалізації цього права, тобто можливість поширити інформацію через ЗМІ; по-третє, реалізація суб'єктивного права на практиці, коли суб'єкт, поширюючи інформацію, порушує тим самим право інших суб'єктів на безпечний інформаційний простір; по-четверте, суб'єкт, реалізуючи своє право, тим самим завдає шкоди суспільним відносинам – розповсюджує інформацію, наприклад, яка містить пропаганду жорстокості чи насильства; по-п'яте, суб'єкт вчиняє дії аморально або недоцільно.

Також слід визнати, що зловживання правом на свободу інформації може призвести до неефективності демократичного ладу, а саме стати джерелом

загрози національній небезпеці, порушення громадського порядку, закликів до національної, релігійної, регіональної, расової ворожнечі, нівелювання правом людини на приватне життя, загрозою її безпеки. Отже, користуючись таким правом, кожен громадянин повинен нести відповідальність за це у вигляді певних обмежень.

Таким чином, у ситуації, що склалася, разом із вдосконаленням системи законодавства, що закріплює право на поширення інформації, потрібна розробка цілісної несуперечливої теорії права на захист від шкідливої інформації, побудову відповідної законодавчої бази шляхом прийняття нових нормативних актів, усунення протиріч і прогалин у чинному законодавстві.

1. Рудник Л. І. Право на доступ до інформації : дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Національний університет біоресурсів і природокористування України / Людмила Іванівна Рудник. К., 2015. 247 с.

2. Микласевич О. Категорія „зловживання правом”: поняття та форми [Електронний ресурс] / О. Микласевич // Юридичний журнал. 2014. № 4.

3. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

4. Малиновский А. А. Злоупотребление субъективным правом (теоретико-правовое исследование) / Малиновский А. А. М.: Юрлитинформ, 2010. 320 с.

5. Мілетич (Українчук) О. О. Зловживання правом: теоретико-правовий аналіз [Електронний режим] / О.О. Мілетич // Судова апеляція. 2011. № 3 (24).

6. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. №2657-ХІІ, за ред. від 21.05.2015 р. // Відом. Верхов. Ради України. 1992. №48. С. 650.

7. Перевалова Л. В. Конституційне право на інформацію та його реалізація в Україні / Л. В. Перевалова // Громадянське суспільство і права людини. 2018. С. 51-54

Волошин О. Г.,
старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення
та судових експертиз
Національної академії
внутрішніх справ

Мамульчик А. А.,
курсант Національної академії
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ (ГЕНОМНОЇ) ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

З другої половини 20 сторіччя в практичній діяльності правоохоронних органів широко використовуються можливості методу ДНК-аналізу, який дозволяє майже із 100 % вірогідністю провести ідентифікацію особистості лю-

дини за біологічними слідами або залишками, вилученими з ймовірних місць вчинення кримінальних правопорушень. В тому числі зазначений метод застосовується для підтвердження особистості загиблих осіб під час збройного конфлікту на території України в зоні проведення Операції Об'єднаних сил.

Результати ідентифікації людини методом ДНК-аналізу набувають процесуального статусу джерел доказів в ході проведення молекулярно-генетичної експертизи. Такі експертизи на замовлення слідчих підрозділів та громадян проводять зокрема фахівці Експертної служби МВС України.

Застосування методу ДНК-аналізу для генетичної ідентифікації особистості при розслідуванні кримінальних правопорушень вимагає не лише спеціального обладнання та відповідної кваліфікації фахівців, а й нормативного врегулювання.

Тому на сьогодні вкрай актуальною проблемою є правове забезпечення генетичної реєстрації громадян та функціонування генетичних обліків в державі, що забезпечить не тільки ефективність використання сучасних досягнень науки у протидії кримінально протиправній діяльності, але й, в першу чергу, дотримання прав людини.

Вирішення цієї проблеми полягає у законодавчій регламентації своєчасного наповнення банку даних криміналістичного обліку генетичних ознак людини порівняльними зразками та іншими необхідними для ідентифікації відомостями, що на даний час здійснюється тільки *post factum*, тобто в порядку реагування на летальну подію, що вже відбулася.

В Україні у 2000 році було прийнято рішення про формування в ДНДЕКЦ МВС України криміналістичного банку даних результатів ДНК-аналізу, спочатку лише за нерозкритими злочинами, вчиненими на статевому ґрунті (вбивства із зґвалтуванням), а на сьогодні в ДНДЕКЦ наявний банк даних результатів ДНК-аналізу біоматеріалу, вилученого з місць нерозкритих злочинів, зразків підозрюваних, обвинувачених, а також біологічних зразків невстановлених тіл загиблих, безвісти зниклих осіб та їх родичів з метою подальшої перевірки в автоматичному режимі та ідентифікації особи.

Організаційні засади функціонування автоматизованого обліку генетичних ознак людини визначаються наказом МВС України від 30.09.2009 р. № 390 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків Експертної служби МВС України» [1] та «Інструкцією про порядок формування та використання автоматизованого обліку генетичних ознак людини» затвердженою наказом ДНДЕКЦ МВС України від 19.09.2013 р. № 19/50-227н [2].

Також, ще у листопаді 2007 року в м. Страсбург від України було підписано Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства [3], яку було ратифіковано відповідним Законом України у 2012 році. Відповідно до пункту 1 статті 37 Конвенції «для запобігання скоєнню злочинів, установлених відповідно до цієї Конвенції, та

забезпечення їх кримінального переслідування кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для накопичення та зберігання з урахуванням відповідних положень стосовно охорони й захисту особових даних та інших відповідних норм і гарантій, передбачених національним законодавством, інформації про ідентифікаційні дані та генетичний код (ДНК) осіб, засуджених за скоєння правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції». То ж, на наш погляд, саме створення державного повноцінного банку даних генетичних ознак людини сприятиме оперативному вирішенню суспільно важливих завдань сучасними криміналістичними засобами [5].

В цьому аспекті важливою та актуальною вбачається законодавча ініціатива у вигляді проекту Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» (далі проект закону), який розроблений Експертною службою МВС України та 20 жовтня 2020 року внесений на розгляд Верховної Ради України» [4].

Проектом закону передбачається створення системи державної реєстрації геномної інформації людини та відповідної автоматизованої інформаційно-пошукової системи, куди буде вноситись геномна інформація стосовно осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за вчинення умисних злочинів проти життя, здоров'я, статевої свободи, статевої недоторканості особи, щодо яких обрано запобіжний захід; осіб, які вчинили суспільно-небезпечні діяння проти життя, здоров'я, статевої свободи, статевої недоторканості особи, до яких за рішенням суду застосовані примусові заходи медичного характеру; осіб, засуджених за вчинення умисних злочинів проти життя, здоров'я, статевої свободи, статевої недоторканості особи; установлена в біологічному матеріалі, вилученому під час проведення слідчих дій з місць вчинення кримінальних правопорушень, скоєних в умовах неочевидності, або отримана під час досудового розслідування, та неідентифікована; невпізнаних трупів людей та їх останків, відомості про виявлення яких внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочато розслідування; осіб, зниклих безвісти, яка за рішенням суду може бути встановлена шляхом проведення молекулярно-генетичної експертизи (дослідження) раніше відібраних біологічних зразків або біологічного матеріалу, відібраного з особистих речей особи, зниклої безвісти.

Проектом закону встановлюється порядок обов'язкової та добровільної державної реєстрації геномної інформації, її оброблення [4].

З урахуванням досвіду ідентифікації загиблих в зоні АТО та ООС пропонується встановити механізм відбору біологічних зразків осіб, які добровільно вступають або призиваються на військову службу, і військовослужбовців.

Зокрема відбір біологічного матеріалу у військовослужбовців планується проводити з періодичністю кожні 8 років та за потреби забезпечити подальшу їх ідентифікацію. Увесь біологічний матеріал, що містить геномну інформацію, залежно від категорії осіб, зберігатиметься в адміністратора

АПС, у матеріалах кримінальних проваджень, в особових справах. Термін зберігання складатиме 75 років, якщо інше не буде передбачене законом.

Таким чином, на основі унікальності та індивідуальності ДНК кожної особи, що дозволяє її ідентифікувати чи визначати родинну спорідненість, а також з урахуванням проведеного дослідження щодо проекту закону можна зробити висновок, що актуальність законодавчих новацій такого спрямування є безсумнівною та нагальною.

З урахуванням багаторічної дискусії про необхідність державного врегулювання сфери захисту персональних даних людини, ефективності результатів методу ДНК-аналізу у розслідуванні та попередженні кримінальних правопорушень і врегулюванні цивільно-правових відносин, вважаємо вкрай актуальною законодавчу ініціативу щодо державної реєстрації геномної інформації людини. Запровадження такого механізму на державному рівні не лише наблизить Україну до Європейських стандартів охорони та захисту прав людини, але й забезпечить дієвий механізм протидії кримінально протиправній діяльності як при розслідуванні кримінальних правопорушень, так і на етапі їх попередження.

---

1. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України: наказ МВС України від 10.09.2009 р. № 390. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09>. (дата звернення: 01.11.2019).

2. Інструкція про порядок формування та використання автоматизованого обліку генетичних ознак людини: наказ ДНДЕКЦ МВС України від 19.09.2013 р. № 19/50-227н.

3. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4988-17>.

4. Про державну реєстрацію геномної інформації людини: Проект Закону України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/Pro_derzhavnu_restraciyu_genomnoi_informacii_lyudini.

5. Котляренко Л.Т. Новели законодавчого забезпечення генетичної (геномної) ідентифікації/ Л.Т. Котляренко // Теорія та практика судово-експертно діяльності: збірник матеріалів круглого столу (17 листопада 2019 року). Київ, 2013. С. 232–236.

Волошина Ю. В., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Юніна М.П., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Зі здобуттям незалежності наша держава все більше інтегрується в міжнародне співтовариство. Величезний крок в цьому напрямку було здійснено завдяки ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності у повному обсязі 1 вересня 2017 року. В цьому контексті актуальність питань, що охоплюють сферу інтелектуальної власності, стають більш сучасними та модерновими, оскільки відкривають перед країною нові можливості. Так, слід відмітити, що відповідно до Глави 9 Угоди про асоціацію Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», значна увага приділяється спрощенню процедури створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території Сторін, а також досягненню належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності. Отже, в умовах сьогодення право інтелектуальної власності перестає сприйматися як виключно декларативне поняття, стаючи водночас одним з пріоритетних напрямів на шляху досягнення високого економічного та соціального розвитку нашої країни.

Роботи таких науковців як І. Дахно, А. Полторак, В. Супрун, Е. Буряк, І. Левіна, П. Полуян, О. Литвин та ін. здебільшого присвячені питанням інтелектуальної власності в цілому, в той час як роботи С. Захарова, О. Карпенка, О. Кіреєвої, О. Юрченка та ін. переважно стосуються питань державного управління цією сферою.

Аналізуючи сутність інтелектуальної власності в цілому, це поняття, насамперед, можна представити як результат, який отримує особа внаслідок своєї творчої діяльності. Водночас, під поняттям права інтелектуальної власності, як частини цивільного права, розуміють право особи на результат своєї творчої чи інтелектуальної діяльності, або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним Кодексом України [1], до складу якого прийнято включати поняття авторського права і суміжних прав; промислової власності; права на засоби індивідуалізації суб'єктів цивільного обороту; права на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності.

Виходячи зі світового історичного досвіду, гармонічний розвиток будь-якої держави неможливий без її людського потенціалу, оскільки саме людина, з її знаннями, навиками, творчими здібностями виступає рушійною силою прогресу в усіх сферах суспільного життя [2]. Тож, очевидно, що за таких умов держава має брати на себе певні зобов'язання для забезпечення всебічного розвинення та збереження потенціалу людини в різних сферах її діяльності, гарантуючи, насамперед, захист та охорону прав своїх громадян, що стосуються сфери питань інтелектуальної власності [2].

В цьому напрямі необхідно зазначити, що державою має бути прийняте відповідне дієве законодавство в сфері інтелектуальної власності, як найбільш першочергове та пріоритетне завдання, спроможного, перш за все, захищати інтереси авторів та інших творців інтелектуального продукту (як товарів, так і послуг) шляхом надання їм певних визначених, обмежених у часі прав, які б, разом з тим, дозволяли їм контролювати використання їхньої творчої діяльності [2].

Очевидно, що реалізація поставлених завдань, окрім нормативних документів, потребує функціонування цілісної системи державного управління в цій галузі, адже саме державна політика порядкування цією сферою є запорукою інвестиційної привабливості країни та її економічного процвітання загалом.

Не заглиблюючись в нюанси доволі тривалого періоду інституційної реформи галузі інтелектуальної власності, слід відзначити те, що, з набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» [3], можемо говорити про її певне завершення [4].

Тож, передусім, спираючись на норми, які подає вищезазначений Закон, розглянемо, який наразі вигляд має система державного управління сферою інтелектуальної власності. Можемо зазначити, що вона представлена у вигляді юридичної конструкції, в межах якої передбачено розмежування юридичних осіб публічного права, діяльність яких стосується цієї сфери. Так, державною організацією в системі правової охорони інтелектуальної власності визначається новий Національний орган інтелектуальної власності («НОІВ») з відсутнім статусом юридичної особи. При цьому слід зауважити, що право здійснення функцій «НОІВ» надається виключно юридичній особі публічного права, яка, з одного боку, не може бути органом влади, а з іншого – повинна мати статус юридичної особи та за майновою ознакою належати державі [4]. З урахуванням означених вимог, на виконання функцій «НОІВ» сьогодні призначене державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності». Водночас, питання щодо формування та реалізації державної політики в сфері інтелектуальної власності покладаються на центральний орган виконавчої влади – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

Насамперед, розглянемо обов'язки, які має здійснювати безпосередньо

Мінекономіки. Серед них зосередимо увагу на таких функціях:

- виконання нормативно-правового регулювання;
  - визначення провідних шляхів зростання та розвитку цієї галузі;
  - забезпечення процесу координації з іншими органами;
  - розроблення пропозицій, що стосуються питань по вдосконаленню законодавчої бази;
  - проведення необхідних заходів щодо укладення міжнародних договорів, забезпечення необхідних умов для просування та подальшого впровадження міжнародних програм та проектів в межах міжнародного співробітництва;
  - створення необхідних умов, які б сприяли практичному виконанню взятих на себе зобов'язань, що стосуються питань членства України в міжнародних організаціях;
  - контролювати діяльність «НОІВ», тощо [4].
- До функцій, які має забезпечувати «НОІВ», можемо віднести наступні:
- приймання заявок, проведення їхньої експертизи та прийняття по ним остаточного рішення;
  - проведення державної реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності та здійснення видачі охоронних документів: патентів та свідоцтв;
  - здійснення заходів щодо визнання недійсними прав особи на винахід, промисловий зразок чи корисну модель;
  - опублікування офіційної інформації, ведення державних реєстрів та внесення до них відповідних даних, видачу різного роду виписок та витягів;
  - здійснення роботи з питань міжнародного співробітництва;
  - проведення роботи з підготовки, атестації та реєстрації патентних повірених у відповідному Державному реєстрі;
  - проведення роз'яснювальної роботи з питань реалізації державної політики у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності.
  - здійснення інформаційної та видавничої діяльності;
  - узагальнення національної та міжнародної практики впровадження законодавства з наданням пропозицій щодо його вдосконалення;
  - затвердження методичних рекомендацій відносно проведення необхідних експертиз заявок та їхньої державної реєстрації;
  - здійснення відповідних заходів, необхідних для якісної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів в державній системі правової охорони інтелектуальної власності;
  - виконання інших функцій та повноважень, які можуть бути передбачені цим Законом, статутом або іншими нормативно-правовими актами України [4].

Необхідно також додати, що структурою Укрпатенту передбачено провадження діяльності колегіальних органів «НОІВ», до яких віднесено:

- Апеляційну палату, коло питань якої охоплюють розгляд: заперечень проти рішень щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності, заяв

про визнання прав на об'єкти інтелектуальної власності недійсними, заяв про визнання торговельної марки добре відомою;

- Комісію, повноваженнями якої є погодження питань про внесення позначення, що містить офіційну назву держави «Україна», до знака для товарів і послуг;

- Атестаційну комісію, повноваженнями якої є атестація осіб, намір яких - набути право на зайняття діяльністю патентного повіреного;

- Апеляційну комісію, завданням якої є розгляд скарг на рішення атестаційної комісії та скарги на дії патентних повірених з боку кандидатів у патентні повірені [5].

Отже, сьогодні в нашій країні працює дворівнева система державного управління сферою інтелектуальної власності, першим рівнем якої виступає законодавча база. До другого рівня відносять систему органів державної влади, основним завданням яких є втілення цієї законодавчої бази у практичну площину. Виходячи з тих змін, які відбулися в структурі державної системи правової охорони інтелектуальної власності, можемо дійти висновку, що сьогодні державою приділяється належна увага питанням, які стосуються сфери інтелектуальної власності, добре усвідомлюючи, що саме ця галузь наразі виступає тією рушійною силою, яка, слугуючи певним маркером для залучення інвестицій, здатна сприяти економічному розвитку нашої країни, зміцнюючи водночас її політичну та соціальну безпеку в цілому.

---

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435–IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44, ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 30.04.2021).

2. Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. Інтелектуальна власність: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Нестерцової-Собакарь О.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1424/1/.pdf> (дата звернення: 30.04.2021).

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 45. Ст.387. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 30.04.2021).

4. Сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 30.04.2021).

5. Сайт Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/about> (дата звернення: 30.04.2021).

Гаць Д.О., здобувач вищої освіти
Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Приходько Ю.П., к.ю.н.,
доцент кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
Національної академії
внутрішніх справ

СУЧАСНІ ВИДИ МЕТАЛЬНОЇ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Предмети конструктивно схожі з холодною зброєю з'явилися з прадавніх-давен, а її розвиток характеризується ускладненням й удосконаленням існуючих форм та технологічних процесів, спеціалізацією відповідно до появи нових військових груп або родів військ [1].

Метальна холодна зброя кардинально відрізняється від інших видів холодної зброї за принципом дії та призначена для ураження цілі за допомогою механічної енергії метального елемента, що, у свою чергу, приводиться в дію застосуванням або м'язової сили людини, або механічного пристрою шляхом поштовху чи вигину.

Що стосується криміналістичного дослідження метальної холодної зброї, то воно ґрунтується на основних теоретичних положеннях експертних криміналістичних досліджень у криміналістиці [5], проте має низку особливостей, обумовлених вищевказаними пунктами, що відрізняють цей вид зброї від інших. Сам процес дослідження полягає у встановленні сукупності загальних криміналістичних ознак об'єкта і включає декілька умовних стадій, кожна з яких має свої особливості.

На сьогодні, метальна холодна зброя представлена різноманіттям виробів, серед яких вирізняють і металеві ножі з дротиками металевих знарядь до лука, і арбалети з викидними ножами, які ми детально і розглянемо у нашій доповіді.

Металеві ножі, як різновид метальної зброї, ніколи не користувалися високою популярністю, адже їх забійна сила значно поступалась іншим різновидам зброї. У наш час використовуються металеві ножі спеціальної конструкції, проте не виключається й використання звичайних ножів у металевих цілях.

Типову конструкцію сучасних металевих ножів складає звичайний клинок без яких-небудь ознак гарди, без накладок на рукоятці. Існує навіть їх різновидність з обплетеною шнуром рукояткою, проте її обмотка не дозволяє ефективно тримати ніж, що ускладнює його застосування в ближньому бою,

проте непогано пристосовує до його метання. Варто зазначити, що неабияке значення для метання ножа має і його балансування. Існують сучасні зразки металевих ножів з гирьками на клинку або рукоятці, які регулюються, що дозволяє змінювати балансування самого ножа [4].

Також дуже цікавий різновид металевих зброї, це викидний ніж – являє собою складаний ніж, клинок якого автоматично витягується з рукоятки при натисканні на кнопку чи важіль, і утримується фіксатором. Цей ніж асоціюється зі світом криміналу: тому “викидуха” заборонена в багатьох країнах, хоч і автоматичний ніж є досить надійним, хорошим в експлуатації, компактним і зручним в обігу, за що говорить його ціна.

Під час проведення криміналістичних досліджень при віднесенні ножів до категорії металевих вивчають форму, розміри, а також міцність предмета в цілому і його частин; наявність вістря та леза у клинка, ступінь його гостроти та вагу предмета в цілому. Окремо вивчаються й такі складові частини ножа як його клинок, хвостовик, утик. При цьому необхідно встановити сукупність певних ознак для визначення призначення об’єкта для нанесення тілесних ушкоджень на відстані за допомогою його метання в ціль [5].

Стосовно сучасних луків, то вони набагато ефективніші за ті, що використовувалися століття назад: відрізняються більшою точністю стрільби і комфортом. Всі можливі новітні пристосування ще більше піднімають точність стрільби з лука, хоч вони дещо применшують темп при стрільбі та вимагають певних навиків поведінки зі зброєю. Стріли також зазнали змін, адже сучасні матеріали дозволили зробити їх міцнішими [3].

Сучасну модель арбалету – пристрій, що протягом століть був основним видом зброї - наразі можна придбати в будь-якому магазині зброї. В розподіленні у виробників знаходяться сучасні матеріали: карбон, дюраль, пластик, а також такі технологічні продукти як оптичний і діоптричний приціл, гасителі вібрації, системи, що попереджують холостий вистріл тощо. Звичайно, такі характеристики як його вражаюча сила, скорострільність, точність і багато інших теж значно покращились за минулі роки [4].

При надходженні на дослідження двох останніх різновидів металевих холодної зброї – лука та арбалета – необхідно підтвердити, що вони мають хоча б мінімальний комплекс механізмів, частин і елементів, які б конструктивно характеризували надані предмети як лук чи арбалет: їх вивчення необхідно розпочинати з корпусу, а за наявності і цівки з прикладом або руків’ям, закінчуючи вивченням натяжного та спускового механізмів, прицільного пристрою, кибиті, тятиви, самої стріли та звісно ж, маркувальних позначень [5].

Історично склалося так, що холодна зброя набула широкого вжитку як у побуті, так і у військовій справі, і наразі продовжує розвиватись у містечкій, спортивній і навіть кримінальній сферах. Метальна холодна зброя не є винятком з цього правила: донині її розробники покращують характеристики найбільш вживаних на сьогодні різновидів. Тому на сьогодні великого значення набуває й подальший розвиток сучасного експертного дослідження

метальної холодної зброї.

1. Холодна зброя – що це?. Рівненський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, 2017. URL: <https://ndekc-rv.gov.ua/novini-ndekc/novyny/54-555-haiduk-zbroia>.

2. Метательные ножи, развитие и применение, особенности конструкции современных метательных ножей, 2017. URL: <https://survival.com.ua/metatelnyie-nozhi-razvitie-primenenie-osobennosti-konstruktsii-metatelnyih-nozhey/>.

3. Современные луки, 2018. URL: <https://superarbalet.ru/eto-interesno/luki/sovremennyye-luki/>.

4. Современные арбалеты – характеристики и область применения, 2018. URL: <https://superarbalet.ru/eto-interesno/luki/sovremennyye-luki/>.

5. Криміналістичне дослідження метальної холодної зброї : Мультимедійний підручник. - : Національна академія внутрішніх справ. Кафедра криміналістичних експертиз. - Київ: Вид-во «Центр учбової літератури», 2015. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/xolodna-zbroya/index.html>.

Герасимов А.Є., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сердюк Л.М., к.ю.н., доц.
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ

На сьогодні дуже гостро постало питання щодо легалізації в Україні криптовалюти. Багато людей по всьому світу інвестує у віртуальну валюту більшість своїх активів, мотивуючи це легкістю у використанні та мінімізацією ризиків щодо її втрати через шахрайські схеми, що мають місце в банківській системі. Протягом чотирьох років Верховна Рада України намагається вирішити це питання, однак процес легалізації крипто валюти постійно гальмується. Передусім звернемося до інтерпретації терміна «blockchain» (блокчейн). Останній визначає технологію роботи криптовалюти: існують безперервні послідовні ланцюжки блоків, що являють собою постійно зростаючий список упорядкованих записів. Технологія блокчейну працює приблизно однаково для кожної криптовалюти, зміни помітні лише в частині інформації, що передає кожен ланцюжок (блок). Кожен наступний блок містить інформацію про час формування та посилання на попередній блок, що робить

майже неможливим підробку таких блоків [1].

Світовими лідерами, які стали на шлях упровадження криптовалюти та сформувавши концепцію її легалізації на своїй території, є Китай, Корейська Республіка та Японія. Саме ці держави станом на сьогоднішній день є провідними інвесторами та «тримачами» основних активів криптовалюти на міжнародному ринку. На прикладі Китаю можна простежити зміну позиції уряду щодо легалізації криптовалюти: від негативного відношення до криптовалюти на початковому етапі – до її визнання на завершальному. Влада країни була впевнена, що така велика популяризація продовжиться не так довго та зовсім заборонила її обіг на території держави, мотивуючи це тим, що через деякий час про віртуальну валюту забудуть [2]. Але вже зараз Китай знаходиться на дуже перспективному шляху впровадження крипто валюти. Зокрема, було прийнято закон «Про сприяння розвитку криптографічного бізнесу та забезпечення безпеки кіберпростору та інформації», який заохочує використання населенням криптовалюти. Більш того, КНР готує офіційний запуск обігу власної криптовалюти, яка має назву BSN; заради цього влада Пекіну готова виділити 1.5 мільйона доларів на тестування національної цифрової валюти [3].

Ідея визначення правового режиму (порядку) використання криптовалюти не є інноваційною для сучасної України, адже 25.10.2018 р. була оприлюднена для обговорення Концепція державної політики у сфері віртуальних активів. Нею, зокрема, передбачалося: визначення правового режиму (порядку) використання криптовалюти та діяльності, пов'язаної з обігом віртуальних валют; надання можливості суб'єктам господарювання здійснювати послуги з обміну віртуальних валют/криптовалюти на фіатні (державні) валюти.; оцінка, моніторинг та виявлення актуальних проблем і тенденцій розвитку ринку криптоактивів із метою формування пропозицій щодо вдосконалення регуляторної політики; визначення понять «віртуальної валюти», «майнінгу», організацій «ІСО/ІТО», «смайт-контракту» [4].

Для практичної реалізації державної політики у сфері віртуальних активів у найближчій перспективі має бути створений або ж спеціальний державний орган, або ж окремий підрозділ у структурі Національного Банку України. До його компетенції має належати по-перше, видача офіційних ліцензій суб'єктам підприємницької діяльності (у тому числі банкам) на право надання фінансових послуг, пов'язаних із обігом криптовалют; по-друге, здійснення контролю за діяльністю у цій сфері. Такі інновації у сфері фінансових операцій із віртуальною валютою призведуть до збільшення довіри населення до криптовалюти (громадяни будуть працювати з перевіреними банками/біржами), зменшення фінансових ризиків (контролюючий орган зможе здійснювати моніторинг усіх транзакцій із криптовалютою, що проводяться організацією), надходження до державного бюджету додаткових коштів, сплачених платниками податків за видачу їм офіційних ліцензій, а також здійснення переказів у одній із легалізованих криптовалют.

Отже, Україна станом на сьогоднішній день не має ефективного механі-

зму законодавчого забезпечення використання криптовалюти як платіжного засобу на своїй території. Водночас, підготовка та оприлюднення для обговорення вищезгаданої Концепції державної політики у сфері віртуальних активів, а також розробка народними депутатами України низки законопроектів, спрямованих на легалізацію криптовалюти, є свідченням того, що чинна влада принаймні усвідомлює наявність цієї проблеми, а також має наміри і вже робить перші конкретні кроки щодо її розв'язання.

1. Что такое блокчейн? Расскажем простыми словами. 18 апреля 2017, Coinspot. <https://coinspot.io/%20beginners/chto-takoe-blokchejn-rasskazhem-prostyimi-slovami/> (дата звернення: 18.05.2021).

2. China Bans anti-blockchain sentiment as it prepares for launch of state cryptocurrency.. The Independent, 30 October, 2019. URL: <https://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-andtech/news/china-cryptocurrency-blockchain-bitcoin-a9176636.html> (дата звернення: 18.05.2021).

3. Китай раздаст около \$1,5 миллиона для тестирования национальной криптовалюты. 08.02.2021. 3D news Daily Digital Deges.tURL: <https://3dnews.ru/1032185/kitay-razdast-okolo-15-milliona-dlya-testirovaniya-natsionalnoy-kriptovalyuti> (дата звернення: 18.05.2021).

4. Про схвалення Концепції державної політики у сфері віртуальних активів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.10.2018 (неофіційний текст). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/nt4372?an=2> (дата звернення: 18.05.2021).

Гладкова О. Є., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Барабаш Г. В.
викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУДОВА ПРОМОВА ЗАХИСНИКА

На сьогодні дедалі частіше спостерігається суттєве падіння якості судових промов адвокатів, яке зумовлено недостатнім рівнем володіння ораторським мистецтвом юристів, що призводить до винесення завідомо незаконних вироків. В останній час ця проблема набула загальнодержавних обсягів та потребує скорішого вирішення. Відомо, що судовий процес – це форма мовленнєвого спілкування. А спілкування, тобто володіння слово – це засіб ораторської комунікації – переконання учасників судового процесу у правильності і обґрунтованості висунутих тез. Змістом судових промов є певні доводи та думки, які потрібно донести аудиторії судового процесу. Акту-

альність даної теми дослідження зумовлена недостатнім рівнем володіння ораторським мистецтвом юристів. Метою даної праці є розробка теоретичних та розгляд практичних положень, які більш змістовно розкриють важливість інституту судової промови у судових дебатах та допоможуть визначити основні закони логічної побудови виступів і методики їх виголошення. Теоретичною основою дослідження стали наукові праці багатьох вітчизняних, і не тільки, вчених: Івакіної І.Н., Молдована В.В., Загурського О.Б., Перлова І.Д., Сергеїча П., Коні А.Ф., Матвієнко Є.А., Гармаєва Ю.П., Попелюшко В.О., Зейкана Я.П., Івіна О.А., Строговича М.С., Ципкіна А.Л., Павлова Л.Г., Кацавця Р.С., Самсонова В.А. та багатьох інших. На думку М.С. Строговича «судові дебати – це промови сторін, основне місце в яких займають обвинувальна промова прокурора і захисна промова адвоката» [1, с. 307]. А ось Н. Івакіна зазначала, що судова промова – це цілеспрямований виступ, що має вплинути на учасників судових дебатів [2, с.89]. Молдован Валеріан Васильович вважає: «Судова промова – це публічний виступ уповноваженого учасника процесу, звернений до суду і всіх присутніх при розгляді кримінальної справи проголошений в судовому засіданні, який представляє собою роз'яснення значення і характеру суттєвих обставин справи і його заперечення іншим об'єктам з метою з'ясувати істину і постановлення справедливого вироку» [3, с.18]. Усі визначення даного поняття дуже схожі, тому на мою думку не має сенсу вигадувати щось нове, я згодна з усіма наведеними визначеннями. Єдине що хочеться додати: судова промова має полемічний характер. На меті має переконати, тому що основною функцією сторін в судових дебатах є переконання, спростування, доведення. У Законі немає спеціальної норми, яка б визначала зміст захисної промови, але всяка захисна промова повинна мати визначену структуру. М.Л. Шифман пропонує будувати промову ось таким чином: суспільно-небезпечна характеристика справи; виклад фактичних обставин справи, встановлених судовим слідством; аналіз перевірених судом доказів і зроблені з них висновки про подію і обставини злочину; винуватість підсудного; кваліфікація злочину; міра кримінального покарання [4, с. 113-114]. На думку Т.В. Варфоломеєвой, «Досягнення задач захисної промови у значній мірі залежить від її правильної побудови, визначення порядку аналізу доказів, доведеності обвинувачення, заперечування кваліфікації діяння, дослідження мотивів злочину та інше... Ці та багато інших компонентів допомагають здійсненню задач захисної промови – надати суду аналіз матеріалів судового слідства, спрямований на вивчення обставин, що виправдовують підсудного або пом'якшують його відповідальність, і відповідно до аналізу висновки, за умови дотримання тактичних рекомендацій, вироблених практикою» [5, с. 34].

Таким чином, проаналізувавши різні наукові джерела, ми зупинились на ось такій структурі захисної промови: аналіз фактичних обставин справи та оцінка доказів; обґрунтування кваліфікації злочину та умов які сприяли його вчиненню; обґрунтування цивільного позову; характеристика підсудного;

прохання про призначення міри покарання як підсумок судової промови. Найважливішою композиційною складовою частиною судової промови є аналіз і оцінка доказів. Це твердження впливає з того, що призначення судової промови полягає у встановленні винності або невинності підсудного, законності чи незаконності вимог позивача і винесенні правової оцінки його дій. Виклад і аналіз фактичних обставин справи підводить до необхідності правової кваліфікації скоєного кримінального правопорушення. Кваліфікація злочину – це встановлення та юридичне закріплення точної відповідності між ознаками вчиненого діяння та ознаками складу злочину, передбаченою кримінально-правовою нормою [6, с. 8]. Завданням захисника є представити підзахисного з кращої сторони: розкрити його внутрішній світ, його світогляд, зрозуміти його психологію, переживання і пояснити це суддям. Є.А. Матвієнко пише так: «адвокат повинен врахувати соціально-демографічні ознаки особи, морально-психологічні якості, соціальні ролі, що дозволить виявити обставини на користь підсудного» [7, с. 64]. Під кінець своєї промови захисник звертається до суду з проханням при винесенні вироку і призначенні покарання урахувати обставини, що пом'якшують вину підсудного. Формулюючи остаточні висновки, які випливають зі справи, що розглядається, захисник ще раз підкреслює найсуттєвіші моменти справи. Отже, розташування матеріалу в судовому виступі – справа творча і майже не піддається стандартизації. В цілому ж всі структурні частини розташовуються в строгій логічній послідовності і підпорядковані головній думці – прийняття справедливого рішення.

---

1. Строгович М.С. Советский уголовный процесс : т. 2. Москва : Наука, 1969. 516 с.

2. Ивакина Н.Н. Основы судебного красноречия (риторика для юристов). Филологические науки, 2009. № 7. 89 с.

3. Ивин А.А. Риторика: искусство убеждать: учеб. пособие. Москва, 2001.

4. Шифман М.Л. Прокурор в уголовном суде. М: Госюриздат, 1946. 163 с.

5. Варфоломеева Т.В. Организационные, процессуальные та криминалистические проблемы защиты адвокатом прав подозреваемого, обвиняемого, подсудного: автореф. дис.доктора юрид. наук: 12.00.09. Київ, 1994. 39 с.

6. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. Москва : “Юридическая литература”, 1972. 352 с.

7. Матвиенко Е. А. Судебная речь. Минск : Госиздат, 1972. 290 с.

Гордейченко Р.Р., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шинкаренко І.О., к.психол.н., доц.,
доцент кафедри гуманітарних
дисциплін та психології
поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Слідча діяльність, безпосередньо, є одним з найважливіших об'єктів дослідження у криміналістиці. Це такий вид юридичної діяльності, який заслуговує на особливу увагу з огляду на її роль і функціональне значення для здійснення правосуддя. Як правило, слідча діяльність дуже тісно пов'язана з психологією та її різноманітними галузями. Цю діяльність можна розглядати з точки зору криміналістики, кримінального права і процесу та, безпосередньо, психології. Вивченням даної теми займалися такі вчені, як: Р.С. Белкін, В.С. Комаров, В.Ю. Шепітько та багато інших.

Метою роботи є все ж таки визначити ціліснерозкриття психологічних особливостей діяльності слідчих.

Психологічні особливості діяльності слідчих являє собою, перш за все, опис психологічних особливостей праці слідчих, на основі яких визначаються: вимоги, критерії професійної придатності до роботи слідчого, а також шляхи та методи оптимізації формування та розвитку професійно-психологічних якостей слідчого. [3, с. 648]

Як нам відомо, метою слідчої діяльності – є правова охорона основних соціальних цінностей, встановлення істини при розслідуванні кримінальних правопорушень та відправлення винних до суду.

Слідчий – це юрист, який повинен володіти знаннями загальної та судової психології. Це є необхідним для слідчого в усіх випадках його діяльності, тому що він постійно торкається психологічних аспектів та інтересів суб'єктів кримінального процесу. Він дуже впливає у бажаному для розслідування напрямку на психічне життя людей, які контактують з ним у якості підозрюваних, обвинувачених, потерпілих та свідків. Це зобов'язує слідчого при здійсненні своєї діяльності мати певні чіткі психологічні знання о можливостях головного мозку людини, розуміти людську психіку та нормальну психічну діяльність. [2, с. 42]

Також слідча діяльність має психологічну особливу відмінність від інших представників професійних діяльностей. Вона полягає в тому, що слід-

чий не має можливості порівнювати свій досвід психологічного переживання тієї чи іншої ситуації з досвідом правопорушника. І дійсно, слідчий ніколи не відчував того, що переживав правопорушник під час здійснення кримінального правопорушення, арешту, допиту; йому не відомо психічний стан людини, який скривається від слідства та суду; він не піддавався заходам карально-виховного впливу при відбуванні покарання у виправних установах. Все це значно ускладнює розуміння психічних явищ, які лежать в основі поведінки підслідного, і висуває підвищені вимоги до психологічних знань слідчого.

Слідча тактика з психологічного боку в значній мірі представляє собою боротьбу характерів, інтелекту, волі, моральних принципів слідчого та осіб, які беруть участь у справі. Інший психологічний аспект слідчої тактики полягає в проблемі психологічного контакту слідчого з особами, що опинилися в сфері розслідування. Як правило, характерною ознакою розслідування є індивідуальність праці. Будучи основним працівником у справі, слідчий особисто виконує переважну більшість різноманітних за своїм характером дій. Організація своєї власної індивідуальної роботи справа більш простіша, ніж організація колективної праці. Виникає необхідність розподілу обов'язків, ув'язки і координації дій, налагодження взаємної інформації, узгодження та контролю за виконанням. Індивідуальність слідчої роботи підкріплюється процесуальною самостійністю слідчого. Це дуже важлива риса, що накладає своєрідний відбиток на всю психічну діяльність [1, с. 111].

Слідчий - юрист, який працює на державній службі. Психологічна особливість його праці – це виконання роботи з розслідування кримінальної справи, дорученого йому від імені держави. За це говорить службова діяльність слідчого, сукупність його професійних і процесуальних обов'язків, обумовлених правовими і нормативними актами, спеціальна освіта, цілеспрямована підготовка, підбір кадрів і порядок призначення на посаду, проходження служби та звільнення від неї. Основу трудової діяльності слідчого складають його права і обов'язки, які визначені державою; дії щодо здійснення слідчої роботи він зобов'язаний регулювати відповідно до закону. Психологічна особливість тут полягає в тому, що жодна професія так детально не регламентує трудовий процес і сам зміст процесуальних дій, як діяльність слідчого [2, с. 64].

Таким чином, аналіз психологічних особливостей слідчої діяльності свідчить про те, що вона дуже складна, відповідальна та потребує від слідчого не тільки професійної майстерності, а й знання юридичної психології. І в той же час вона викликає багатосторонній і захоплюючий інтерес, по суті будучи кожен раз новим науково-практичним дослідженням. Перед слідчим розгортаються і проходять всі сторони людського життя; він стикається з найбільш значущими для суспільства соціальними проступками; наділений особливою владою від імені держави, керуючись правовими і нормативними документами, він проводить розслідування для встановлення істини і торжества справедливості з метою покарати винного і виправдати невинного.

1. Андросюк В.Г. Професійна психологія в ОВС. Загальна частина: курс лекцій / В.Г. Андросюк, Л.І. Казміренко, В.С. Медведєв. – К.: УАВС, 1995. – 111 с.
2. Андросюк В., Тарарухін С., Корнев О. та ін. Психологія слідчої діяльності. К., 2009, 64 с.
3. Гуменюк Л.Й. Психологія професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ: навчальний посібник / Л.Й. Гуменюк, І.В. Сулятицький. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 648 с.

Григорян А. М., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шевченко Т.В.
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 304 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Злочинність неповнолітніх – є однією з найгостріших проблем на сьогодні. Особи, які не досягли 18-річного віку, перебувають в основному на стадії формування особистості, і тому це суттєвий фактор, що визначає важливість досліджень з даної проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що останнім часом в засобах масової інформації широко висвітлюється проблема злочинності і протиправної поведінки неповнолітніх. Тривога суспільства за долю дітей зрозуміла, так як антисоціальний характер вчинків, поведінки неповнолітнього небезпечний не тільки його конкретним миттєвим результатом, але і тим, що формує свідомість і світогляд, створює ціннісні установки і життєві орієнтації, звички і навички під стать цим вчинкам і поведінці. Тому необхідно вживати заходів щодо запобігання даного виду злочинів, оскільки це є сумним прикладом для підростаючого покоління.

На думку Н. О. Семчук, несформованість емоційної сфери зумовлює більшу чутливість до заходів протидії злочинності. Злочинність серед неповнолітніх є «резервом» дорослої злочинності, а організація і проведення ефективної політики, спрямованої на протидію злочинності неповнолітніх, забезпечує зниження злочинності дорослих осіб [1, с. 121]. Звичайно, не можна не погодитися з позицією науковця, тому що, перш за все, вивчивши положення Кримінального кодексу, можна визначити, що на законодавчому рівні в на-

шій країні існують механізми запобігання зростанню злочинності неповнолітніх. Насамперед, це стаття 304 Кримінального Кодексу. Відповідно до Постанови Пленуму Верховного суду «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» [2] втягнення неповнолітнього у злочинну чи іншу антигромадську діяльність означає певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю. Втягнення завжди передбачає наявність причинного зв'язку між діями дорослої особи і виникненням у неповнолітнього бажання вчинити протиправні дії. Слід звернути увагу на таке проблемне питання “протиправної” діяльності як нової ознаки на заміну “злочинної”. Протиправна діяльність включає в себе як адміністративні, так і кримінальні правопорушення, тоді як стара редакція включала лише злочинну (кримінально-карану) поведінку. Складнощі у визначенні об'єкта втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність були обумовлені, з одного боку, неоднозначністю визначень самого поняття об'єкта злочину в теорії кримінального права, а з іншого боку – особливостями сфери, що відноситься до кримінально-правової охорони прав і законних інтересів неповнолітніх членів суспільства. Яким саме відносинам чи цінностям втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність завдає чи може завдати шкоди, є спірним. Одні вчені вважають, що це – громадський порядок і громадська безпека; другі поряд з громадським порядком і громадською безпекою зазначають нормальний розвиток неповнолітніх; треті визнають таким лише нормальний моральний розвиток неповнолітніх. Багато питань виникають при кваліфікації діяння за ст. 304 КК України. Перша з них – складність визначення об'єкта втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність. За висловлюванням Л. В. Ландіна, це все обумовлюється з одного боку, неоднозначністю визначень самого поняття об'єкта злочину в теорії кримінального права, а з іншого боку – особливостями сфери, що відноситься до кримінально-правової охорони прав і законних інтересів неповнолітніх членів суспільства [3, с. 286]. Які саме відносини або цінності викликає або може заподіяти втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, є спірним питанням. Одні вчені вважають, що це – громадський порядок і громадська безпека; другі поряд з громадським порядком і громадською безпекою зазначають нормальний розвиток неповнолітніх; треті визнають таким лише нормальний моральний розвиток неповнолітніх [3, с. 286]. Особи можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за залучення неповнолітнього до злочинної чи іншої антигромадської діяльності, які на час вчинення цих дій досягли вісімнадцять років [2], тоді як ч. 1 ст. 22 КК України [4] визначає, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістьнадцять років. Ю. С. Прядко звертає увагу на суб'єкт злочину. Особливість полягає в тому, що виконавцем у злочині є особа, яка вчинила злочин з використанням інших

осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності відповідно до закону. В теорії кримінального права такого виду виконавство прийнято називати «посередніми виконавцями», «опосередкованими виконавцями». Тобто це особи, які використовували для скоєння злочину осіб, які згідно із законом не можуть бути суб'єктом злочину, оскільки вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність за цей злочин, або знаходяться в неосудному стані. Та обставина, що конкретні виконавці суспільно небезпечних діянь не є суб'єктами злочину і тому (через відсутність складу злочину) до кримінальної відповідальності не притягуються, не може бути підставою для звільнення від такої відповідальності осіб, що стоять за спиною і умисно направляють дії як тих, хто зовсім не може бути суб'єктом злочину, так і тих хто вчиняє діяння з необережності. Ці особи повинні розглядатися як виконавці злочину і притягуватися до відповідальності безпосередньо за статтями Особливої частини КК [5, с. 149]. Резюмуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність це тяжкий злочин, яке згубно позначається на підростаюче покоління. Статтю 304 справедливо включено до Кримінального Кодексу України. Залишається проблемним питання внесення змін у диспозицію статті 304 КК, а саме заміні “злочинної” діяльності на “протиправну”. Також, у зв'язку з проведеним аналізом, на мою думку, доцільно закріпити на законодавчому рівні положення, що особа, яка втягує неповнолітнього у вчинення зазначених дій, має досягти 18-ти років.

---

1. Семчук Н. О. Характеристика втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність: порівняльно-правове дослідження. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2010. № 4. С. 120–123.

2. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2004 № 2. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0002700-04](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0002700-04)

3. Ландіна Л. В. Проблемні питання кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 304 Кримінального кодексу України. Вісник Академії адвокатури України. 2009. Вип. 1. С. 285–286.

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III.

5. Прядко Ю. С. Характеристика, поняття та ознаки виконавця злочину. Наука і життя: сучасні тенденції. 2015. № 3 (74). С. 119–122.

Гриценко В., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Ярошенко А.С., к.ю.н.,
доцент кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У даний час у світі дуже гостро стоїть питання проблеми гендерної нерівності. Прояви дискримінації за гендерною ознакою до сих пір охоплюються більшість сфер життєдіяльності людей. Саме тому зараз реалізація гендерної політики дає змогу показати рівень демократичного розвитку кожної держави світу. У сучасних реаліях життя в суспільстві відбувається трансформація відносин між чоловіком та жінкою в усіх сферах життя. Низький рівень реалізації та впровадження принципу гендерної рівності – це показник нераціонального напрямку розвитку сучасної держави.

Наша держава обрала вірний шлях свого демократичного розвитку та усіма силами здійснює свою законодавчу і правотворчу діяльність з метою винайдення ефективного дієвого механізму реалізації рівних гендерних відносин у всіх сферах життєдіяльності громадянського суспільства. Багато міжнародних нормативно-правових актів базується на принципі гендерної рівності, насамперед Загальна декларація прав людини (1948 р.), Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок (1993 р.), Конвенція ООН про ліквідацію всіх форми дискримінації стосовно жінок (1967 р.) тощо. Більшість документів було ратифіковано Україною ще у складі СРСР, а решта – за часів незалежності. Серед цих документів були Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять (ратифікована від 04.08.1961 р.), Конвенція про рівне ставлення й рівні можливості для працівників чоловіків і жінок: працівників із сімейними обов'язками (ратифікована від 11.04.2000 р.), Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за рівноцінну працю (ратифікована від 10.08.1956 р.). Програма розвитку ООН щодо гендерної демократії передбачає систему волевиявлення чоловіків і жінок, за якої вони наділяються рівними можливостями і правами, які законодавчо закріплюються і реалізуються шляхом застосування політико-правових принципів, дій і розбудови громадських і державних структур [1, с.29].

Національне законодавство України щодо реалізації гендерної політики базується на таких фундаментальних міжнародних документах: «Пекінська

декларація та Платформа дій щодо поліпшення статусу жінок» (1995 р.), «Декларація щодо рівності жінок та чоловіків» (1988 р.), «Віденська декларація прав людини» (1993 р.) тощо. Ратифікувавши дані нормативно-правові акти, що стали основою та фундаментом для розвитку і впровадження гендерної політики, Україна зробила вірний крок для запуску демократично-правового розвитку країни, поповнила національне законодавство сучасними положеннями та засадами, які застосовуються в інших розвинених державах [2].

Конституцією України гарантується права та свободи громадян та рівність їх перед законом. Стаття 24 наголошує, що ні в кого не може існувати ніяких привілеїв або обмежень за індивідуальними особливостями: расою, кольором шкіри, релігійними, політичними чи іншими переконаннями, статтю, матеріальною забезпеченістю, соціальною незалежністю або іншими ознаками. Також дана стаття закріплює рівність чоловіків і жінок перед законом. До спеціальних положень слід віднести: надання однакових можливостей та прав у політичному, суспільному та культурному житті, професійному навчанні, отриманні роботи та оплати за роботу для жінок; створення умов для поєднання жінками роботи і материнства; забезпечення правовим захистом, матеріальною та моральною підтримкою материнства і піклування про дітей [3].

Для пострадянського суспільства жіноча підприємницька діяльність вважалася цілком новим явищем, що було викликано поганим ставленням та ненаданням потрібних можливостей для реалізації прав жінок у економічній та соціальній сферах життя суспільства. Складність здійснення підприємницької діяльності жінками у той час була пов'язана з економічними та соціальними факторами, що були характерні тогочасній Україні. Більшість жінок прагнуть не лише до професійного майстерства і самореалізації, але і до звичайного виживання в умовах офіційного безробіття. Крім того, жінки прагнуть до ведення власного бізнесу, намагаються уникнути дискримінації на ринку праці, що пов'язана із гендерною нерівністю. Це виражалось в таких проблемах, як більш низький, порівняно із чоловіками, рівень оплати праці, складності при влаштуванні на роботу і в кар'єрному рості [4].

Отже, національне законодавство України закріплює рівні права і можливості для жінок і чоловіків, але на зараз практика показує реальні факти грубого порушення даних вимог та положень, встановлених на державному рівні. На деякі питання щодо гендерної рівності сучасне українське законодавство відповісти не в змозі. Наприклад, присутнє порушення права жінок для набору на ряд професій, результатом чого є зниження конкурентоспроможності жінок в порівнянні з чоловіками на ринку праці. Ці питання вимагають якісного обговорення та впровадження ефективного механізму регулювання даних відносин. Дані зміни повинні вдосконалити національне законодавство України та врівноважити права та можливості жінок на фоні чоловіків.

1. Уварова О.О.: Права жінок та гендерна рівність. Навчальний посібник. Київ, 2018. <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/08/MSc-9-Права-жінок-та-гендерна-рівність.pdf> (дата звернення: 20.05.2021).
2. Проблеми гендерної рівності в системі соціально-трудова відносин. Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт з "Охорони праці", 2021.
URL:https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_vcheniy_secretar/OXOPONA_PRACI/2021/Henderna_Rivnist.pdf (дата звернення: 20.05.2021).
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.05.2021).
4. Parsons T. Age and Sex in the Social Structure It Essays in Sociological Theory Pure and Applied, 1949 — 232 (дата звернення: 20.05.2021).

Гуц А. С, курсантка

Науковий керівник:

Резворович К.Р., к.ю.н.,

завідувачка кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Сьогодні серед суттєвих проблем, пов'язаних з інститутом власності, слід виділити проблеми державної власності (власність розподілена між трьома рівнями управління, без поділу влади; державна власність потрібна, вона виконує певні соціальні функції); проблема співвідношення публічного та приватного права.

Попри наявний масив наукових розробок із досліджуваного питання, нині невирішеними залишаються проблемні питання колізійності норм вітчизняного законодавства про форми права власності; відсутня єдність у поглядах науковців щодо вдосконалення вітчизняного законодавства в частині форм права власності тощо. У структурі цивільного законодавства, що регулює відносини власності, визначено та визначено основні форми власності в Україні.

Також одночасне існування права публічної власності у всіх учасників цивільних відносин може свідчити про можливість використання для власних потреб будь-якої особи між міськими дорогами, лісами, водосховищами, надрами, пляжами та іншими громадськими будівлями та спорудами, які є

особисто об'єктами державного права. майно. Серед таких користувачів можуть бути особи з інших країн або особи без громадянства. [2, ст 94]

У цій ситуації між господарським товариством і державою чи територіальною громадою виникають корпоративні відносини, пов'язані з правами участі в управлінні, на отримання дивідендів тощо. Це правило поширюється на всі юридичні особи, крім тих, що створені адміністративним актом органу державної влади або місцевого самоврядування, згідно з яким майно забезпечене правом повного господарського управління або оперативного управління [3, с. 354].

Ми можемо спробувати навести ще один аргумент, щоб перевірити обґрунтованість цього підходу. Наприклад, якщо взяти майнові права учасників простого товариства без утворення юридичної особи (ст. 1134 Цивільного кодексу), внесок його учасників розглядається як їх спільна часткова приватна власність. Тож питання полягає в тому, чому ми не погоджуємось з таким підходом, коли мова йде про майно місцевої громади? Перед нами майже однакові учасники цивільних відносин, лише в рази більше.

В Україні існує багато нормативних актів цивільного законодавства, що регулюють форми власності, але необхідність подальшого зміцнення верховенства права у сфері нормотворчості постійно вимагає підвищення рівня організації відомчих нормативних актів.

Усі інші конструкції майнових прав, починаючи з бажання догодити існуючому політичному порядку. Справжня об'єктивна наука не має нічого спільного з поточною політичною ситуацією.

Таким чином, чинне законодавство досить успішно регулює форми права власності, спираючись на теоретичні та практичні досягнення класиків цивільного права. Однак поняття колективної та державної власності має бути закріплено законодавчо (принаймні, роз'яснене Верховним Судом України), а також орієнтовним переліком дій власника, спрямованих на шкоду правам, свободам та гідності громадян, громадськості інтереси, деградація навколишнього середовища тощо.

Подальші дослідження повинні зосередитись на роз'ясненні та закріпленні в чинному законодавстві визначень різних форм власності, а також на гармонізації цих визначень у різних сферах цивільного, земельного, господарського права тощо.

---

1. Білецький Д.М. Способи припинення права приватної власності за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Білецький Дмитро Михайлович. - Одеса, 2018.

2. Крупчан О.Д. Метолологічні засади охорони та захисту майнових прав осіб в Україні та ЄС : монографія / О.Д. Крупчан. – Т. : Підручники і посібники, 2008. – с. 160

3. Актуальні проблеми юридичної науки // Восьмі осінні юридичні читання: Збірник тез міжнар. наук. конф., м. Хмельницький, 13–14 лис топада 2009 р. У 4 ч. – Хмельницький, 2009. – 507 с

Давиденко А.Д.
курсантка Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ФОРМА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Франчайзинг, як унікальний спосіб ведення бізнесу, набуває популярності, завойовуючи всесвітнє визнання. Популярність франчайзингу в основному зумовлена властивою їм ефективністю та високою життєздатністю стартапів. Франчайзинг вигідний як тим, хто хоче відкрити власний бізнес, так і тим, хто вже досяг успіху у своєму бізнесі, і прагне швидко його розширити без значних додаткових вкладень [1]. Загалом, франчайзинг можна визначити як спосіб просування та продажу товарів, як спосіб розвитку бізнесу. Франчайзинг - це система маркетингу та розподілу, при якій франчайзі за певну плату набуває право розповсюджувати товари або надавати послуги іншій стороні (франчайзеру) відповідно до встановлених стандартів та практики франчайзера, а також за його допомогою. Суть франчайзингу полягає в тому, щоб забезпечити велику та відому компанію для малого бізнесу, часто лише відкриваючи власну справу на ринку, право протягом певного часу та в певній галузі вести бізнес, подібний до франчайзера, використовуючи перевірені технології, відомий бренд, можливість навчити персонал та отримати необхідну консультацію [4].

Франчайзер може зобов'язатись постачати обладнання, сировину та матеріали, надавати допомогу в управлінні бізнесом та надавати фінансову допомогу своєму франчайзі. Винагорода за договором франчайзингу, як правило, виплачується користувачем у вигляді фіксованого платежу, ліцензійних зборів та подальших відрахувань від доходу або в іншій формі, наприклад, шляхом придбання обладнання та матеріалів у франчайзера [3]. Найхарактернішими рисами франчайзингу є особливий тип постійних ділових відносин між двома зацікавленими сторонами - суб'єктами господарювання, при яких власник права на плату надає користувачеві на певний час можливість використовувати їх персоналізацію в певній галузі, передає захищену комерційну інформацію, надає постійну допомогу організації бізнесу користувача [2]. Франчайзинг зазвичай сприймається як потенційна вигода для франчайзі, як сторона, яка використовує цілий ряд об'єктів прав інтелектуальної власності: торговельну марку, технологію, ноу-хау та інші права франчайзера. Водночас він просуває франчайзерський бізнес на ринках інших міст чи країн. Ось чому такі відомі світові компанії, як «McDonald's», «Баскін-Роббінс», «Columbia sportswear company», «Singer Sewing Machine Company» та інші,

завоювали репутацію серед мас споживачів. Франчайзер позбавляється проблем з управління персоналом, управлінням підприємствами та їх фінансуванням. Більше того, франчайзі має високу мотивацію, оскільки як менеджер та керівник бізнесу він безпосередньо зацікавлений у отриманні прибутку. Законодавство повинно спрямовувати діяльність франчайзі на безумовне дотримання умов контракту не лише з метою отримання прибутку, а й з метою дотримання законодавства про захист інтелектуальної власності [3].

За договором франчайзингу користувач зобов'язаний забезпечити відповідність якості товарів та послуг вироблених франчайзером. Він зобов'язаний надати покупцям (клієнтам) всі додаткові послуги, на які вони можуть покласти при придбанні товарів (послуг) безпосередньо у правовласника. Франчайзі не має права розголошувати виробничу таємницю франчайзера та іншу конфіденційну торгову інформацію, отриману за договором франчайзингу. Використання переданих франчайзером прав не позбавляє користувачів юридичної незалежності, однак для підтримки репутації мережі в цілому франчайзер оснащений функціями контролю. Франчайзер контролює майже всі аспекти ділової діяльності франчайзі. Це право контролю може бути підставою для франчайзера встановлення відповідальності за діяльність користувачів. Це відповідальність за шкоду, заподіяну товарами або послугами, що надаються франчайзі. За аналогією із законом агентства, франчайзі вважається агентом франчайзера, тоді як франчайзер в цьому випадку несе відповідальність головним чином за діяльність та бездіяльність своїх агентів. Визначальним при вирішенні питання про те, чи є франчайзі агентом свого франчайзера, стає наявність права контролю франчайзером діяльності франчайзі чи наявний фактичний контроль. І навпаки, в тих областях, де франчайзі проводить незалежну політику (наприклад, виплата заробітної плати персоналу, сплата податків), франчайзер не нестиме відповідальність за діяльність своїх користувачів. Франчайзинг - це форма підприємницької діяльності, що передбачає ділове співробітництво двох фірм, при якому компанія з відомим на ринку ім'ям перепродує права на неї. Іншими словами, це «оренда» товарного знака, що сприяє розвитку економіки і взаємодії різних міжнародних компаній, яка є вигідною для обох сторін.

---

1. Панкратов Ф. Г., Серегина Т. К. Коммерческая деятельность: учебник. 2000 год. С. 521-522.

2. Цират А. В. Франчайзинг и франчайзинговый договор. Киев, 2002. с. 13-15.

3. Стальнов С. А. Франчайзинг в Україні. URL: <http://www.top-franchising.com.ua/docs/articles/interview/detail.php?ID=1155>.

4. Юніна М. П., Яшан Ю. Б. Порівняльна характеристика договору франчайзингу за законодавством України та Німеччини. 15.03.2019. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3435/1/113.pdf>.

Дідовець Я.О.,
здобувач вищої освіти
Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:
Воробей О.В., к.ю.н., доц.,
професор кафедри
криміналістичного забезпечення
та судових експертиз
Національної академії
внутрішніх справ

ГОЛОГРАФІЧНИЙ ЗАХИСТ ВІД ПІДРОБКИ СУЧАСНИХ БАНКНОТ ЄВРО

У сучасних умовах комп'ютерні технології є загальнодоступними і дозволяють легко копіювати зовнішній вигляд будь-якого документа, у тому числі, банкнот. Навіть найскладніші поліграфічні методи захисту не в змозі самостійно забезпечити належний рівень захисту від підробок. Це зумовило впровадження такого ефективного технологічного засобу захисту, як голографічний. Застосування таких елементів для захисту на сьогоднішній день вважається одним з найбільш дієвих, надійних та ефективних засобів боротьби з підробкою документів та набуло значного поширення у світі. Такі засоби захисту постійно удосконалюються, оскільки злочинці дуже зацікавлені у підробці багатьох важливих необхідних документів і підвищують свою майстерність та винахідливість.

Як свідчать статистичні дані Національного банку України, серед вилучених з обігу у 2020 році підроблених банкнот іноземної валюти переважали: долари США (86%) та євро (12%). З банкнот європейської валюти найбільше підробляли номіналом у 50 та 500 євро [1].

Вперше голограма була використана як захисний елемент для банкнот ще у 1988 році. На сьогодні голографічний захист є одним з ефективних видів захисту від підробки банкнот, адже захисні властивості голограм не відтворюються на копіювальній техніці. Голограми на банкнотах можуть демонструвати яскраві візуальні ефекти, що добре видимі, однак також можуть містити і приховані зображення, які проявляються з використанням спеціальних пристроїв (наприклад, експертних комплексів, компараторів та універсальних детекторів валют).

Голограми можуть мати один або декілька, видимих при зміні куту зору на банкноту візуальних ефектів: присутність об'ємних зображень, ефекти зміни декількох видимих зображень, візуальне переміщення зображень, одночасне переміщення і зміну одного зображення на інше, динамічний ефект «глибини». Відносно нещодавно з'явився новий тип голограм – на основі фо-

тополімерів, які створюють візуальні ефекти, принципово відмінні від ефектів на тисненних голограмах. Перевага таких голограм в тому, що зображення має глибину, яка відсутня на класичних голограмах. Крім того, зроблені рішення, коли голограма поєднується з безкольоровим тисненням. Голографічне локальне багатосюжетне зображення з ефектом переміщення зображень під різними кутами зору називають кінеграмами [2, с.17].

Голографічні зображення в якості елементів захисту банкнот можуть бути на захисних нитках, припресованих до поверхні субстрату захисних полімерних стрічок або на припресованій голографічній фользі. Останні зазвичай називають голограми, які можуть бути реалізовані у вигляді локальних голограм або стрічкових. Останнім часом голограми все частіше розміщуються як елементи на прозорих віконних захисних стрічках. На голографічних зображеннях зазвичай містяться райдужні переходи кольору, однак є й такі, де цей ефект відсутній.

Голографічний захист активно використовується на європейській валюті євро. Малюнок на голограмі змінюється: під одним нахилом видно номінал, під іншим – вікно або ворота (див. рис. 1). На зворотній стороні купюр 50, 100, 200 та 500 Євро цифри номіналу в правому нижньому кутку нанесені оптично-змінною фарбою, що змінює свій колір з фіолетового на оливково-коричневий при зміні кута нахилу. Голографічна стрічка застосовується на банкнотах 5, 10 і 20 Євро – на ній номінал змінюється на символ «€» на райдужному фоні. До того ж, на голограмі у наскрізних променях буде видно мікроперфорацію у вигляді символу «€» [3].

Голограми на євробанкнотах мають міні- і мікротекст. На банкнотах євро використовуються два різновиди голограм (з властивостями кінеграми):

- смугові голограми. Номінали 5, 10 і 20 євро. При плавному повороті банкноти «по горизонтальній осі» голограми спостерігаються поперечні смужки різних кольорів, що переміщуються, а також зміна цифри номіналу на символ «€». На смугових голограми банкнот серії 2002 року тексти розташовані уздовж країв голограм, а мікротексти - в горизонтальних рядках;

- голограми типу «розетка». Захисний комплекс купюр номіналами в 50,100, 200 і 500 євро включає тексти, виконані у вигляді кругових рядків, між якими розташовані рядки мікротекстів.

Поширеними в даний час є наступні способи підробки кінеграм на євробанкнотах:

- виконання металізованою фарбою або припресуванням фольги без зображення. Відсутність фольги або зображення на ній свідчать про факт імітації кінеграми;

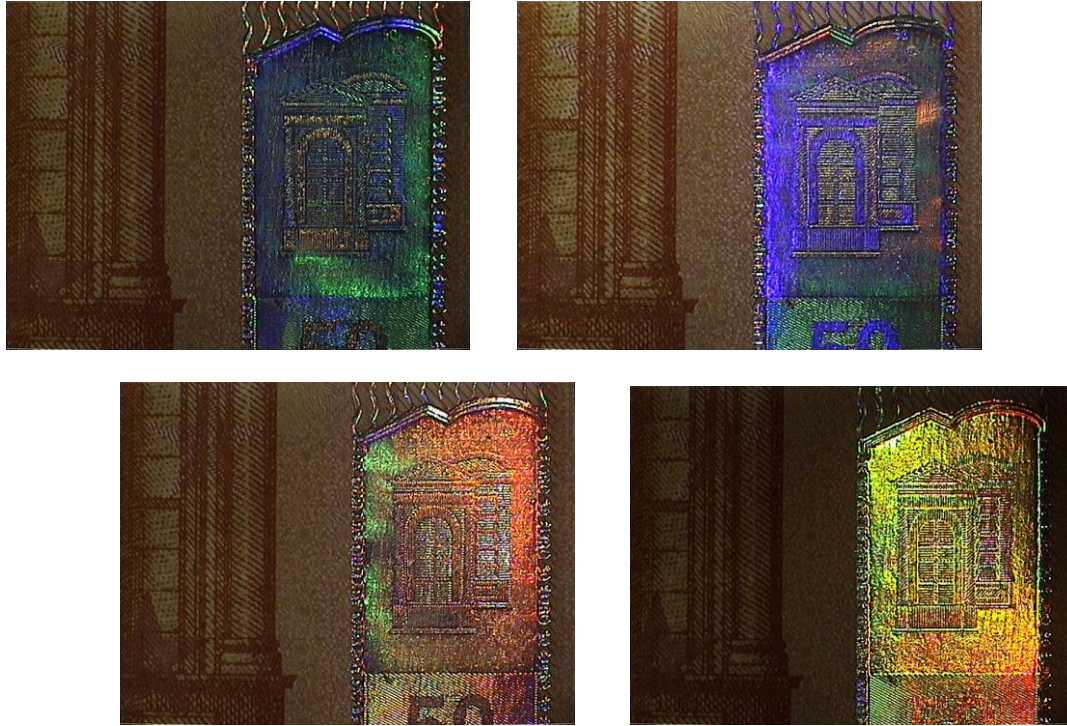

Рис. 1 Голографічний захисний елемент на банкноті номіналом 50 євро у різних режимах освітлення

- тиснення фольгою з подальшим нанесенням поверх барвника. Даний спосіб застосовується для імітації голограм в банкнотах 5 і 10 євро 2013, 2014 років. У підробках відсутня послідовна зміна зображень, а деметалізоване зображення графічного символу «€» не імітовано. Зображення символу «€», портрета Європи, арки, номіналу «5» і «10» і плавних ліній імітовані тисненням [4].

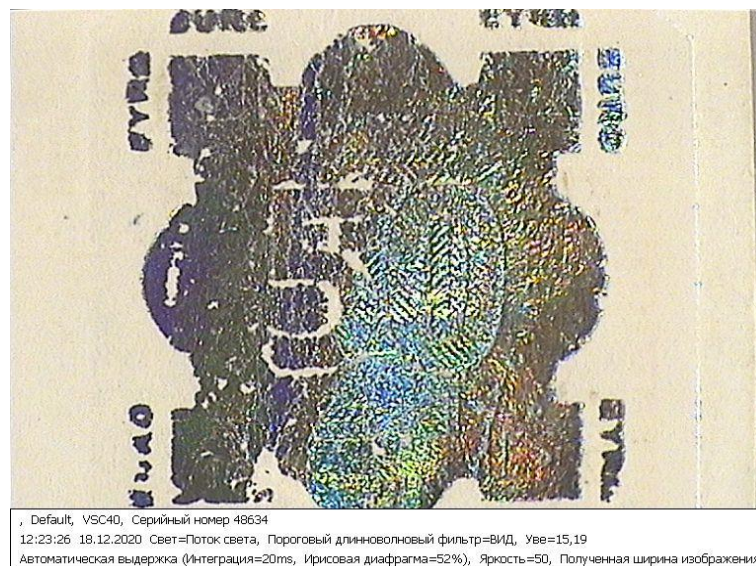

Рис. 2 Підроблений голографічний захисний елемент на банкноті номіналом 50 євро старого зразка

Дослідження голограм проводиться в три етапи. На першому етапі

здійснюється візуальний контроль, на другому – мікроскопічне дослідження їх мікроструктури і на третьому – вимірювання оптичних параметрів. На кожному з етапів дослідження встановлюються фактичні дані про голографічні захисні елементи, які в комплексі дозволяють вирішувати поставлені питання.

Найчастіше виконується візуальний контроль голографічних захисних елементів. Для контролю голограми робоче місце оператора оснащується джерелом направленої світла потужністю 60-100 Вт і лупою з 6-8-кратним збільшенням. Контроль голограми проводиться візуально шляхом порівняння контрольованої голограми з голограмою-зразком або її технічним описом.

Особливу увагу при контролі слід звернути на: відповідність логотипів голограм; відповідність кутів огляду відновленого голограмою зображення; дифракційну ефективність голограми (яскравість зображення); наявність на голограмі зображення дефектів, голографічного «шуму»; товщину голограми, точність суміщення голограми з предметом, який підлягає захисту; наявність дефектів у вигляді надривів, пошкоджень рельєфного шару та країв голограми; структуру матеріалу, з якого виготовлена голограма.

Далі проводиться дослідження оптичних параметрів голограм, бо структура голограми часто не дозволяє однозначно ідентифікувати голограму за допомогою візуального та мікроскопічного дослідження. Тому для ідентифікації голограм здійснюється контроль групи оптичних параметрів у когерентному світлі. Схема та повнота дослідження вибирається в кожному окремому випадку залежно від способу виготовлення голограми та встановлених співпадаючих та відмінних ознак.

Таким чином, голографічний захист є одним з ефективних видів захисту від підробки банкнот, адже захисні властивості голограм не відтворюються на копіювальній техніці. Це високоінтелектуальний захист, що потребує спеціальних знань і застосування складної техніки.

---

1. Річний звіт за 2020 рік: Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2020-rik>.

2. Воробей О. В. Словник термінів техніко-криміналістичного дослідження документів. Київ : НАВСУ, 2005. 30 с.

3. Как проверить подлинность евро? URL: <https://bankomat24.uz/journal/kak-proverit-podlinnost-evro#gologramma-kinegramma>.

4. Ефременко Н.В. Защитные голограммы в банкнотах Евросоюза: способы имитации URL:<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://elib.psu.by:8080/bitstream>.

Дубинець В.К., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Ярошенко А.С., к.ю.н.,
доцент кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний стан українського суспільства вимагає дотримання загальнолюдських принципів і стандартів, які є важливими та основоположними засадами розвитку світового співтовариства. У даний момент дуже актуальним є проблематика дотримання такого загальнолюдського принципу як рівність, тобто визнання такого факту, що кожен громадянин є рівним між собою незалежно від своїх особливостей: кольору шкіри, національності, віку, матеріальної складової, а також статі. Дотримання гендерної рівності в наш час є джерелом демократизації та гуманізації українського громадянського суспільства.

Розглядаючи поняття гендерної рівності, слід звернутися до розкриття понять «статі» та «гендеру». Стать – це набір анатомо-біологічних особливостей людини, на основі яких особи визначаються як жінки або чоловіки. Цей термін застосовується лише щодо характеристик та поведінки, що дають змогу знайти біологічні відмінності між жінками та чоловіками. Терміни «гендер» та «стать» є суміжними, але не тотожними. Кімел М.С. цю проблему розв'язує наступним чином: «Стать пов'язана із біологічним апаратом чоловічої та жіночої особи, а саме нашої хімічної, хромосомної і анатомічної будови. У той час як гендер стосується змісту, який ми вкладаємо у відповідні відмінності в рамках культури. Тобто стать – це самиця та самець, гендер – це фемінність і маскуліність, чоловічність і жіночність» [1, с.3-4].

Політика сучасних держав світу направлена на дотримання гендерної рівності в суспільстві. Це передбачає рівну міру прав і обов'язків у всіх громадян, однакову для всіх соціальну свободу. Правова рівність стосується також однакового ступеню відповідальності осіб перед законом, який виключає їхні фактичні відмінності в соціальному, матеріальному стані тощо. Принципом формально-юридичної рівності є сукупність будь-яких не обумовлених законом переваг, прерогатив та привілеїв учасників правових конфліктів і судових розглядів [2, с.295].

Як слушно зазначається у правовій літературі, на даному етапі розвитку українського суспільства питання становлення гендерного паритету як на-пряму державної політики є одним із пріоритетних завдань, не лише резуль-татом трансформаційних процесів світосприйняття соціуму, а й курсом Укра-їни на встановлення стійких міжнародних зв'язків. Основною метою держав-ної політики має бути не лише окреслення та вивчення питання гендерної стратифікації, а й розроблення відповідних заходів подолання зазначених проблем [3, с. 181].

Україна також пристосовується до світової політики щодо впровадження та дотримання гендерної рівності. Прикладом цього може слугувати прийнят-тя Верховною Радою України Закону України (далі - ЗУ) «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005р. №2866-IV [4, с. 48-55]. Даний закон є вірним кроком щодо впровадження світових стан-дартів між статевої рівності та є правовою базою для забезпечення конститу-ційних принципів рівності прав чоловіків та жінок. Насамперед статтею 3 ЗУ «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначено основні напрямки державної політики України щодо дотримання принципу гендерної рівності, недопущення порушень даного принципу (дискримінації за ознакою статі), надання можливості рівних прав для чоловіків і жінок сто-совно участі у прийнятті суспільно важливих рішень, поширення інформації щодо цієї політики та в цілому демократичного явища гендерної рівності з метою ознайомлення населення із цією актуальною проблемою.

Але, на жаль, існують і прояви зловживання принципом гендерної рів-ності в українському суспільстві, що пов'язано з суб'єктивними чинниками, які не відповідають загальноприйнятим правилам суспільної моралі, а найго-ловніше – звичайній природі речей, що склалася історично [5, с.12].

Отже, можна зробити висновок, що даний принцип європейських стан-дартів в українському суспільстві в даний час впроваджується, більшість проблемних питань, пов'язаних із реалізацією цього права в нашому суспіль-стві до сих пір не врегульовані. У більшій мірі дані питання не можуть бути врегульовані через неприйняття суспільством сучасних вимог світового пра-ва. Україна знаходиться зараз на перехідному етапі до всебічного впрова-дження та реалізації гендерної рівності. Непоодинокі випадки порушення та-кого права над жінками, що обумовлюється ненадійною роботою органів держави, що слідкують за дотриманням даного принципу. На нашу думку, впровадження змін до чинного українського законодавства та якісне тлума-чення поняття гендерної рівності серед населення має зробити важливий крок до всебічного впровадження дотримання та реалізації даного права.

---

1. Кімел М. С. Гендероване суспільство. Переклад з англійської. К.: Сфера, 2003. 490 с.

2. Бачинін В. А., Журавський В. С., Панов М. І. Філософія права: словник. К. Ін Юре, 2003. 408 с.

3. Савела Є. А., Ярошенко А. С. Питання гендерної політики у національній поліції

України: теоретико-правовий аспект. *Науково-практичний фаховий збірник наукових праць «Прикарпатський юридичний вісник»*. 2019. Вип. 3 (28) Т. 1. С. 181–185. DOI: [https://doi.org/10.32837/ruuv.v1i3\(28\).345](https://doi.org/10.32837/ruuv.v1i3(28).345).

4. Офіційний вісник України: щотижневий збірник актів законодавства. 2005. № 40.

5. Львова О., Оніщенко Н. Принцип рівності у праві: теорія і практика: монографія. К.: Юридична думка, 2014. 300 с.

Жукоцький В.О., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В.Г., к.ю.н., с.н.с., доц.,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РОЗПОВСЮДЖЕННЯМ ПОРНОГРАФІЧНИХ ПРЕДМЕТІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Актуальність проблеми пов'язана з тим, що у ХХІ ст. широкий розвиток отримала світова мережа Інтернет, так звана «Всесвітня павутина», яка є не тільки засобом зв'язку, але і невичерпним джерелом інформації. Однак слід зазначити, що Інтернет містить у собі і негативні сторони. Зараз віртуальне середовище використовується як засіб розповсюдження порнографії.

Порнографія є особливо тяжкою формою сексуальної експлуатації дітей. Вона приймає в останні роки все більш широкі масштаби поширення і є грубим порушенням невід'ємного права людини на розвиток. Саме завдяки розвитку кіберможливостей, у т.ч. й науково-технічного процесу, виникають нові форми експлуатації людини, у т.ч. й дитяча порнографія.

Такою формою є, зокрема, процес download-uploadта подальший перегляд матеріалів із неправомірним контентом. Зазначене свідчить про особливу небезпечність злочинів, пов'язаних з розповсюдженням порнографічних предметів у мережі Інтернет, що зумовлює необхідність удосконалення наявних та розробки нових ефективних методик протидії, які б сприяли подоланню об'єктивних та суб'єктивних труднощів у діяльності підрозділів Національної поліції.

Лише після інформаційно-аналітичного дослідження можливо розробити систему ефективних заходів запобігання зазначеним злочинним діянням.

Аналіз професійної юридичної літератури з цього питання показав, що в Україні проблемним аспектам протидії збуту і розповсюдження порнографічних предметів приділялася і приділяється увага вітчизняних вчених, але в основному в адміністративній, кримінально-правовій та кримінологічній площині.

Мусимо констатувати, що такі дослідження на монографічному рівні проводилися в контексті наукових розробок проблем протидії злочинам проти громадського порядку і моральності в цілому, а також вивчалися вченими роботи яких, пов'язані з протидією злочинам проти волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи (Бандурка І. А. Злочини проти моральності у сфері статевих відносин, 2012; Денисов С. Ф. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської моральності (ст. 210, 211, 211 (1) КК України), 1996; Джужа А. О. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання злочинам проти статевої недоторканності дитини, 2013; Новицька Н. Б. захист суспільної моралі в умовах інформаційної трансформації суспільства, 2016 року та ін.

Як свідчить досвід практичної діяльності оперативних та слідчих підрозділів, створенням предметів порнографії займаються особи, вік яких коливається від 14 до 65 років, а їх виготовленням і поширенням - особи у віці від 20 до 45 років.

В основному ці особи не одружені, постійного місця роботи також не мають, виключаючи 30% осіб, працюють в Інтернет клубах, комп'ютерних центрах і т.д., переважно мають середню або вищу освіту, як правило, технічне. Як відомо, велику ланку в злочинах з розповсюдження порнографії займають і діти. Встановлено, що жертвами злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією є діти різного віку і статі, адже вони - головні дійові особи сюжетів продукції дитячої порнографії. Для створення продукції дитячої порнографії переважно привертають дітей з малозабезпечених, неблагополучних сімей [1].

Серед постраждалих близько 60% дітей, які раніше стикалися з насильством в сім'ї, не знаходили розуміння з боку батьків, хоча вони і виховувалися, на перший погляд, в благополучних і заможних сім'ях. Розглянемо предмет злочину, а саме предмети дитячої порнографії: порнографічні тексти - 2,80%, фотовироби - 33,20%, зображення - 8,50%, вироби, знаряддя, сувеніри та побутові предмети - 0,80%, кіно- і відеопродукція - 35,80%, звукозапису - 0,60%, не фіксована on-line порнографія 18,30% [2].

Здійснюючи дослідження у даному напрямі, обстановку вчинення злочинів, пов'язаних з порнографією, ми характеризуємо в залежності від стадії і змісту злочинної діяльності.

Встановлено, що при підготовці злочину, пов'язаного з порнографією, дії осіб направлено на збір і оцінку відомостей, на підставі яких злочинці прогнозують можливість вчинення злочину в умовах, що склалися, і тому подібне. При безпосередньому скоєнні злочину даної категорії, а саме під час

створення продукції порнографії, проведення порнографічних зйомок здійснюється в наступних місцях: житлових приміщеннях, підвалах, горищах, приміщеннях в установах, організаціях, парках, скверах, лісових масивах тощо [3].

Створення предметів порнографії здійснюється за допомогою фіксації сексуальних дій з особою різними способами, найпоширенішими з яких є фото-, відеозйомка, а також шляхом прямої трансляції через веб-камеру в режимі реального часу через Інтернет. Після створення оригіналу порнографічного предмета злочинець виробляє його копії і піддає монтажу порнографічний матеріал, який згодом потрапляє на склад, де зберігається, а далі реалізується оптом чи вроздріб через торговельні точки.

В результаті проведеного дослідження можна визначити наступні способи розповсюдження продукції порнографії, а саме: її збут через місця продажу; переміщення через кордон з подальшою реалізацією; розповсюдження дитячої порнографії через Інтернет.

Механізм злочинної діяльності являє собою сукупність дій суб'єкта з підготовки, здійснення і приховування злочинів, пов'язаних з порнографією, в їх територіально-часової послідовності і зв'язку з об'єктом посягання, мотивами і цілями, обстановкою і наслідками таких дій.

Типова модель злочинної діяльності, пов'язаної з порнографією, можна представити в наступному вигляді:

1) визначення завдань, пов'язаних з підготовкою, здійсненням та приховуванням злочину досліджуваної категорії;

2) виготовлення предметів порнографії ділиться на два етапи: а) створення, що починається з моменту вибору заздалегідь підготовленого місця проведення фотозйомки, трансляції в режимі реального часу дій сексуального характеру, що застосовуються до людини та ін.; б) виготовлення продукції порнографії здійснюється шляхом монтажу її оригіналу, його розмноження, упаковки і т. і.;

3) розповсюдження продукції порнографії;

4) маскуванню злочину;

5) доходи від реалізованої продукції порнографії після їх легалізації частково привласнюють, а іншу частину вкладають в легальний бізнес і надалі фінансування злочинної діяльності.

Важливого значення у зв'язку з цим набуває розробка поняття оперативно-розшукової характеристики злочинів як однієї з основоположних категорій ОРД, що дозволяє як зрозуміти саму сутність певного злочину з погляду теорії та практики ОРД, так і постійно розробляти й удосконалювати в теорії ОРД наявні оперативно-розшукові заходи його виявлення, попередження і розкриття, а також методики їх ефективного застосування в правозастосовчій діяльності, а на практиці - обирати ефективні шляхи їх використання відповідно до оперативної ситуації.

По-перше, оперативно-розшукова характеристика злочинів являє собою

самостійний вид характеристики злочинів, що формується саме теорією ОРД з позицій ефективного застосування оперативно-розшукових сил, форм, засобів та методів боротьби зі злочинністю, а не дублює зміст характеристик злочинів, наданих іншими юридичними науками.

По-друге, і у цьому розумінні ми підтримуємо слушну думку Є.Д. Лук'янчикова, відомості про оперативну обстановку в регіоні, стан боротьби зі злочинами тощо характеризують не сам злочин, а стан або умови, в яких відбувається його розкриття [4].

Отже, з урахуванням зазначеного вище, ми можемо визначити оперативно-розшукову характеристику злочинів пов'язаних з розповсюдженням порнографічних предметів у мережі Інтернет як систему структурних елементів, зумовлених специфікою завдань та особливостей здійснення ОРД до яких належать відомості про: ознаки злочинів, пов'язаних з розповсюдженням порнографічних предметів у мережі Інтернет з позиції вирішення завдань ОРД як об'єктів пошуку і фіксації з використанням сил, методів та засобів ОРД; пошукові ознаки елементів складу злочинів пов'язаних з розповсюдженням порнографічних предметів у мережі Інтернет; типові джерела отримання інформації про вказані злочини; опис типових прикмет реально існуючої оперативно-розшукової ситуації, яка його супроводжує; особливості фіксації фактичних даних про ці злочини за допомогою сил, методів та засобів ОРД.

---

1. Рішення Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі від 26 жовтня 2011 N19". URL: <https://ips.ligazakon.net/dokument/MUS17163>.

2. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник: [в 2 т.] / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ: Вид-во "Елтон – 2", 2012. Т. 2. 780 с.

3. Паляничко Д.Г. Криміналістична класифікація злочинів, пов'язаних із дитячою порнографією. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2009. № 4. С. 246-249.

4. Гора І. Поняття, спосіб вчинення злочину та його значення в розкритті та розслідуванні. *Закон и жизнь. Международный научно-практический правовой журнал*. Кишинев, 2012. № 9. С. 35–38.

Зігунов В.Г.

студент магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Самотуга А.В., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасне суспільство зацікавлене в розвитку прозорості й відкритості державного управління. Широкий доступ до інформації про державні та муніципальні органи розширює можливості оцінювати діяльність цих органів. Найбільший обсяг інформації, який становить інтерес для суспільства, окремих громадян і організацій, акумулюється в державних органах виконавчої влади й органах місцевого самоврядування. Не випадково ідея прозорості почала реалізовуватися практично у всіх країнах стосовно виконавчої гілки влади. Підвищення відкритості державних органів дозволяє досягти відразу кількох цілей.

По-перше, зробити державу більш демократичною, інформаційно відкритою і «прозорою» для громадян.

По-друге, підвищити ефективність діяльності державного апарату, оскільки світовий досвід показує, що непрозора, а отже, безвідповідальна влада неефективна.

По-третє, встановити громадський контроль над владою. Тільки громадський контроль дозволить підвищити відповідальність державних і муніципальних службовців за свою діяльність, зробить більш ефективною боротьбу з корупцією, розтратами, зі зловживанням посадовим становищем.

Доступ до інформації важливий не тільки для громадян: не менший інтерес до відкритості прийняття рішень проявляє і бізнес, якому винятково важливо своєчасно отримати інформацію з широкого кола питань – від проведення конкурсів за державними й муніципальним замовленнями до інформації про порядок і умови отримання ліцензії, дозволу і т. п. [3].

Право на інформацію є одним із найважливіших конституційних прав в умовах становлення сучасної демократичної, правової держави з розвинутою громадою. Конкретні гарантії та форми здійснення конституційних прав громадян на доступ до інформації, а також обов'язки держави забезпечити надання такої інформації визначені законами України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про інформацію»,

«Про доступ до публічної інформації» [1].

Однією з найпоширеніших форм реалізації права доступу до публічної інформації є запит на інформацію.

Основний варіант запиту – письмова форма, але допускається ще усна. Різноманітність письмового запиту – запитання в електронній формі. Якщо ж в документі не передбачений спосіб повідомлення певної інформації, то правничому органу слід обрати найбільш прийнятний і адекватний для конкретної ситуації. Але в усіх випадках форма повідомлення інформації має бути зручною для споживача інформації. Від обраного варіанту запиту залежить і форма відповіді на нього.

Відповідно до законодавства, рішення і дії державних органів і органів місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб, які порушують право громадян на доступ до інформації, оскаржуються до вищого органу державної влади, посадовій особі чи можуть бути оскаржені в судовому порядку [2]. У разі відмови від повідомлення інформації, необґрунтованого відтермінування відповіді або ненадання її протягом терміну, який встановлений законом, а ще в разі інших порушень порядку розгляду і задоволення запиту, який передбачений законом, такі дії оскаржуються до вищого органу державної влади, посадовій особі чи можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Крім того, треба зазначити, що рішення державних органів, організацій, їхніх посадових осіб, які порушують право суб'єкта на доступ до інформації, оскаржуються до Уповноваженого Верховної України з прав людини. Особам, які отримали неправомірну відмову, а також несвоєчасну відповідь на запит, в порядку, встановленому законодавством, надається право на компенсацію моральної шкоди, який вони понесли.

Стосовно судової практики щодо захисту права доступу до інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, то тут необхідно зазначити таке. Відповідно до законодавства кожен орган виконавчої влади зобов'язаний сформувати власний офіційний вебсайт для розміщення даних, зазначених у Переліку, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 № 3. Акт відсутності в органів виконавчої влади власного вебсайту розглядається як значна перешкода щодо забезпечення права громадян на доступ до інформації стосовно діянь даного органу, а ще може оскаржуватися в суді.

Як вважаємо, ще одним із засобів забезпечення прав громадян на доступ до публічної інформації є розробка та впровадження органами публічної адміністрації різноманітних он-лайн форм оцінки, пропозицій, скарг, заяв, анкет, що в подальшому коригуватимуть та вдосконалюватимуть даний інститут взаємодії влади і суспільства.

---

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI.

2. Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23.09.1997 № 539/97-ВР

3. Бачило И. Л. Информационное право: учеб. для академического бакалаврата. 5-е изд., перераб. и доп. М. : Юрайт, 2017. 419 с.

Калашнік Є.О., студент
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Стояцька Г.М., к.філос.н., доц.,
доцент кафедри гуманітарних
дисциплін та психології
поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОГНІТИВНІ УПЕРЕДЖЕННЯ ЯК ФАКТОР ЗМІН У ПРАВОСВІДОМОСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Одна з найбільш актуальних світоглядних філософсько-правових проблем сьогодення – вплив когнітивних упереджень на особливості правосвідомості. Когнітивні упередження як певні викривлення сприйняття, поведінкові пат терни, логічні помилки або похибки свідомості, здатні суттєво впливати на особливості сприйняття права. Часто подібні спотворення вводять в оману, підштовхуючи до некоректних суджень та рішень, здатних, врешті, спровокувати девіації правової поведінки. Деніел Канеман у своїй роботі «Мислення швидке і повільне» показав, що наш мозок не тільки обмежений у своїх можливостях, але і дуже лінивий щодо роботи з критичного та логічного аналізу реальності [1, с.20], в тому числі і правової.

Говорячи про складові підгрунття правового нігілізму та інфантилізму, варто виділити наступні види когнітивних упереджень:

– когнітивні спотворення – помилки в мисленні, закріплені на постійній основі, відхилення у судженнях, що проявляються в певних ситуаціях. Існування більшості з цих спотворень було чітко наведено та вивчено у процесі психологічних експериментів, якщо загальніше, то такий феномен є прикладом еволюційно-сформованої ментальної поведінки;

– когнітивні викривлення – певні відхилення, що об'єднуються під поняттям ірраціональності, викривлення сприйняття, зародження чи систематичності неточних суджень у переконаннях людини;

– когнітивні помилки – помилки, яких ми припускаємось через надмірну впевненість у собі або необізнаність в той чи іншій сфері, створення ситуацій, в яких розум переконує нас у чомусь, що не є правдою;

– когнітивні девіації – шаблонні відхилення, які виникають, до речі, на основі вищезгаданих дисфункціональних переконань, які легко виявляються під час аналізу думок, процесу комунікації;

– когнітивні ілюзії – помітна нелогічність в умовиводах щодо інших лю-

дей чи повсякденних ситуацій;

– ілюзії мислення – поділяються на такі як ігнорування основної інформації, ілюзорна кореляція, що були побудовані на індуктивних умовиводах особистостей (напрямок міркування від одиничного до загального), коли в процесі мислення, між засновками та висновком відсутня логічна послідовність [2].

Усі перелічені явища, залежно від стану розвитку компетентності, в контексті пристосування до сучасного правового життя суспільства, пере-кваліфікуються в наступні порушення їх правової свідомості:

а) правовий інфантилізм, що проявляється не тільки у прогалинах правових знань, слабкій аргументній базі, а й у нездатності передбачати правові наслідки здійснюваних протиправних вчинків;

б) правовий нігілізм, який помічається при неналежному ставленні до права як до соціального регулятора, а також заперечному, безвідповідальному ставленні до здійснення безпосередніх функцій елементів правової системи суспільства;

в) правову індиферентність, що полягає у пасивному некритичному сприйнятті правової дійсності, небажанні чи нездатності адаптуватися до актуального, сучасного соціально-правового життя [3].

Робота над собою, задля вдосконалення особистісних навичок у процесі правового навчання, формування правової культури діючих або майбутніх фахівців – є важливим завданням як кожного окремого правника, правоохоронця, так і державного апарату загалом, адже будь-які когнітивні упере-дження краще попереджати, постійно вдосконалюючи рівень своїх навичок, завдяки відповідальному ставленню до обраної сфери діяльності.

На даний момент, у сучасній літературі існує багато законстатованих думок щодо правосвідомості. Загалом правосвідомість можна визначити як специфічну форму суспільної свідомості, систему, що відображає правову дійсність у формі юридичних знань, правових установок, ціннісних орієнтацій та оцінок, що визначають поведінку людей в юридично значимих випадках, ситуаціях. Напевно очевидною є думка про те, що у насправді демократичного суспільства присутній високий рівень правосвідомості, усвідомлення верховенства права як найвищого ідеалу держави. Проте, варто зазначити – сьогодні в Україні має місце одне з найзначущих видів деформації правосвідомості населення, яка окреслюється своїми характерними тенденціями й рисами. Таким чином, перед юридичною наукою, зокрема й в освітньому процесі, сьогодні постає досить суттєвий виклик – виробити освітньо-виховну систему для продуктивної роботи, здійсненої компетентними фахівцями в питанні запобігання та попередження когнітивних упере-джень в правосвідомості та сфері сприйняття права загалом.

---

1. Kahneman D. *Thinking Fast and Slow*. New York : Farrar, Straus and Giroux. 2013. 512 p.

2. Шовкова О.Д. Види ілюзії мислення у когнітивній психології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : збірник науко-

вих праць. Острог : Вид. НаУОА. Випуск 7. Листопад 2018. С. 33–39.

3. Хаварівська Г. С. Теоретичні аспекти формування правової культури студентів закладів вищої освіти в Україні. *Ефективність державного управління*. № 61 (2019). DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.61.2019.198491>.

Каленич Д.А., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Синиціна Ю.П., к.т.н., доц.,
доцент кафедри економічної
та інформаційної безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДІДЖИТАЛ-КОМУНІКАЦІЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах постійної підвищеної конкуренції між закладами вищої освіти неможливо обійтися без таких елементів як комунікаційна політика та маркетингу освітніх послуг. Сьогодні в більшості таких країн, в число яких входить і Україна, розвиток та функціонування ринку освітніх послуг супроводжується деякими проблемами: зниження конкурентоспроможності системи освіти, недостатня увага держави щодо розвитку ринку освітніх послуг і т. інш. Одним із інструментів вирішення зазначених проблем та підвищення конкурентоспроможності навчальних закладів є розвиток комунікаційної політики з використання ефективного діджитал підходу в управлінні його діяльністю. За рахунок розвитку комунікаційної політики з використанням інтегрованих цифрових інструментів досягається успішне просування закладу вищої освіти на ринку освітніх послуг, формування іміджу закладу та підвищенню конкурентоспроможності. Основою дослідження проблем розвитку та функціонування ринку освітніх послуг стали роботи науковців, як Панкрухін А., Каленюк Т., Боголіб Т., Огаренко В., Белій Є., Валієв Ш., Геворкян О., Попова Є., Клячко Д., Куценко В., Оболенська Т., Шаховська Л. та інші. За результатами дослідження визначено, що саме формування сайту закладу вищої освіти є ключовим питанням щодо просування освітніх послуг на сучасному етапі розвитку України.

Предметом дослідження є теоретичні, науково-методичні положення та прикладні аспекти ефективного формування сайту, як складової частини діджитал-комунікації в умовах ДДУВС. Методологічну основу дослідження становлять система, загальнонаукових та спеціальних методів аналізу: систематизації та узагальнення; монографічний та системно-структурний аналіз;

розрахунково-конструктивний; оцінно-ситуаційний та інш.

Сьогоднішній ринок освітніх послуг має стабільну динаміку активного росту: навчальні заклади рекламують свої освітні послуги, що тільки підвищує їх конкурентоспроможність на ринку, бо потенційні споживачі стають більш інформованими у питаннях щодо вибору навчального закладу. Цільова аудиторія характеризується все меншою долею вимогливості, саме тому необхідно приділяти максимальну увагу до просування навчального закладу, через основний інструмент сайт вищого навчального закладу. Цільова аудиторія ринку освітніх послуг - це люди віком від 17 до 50 років (рис. 1). Сучасні технології залучення абітурієнтів до вищих навчальних закладів гарантують ріст не тільки кількісного показника вступників, а ще й дозволяють підвищити їхній якісний рівень. Залучення потенційних абітурієнтів за допомогою днів відкритих дверей та візитів викладачів до загальноосвітніх навчальних закладів останнім часом демонструють їхню неефективність.

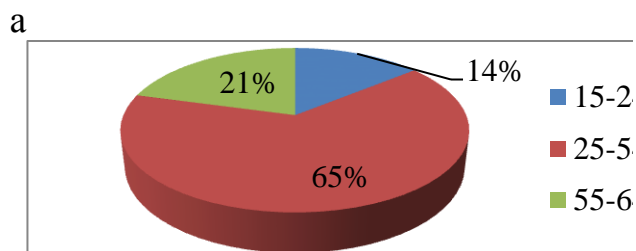
Слід підкреслити, що застосування різних підходів для просування закладу вищої освіти, формування планів подальшого розвитку, оновлення асортименту пропонованих освітніх послуг, з урахуванням попиту на ринку праці, організація ефективної рекламної діяльності та просування освітніх послуг є головними заходами у підвищенні статусу освітнього закладу та його конкурентоспроможності на ринку. Слід зазначити, що на 2019 р. зареєстровано 35,794 млн. українців (96,5% від загальної кількості населення станом на 2019 р. – 37,289 млн. осіб; крім осіб, окупованої території Донецька та Криму), які використовують Інтернет-мережу регулярно.

Вебсайт або сайт (англ. website, від web (веб) і site (місце)) — сукупність вебсторінок та залежного вмісту, доступних у мережі Інтернет, які об'єднані як за змістом, так і за навігацією під єдиним доменним ім'ям. Також веб-сайт можливо розглядати як сукупність логічно зв'язаної гіпертекстової інформації, оформленої у вигляді окремих сторінок і доступної в мережі Інтернет. До основної цільової аудиторії офіційного сайту вузу можна віднести наступні групи (рис. 2): вступники, студенти та курсанти, випускники, керівництво міжнародна академічна громадськість, роботодавці, держава в особі МОН та МВД, професорсько-викладацький склад, ЗМІ, наукові, академічні інтернет-спільноти.

№	Сегмент	Середній вік, років
1	Абітурієнти	17-20
2	Студенти, курсанти (бакалаврат, магістратура, іноземні студенти)	17-23
3	Друга вища освіта	19-30
4	Курси підвищення кваліфікації	30-50

№	Вікова група	Кількість, тис. осіб	%
	15-24	3, 584	9,6
	25-54	16,458	44,1
	55-64	5,243	14,1

б

с

Рис.1. Цільова аудиторія ВНЗ за віком розроблено автором [1, 2]:
а – віковий сегмент; б, в – статистика розподілу населення України за віком

- 1 • Абітурієнти та їх батьки
- 2 • Студенти та курсанти
- 3 • Випускники ВНЗ
- 4 • Керівництво ВНЗ, адміністрація
- 5 • Міжнародна академічна і вузівська громадськість
- 6 • Роботодавці
- 7 • Держава в особі МОН та МВД
- 8 • Професорсько-викладацький склад (ПВС) і співробітники ВНЗ
- 9 • ЗМІ
- 10 • Наукові, академічні інтернет-спільноти

Рис. 2. Основна цільова аудиторія сайту ВНЗ за спрямованістю інформації (розроблено автором [3, 4])

На сьогодні підвищення конкурентоспроможності навчальних закладів є розвиток комунікаційної політики з використання ефективного діджитал підходу в управлінні його діяльністю. За рахунок розвитку комунікаційної політики з використанням інтегрованих діджитал інструментів, а саме розвитку сайту, досягається успішне просування закладу вищої освіти на ринку освітніх послуг та підвищенню конкурентоспроможності

Сьогодні все більше зростає роль інформаційно-соціальних технологій в освіті, які забезпечують загальну комп'ютеризацію студентів і викладачів.

Попри відносно багату кількість наукових праць на тему розвитку діджитал- комунікації та інтернет-маркетингу в умовах ЗВО варто констатувати, що існує низка проблем обумовлених як недостатністю вивченості теми в цілому та окремих її аспектів, це пов'язано з відсутністю у багатьох ВНЗ чітко-

го уявлення про роль діджитал-комунікації.

Використання високотехнологічних комунікацій дозволяє корінним чином змінити весь простір вищої освіти, так як змушує керівників вузів переглянути ставлення до систем інформації та їх прозорості, що не тільки дозволяє більш чітко визначити цільові аудиторії, завдання та вимоги до основного інструменту – сайту закладу вищої освіти, але і оптимізувати механізми державного та громадського контролю за розвитком системи вищої освіти.

---

1. Чумиков А.Н. Маркетинг в вузах: учебник для вузов / А.Н. Чумиков, М.П. Бочаров. – М.: Инфра-М, Дело, 2008. - 496 с.

2. Оцінка чисельності наявного населення (станом на 1 грудня 2019 року без врахування непідконтрольні території АР Крим, Донецької та Луганської областей України URL: <https://buhgalter.com.ua/upload/news/2020/1/%d0%.pdf>.

3. Баталова А. С. Специфика маркетинговых коммуникаций на рынке образовательных услуг // Экономическая наука и практика: материалы междунар. науч. конф. - Чита: Изд. Молодой ученый, 2012. - С. 110-114. – URL: <https://moluch.ru/conf/econ/archive/14/1867/> (дата обращения: 22.01.2020).

10. Дослідження інтернет-аудиторії України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.inau.org.ua/analytics_vuq.phtml.

Капінус М. А., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шиян А. Г., старший викладач
кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ, ЯКЕ МІСТИТЬ ВІДОМОСТІ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

Успішність виконання Україною своїх державницьких функцій певною мірою залежить від збереження в таємниці окремих аспектів своєї економічної, наукової, оборонної та деяких інших видів діяльності.

Для цього використовується низка правових, організаційних і технічних заходів, спрямованих на засекречування інформації, яка містить державну таємницю. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ державна таємниця визначається як вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку,

розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою [1]. Державна таємниця як інформація секретного характеру підлягає кримінально-правовій охороні. Забезпечення саме кримінально-правової охорони державної таємниці свідчить про суспільну важливість такого об'єкта відносин та про серйозну можливу шкоду, яка буде завдана тим, що на нього буде здійснено посягання [2, с. 227].

Необхідність використання відомостей, що становлять державну таємницю, може виникнути і під час кримінального провадження. Це можуть бути операції з різними носіями таємної інформації.

В умовах загальнодержавного посиленого контролю за зберіганням та використанням таємної інформації (тим більше в умовах неоголошеної війни, яка ведеться Російською Федерацією проти України) кримінальне процесуальне законодавство України не може не приділяти увагу особливостям ведення кримінального провадження, що містить державну таємницю.

З іншого боку, кримінальне провадження має здійснюватися на засадах змагальності та забезпечення права на захист, гласності та відкритості судового процесу. Для цього заінтересованим учасникам кримінального провадження, передусім стороні захисту, потрібно надати можливість ознайомитися з усіма матеріалами провадження.

Адже учасникам, які належним чином ознайомлені з матеріалами, набагато простіше зрозуміти логіку дій органу досудового розслідування, прокурора і суду в ході кримінального провадження, прийняття ними відповідних процесуальних рішень, і, як наслідок, – у них будуть відсутні сумніви щодо об'єктивності та справедливості цих рішень. Проблеми, пов'язані із функціонуванням кримінального провадження, яке містить відомості про державну таємницю, були предметом дослідження багатьох науковців, зокрема таких як Ю.П. Аленін, Ю.М. Грошевий, Крет Г.Р., Л.М. Лобойко, М.А. Погорецький, В.І. Сліпченко, Л.Д. Удалова та ін. Однак, незважаючи на це, деякі питання залишаються дослідженими досить поверхово. Насамперед, це стосується правового регулювання допуску осіб до участі в кримінальному провадженні, що містить державну таємницю, та їх ознайомлення з цими матеріалами. У Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року (далі – КПК) правовому регулюванню особливостей кримінального провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, присвячена самостійна глава – 40 (ст.ст. 517, 518) [3], якою визначаються особливості досудового розслідування і судового розгляду такої категорії кримінальних проваджень.

На наш погляд, концентрація цих положень в окремій главі КПК є доцільним і правильним рішенням законодавця. Втім, слід погодитися з думкою тих вчених, які вважають, що статті 517 та 518 КПК недостатньо узгоджені з іншими статтями цього Закону. Крім КПК України, кримінальне провадження, яке містить відомості про державну таємницю, проводиться з до-

триманням вимог Конституції України, КК України, Законів України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ «Про державну таємницю», «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ, Зводу відомостей, що становлять державну таємницю (затвердженого наказом Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383), Порядку організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 № 939), міжнародних договорів та інших нормативно-правових актів. Положення зазначених нормативно-правових актів направлені на забезпечення вимог ч. 1 ст. 517 КПК, яка вимагає, щоб досудове розслідування та судове провадження у кримінальному провадженні, що містить відомості про державну таємницю, проводилося з дотриманням режиму секретності. В межах здійснюваного дослідження актуальними є питання загальних положень (особливостей) кримінального провадження, яке містить відомості про державну таємницю.

Аналіз сучасного законодавства щодо порядку кримінального провадження, яке містить зазначені відомості, дозволяє виокремити такі основні гарантії забезпечення збереження державної таємниці.

1. Особи, на яких покладено обов'язок здійснення такого кримінального провадження (слідчий, прокурор, слідчий суддя, суддя), повинні мати допуск до державної таємниці відповідної форми з правом доступу до конкретної секретної інформації (категорії секретної інформації), а також її матеріальних носіїв. Документ про такий доступ (довідка) має міститися у відповідному кримінальному провадженні.

2. Всі процесуальні рішення цих осіб (постанови, клопотання, обвинувальні акти, ухвали, вироки) не повинні містити секретні відомості. Якщо для мотивування рішення потрібно зазначити відомості про таку інформацію, це необхідно зробити без наведення в рішенні їх змісту.

3. Підозрюваний чи обвинувачений бере участь у такому кримінальному провадженні без оформлення допуску до державної таємниці тільки після того, як йому: а) будуть роз'яснені вимоги статті 28 Закону України «Про державну таємницю»; б) попереджено про кримінальну відповідальність за розголошення секретних відомостей.

4. Доступ до матеріалів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, надається тільки тим захисникам та законним представникам підозрюваного, обвинуваченого, потерпілому та їхнім представникам, перекладачу, експерту, спеціалісту, секретарю судового засідання, судовому розпоряднику, яким надано допуск до державної таємниці та які потребують його під час здійснення своїх прав і обов'язків, передбачених КПК, виходячи з обставин, встановлених під час кримінального провадження. Крім цього, рішення про надання доступу до конкретної таємної інформації та її матеріальних носіїв цим особам керівник органу досудового розслідування, прокурор, суд повинні оформити відповідним наказом або письмовим розпорядженням.

5. Проведення експертизи щодо законності віднесення інформації у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку до державної таємниці, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування, підготовка висновку щодо завданої національній безпеці України шкоди у разі розголошення секретної інформації чи втрати матеріальних носіїв такої інформації здійснюється посадовою особою, на яку покладено виконання функцій державного експерта з питань таємниць, відповідно до закону у сфері державної таємниці. Якщо під час проведення експертизи використовуються методики, технології чи інформація, що містять охоронювану державною таємницю, в описовій частині висновку експертизи ці відомості не зазначаються.

6. Під час досудового розслідування слідчий суддя, а в ході судового розгляду - суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні. Таке рішення може стосуватися усього судового провадження або його окремої частини, залежно від того, наскільки відкрите судове провадження може призвести до розголошення охоронюваної законом таємниці.

7. На матеріали кримінального провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, поширюються правила секретного діловодства.

З викладених (хоча і не повною мірою) особливостей кримінального провадження, яке містить відомості про державну таємницю, є можливість констатувати, що в кримінальному судочинстві України запроваджено чимало позитивних нововведень по цьому специфічному провадженню. Однак, аналізуючи ситуацію в Україні та порівнюючи її зі станом подібного кримінального провадження в деяких інших державах світу, слід відмітити, що вітчизняне законодавство на сьогоднішній день ще не є досконалим і потребує відповідного корегування.

На наш погляд, таким законодавчим корегуванням потрібно забезпечити: здійснення правосуддя по зазначених кримінальних провадженнях суддями, а також присяжними в період виконання своїх правосудних обов'язків без допуску до державної таємниці. З метою збереження державної таємниці від останніх відбирається підписка про нерозголошення відомостей, що становлять державну таємницю; участь захисника підозрюваного (обвинуваченого) у кримінальному провадженні без оформлення допуску до державної таємниці. З метою збереження державної таємниці захисник допускається до провадження тільки після роз'яснення йому вимог статті 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю; можливість для потерпілого та його представника, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника та законного представника з метою підготовки до представництва або захисту робити виписки та копії з матеріалів, що містять державну таємницю.

Виписки та копії зберігаються з дотриманням вимог режиму секретнос-

ті: під час досудового розслідування – в приміщенні органу досудового розслідування, під час судового провадження – в приміщенні суду. Ознайомлення зі змістом виписок та копій будь-кого, крім особи, яка їх зробила, не допускається без дозволу такої особи. Є всі підстави вважати, що в разі законодавчого закріплення цих правових положень будуть забезпечені як необхідні умови для захисту подібної інформації, так і належний захист прав та законних інтересів певних учасників кримінального провадження.

1. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

2. Трембач І.І. Поняття державної таємниці як об'єкта кримінально-правової охорони / І.І. Трембач // *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спецвипуск*. 2017, ч. 1. С. 227-230.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 3 серп. 2020 р. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 452 с.

Карпенко В. О., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Рижков Е.В. к.ю.н., доц.,
завідувач кафедри економічної
та інформаційної безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В останній час, в Україні спостерігається стрімке та інтенсивне впровадження інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності держави, у тому числі і в діяльність Національної поліції України. У наші дні майже неможливо уявити діяльність правоохоронних органів без використання таких технологій, а також інформаційного забезпечення, накопичення та систематизації інформаційних ресурсів у базах даних.

Основними тенденціями розвитку інформаційних систем у правоохоронній сфері є: вдосконалення форм і методів управління системами інформаційного забезпечення; використання ефективних комп'ютерних мереж; застосування спеціалізованих засобів захисту інформації; обмін кримінологічною інформацією на міждержавному рівні тощо.

Інформаційно-аналітична діяльність являє собою сукупність дій на основі концепцій, методів та засобів для ефективного збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття рішень [1, с.242].

Інформаційне забезпечення в діяльності Національної поліції України в свою чергу посідає дуже важливе місце та є комплексом організаційних, правових і технологічних засобів, котрі забезпечують процес збирання, отримання, обробки, поширення, аналізу та використання інформаційних ресурсів необхідних для виконання визначених законом завдань і функцій правоохоронних органів. Метою інформаційного забезпечення є створення умов для прийняття ефективних рішень [2, с. 8].

Система інформаційного забезпечення Національної поліції України — це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих організаційних елементів і технічних засобів, яка здійснює інформаційне забезпечення. Вона насамперед складається з таких компонентів: 1) інформаційні системи, в межах яких здійснюється збирання, накопичення, системне опрацювання, зберігання й надання споживачу необхідної йому інформації; 2) аналітична робота, метою якої є здійснення комплексу організаційних заходів і прийомів та опрацювання й синтез вже наявної інформації; 3) управлінська діяльність, яка полягає у забезпеченні прийнятті необхідних рішень щодо стратегії й тактики протидії злочинності [3, с.183].

Хотілось би зауважити, що інформаційно-аналітична діяльність, а також її результати є ключовими факторами не лише для ефективного управління органами поліції, а й для розроблення різних програм протидії злочинності та перспективного моделювання правоохоронної й правозастосовчої діяльності. Усе це є неможливим, без розвитку інформаційно-технологічного забезпечення, котре має бути постійним та безперервним.

Інформаційне забезпечення діяльності Національної поліції залежно від підпорядкування здійснюється на трьох рівнях. Перший рівень — центральний, на якому інтегрується інформація, що використовується для аналізу, планування, ухвалення рішень і проведення у межах слідчих, оперативно-розшукових та інших заходів із протидії злочинності. Другий рівень — регіональний, що охоплює інформаційні обліки, які використовуються обласними службами Національної поліції, це насамперед інформація про надзвичайні події, кримінальні й адміністративні правопорушення. Третій рівень — місцевий, на котрому містяться обліки загальновідомчих інформаційних підсистем і використовуються у міських, районних підрозділах [4, с. 108-109].

Відсутність підпорядкування за даними рівнями у забезпеченні інформаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем може призвести до різненості форматів накопичення та зберігання інформації, що у подальшому може спричинити помилки у достовірності статистичних відомостей про ефективність реалізації підрозділами поліції завдань, віднесених до сфери їх відповідальності, що в свою чергу унеможливує як належне прогнозування, так і оперативне прийняття дієвих рішень.

Отже, підсумовуючи усе вище сказане можна зробити наступні висновки. Під інформаційно-аналітичним забезпеченням розуміється комплекс заходів щодо збирання, отримання, зберігання, користування, обробки та накопичення інформації з подальшим її аналізом з метою прогнозування або підведення

підсумків діяльності і корегування в залежності від цього подальших управлінських рішень. Для вирішення проблем, а також виконання основних завдань сучасного інформаційного забезпечення підрозділів поліції має бути розроблено комплексний підхід для досягнення високого рівня в діяльності правоохоронних структур, а саме: створення умов для ефективного функціонування інформаційних обліків, забезпечення їх повноти, актуальності та безпеки; переоснащення інформаційних підрозділів сучасною потужною комп'ютерною технікою; упровадження нових форм і методів інформаційного забезпечення.

1. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ: учеб. пособ. / Сурмин Ю.П. Київ : МАУП, 2003. - 368 с.

2. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управ.: 25.00.02. Запоріжжя, 2008. – 18 с.

3. Мовчан А.В. Теоретичні засади інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2011. № 2 (75). - С. 181-188.

4. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О.В. Джафарова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. Харків, 2016. - 408 с.

Кіресва Л.В.

студентка Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

У кримінальному судочинстві України серед інших процесуальних дій судові експертизи посідають значне місце. Судові експертизи призначаються у випадках, коли для вирішення певних питань при провадженні у справі, потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання. Доцільність або недоцільність проведення судової експертизи визначається службовими особами та органами, у провадженні яких перебуває певне кримінальне провадження. Знання експерта дозволяють прийняти вірне рішення у кримінальному провадженні. Підставою для проведення СПЕ є постанова особи, яка здійснює розслідування у кримінальному провадженні, або ухвала суду. Під час провадження у кримінальних і цивільних справах досить часто виникає необхідність використання знань людей, що володіють науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями [1, с. 4].

В даних випадках за постановою органів досудового розслідування, судді або за ухвалою суду особам, які володіють цими спеціальними знаннями,

дорується провести судову експертизу і за її результатами дати висновок [2, с. 138]. Особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань і задіяні до цього відповідними державними органами і службовими особами, називаються експертами, а виконані ними дослідження об'єктів з відповідями на питання – експертизами [3, с. 120]. Експертиза ставить перед собою дослідження наданих судом чи іншими учасниками кримінального процесу об'єктів, яке проводиться експертами на основі спеціальних знань та на науковому підґрунті з метою вивчення відомостей про факти, що мають істотне значення для правильного вирішення справи, яке відбувається у процесуальному порядку з дотриманням встановлених чинним законодавством правил.

Згідно з вимогами КПК України під час досудового розслідування слідчий, прокурор, а під час судового розгляду кримінального провадження – суд зобов'язані звернутися до експерта для проведення СПЕ з приводу визначення психічного стану підозрюваного (обвинувачуваного, підсудного) за наявності відомостей, які викликають сумніви щодо його осудності, обмеженої осудності (п. 3 ч. 2 ст. 242, ст. 509 КПК України). Застосування судом примусових заходів медичного характеру можливе лише щодо особи, яка визнана в установленому для цього порядку неосудною або обмежено осудною [4].

Тяжкість тілесного ушкодження може бути зумовлена, у т.ч., і виникненням у потерпілого після отриманих ушкоджень психічної хвороби, наявність і причина виникнення якої можуть бути встановлені тільки СПЕ. Призначення такої експертизи є обов'язковим (ч. 1 ст. 121 КК, п. 2 ч. 2 ст. 242 КПК України) [5, с. 78]. Відповідно до положень ст. 486 КПК України, у разі необхідності проводиться СПЕ відносно неповнолітнього підозрюваного або обвинуваченого. Вона призначається в обов'язковому порядку слідчим або судом, залежно від того, на якій стадії кримінального провадження такі обставини виявлено [6, с. 60].

Чинним вітчизняним кримінальним процесуальним законодавством не визначено вимог щодо умов і порядку встановлення можливості допиту свідків, потерпілих з урахуванням їх здатності правильно сприймати факти, які мають доказове значення у конкретному кримінальному провадженні, і давати показання про них, якщо такі особи страждають на психічні хвороби чи мають інші вади психіки. І тому, в разі потреби органи досудового розслідування, суд не зобов'язані, але мають право призначити СПЕ або комплексну психолого-психіатричну експертизу для з'ясування відповідних питань [7, с.82].

Найбільша кількість СПЕ, як показало вивчення нами слідчої та судової практики, призначається у разі вчинення кримінальних правопорушень проти особи, при яких шкода частіше за все завдається при вчиненні статевих кримінальних правопорушень, особливо поєднаних із умисними вбивствами і заподіянням тілесних ушкоджень. Останні 5-7 років статеві злочини супроводжуються застосуванням немотивовано жорстокого насильства відносно жертви

та позбавленням її життя. Особливо це стосується згвалтувань, коли винна особа скористалася безпорадним станом жертви. І для судової експертизи має значення той факт, чи довела винна особа свою жертву до такого (безпорадного) стану або скористалася тим, що жертва уже перебувала в такому стані.

Зважаючи на важливість висновку експерта-психіатра, ч.3 ст.242 КПК України передбачена можливість примусового залучення особи для проведення СПЕ під час досудового розслідування – за ухвалою слідчого судді, а під час судового розгляду – за рішенням суду. Примусово залученими для проведення СПЕ можуть бути підозрюваний, потерпілий, свідок, обвинувачений (підсудний) [8, с. 56]. Якщо говорити про цивільне законодавство, то воно перебуває на сторожі інтересів кожної людини, захищаючи, у т.ч., і інтереси осіб, які мають психічні вади, - а саме, жертв згвалтування чи іншого сексуального насильства (ст.ст. 39-40, 223, 226 ЦК України, ст. 258 ЦПК України). Згідно із ст. 145 ЦПК України для встановлення характеру і ступеня ушкодження здоров'я та психічного стану особи – жертви згвалтування, призначення експертизи є обов'язковим.

В кримінальному судочинстві висновок експерта для суду не є обов'язковим, однак незгода суду з ним має бути вмотивована в постанові або ухвалі (ч. 5 ст. 82 КАС України). Рішення суду щодо наявності у особи ознак психічного стану, який зумовлює неосудність і потребує звільнення такої особи від кримінальної відповідальності, може бути прийнято лише на підставі оцінки висновку судово-психіатричної експертизи.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 14 квітня 2012 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10. Ст. 88.

2. Козерацька О. А. Аналіз клінічних та соціально-демографічних факторів під час проведення судово-психіатричної експертизи осіб, які скоїли сексуальні злочини / О. А. Козерацька // Український вісник психоневрології. 2018. Т. 26, вип. 4. С. 48-51.

3. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст.232.

4. Олійник О. П. Судово-психіатрична експертиза осіб, які брали участь в антитерористичній операції (аналіз галузевої статистичної звітності) / О. П. Олійник, О. А. Ревенко, О. Г. Голованова, О. В. Радзевілова // Архів психіатрії. 2016. Т. 22, № 3. С. 98-104.

5. Герасименко О. І. Судова медицина: підручник для ВНЗ // За заг.ред Герасименко О.І.; вид. третє, переробл. і доповн. К. : КНТ, 2016. 630 с.

6. Ілейко В. Р. Спірні питання законодавчого та нормативного регулювання комплексної судової психолого-психіатричної експертизи в Україні / В. Р. Ілейко, А. В. Каніщев // Архів психіатрії. 2011. Т. 17, № 3. С. 58-60.

7. Білецький Є. М. Судова медицина та судова психіатрія : навч. посіб. / Є. М. Білецький, Г. А. Білецька. К. : Одиссей, 2010. 200 с.

8. Каніщев А. В. Судово-психіатрична експертиза алкогольних психічних розладів у цивільному процесі: дані галузевої статистичної звітності / А. В. Каніщев, О. А. Ревенко, О. П. Олійник // Архів психіатрії. 2014. Т. 20, № 2. С. 118-121.

Клементьєва М. С., студентка
Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Приходько Ю.П., к.ю.н.,
доцент кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
Національної академії
внутрішніх справ

ВЧЕНІ, ЯКІ СПРИЯЛИ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ БАЛІСТИКИ ЯК ГАЛУЗІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Судова балістика, як галузь криміналістичної техніки сформувалася в першій половині ХХ століття. Першими в цьому напрямку стали зброярі, судові медики та вчені-хіміки.

Розвиток судової балістики базувався на працях багатьох науковців-криміналістів упродовж десятків років. Їхні дослідження і ті наукові принципи, що вони розробили стали теоретичним підґрунтям для подальшого вивчення і розвитку судової балістики.

Зародження судової балістики безперечно пов'язане з виготовленням та використанням вогнепальної зброї, з появою якої з'явилися випадки її злочинного використання [1, с. 167].

Великий внесок в формування судової балістики вніс Чарльз Уейт. Він зібрав точну документацію про всі види вогнепальної зброї США випущеної з середини ХІХ століття, а також зброї, яка була в обігу в Західній Європі. Його колекція налічувала близько 1500 моделей вогнепальної зброї.

Знаючи те, що за стріляною кулею можна ідентифікувати окремий екземпляр зброї, він хотів визначити такі додаткові ознаки, які б були характерні лише одній зброї.

У Чарльза Уейта були послідовники – Джон Фішер і Філіпп Грейвел, які разом з ним відкрили перше у світі Бюро судової балістики. Джон Фішер сконструював геліксометр, за допомогою якого можна було досліджувати ствол будь-якої вогнепальної зброї, вимірювальний мікроскоп, лінзи і шкали якого дозволяли вимірювати нарізи, проміжки між нарізами з точністю, якої не було раніше.

Філіпп Грейвел же сконструював мікроскоп, який дозволяв одночасно порівнювати дві кулі. Ще одним послідовником Чарльза Уейта став Калвін Годдард, який разом з Джоном Фішером і Філіппом Грейвелом увійшли в історію як «балістична трійця» [1, с. 167].

Європі проводять дослідження та публікують свої наукові відкриття та результати досліджень у судовій балістиці багато вчених, серед яких: П'єр,

який у Люксембурзі вивчає сліди на стріляних гільзах, Балтазар – в Парижі, Гульєст і Ван Леддек Гульзебот – у Голландії, Георгіадіс – у Греції, С. М. Матвєєв, М. Щеглов, І. М. Пирогов – в Росії, Соболевський – у Польщі, та багато інших вчених-криміналістів [1, с.168].

Такий вчений, судовий медик і криміналіст як В. Ф.Черваков відіграв свою важливу роль у систематизації знань з судової балістики. Саме він у 1937 році вперше вжив термін «судова балістика», який раніше пропонували американські вчені-криміналісти. Також, він запропонував сформулювати предмет і зміст судової балістики, до якої включили і розділ, який стосувався судово-медичних питань.

Погляди В. Ф. Червакова підтримував С. Д. Кустанович, але були і ті, які не розділяли думок таких вчених як: Б. І. Шевченка, С. П. Мітрічева, Н. В. Терзієва [2]. В. Ф. Черваков, С. Д. Кустанов, Б. М. Комаринець визначили зміст судової балістики, як вивчення закономірностей пострілу та дії зброї і розробку на цій основі науково-технічних методів і засобів дослідження вогнепальної зброї [3; 4].

Вітчизняними вченими-криміналістами в судовій балістиці були: І. Н. Якімов, Н. С. Бокаріус, В.Л. Русецький. В першому посібнику з криміналістики містилися окремі, несистематизовані відомості про сліди від дії вогнепальної зброї. Першими працями про судову балістику стали «Судова балістика» В. Ф. Червакова, «Руководство по осмотру места проишествия» Б. М. Комаринця і Б. І. Шевченка, С. М. Матвєєва [1, с. 168].

Порівняльне дослідження в балістиці могло проводитися двома способами: порівняння слідів на самих кулях та порівняння їх відображень. Оскільки другий спосіб був більш простим і доступним, хоча і не таким надійним як перший, криміналісти почали проводити дослідження із застосуванням різних методів (метод розгортання кулі шляхом прокочування, прокочування кулі на олов'яній фользі, прокочування кулі по желатиновій поверхні фотоплівки).

В подальшому було розроблено методику фіксації рельєфу на легкоплавкому металі. С. А. Ціон сконструював спеціальний пристрій для механічного прокочування куль, який поліпшував якість одержаних відтисків.

М. М. Зюскін запропонував для використання метод прозорих відбитків, суть якого полягала у покриванні куль лаковою плівкою.

А. Д. Хонанін розробив спеціальний пристрій для панорамного мікрофотографування кулі. ці методи, які використовували вчені в своїх дослідженнях, зводилися до порівняння за допомогою поетапного виготовлення фотознімків. Можливість одночасного порівняння слідів на кулях з'явилася зі створенням порівняльного мікроскопа [1, с. 169].

Таким чином, значний внесок у становлення і розвиток судової балістики зробило багато відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких є: М. І. Пирогов, В. Ф. Черваков, С. Д. Кустанович, Б. М. Комаринець, В. Є. Бергер, Б. М. Єрмоленко, Ю. М. Кубицький, О. Ф. Лисицин, О. І. Устінова та інші. Їхні дослідження і ті наукові принципи, що вони розробили стали тео-

ретичним підґрунтям для подальшого вивчення і розвитку судової балістики.

1. Кофанов А.В. Криміналістична техніка: навчальний посібник. – К.: КИЙ, 2009. – 416 с.
2. Історія виникнення, становлення та розвитку судової балістики, URL: https://studopedia.su/5_29184_IstorIya-viniknennya-stanovlennya-ta-rozvitku-sudovoyi-ballistiki.html.
3. Давидюк П.П., Гоменюк І.М., Богуш Р.Ю. Судова балістика: класифікація слідів вогнепальної зброї та огляд вогнепальної зброї. «Молодий вчений» № 5.1 (45.1) травень, 2017 р. – С. 24–28.
4. Поняття, предмет і об'єкти дослідження судової балістики. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/kriminalis/251-krumunalist/3535-101.html>.

Кльова В.О., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шило І.В., викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Більшість ув'язнених, на сьогоднішній день, не мають чіткої перспективи щодо можливості звільнення від покарання у виді довічного позбавлення волі. Такий вид покарання є оновленим видом покарання для чинного законодавства України. Його прийняття було спричинено пошуком справедливої заміни смертній карі. Тому, мораторій на застосування смертної кари став одним із визначних етапів наближення до міжнародних стандартів.

Однією із поширених причин перегляду судових рішень є встановлення ЄСПЛ порушень Україною певних зобов'язань. Також провадження за виключними обставинами не завжди може забезпечувати повний захист прав та інтересів особи. Це регламентовано чисельними недоліками та колізіями у чинному законодавстві, а також відсутністю судової практики з вирішення подібних питань. Дослідженням цього питання займаються наступні науковці: А. І. Долгова, М. І. Мельник, М. І. Панов, В. О. Шевчук, О. О. Антонов, І. І. Карпец, В. О. Уткін, Г. Л. Мінаков, О. І. Фролов, А. Х. Степанюк, В. Я. Тацій, А. М. Литвиненко, С. П. Головатий, В. О. Шевчук, В. В. Голіна, В. М. Куц та багато інших.

Слід відмітити, що після відміни смертної кари почало виникати багато суперечок серед окремих груп населення. Більшість громадян залишилися при думці, що треба залишити смертну кару, аргументуючи тим, що коли особа позбавляє життя інших, при цьому не визнає свою провину, то вона не

повинна відбуватися довічне позбавлення волі, адже у в'язниці така людина буде легко доживати своє життя.

Згідно ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено всезагальну норму: «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». Відповідно до практики ЄСПЛ, покарання у виді довічного позбавлення волі порушує норми міжнародного права тоді, коли держава не може забезпечити право на звільнення від такого покарання [1]. Новим етапом у системі розвитку найсуворішого покарання можна вважати 2019 рік. ЄСПЛ, 12 березня 2019 року, по справі «Петухов проти України» (заява № 41216/13) прийняв рішення, що було порушено ст. 3 Конвенції, у зв'язку з тим, що Петухов не мав можливості перегляду його справи, а також можливості звільнення від покарання. Аргументами громадянина Петухова, насамперед, було те, що його довічне позбавлення волі неможливо було скоротити ані де-юре, ані де-факто з огляду на те, що українське законодавство має лише процедуру президентського помилування, яка є незрозумілою та недосконалою [4, с. 34].

У цьому рішенні ЄСПЛ послався на правову позицію, викладену ним раніше у справі «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» (п. п. 59-81 Рішення від 9 липня 2013 року, заяви № 66069/09, 130/10 та 3896/10), в якій підкреслив важливість виправлення злочинця, оскільки саме на цьому робиться акцент в політиці європейських країн з питань призначення покарань, яка знаходить своє відображення в практиці держав-учасниць, стандартах, прийнятих Радою Європи з даного питання, та відповідних міжнародно-правових актах [2, с. 255].

Відповідно до частини 1 ст. 106 Конституції України, а також ст. 87 КК України передбачено, що Президент України має право замінити довічне покарання на помилування. Проте, по справі «Петухов проти України» (№2) ЄСПЛ виніс рішення, що практика застосування президентського помилування, потребує більш ретельного дослідження, через те, що це єдиний спосіб пом'якшення довічного позбавлення волі в Україні. Це можна трактувати так: засуджена особа через певний строк, а саме через 20-25 років має право звернутися за помилуванням до Президента, але це не покладає ні на кого ніякого обов'язку. Слід звернутись до Рішення ЄСПЛ у справі «Ласло Маг'яр проти Угорщини» (п. 52 Рішення від 13 жовтня 2014 року (остаточне), заява № 73593/10), де Суд чітко вказав: «Якщо внутрішнє законодавство не передбачає можливості перегляду (щодо звільнення особи, якій призначено покарання у виді довічного позбавлення волі), довічний вирок не буде відповідати вимогам статті 3 Конвенції» [2, с. 255]. Тому, вивчивши практику, ЄСПЛ встановив порушення Україною ст. 3 Конвенції та вказав на проблему у механізмі перегляду справ довічного позбавлення волі, яка потребує негайного вирішення. У судовому процесі повинні зважати на принцип верховенства права та, призначити В. С. Петухову найбільш пом'якшуюче покарання. 3

точки зору закону це буде певною гарантією захисту порушених прав. Також, Україна зможе виконати свої обов'язки, що покладені на неї міжнародним співтовариством та створити гідні умови для реформування чинного законодавства.

Однією з нагальних проблем є суперечність між метою даного покарання і його тлумаченням. Ю. П. Тимошенко, зазначає, що доречніше було замінити термін «довічне позбавлення волі» на «безстрокове позбавлення волі», оскільки особа, яка засуджена до такого виду покарання, може бути помилувана [5, с. 143]. Також, це може проявлятися у тому, що термін «довічне позбавлення волі» суперечить меті та намірам кримінального покарання. Якщо порівняти, то мета кримінального покарання полягає у реабілітації засудженого, а мета довічного позбавлення волі у відстороненні засудженого від навколишнього середовища. Мова про те, що під час відбування покарання в особи є бажання до звільнення, яке так чи інакше впливає на її поведінку. Довічне ж позбавлення волі позбавляє такого бажання, а тому, і не сприяє виправленню. На жаль, є такий досвід, що позбавлення волі на строк понад 10 років веде не до виправлення засудженого, а навпаки, до вимушеної адаптації в умовах існуючої субкультури зі своїми законами, звичаями, що в результаті призводить до деградації особи в контексті суспільно корисного суб'єкта [3, с. 183]. Отже, варто відмітити, що аналіз досліджуваної теми допоміг виокремити деякі проблеми, такі як: непрозорість, неясність щодо звернення особи та клопотання щодо помилування. Також, можна зазначити, що введення мораторію на смертну кару стало одним із найбільших успіхів для прагнення України до євроінтеграції та приведення чинного законодавства до ладу. З винесенням рішення ЄСПЛ від 12.03.2019 у справі «Петухов проти України» (№2) основним завданням держави стала відбудова інституту довічного позбавлення волі при якому це покарання не буде суперечити правам та свободам людини і громадянина.

1. Конвенція про захист прав і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 15 квітня 2021 р.)

2. Кучинська О., Щиголь О. Забезпечення права засудженого на справедливий суд в аспекті перегляду судових рішень за виключними обставинами на прикладі рішення ЄСПЛ у справі «Петухов проти України». Київ, 2019. С. 254- 260.

3. Малярчук Н. В., Мороз М. В. Довічне позбавлення волі: недоліки виконання покарання. *Юридичний вісник*. Вип.4. Київ, 2018. С. 182 – 188.

4. Рішення ЄСПЛ по справі Петухова проти України № 2. Прийняте Європейським судом з прав людини 12 березня 2019 року у Стразбурзі. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1553066514>.

5. Тимошенко Ю. П. Особливості відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі засудженими: недосконалість правового регулювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2015. С. 141–144.

Книш С. В., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Наливайко Л.Р., д.ю.н., проф.,
Заслужений юрист України,
професор кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ДЕЛІКТІВ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Суспільні відносини в інформаційній сфері які стосуються: обігу, поширення та доступу до інформації є одним із ідентифікаторів впливовості держави на національному та міжнародному рівнях. Комплексною галуззю, яка регулює коло інформаційних правовідносин є інформаційне право. Інформаційне право та комплекс законодавчих актів визначають: провідні інститути, загальні засади, методологію, напрямки інформаційної діяльності, права та обов'язки суб'єктів, тощо. Коло фахових та суміжних нормативно-правових актів визначає нормативні засади деліктоздатності особи, або групи осіб за вчинення деліктів в інформаційній сфері.

Інформаційні делікти в широкому розумінні (правопорушення в інформаційній сфері) мають подвійне походження – як власне інформаційне, так і інше, притаманне тим деліктам, які завдяки розвитку ІТ набули нового інструментарію вчинення [1]. Тобто, інформаційне правопорушення – це суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи, вчинене в інформаційній сфері та (або) з використанням інформаційних засобів і технологій роботи з інформацією незалежно від її форми, або в іншій галузі людської діяльності в умовах інформаційного середовища [2].

Загальними ознаками правопорушень в інформаційній сфері є:

1. Об'єкт — суспільні відносини у сфері інформаційного права, які стосуються: захисту, обміну, обігу та надання доступу до інформації.
2. Об'єктивна сторона — зовнішні обставини які характеризують вчинене діяння.
3. Суб'єкт — особа яка досягла 16-річного віку.
4. Суб'єктивна сторона — внутрішнє емоційне та інтелектуальне відношення особи до скоєного діяння.

Порушення законодавства про інформацію тягне за собою дисциплінарну, кримінально-правову, цивільно-правову, та адміністративну відповідальності.

Особливої уваги заслуговує дисциплінарна відповідальність, адже юридичній літературі дисциплінарну відповідальність визначають, як «врегульовані нормами права відносини між державою, в особі її компетентних органів і посадових осіб, та державними службовцями, що виникають на підставі вчинення ними службових правопорушень і виражені в застосуванні до винних осіб заходів державного примусу, а також характеризуються засудженням правопорушника та протиправного діяння з боку держави та суспільства з метою попередження та недопущення в майбутньому інших правопорушень» [3].

Дисциплінарна відповідальність за правопорушення у сфері інформаційного законодавства – це застосування державним органом або його посадовими особами, котрі здійснюють владні управлінські функції стосовно інформаційної сфери, примусових заходів у вигляді дисциплінарних стягнень до особи, що межах виконання своїх функціональних обов'язків порушила встановлений порядок створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення охорони та захисту інформації [4].

Суспільні відносини в інформаційній сфері досить мінливі, зважаючи на розвиток різного роду технологій та зарубіжний досвід. Дані підстави зумовлюють потребу в появі нового кола законодавчих актів, на рамках яких буде відбуватися підвищення кваліфікації державних службовців, запозичення міжнародного досвіду, освітні процеси та виховання шкільної та студентської молоді.

Отже, законодавство України за яким особа притягується до дисциплінарної відповідальності потребує інкорпорації у єдиний нормативно-правовий акт, в якому буде викладено:

1. Перелік суб'єктів;
2. Делікти в інформаційній сфері;
3. Підстави дисциплінарної відповідальності;
4. Санкції за вчинені правопорушення;
5. Процедуру розслідування та притягнення винних до відповідальності.

---

1. Тихомиров О.О. Інформаційні правопорушення: теоретико-правова концепція. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2015. № 1(17). С. 38-47.

2. Полушкин А.В. Признаки информационных правонарушений / А.В. Полушкин / Конфликты в информационной сфере: материалы теорет. сем. Сектора информационного права. ИГЛ РАН (2008) ; отв. ред. И. Л. Бачило. Москва., 2009. 53–56.

3. Коломієць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник / Т. О. Коломєць. Київ. : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.

4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>.

Кобилинський В. М.,
здобувач вищої освіти
Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:
Приходько Ю.П., к.ю.н.,
доцент кафедри
криміналістичного забезпечення
та судових експертиз
Національної академії
внутрішніх справ

ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ, ЯК ОБ'ЄКТ СУДОВО-БАЛІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дедалі частіше злочини вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, що спричиняє більшу суспільну небезпеку таких кримінальних правопорушень. Вогнепальна зброя технічно вдосконалюється, а її кількість постійно збільшується. Судова балістика сформувалася в результаті аналізу накопиченого емпіричного матеріалу, активних теоретичних досліджень, узагальнення фактів, пов'язаних з вогнепальною зброєю, боєприпасами до неї, закономірностями освіти слідів їх дії. Об'єктом будь-якого експертного дослідження є матеріальні носії інформації, яка може бути використана для вирішення відповідних експертних задач. Вогнепальна зброя - це пристрій, в якому для вильоту кулі з каналу ствола використовується енергія хімічного розкладу вибухових речовин металної дії. Для вирішення питання, чи належить предмет до вогнепальної зброї, крім установлення загальної ознаки - цільового призначення, необхідно, щоб він задовольняв такі критерії:

- для метання снаряда має бути використана енергія, яка утворюється під час згоряння вибухової речовини (пороху та ін.);
- предмет повинен мати ствол для спрямування руху снаряда;
- наявність у предмета пристроїв для замкнення каналу ствола та для запалення заряду;
- достатня вражаюча дія снаряда, критерій зброярності;
- достатня міцність та надійність конструкції предмета.

Перші три критерії можна визначити візуально, оглядаючи зброю на місці події. Критерій надійності конструкції передбачає, що з неї можна здійснити більш як один постріл. Вражаюча сила снаряда, критерій зброярності має становити щонайменше $0,05 \text{ Дж/мм}^2$ [3, с.141]. Об'єкти судово-балістичної експертизи в більшості випадків пов'язані з пострілом або його можливістю. Коло цих об'єктів дуже різноманітне. До них відносяться: вог-

непальна зброя, її частини і заготовки; стріляючі пристрої (будівельно-монтажні, стартові пістолети), а також пневматична і газова зброя; боєприпаси і патрони до вогнепальної зброї та інші стріляючі пристрої, окремі елементи патронів; зразки для порівняльного дослідження, отримані в результаті експертного експерименту; матеріали, інструменти та механізми, що використовуються для виготовлення зброї, боєприпасів та їх компонентів, а також спорядження боєприпасів; вистріляні кулі та стріляні гільзи, сліди застосування вогнепальної зброї на різних об'єктах; процесуальні документи, що містяться в матеріалах кримінального провадження (протоколи огляду місця події, фотознімки, креслення і схеми); матеріальна обстановка місця події [1, с.7].

До основних завдань балістичної експертизи належать: установлення конкретного екземпляра вогнепальної зброї за слідами на стріляних кулях, шроті, картечі, гільзах; визначення виду, системи (моделі) та калібру вогнепальної зброї і боєприпасів; визначення технічного стану зброї, боєприпасів і придатності їх до стрільби; установлення можливості пострілів без натискання на спусковий гачок; установлення належності саморобних стріляючих пристроїв і патронів до них до вогнепальної зброї і боєприпасів; установлення способу виготовлення саморобних вогнепальних пристроїв; установлення обставин, пов'язаних з використанням вогнепальної зброї (факту стрільби після останнього чищення і змащування зброї, кількості пострілів, відстані, з якої стріляли, напрямку пострілу, взаємного положення зброї та перешкоди тощо)[2, с.24].

Зброю, яка направляється на експертизу, необхідно розрядити. Якщо прийомами, які звичайно застосовуються, розрядити її неможливо, то частини ударно-спускового механізму приводяться в положення, яке унеможливує випадковий постріл. На упаковці мають бути зроблені попереджувальні написи. Речові докази упаковуються окремо. При цьому повинен бути забезпечений захист їх від забруднення, пошкоджень та взаємного контакту у процесі транспортування. Дульний зріз зброї закривається чистою білою тканиною і обв'язується. Вогнепальна зброя та боєприпаси надаються на експертизу органом особою, яка призначила експертизу залучила експерта, особисто або його представником. Їх пересилка поштою не допускається. Балістична експертиза відіграє важливу роль у встановленні істини та правосуддя, адже висновок експерта є достовірним підтвердженням фактів.

---

1. Кофанов А.В. Судова балістика: практичні аспекти. Навч. посібник / А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, В.В. Арешонков. / За ред. П.Д. Біленчука. К.: УкрДГРІ, 2016. 408 с.

2. Кофанов А.В. Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї, патронів та слідів пострілу (судова балістика): практикум / А.В. Кофанов, О.С. Кофанова. К.: УкрДГРІ, 2018. 100 с.

3. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А.В.Іщенко, О. О. Алексеев та ін. К. : «Центр учбової літератури», 2015. 544 с.

Коломієць Д.А.
курсант Харківського
національного університету
внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОГЛЯДУ ТРУПА НА МІСЦІ ПОДІЇ

Відповідно до КПК України, єдиною невідкладною слідчою (розшуковою) дією, яку дозволено проводити до внесення відомостей в ЄРДР є огляд місця події. Від результатів проведення огляду місця події залежать результати подальшого розслідування. Свої особливості має проведення вказаної слідчої (розшукової) дії набуває коли на місці події виявлено труп особи. В таких випадках огляд місця події здійснюється за обов'язкової участі судово-медичного експерта або лікаря, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта. При огляді слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст-криміналіст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати та вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження [1]. Отже, огляд трупа на місці події це слідча (розшукова) дія, що проводиться слідчим, прокурором на місці знаходження трупа в ході загального огляду місця події з метою виявлення ознак, що дають можливість встановити: особу потерпілого, місце, час, обставини і причини та час настання смерті, а також виявлення інших ознак, які вказують на можливого підозрюваного.

Тактика огляду трупа на місці події передбачає певні вимоги яких слідчому необхідно дотримуватись: до огляду труп залишається в недоторканному виді, до нього ніхто не допускається, за винятком слідчого та судово-медичного експерта; поблизу трупа не слід знімати верхній одяг, головні убори, розкладати теки, слідчі валізи та ін.; огляд трупа необхідно проводити планомірно, неквапливо, приділяючи увагу найменшим деталям; не можна змінювати позу трупа та розташування оточуючих предметів до докладного фіксування в протоколі; протокол складається на місці за результатами огляду трупа; особлива увага звертається на підозрілі плями, сліди боротьби та опору як на навколишнім оточенні, так і на трупі; при описі положення трупа рекомендується вказувати його розташування стосовно найближчих упізнавальних предметів; після закінченні огляду місця події вживаються заходи щодо термінової та дбайливої доставки трупа до моргу; до розтину трупа не можна вимагати від експерта висновок про причини та обставини смерті.

В процесі огляду трупа, починаючи з верхнього одягу до тіла, фіксують положення і позу трупа, стать, приблизний вік, особливості предметів одягу і взуття, документи і сліди, тілесні ушкодження та наявність трупних змін.

Проведення судово-медичного дослідження в місці виявлення трупа, обмивання трупа, зондування ран та здійснення інших дій, що змінюють первинний стан виявленого трупа, категорично заборонено. Крім того, в протоколі огляду обов'язково відмічають: місце розташування трупа; зовнішній стан одягу; наявність знарядь заподіяння ушкоджень чи смерті, якщо вони є на трупі чи поруч. Докладно описують: ложе трупа (ділянку під трупом), тіло трупа та ушкодження, трупні явища, індивідуальні особливості, які спостерігають на тілі, предмети, котрі виявлено поряд з трупом і які можуть мати відношення до особи. Здійснюється фото та/або відео фіксація.

Огляд місця події і трупа на місці виявлення організує та проводить слідчий, тому всі учасники огляду діють за його вказівками і за його дозволом. Судово-медичний експерт проводить огляд трупа, обстановки, що оточує його, з метою виявлення, фіксації і вилучення для подальшого дослідження речових доказів (слідів крові, волосся, відбитків рук, ніг, протекторів тощо) та різних предметів (знаряддя травми, одяг та ін.). Завданням експерта є і зіставлення виявлених слідів із змінами та ушкодженнями на трупі, з метою всебічного встановлення і чіткого з'ясування обставин події. Як і кожна слідча дія, огляд місця події документується шляхом внесення відомостей про все знайдене до «Протоколу місця події». Цей документ складається із вступу, опису та заключної частини [2]. Місце виявлення трупа – місце, де був виявлений труп, яке не завжди може відповідати місцю події. Додатковий огляд місця події проводиться у випадках, коли первинний огляд місця події проводився при несприятливих умовах. Повторний огляд місця події проводиться у випадках, коли первинний огляд місця події був зроблений недоброякісно або проводився при несприятливих світлових та/або погодних умовах. Статична стадія огляду місця події – перший етап огляду, під час якого вивчають, описують та фіксують місце події, взаємне розташування предметів, об'єктів, у тому числі і трупа людини, без порушення їх первинного стану. Динамічна стадія огляду місця події складається з дослідження предметів, об'єктів місця події, коли змінюють їх початкове місце розташування.

Судово-медичний експерт чи лікар будь-якого профілю при участі в огляді місця події виступають як спеціалісти (фахівці), але не як експерти, оскільки судова експертиза на місці пригоди не проводиться. Спеціальні медичні знання лікаря роблять слідчу дію, зокрема огляд місця пригоди, більш якісною і більш результативною. Як учасник слідчої дії лікар не складає будь-яких документів, що відображають його діяльність. Все, що робиться і виявлено на місці події, як вже зазначалось, фіксується слідчим у протоколі огляду. Лікар допомагає слідчому в його складанні, зокрема, при описанні трупа та наявних слідів. Після закінчення огляду місця події та трупа з ознаками насильної смерті слідчий зобов'язаний винести постанову про призначення судово-медичної експертизи чи скласти направлення і поставити перед експертом конкретні питання для їх вирішення.

Розглянемо досвід зарубіжних країн огляду трупа на місці події. З цією метою корисним може бути розгляд особливостей організації роботи слідчих оглядових груп (Crime Scene Units), що діють у Сполучених штатах Америки. На відміну від національних слідчих, які повинні особисто оглядати місце події, відшукувати, фіксувати, вилучати та оцінювати докази, детектив, який розслідує злочин у США, може задіяти слідчі оглядові групи, що здійснюють огляд самостійно. Оглядові групи входять до складу Бюро з огляду місць події (The Crime Scene Investigations Bureau), до якого, крім них, належать також експертні групи, які на місці події не виїжджають, а займаються дослідженням речових доказів у лабораторних умовах. Так, на відміну від України, у США законодавство не висуває обов'язкової вимоги щодо участі судово-медичного експерта при огляді трупа на місці події. Там дане питання вирішує детектив, що проводить розслідування залежно від обставин. У цьому знову ж таки доводиться констатувати більшу раціональність американців. Не в усіх випадках огляду трупа на місці його виявлення є потреба в залученні судово-медичного експерта й цілком достатньо звичайного лікаря, який би констатував факт смерті. Відволікання судово-медичних експертів, кількість яких невелика, особливо в провінції, на виїзди для огляду всіх трупів призводить до зниження якості їхньої роботи щодо проведення експертиз. Ще однією важливою відмінністю з досвіду США в цьому питанні є те, що їхнє законодавство дозволяє проводити огляд трупа без залучення понятих чи без здійснення безперервного відеозапису, що передбачено законодавством України. Таке вирішення даного питання є правильним, тому що це зменшує складнощі з пошуку понятих та відвертає невинуватих психологічні травми, які може отримати особа яка залучається до огляду як понятий [3]. Також досить цікавим є досвід Великої Британії в питаннях розслідування злочинів пов'язаних з виявленням трупа, де була сформована окрема служба яка займається цим питанням і носить назву – «Суд коронера». Коронер - посадова особа, обов'язком якої є проведення дізнання щодо нещасних випадків з летальним кінцем або смерті за неясних обставин. Під час проведення розслідування здійснює огляд трупа, опитує свідків, проводить розшук підозрюваної особи, може заарештувати її без санкції суду. Коронер скликає спеціальне журі присяжних, які мають визначити причини смерті, спираючись на докази, встановлені коронерським дізнанням та зафіксувати її відповідним вердиктом. Якщо коронерське журі дійде висновку, що смерть була природною або внаслідок випадку чи неспровокованого самогубства, то на підставі вердикту справа закривається. За встановлення обставин, які свідчать щодо насильницької смерті чи спровокованого самогубства, ухвалюється вердикт для суду, але дізнання коронера не має закінчуватися висновком щодо винуватості когось у вчиненні злочину чи остаточним висновком щодо причини насильницької смерті. Цей вердикт разом із матеріалами дізнання направляється до суду чи до прокурора, який проводить повне розслідування. Існування такого органу значною мірою зменшує навантаження на органи

досудового розслідування. В Україні сьогодні слідчі підрозділи, окрім реальних злочинів вимушені займатися великою кількістю смертей, які не мають кримінальних ознак злочину. Так, наявність такого органу, який створили в Великобританії знімає цей тягар зі слідчих, які розслідують злочини [4].

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що огляд трупа на місці події часто виступає найважливішим джерелом доказів при досудовому розслідуванні злочину. Саме на цьому етапі визначаються можливі напрями подальшого розслідування. Наше законодавство регулює дане питання, та надає можливість отримувати достатню кількість доказів на цьому етапі. Однак, для вдосконалення чинного законодавства в даному питанні варто використувати досвід зарубіжних країн, зокрема гарним прикладом виступають США та Великобританія. Зокрема доцільно скасувати вимоги до особи, що проводить огляд щодо залучення понятих, визначити процесуальний статус техніко-криміналістичного підрозділу органу досудового розслідування. Отже, суттєвою відмінністю практики розслідувань США від вітчизняної є можливість не просто залучення, а здійснення безпосередньо самого огляду не детективом чи прокурором, а фахівцями. Звичайно, слід урахувати, що американська система кримінального процесу не передбачає повноцінного досудового розслідування. Тому формальні процедури щодо оформлення результатів слідчих дій там інші. Також було б доречним створення техніко-криміналістичних груп чи лабораторій, які б брали на себе обов'язок огляду трупа, за дорученням слідчого чи прокурора, не відволікаючись на інші слідчі (розшукові) дії.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України – Харків: Право, 2020. 426с.

2. Мультимедійний підручник «Тактика огляду»
URL:https://arm.nai.au.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lecture_3.19.html.

3. Андрій Кофанов, Олег Кобилянський, Ярослав Кузьмічов та ін.// посібник «Особливості огляду трупа на місці події» URL:<https://ukrtextbook.com/kriminalistika-pitannya-i-vidpovidi-kofanov-a-v/kriminalistika-pitannya-i-vidpovidi-kofanov-a-v-41-osoblivosti-oglyadutrupa-na-misci-podi%D1%97.html> .

4. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затверджена наказом МВС України від 07.07.2017 р. №575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

5. Судові органи зарубіжних країн
URL:https://pidru4niki.com/1931071054474/pravo/sudovi_organ_i_zarubizhnih_krayin.

6. Степанюк Р.Л., Лапта С.П. «Удосконалення організації й тактики огляду місця події в Україні з урахуванням досвіду США» // *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. №2. 2016. с.300-307.

Коптяєва А.Ю., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Можечук Л.В., доктор філософії,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Все більшої актуальності в умовах розвитку суспільних відносин набуває питання застосування альтернативних способів вирішення спорів, які передбачають застосування методів, які враховують інтереси сторін і одним із таких є медіація. Відомо, що медіація є універсальним способом, який динамічно розвивається в Європі і відповідає викликам сучасного світу. Пройшовши еволюційний шлях, медіація поступово сформувалася у такий спосіб подолання протиріч, конфліктів і спорів, який наділяє учасників відносин можливостями і впливом, дозволяє їм реалізувати власні потреби і, що важливо в медіації, не за рахунок опонента, а надавши сторонам спору однакові можливості для реалізації власних прав і інтересів [1, с. 131].

Різні аспекти застосування медіації при вирішенні спорів досліджували такі вчені як Н. Бондаренко-Зелінська, О.М. Боброва, Г. Брук, Г. Гончарова, О.А. Горова, С.В. Дяченко, Г.В. Єрмоменко, С.І. Калашникова, В. Комаров, Л. Момот, О.А. Островська, Ю. Сліпченко, Г. Ульянова, Н. Турман та інші.

Термін «медіація» має походження від латинського слова *mediatio* (посередництво). У соціальній психології медіацію розуміють як специфічну форму регулювання спірних питань, конфліктів, узгодження інтересів; технологію вирішення конфлікту за участю нейтральної третьої сторони; певний підхід до розв'язання конфлікту, в якому нейтральна третя сторона забезпечує структурований процес, щоб допомогти конфліктуючим сторонам прийти до взаємно прийняттого вирішення спірних питань [3, с. 35].

Медіація в її сучасному розумінні стала розвиватися в другій половині ХХ ст., передусім у країнах англосаксонського права – США, Австралії, Великобританії, – після чого почалося її стрімке поширення в Європі. Перші спроби застосування медіації стосувалися переважно вирішення суперечок у сфері сімейних відносин. Згодом медіація отримала визнання під час вирішення широкого спектра конфліктів і спорів починаючи від конфліктів у місцевих громадах і закінчуючи складними багатосторонніми конфліктами в комерційній та публічній сферах [3, с. 34-35].

Європейською Конвенцією про захист прав людини та основних свобод від 04.11.1950 року передбачено прийняття справ до судового розгляду тільки після невдалої спроби вирішити спір альтернативними способами. Пріоритетність посередництва у розв'язанні всіх спірних питань проголошена і в Угоді про партнерство та співробітництво членів Європейського Союзу. Організація Об'єднаних Націй прийняла Модельний закон щодо міжнародних комерційних процедур примирення, а Кодекс поведінки для медіаторів, який було розроблено з метою одержання більшої довіри до медіації, 2004 року підтримала Європейська комісія. Визнання європейським співтовариством ефективності медіації відображається також в положеннях прийнятої 21.05.2008 року Директиви Європарламенту «Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських спорах», що містить зобов'язання держав-членів ЄС щодо впровадження законів та інших нормативних актів, які необхідні для належного виконання положень даної Директиви [9, с. 252-253].

В Україні перші спроби запровадження процедури медіації при вирішенні спорів, пов'язані із розробкою законопроекту «Про діяльність у сфері медіації» від 05.07.2019 № 10425. Згідно законопроекту медіація розглядається як досудова та позасудова процедура врегулювання конфлікту (спору) шляхом переговорів сторін конфлікту (спору) за допомогою одного або декількох медіаторів.

У законопроекті зазначено, що медіація може застосовуватися у будь-яких конфліктах (спорах), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, передбаченого статтею 477 Кримінального процесуального кодексу України, та справах про адміністративні правопорушення [2]. Згідно законопроекту України «Про медіацію» від 19.05.2020 № 3504 медіатором є незалежна, нейтральна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію і не має повноважень щодо прийняття рішення по суті конфлікту (спору). Медіатором може бути фізична особа, яка має вищу освіту та пройшла базову підготовку у сфері медіації в Україні або за її межами [8].

Щоб стати медіатором така особа повинна пройти спеціальну підготовку в закладах освіти, організаціях, які мають право надавати послуги у сфері медіації або організувати їх надання відповідно до законодавства. Після проходження навчання особі видається спеціальний документ. Наразі нормативні документи так і не знайшли свого законодавчого закріплення, а тому питання застосування медіації в Україні залишається відкритим.

Остання статистика говорить про те, що в Україні на 100% укладених шлюбів припадає 70% розірваних. Судова практика показує, що в більшості випадків за позовами про розірвання шлюбу слідує ряд інших позовів, найпоширеніші з них: про визначення місця проживання дитини, стягнення аліментів, про стягнення додаткових витрат на дитину, про позбавлення

батьківських прав, поділ майна подружжя та ін. [6].

Як показує практика таких зарубіжних країн як Німеччини, Австрії, Данії, Фінляндії, Швейцарії, Канаді та США, найбільш ефективним методом вирішення таких спорів є сімейна медіація.

Слід відзначити, що Німеччина – країна, де медіація давно та успішно практикується. Так, започаткування та розвиток медіації в Німеччині було ініційовано, на відміну від інших країн, соціологами, кримінологами та окремими суддями й соціальними працівниками. Згідно Закону Німеччини «Про підтримку медіації та інших процедур позасудового врегулювання конфліктів» (Gesetz zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren außergerichtlichen Streitbeilegungsverfahren) існує три види медіації:

- 1) стандартна позасудова медіація (ініційована сторонами конфлікту);
- 2) позасудова медіація за пропозицією суду;
- 3) медіація в ході юридичної консультації.

Дещо нетрадиційною в порівнянні з іншими країнами є енвайроментальна медіація (у сфері дії екологічного права) [7, с. 13].

На сьогодні медіація у Німеччині гармонійно вбудована в систему правосуддя. Наприклад, посередники працюють безпосередньо при судах, значно знижуючи кількість потенційних судових позовів. У більшості німецьких шкіл права введений постійний курс медіації.

Як показує світова практика медіація є найбільш ефективною формою та одним із способів позасудового взаємовигідного вирішення спорів. Серед переваг застосування процедури медіації при вирішенні сімейних спорів можна виокремити наступні:

- 1) сприяє та покращує спілкування між сторонами;
- 2) допомагає зменшити конфлікт між сторонами;
- 3) рішення є взаємовигідним, у виграші опиняються обидві сторони (за принципом win-win) [4];
- 4) встановлює надійну основу виховання дітей після розлучення;
- 5) зводить до мінімуму шкідливі наслідки розлучення для дітей;
- 6) сторони мають більше контролю над результатами [5];
- 7) швидке досягнення результату та розв'язання спору, якщо порівнювати із судовим процесом [4].

Слід зауважити, що в Україні, на жаль, існує низка причин, які в свою чергу перешкоджають запровадженню такого правого інституту вирішення спорів як медіація.

Серед основних на думку Дяченко С.В. є наступні: низька правова культура населення, без якої неможливо провести реформи щодо запровадження певного правового інституту; низький рівень довіри до цієї послуги, пов'язаний із недостатньою обізнаністю населення про переваги медіації як альтернативного способу вирішення спору; бажання однієї зі сторін задовольняти лише свої інтереси, не бажаючи йти на компроміс; добре сформована позиція суспільства, що звернення до суду є єдиним способом вирішення

спору; відсутність правової бази та фінансової підтримки, оскільки будь-які реформи потребують значних витрат [10, с. 121].

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити наступний висновок. Медіація є дієвим альтернативним способом врегулювання спорів, який в першу чергу сприяє зменшенню їх кількості, а також навантаження на суди. Аналізуючи норми Конституції України, а саме ст. 55 згідно якої кожен має право будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права, застосування процедури медіації є дозволеним способом захисту прав. Наразі в Україні є потреба у законодавчому закріпленні такого альтернативного способу вирішення спорів як медіація, що в свою чергу дасть можливість формування в Україні європейської збалансованої системи їх вирішення.

1. Зубро Т.П. Медіація як спосіб альтернативного врегулювання спорів в Європейському просторі. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Право». Випуск 21. 2014. С. 130-136.

2. Про діяльність у сфері медіації: законопроект / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66139 (дата звернення: 09.04.2021).

3. Островська О.А., Фінько О.Л. Медіація як альтернативний спосіб урегулювання конфліктів та консалтингова послуга. *Економічна теорія та історія економічної думки*. Випуск 21.218. с. 34-38.

4. Даниленко П. Сімейна медіація як альтернатива суду. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/simeyna-mediaciya-yak-alternativa-sudu.html> (дата звернення: 09.04.2021).

5. Потьомкіна Ю. Медіація у сімейних спорах: шлях до примирення, порозуміння та врегулювання. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/mediaciya-u-simeynih-sporah-shlyah-do-primirennya-porozuminnya-ta-vregulyuvannya.html> (дата звернення: 09.04.2021).

6. Електронний ресурс: URL: <https://rtp.com.ua/articles/rol-semejnoj-mediatsii-v-effektivnosti-razresheniya-semejnyh-sporov/> (дата звернення: 09.04.2021).

7. Барабаш Т.А. Теоретико-правова типологія медіації в Німеччині. *Наукові записки Міжнародною гуманітарного університету*: збірник. Одеса: Видавничий дім Гельветика, 2018. Вип. 28. С. 12-15.

8. Про медіацію: законопроект / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 09.04.2021).

9. Розман Ю.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів. *Актуальні проблеми політики*. Вип. 49. 2013. С. 245-256.

10. Дяченко С.В., Колокольна Н.С. Запровадження медіації для вирішення сімейних спорів у цивільному судочинстві України: судова практика. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2020. С. 118-121.

Коптяєва А.Ю., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Скок О.С., к.ю.н.,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

В умовах подальшої розбудови державності в Україні все більшого значення набувають задекларовані міжнародними та національними нормативно-правовими актами положення щодо охорони особистих прав і свобод людини та громадянина. Однією з ключових складових комплексу таких прав і свобод виступають статева свобода та статева недоторканість особи, за допомогою яких визначаються стереотипи сексуальної поведінки громадян, обґрунтовуються принципи взаємовідносин між людьми різної статі, формуються моральні засади суспільства тощо.

Науково-теоретичні дослідження кримінально-правових і кримінологічних питань протидії кримінальним правопорушенням проти статевої свободи та статевої недоторканості особи здійснювало чимало науковців, зокрема Ю.В.Александров, П.П. Андрушко, Ю.М. Антонян, М.І.Бажанов, Ю.В.Баулін, В.І.Борисов, П.А.Воробей, В.В.Голіна, О.О. Гоноченко, В.О.Глушков, Б.В.Даніельбек, О.М.Джужа, Л.В.Дорош, О.О.Дудоров, Г.О.Єгошина, А.П.Закалюк та ін.

За статистичними даними Генеральної прокуратури України за 2020 рік, досліджуваних кримінальних правопорушень було обліковано – 740. З них кримінальних проступків – 6, нетяжких злочинів – 123, тяжких злочинів – 283, особливо тяжких злочинів – 247. Зокрема, дані по окремим кримінальним правопорушенням виглядають наступним чином: зґвалтування (ст. 152 КК України) – 393, сексуальне насильство (ст. 153 КК України) – 87, примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України) – 8, статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК України) – 55, розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України). Вищезазначене свідчить про доволі велику кількість таких протиправних діянь за один рік. Термін «насильство» ототожнюється з терміном «агресія», ці терміни вживаються як синоніми. Однак агресія і насильство не одне і теж, тим біль-

ше, якщо розглядати ці два явища стосовно злочину. Агресія присутня у всіх сферах життя суспільства. Злочинна поведінка сама по собі містить елементи агресії [1, с. 123]. Важливим є розуміння відмінностей цих термінів.

У психології під агресією розуміється поведінка, спрямована на заподіяння шкоди іншому. Під насильством у загальному значенні слова розуміється неправомірне застосування фізичної сили до будь-кого [2, с. 390]. Загальноприйнятим вважається в юридичній літературі і кримінальному законі поділ насильства на фізичне і психічне. Слід зазначити, що кримінальне законодавство визнає статеvu свободу та статеvu недоторканість самостійними родовими об'єктами кримінально-правової охорони, об'єднавши злочини та проступки, що посягають на вказані об'єкти, в Розділі IV Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи». Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06 грудня 2017 року серед інших були внесені наступні зміни до Кримінального кодексу України щодо правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [3].

Зокрема, у новій редакції було викладено статтю 152 Кодексу, яка встановлює відповідальність за зґвалтування та передбачає наступні покарання: позбавлення волі на строк від 3 до 5 років (ч. 1 ст. 152); позбавлення волі на строк від 5 до 10 років (ч. 2 ст. 152); позбавлення волі на строк від 7 до 12 років (ч. 3 ст. 152); позбавлення волі на строк від 10 до 15 років (ч. 4 ст. 152); позбавлення волі на строк від 10 до 15 років (ч. 5 ст. 152); позбавлення волі на строк 15 років або довічне позбавленням волі (ч. 6 ст. 152). Тобто, всі правопорушення, відповідальність за які передбачено ст. 152 КК України належать за видами до злочинів, що походить від виду та розміру покарання, передбачено санкціями норми. Крім того, у новій редакції викладено статтю 153 КК України, яка встановлює відповідальність за сексуальне насильство, що є новелою для нашого кримінального закону. Отже, за видами та розмірами, покарання за це кримінальне правопорушення може бути наступним: позбавлення волі на строк до 5 років (ч. 1 ст. 153); позбавлення волі на строк від 3 до 7 років (ч. 2 ст. 153); позбавлення волі на строк від 5 до 7 років (ч. 3 ст. 153); позбавлення волі на строк від 5 до 10 років (ч. 4 ст. 153); позбавлення волі на строк від 10 до 15 років (ч. 5 ст. 153); позбавлення волі на строк 15 років або довічне позбавлення волі (ч. 6 ст. 153). Було збільшено відповідальність за примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою (стаття 154 КК України). Таким чином, ч. 1 ст. 154 передбачає альтернативні види покарань, - штраф до п'ятдесяти н.м.д.г./арешт на строк до шести місяців; ч. 2 ст. 154 - штраф до однієї тисячі н.м.д.г./обмеженням волі на строк до двох років; ч. 3 ст. 154 - обмеження волі на строк до трьох років/позбавленням волі до трьох років.

Також, кримінально караним є вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Вік потерпілого, в цьому випадку, має важливе значення. Законодавець закріпив таку вікову особливість ЗУ, прийнятим у 2018 році, «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо захисту дітей від сексуальних зловживань та сексуальної експлуатації» [4]. Щодо покарань за це діяння, то вони полягають в обмеженні волі на строк до п'яти років або позбавленні волі до 5 років (ч. 1 ст. 155); позбавленні волі на строк від 5 до 8 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого (ч. 2 ст. 155). Зазначений закон також вплинув на положення ст. 156 КК України, яка встановлює відповідальність за розбещення неповнолітніх. Так, ч. 1 ст. 156 встановлює, що таким розбещенням є вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла 16 років. За таке діяння може бути призначено покарання у виді обмеження волі на строк до 5 років або позбавлення волі до 5 років. Якщо, те саме діяння було вчинено щодо малолітньої особи або вчинено членами сім'ї чи близькими родичами, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, - покарання полягає у позбавленні волі на строк від 5 до 8 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років або без такого (ч. 2 ст. 156).

У 2021 році було криміналізовано діяння, пов'язане з домаганням дитини для сексуальних цілей. Серед покарань, за дане діяння, може бути : обмеження волі на строк до 3 років/позбавлення волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років (ч. 1 ст. 156¹); позбавлення волі на строк від 2 до 5 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років (ч. 2 ст. 156¹); позбавлення волі на строк від 3 до 6 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років (ч. 3 ст. 156¹) [5]. Аналіз покарань за правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, складів яких Розділ IV Особливої частини КК України налічує всього 22, показав що за вчинення таких діянь може бути призначено такі види покарань, як штраф, арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк або довічне позбавлення волі.

Отже, на підставі вищезазначеного розуміємо, що кримінальними правопорушеннями проти статевої свободи та недоторканості є протиправні, умисні діяння котрі посягають на права і свободи особи у сфері статевого життя. Важливо наголосити на тому, що статева свобода особи достатньою мірою захищається національним кримінальним законодавством.

---

1. Проституция и преступность (проблемы, дискуссии, предложения). М.: Юрид. лит., 2001. 304 с.

2. Савченко А. В. Сучасне кримінальне право України : курс лекцій / А. В. Савченко, В. В. Кузнецов, О. Ф. Штанько. 2-е вид., виправ. та доповн. К.: Вид. Паливода А.В., 2006.

636 с.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції): Закон України від 18.02.2021 р. № 1256-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#n17> (дата звернення 01.04.2021).

4. Музика А. А. Покарання за незаконний обіг наркотичних засобів : монографія / А. А. Музика, О. П. Горох. Хмельницький : Вид-во Хмельн. ун-ту управл. та права, 2010. 256 с.

5. Чмут С. В. Доцільність окремих видів покарання за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості. *Проблеми та перспективи реформування права України очима молодих учених* : матеріали всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27 березня 2008 р.).

Крамарук А.М., курсант
Прикарпатського факультету
Національної академії
внутрішніх справ

ПРИЧИНИ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОГО ТРАВМАТИЗМУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗНИЖЕННЯ

Різке зростання кількості автомобільного транспорту зумовило безліч проблем, серед яких дорожньо-транспортний травматизм. Дана проблема диктує необхідність розробки та впровадження програм, профілактичних заходів в закладах освіти по запобіганню збільшення кількості травматизму зумовленого дорожньо-транспортними пригодами.

Досліджуючи питання дорожнього травматизму в Україні потрібно звернути увагу, що до такого виду травм відносяться травми, що сталися під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули або поранені люди [1].

Аналізуючи дослідження науковців які займалися дослідженням факторів, що підвищують ризик виникнення дорожньо-транспортних пригод, таких як: Сапронов О., Крупко М.О., Міленін О.Л., Зоріна М.О., Геймар С., Нестеренко В., можна стверджувати, що найголовнішим фактором, який призводить до виникнення аварій на дорозі є недотримання правил дорожнього руху його учасниками.[2]

У 2020 році в Україні зареєстровано 168107 дорожньо-транспортних пригод, із них 26140 - із загиблими та/або травмованими особами (загинуло 3541 особи і травмувалося 31974 осіб). Понад третина загиблих та/або травмованих у дорожньо-транспортних пригодах є пішоходами (1261 особа загинула і 6959 осіб травмовані). На дорогах України загинуло 168 дитини та травмовано 3957 дітей віком до 18 років. [3]

За результатами проведеного Національною поліцією аналізу стану аварійності на території країни встановлені основні причини скоєння дорожньо-транспортних пригод із загиблими та/або травмованими людьми, а саме: по-

рушення правил маневрування - 22 відсотки; перевищення безпечної швидкості - 34 відсотки; недотримання дистанції - 8 відсотків; порушення правил проїзду перехрестя - 8 відсотків; керування транспортним засобом у нетверезому стані - 3,23 відсотка; виїзд на смугу зустрічного транспорту - 1,35 відсотка; порушення правил проїзду пішохідних переходів - 6 відсотків[4]. На тяжкість травматизму великий вплив мають такі фактори, як швидкість руху транспортного засобу, перебування водія за кермом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, стан і якість дорожнього покриття, категорії автомобільної дороги, погодні умови, а також час року і години доби. Перебуваючи у громадському транспорті, необхідно звертати увагу на знаки безпеки та інформацію всередині салону, місцезнаходження аварійних (запасних) виходів або люків, вогнегасника, аптечки водія і знати правила користування нею.

Якщо сталася ДТП (зіткнення з іншим транспортним засобом, перекидання, пожежа, падіння у воду, тощо), особи які були причетними до ДТП або інші особи котрі не є медичними працівниками повинні, відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 16.06.2014 № 398 «Порядок надання домедичної допомоги постраждалим при дорожньо-транспортних пригодах» надати домедичну допомогу постраждалим при дорожньо-транспортних пригодах такій послідовності:

- 1) переконатися у відсутності небезпеки;
- 2) викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- 3) при можливості заблокувати проїзд дорогою за допомогою свого автомобіля або попереджувальних знаків, наприклад, аварійного трикутника (позаду автомобіля на відстані 50 метрів);
- 4) якщо автомобіль стоїть під ухилом, заблокувати колеса (каміння, дошки), щоб попередити його рух;
- 5) якщо двигун продовжує працювати, вимкнути його;
- 6) залучити оточуючих до надання домедичної допомоги;
- 7) вважати, що у всіх постраждалих внаслідок дорожньо-транспортних пригод є травма шийного відділу хребта;
- 8) забезпечити нерухомість голови, шиї та хребта постраждалого за допомогою шийного комірця або руками;
- 9) вияснити у свідків чи постраждалих (якщо це можливо) причини та деталі аварії;
- 10) надати домедичну допомогу постраждалому відповідно до наявних пошкоджень;
- 11) забезпечити постійний нагляд за постраждалим до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- 12) при погіршенні стану постраждалого до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги повторно зателефонувати диспетчеру екстреної медичної допомоги.[5]

Підводячи підсумок вище зазначених фактів можемо стверджувати, що рівень дорожньо-транспортного травматизму залежить від багатьох чинників з яких найбільша доля припадає на дії та манеру поведінки учасників дорожнього руху, що в свою чергу може призвести як до виникнення ДТП, так і до уникнення, або до зведення до мінімуму наслідків такої пригоди для життя та здоров'я людей.

1. Постанова КМУ “Про правила дорожнього руху” від 10 жовтня 2001 р. № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>.
2. Сущенко В. Д. Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху за допомогою автоматизованих систем: дис.. канд.. юрид. наук: 12.00.07. Київ 2017.
3. Статистика ДТП в Україні за період з 01.01.2020 по 31.12.2020 :DTP 12-2020 [Електронний ресурс] Патрульна поліція <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>
4. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року [Електронний ресурс] Верховна Рада України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-%D1%80#Text>
5. Порядок надання допомоги постраждалим внаслідок дорожньо-транспортних пригод від 16 червня 2014 року № 398. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0774-14#Text>.

Кузюкова Є.Є., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ ПОДРУЖЖЯ ЩОДО СПІЛЬНОГО МАЙНА

Шлюбні договори вже не є долею еліти. Все більше представників середнього класу використовують інститут шлюбного контракту для самостійного визначення своїх майнових прав. У Сімейному кодексі України передбачено, що шлюбним договором регулюються лише майнові відносини між дружиною та її чоловіком, визначаються їх майнові права та обов'язки, крім того майнові права та обов'язки подружжя як батьків.

Слід зазначити, що останнім часом шлюбні договори набувають все більшої популярності серед громадян, оскільки оформлення шлюбного договору сприймається не як «перший крок» до розірвання шлюбу та розлучення, а

скоріше як спосіб цивілізованого вирішення та врегулювання майнових питань та проблем між подружжям. Режим спільної сумісної власності, встановлений сімейним законодавством, все частіше не влаштовує і стає менш придатною для подружжя, які вважають за краще заздалегідь домовитися про майнові відносини, як під час шлюбу, так і на випадок його розірвання [4].

Тому, неможна погодитися з точкою зору, що один з подружжя, який є титульним власником, може здійснити відчуження майна іншому з подружжя майна, яке є їх спільною сумісною власністю, в цілому, оскільки інший з подружжя вже є співвласником такого майна за законом, хоч його право і не зареєстровано [2].

В Сімейному кодексі України необхідно систематизувати норми, що регулюють порядок управління майном подружжя, а також передбачити обов'язковість згоди іншого з подружжя у випадку передачі майна (житла, побутових речей), яке використовується для потреб сім'ї, незалежно від того чи є воно спільним майном, чи належить кожному із подружжя, у користування третім особам. Крім того, необхідно встановити, що у випадку визнання одного з подружжя банкрутом, договір про передачу майна подружжя в управління не припиняється.

Враховуючи судову практику, необхідно також доповнити ч. 1 ст. 1044 Цивільному кодексі України такою підставою для припинення договору управління майном як бездіяльність управителя щодо управління майном без поважних причин [3].

Так, укладення договору дарування майна між подружжям можливо, якщо воно знаходиться в частковій власності дружини та чоловіка або є особистим майном когось із них.

До особистого майна кожного з подружжя, який не є спільною власністю, належить:

- майно, що належало кожному з подружжя до вступу в шлюб;
- майно, отримане одним з подружжя під час шлюбу в дар, в порядку успадкування або з інших безоплатним операцій;
- майно, придбане в період шлюбу, але на особисті кошти одного з подружжя, наприклад на кошти, що належали чоловікові до вступу в шлюб або отримані ним під час шлюбу в дар;
- речі індивідуального користування (одяг, взуття та ін.), в тому числі придбані в період шлюбу за рахунок спільних коштів подружжя, за винятком коштовностей та інших предметів розкоші. Зазначені речі визнаються власністю тієї людини, яка ними користувалася; [1]
- виключне право на результат інтелектуальної діяльності, створений одним з подружжя, яке належить автору такого результату [4].

Якщо майно перебуває у спільній власності подружжя, для укладення договору дарування щодо такого майна в залежності від його виду потрібно встановити режим часткової або роздільної власності. Для цього подружжя має право укласти шлюбний договір або угоду про розділ майна (угода про

визначення часток подружжя, які знаходяться у спільній власності чоловіка та дружини), які підлягають нотаріальному посвідченню. Майно, отримане однією людиною від іншої за договором дарування, стає його особистою власністю.

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 21-22. – Ст. 135 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

3. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425-XII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3425-12&new=1>.

4. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.

Курченко А.Р., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ ЗА ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Спадкування за умовами заповіту являється одним із різновидів спадкування, котре знаходиться на першорядному місці, адже саме заповіт у найбільшому обсязі відображує волевиявлення особи-спадкодавця.

Заповіт являється індивідуальним розпорядженням особи (фізичної) у випадку власної смерті. Існує принцип свободи заповіту, тобто заповідач може заповідати приналежне майно будь-котрій особі [3]. Форма укладання заповіту письмова, обов'язково повинні зазначатись час та місце укладання такого документу, текст заповіту повинен підписати заповідач особисто.

Право на укладання заповіту за вітчизняним законодавством має фізична особа із повною цивільною дієздатністю, дане право вона реалізує особисто. Учинення заповіту з допомогою представника є неможливим (стаття 1234 Цивільного Кодексу) [2]. Заповіт являється односторонньою угодою, а її правові наслідки настають лише після моменту смерті заповідача. Через це, при

житті спадкодавця його укладений заповіт не змушує його до жодних правових обов'язків стосовно вказаних у заповіті спадкоємців і не формує жодних прав для спадкоємців, заповідач є вправі у будь-котрий час змінити або ж скасувати укладений ним заповіт.

Заповідач є вправі у будь-котрий час укласти нову угоду. Той заповіт, котрий складено у більш пізній час, відміняє попередню угоду чи у тій частині, у котрій вона суперечить новій [4]. Кожний новий укладений заповіт анулює попередній та не повертає заповіт, котрий заповідач уклав перед цим. У разі, якщо новий заповіт, укладений заповідачем, визнаний недійсним, чинність минулого заповіту не оновлюється, окрім випадків, що установлені статтями 225 і 231 ЦК [5]. Особливість заповіту полягає у тому, що даний правочин настільки міцно пов'язаний із особистістю заповідача, що уключає його складання за допомогою довірителя чи представника. Заповідач має право охопити заповітом права і обов'язки, котрі йому належать на момент укладення заповіту, і також ті права й обов'язки, котрі можуть йому належати в майбутньому [5]. Заповідач може зобов'язати спадкоємця до учинення певних дій немайнового характеру, передусім стосовно розпорядження особистими паперами, визначення форми та місця здійснення ритуалу поховання, а також до учинення певних дій, які спрямовані на досягнення суспільно корисної цілі. Певною особливістю спадкування за заповітом являється положення стосовно того, що заповідач особисто визначає власних правонаступників та майбутні їх права стосовно розпорядження визначеною часткою спадщини. Саме через це такому волевиявленню необхідно надавати певні переваги. Тут необхідно мати на увазі, що заповідач потенційно може помилитись у особі спадкоємця, однак це буде лише його особистою помилкою, а не законодавчою [3]. Тож, на зміст заповіту здійснюють вплив не лише довготривалі стосунки із майбутніми спадкоємцями, а і раптові сварки, неувага чи навіть залишення заповідача без матеріальної допомоги зі сторони родичів і близьких осіб. За позовом зацікавленої особи суд здатен визнати заповіт таким, що недійсний, у разі, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було повністю вільним та не відповідало його абсолютній волі (частина 2 статті 1257 ЦКУ) [2]. Інакше кажучи, у разі, якщо суд переконається, що документ був укладений людиною, яка не є здатною усвідомлювати значення власних дій чи керувати ними чи заповідач перебував під певним тиском, погрози насильства, впливом обману, якщо його оформлення вимушеним, написаним у разі небезпечної хвороби для життя або ж унаслідок важких обставин, у такому разі даний заповіт буде визнаний недійсним. У разі недійсності такого заповіту спадкоємець, котрий за даним заповітом був позбавлений права на спадкування, отримує право на спадкування відповідно до закону на спільних підставах [4].

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що українське спадкове законодавство являється здобутком кращого всесвітнього досвіду і національних традицій, воно надає можливість особі вибрати для себе найбільш задовільну

форму розпорядження власним майном у випадку смерті, забезпечити відповідний захист прав і законних інтересів всіх учасників спадкових взаємовідносин. Отже, спадкування за заповітом являється одним із видів спадкування та регулюється главою 85 ЦК. Воно найбільше відображає спадкодавче волевиявлення. Заповіт являється особистим розпорядженням фізичної особи у випадку власної смерті.

1. Конституція України, затверджена на п'ятій черговій сесії ВРУ 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (з наступними змінами та доповненнями станом на 17.05.2021). *Відомості Верховної Ради України*. 2003 Ст. 356.
3. Дзера О.Г. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 томах - 5-те видання, перероблене і доповнене. К.: Юрінком Інтер, 2015. Т.1. 832 с.
4. Желіховська Ю. В. Поняття та юридична природа «спадкового представлення». *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2013. № 2-1. С. 261-265
5. Нестерцова-Собакарь О.В. Спадкове право: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. кол. авт. ; кер.авт. кол, канд. юрид. наук, доц. Нестерцова-Собакарь О.В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ, 2017. 164 с.

Лазарєва Я.А., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Кисельов А.О., к.ю.н, доц.,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ «OSINT» У ПРОТИДІІ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Застосування «OSINT» дозволяє отримати відповідь на безліч питань, які виникають у особи, що приймає рішення (ОПР) питання, а також зосередити зусилля розвідувальних органів на виконання більш складних і «вузьких» завдань, які не розпорошуючи сили інших напрямків розвідки на добування того, що можна отримати з відкритих джерел.

Технологія «OSINT» є однією з важливих технологій «глибинного збору» різномірного формату інформації, а також формування на її базі принципово нових знань.

Поширення і використання перевіреної інформації з відкритих джерел дозволяє здійснювати обмін такою інформацією, оскільки при її отриманні не

використовуються приховані методи і секретні джерела. Одна з найбільш детальних відомостей про «OSINT» в НАТО міститься в посібниках «NATO Open Source Intelligence Handbook» (2006-2017 р.р.) та інструкціях «NATO Open Source Intelligence Reader» (2006-2017 р.р.), які містяться в передмові.

Вичерпна інформація та різні погляди на «OSINT» - інформація стосується всіх команд НАТО, оперативних груп, країн-членів, цивільно-військових комітетів та робочих груп, а також інших організацій, які можуть планувати або брати участь у спільних операціях.

Третя збірка в цій групі документів НАТО, «NATO Intelligence Exploitation of the Internet» (2002 р.), застаріла і була видалена, хоча доступна на інших ресурсах в «Інтернеті» [1].

США використовує інформацію, отриману за допомогою «OSINT», в більшій мірі для планування бойових дій, організації та проведення військових операцій, запобігання терористичним актам [2].

На думку аналітиків американської розвідки, на сьогодні неперевірені джерела інформації, провокаційні ресурси та недостовірні інформація є найбільшою проблемою методу «OSINT».

Для того, щоб отримати найбільш актуальну та якісну інформацію, користувачеві необхідно обробити багато інформації з різних джерел та узагальнити її відповідно до мети та завдань дослідження. США мають розгалужену мережу центрів та агентств, які надають інформацію «OSINT» та надають інформацію понад 7000 споживачам інформації.

І це не що інше, як результат скоординованих дій законодавчої та виконавчої влади, спрямованих на цілеспрямовану політику у сфері національної безпеки.

Подібні структури існують на всіх рівнях [3]. Також Ізраїль використовує «OSINT» насамперед для аналізу військових можливостей ворога.

У структурі служби військової розвідки є окремий спеціальний підрозділ для аналізу відкритих джерел інформації «Hatsaf», який збирає інформацію лише для військових цілей.

У Великобританії цивільні журналісти зі служби спостереження «BBC Monitoring» проводять перший збір інформації за допомогою «OSINT», який потім надходить до спецслужб для використання в певних областях дослідження [4, с. 380].

З метою оптимізації та удосконалення роботи з джерелами відкритої інформації в розвідувальних цілях у 2004 році Президент США Дж. Буш підписав закон «Про реформування розвідки та протидії терористичним загрозам», згідно з яким розвідка з відкритих джерел стала повноцінним і рівноправним видом діяльності розвідувального співтовариства, а в структурі Директора національної розвідки США створений Центр аналізу інформації з відкритих джерел («Open Source Center») [5, с.35].

Минько О. В. у своєму дослідженні зазначає, що якщо говорити про сучасне застосування та використання технологій «OSINT» в Україні, то варто

зазначити, що вони активно використовуються під час російсько–української війни в окремих районах Донецької та Луганської областей. Наприклад, одним із джерел інформації про ефективність артилерійського вогню терористів у Донецькій області є обговорення мешканцями міста цих подій в Інтернеті, а фотографії військової техніки, зроблені місцевими жителями, часом набагато ефективніші, ніж спостереження ОБСЄ [6, с.83].

Отже, сьогодні «OSINT» активно та успішно використовується інформаційно – аналітичними відділами провідних країн світу. Дані про відсоток продуктивності відкритих джерел інформації підтверджують необхідність та актуальність використання досвіду США та Європи для досягнення оперативних, тактичних та стратегічних цілей правоохоронних органів.

На сьогоднішній день більшість провідних країн світу активно використовують сучасні технології, що дозволяють співробітникам відповідних служб отримувати необхідну інформацію та використовують лише доступ до глобальної мережі, що концентрує велику кількість даних, необхідних для оцінки ситуації як вважатиметься необхідним, слідкувати за ситуацією та задовольняти потреби державних установ за даними, необхідними для прийняття обґрунтованих та правильних рішень.

1. Г. Додонов, Д. В. Ландэ, В. В. Цыганок, О. В. Андрейчук, С. В. Каденко, А. Н. Грайворонская/ Распознавание информационных операций/А. Г. Додонов, Д. В. Ландэ, В. В. Цыганок, О. В. Андрейчук, С. В. Каденко, А. Н. Грайворонская// Киев: ООО «Инжиниринг», 2017. 282 с.

2. Разведка с использованием открытых источников информации в США. URL:http://pentagonus.ru/publ/razvedka_s_ispolzovaniem_otkrytykh_istochnikov_informacii_v_ssha/80-1-0-1614 (дата звернення: 09.04.2021).

3. Разведка на основе открытых источников. URL:<http://www.in4sec.com.ua/razvedka-na-osnove-otkrytyh-istochnikov-open-source-intelligence-osint/> (дата звернення: 09.04.2021).

4. А.В. Серватовський, Ю.М. Онищенко, П.В. Макаренко. Міжнародний досвід використання OSINT/ А.В. Серватовський, Ю.М. Онищенко, П.В. Макаренко// Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми. Харків, 2018.

5. Кондратьев А. В. Разведка в сухопутных войсках США на основе анализа открытых источников информации / А. В. Кондратьев // Зарубежное военное обозрение, 2009, №5, С. 32-38.

6. Минько О. В. Використання технологій OSINT для отримання розвідувальної інформації / О. В. Минько, О. Ю. Іохов, В. Т. Оленченко, К. В. Власов // Системи управління, навігації та зв'язку. 2016. Вип. 4. С. 8.

Лазарєва Я.А., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сасенко М. І., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри теорії
та історії держави та права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОШИРЕННЯ ЛІБЕРАЛЬНИХ ІДЕЙ В УКРАЇНІ

Незважаючи на широке поширення ліберально-демократичних ідей у політичній науці та програмах політичних партій, питання, який перелік необхідний і достатній для виникнення, формування та остаточного затвердження ліберально-демократичної системи держави, все ще залишається досить гострим.

З однієї точки зору, мінімальний набір відповідних умов представлений:

- розвинена судова система в країні;
- юридичне проголошення та захист приватної власності;
- наявність широкого середнього класу як основи будь-якої демократії;
- сильне громадянське суспільство, яке складається з політично активних членів суспільства.

Однак не всі вчені, які поділяють необхідність забезпечити розумні умови, погоджуються з тим, що їх достатньо для встановлення ліберальної демократії, і наводять приклади ситуацій, коли «дефектні» демократії формуються, незважаючи на їх присутність. У цьому контексті слід підкреслити, що ще однією умовою ліберальної демократії повинно бути існування тривалого історичного процесу формування демократичних традицій, звичаїв та інститутів, а також залучення юридичних процесів та населення у вирішення конфліктів.

Ліберальна демократія - це форма політичної системи, яка має дві основні характеристики. Уряд «ліберально» ставиться до ключових цінностей, що лежать в основі цієї політичної системи, і «демократичний» щодо способу її побудови.

У зв'язку з ліберально-демократичною політичною системою ключові цінності сягають традиційних ліберальних уявлень про обмеження влади і покликані забезпечити доступність широкого кола громадянських прав та прав людини. Цього можна забезпечити за допомогою таких інструментів, як Конституція, Білль про права, принцип поділу влади, система взаємного контролю і, перш за все, верховенство права.

Отже, вибори, на яких воля народу виявляється в діях та персоналі влади, є основною функцією ліберальної демократії. Виборча система надає всім повнолітнім громадянам країни право голосу, забезпечує регулярні вибори та відкриту конкуренцію за владу політичних партій.

Культура відіграє значно важливішу роль у становленні ліберальної демократії, ніж це описувалося в літературі останніх двох десятиліть ХХ ст. Здається, синдром цінностей - це довіра, толерантність, добробут та участь у прийнятті рішень, виявлений параметром виживання/самовираження, є особливо важливим. Ліберальна демократія не досягається просто шляхом запровадження інституційних змін або маневрування елітою. Її виживання залежить від цінностей і вірувань звичайних громадян [1, с. 30].

Для реалізації «орієнтованої на людину» («ліберальної») моделі розвитку українського суспільства необхідно зробити гуманітарну політику пріоритетом у державі. Це означає, що основним джерелом, основою та головним критерієм розвитку сучасного суспільства та держави повинні бути культура, наука та освіта. З цією метою необхідно розробляти нові політичні підходи в галузі культури та духу.

У процесах трансформації, які є занадто повільними, занадто повільними, українська суспільна свідомість повільно орієнтується на загальнолюдські ліберально-демократичні цінності, оскільки визнає, що не існує альтернативи конституційній демократії та ринковій економіці. Культура в умовах глобалізації та соціально-політичних змін є важливим фактором консолідації українського суспільства. Це можливо на основі культури як системи цінностей, що базується на ліберальній традиції, консолідації українського народу, побудові громадянського суспільства та формуванні ліберальної демократії [2].

В Україні лібералізм поки не став масовою ідеологією. Вимоги свободи особистості та підприємництва, обмеження втручання держави в бізнес, культуру й особисте життя громадян наразі мало хто розділяє. Окрім рівня популярності партій, який і на популярність відповідних ідеологій, важливу роль відіграє те, що тривалий час соціально-економічні зміни українського суспільства означувалися в ЗМІ не інакше, як «ліберальні реформи». Останнім часом ліберальна риторика в українських ЗМІ якось згасла, але стійка асоціація лібералізму з наявними соціально-економічними процесами в суспільній свідомості залишилася.

Тим самим, відмовляючи в підтримці ліберальному ідеологічному напрямку, респонденти, можливо, перш за все виражали протест проти своєї матеріальної невлаштованості, проти того, що панує навколо «ліберального реформування», і, нарешті, проти соціально-економічної політики держави [3].

Отже, розкривши сучасні тенденції ліберальної демократії та шляхи впровадження їх в Україні, ми визначили, що в даний час людство формує гуманітарний світогляд, заснований на ліберально-демократичних цінностях.

Україна сьогодні є демократичною державою, але з авторитарними пе-

режитками, які не дозволяють повноцінно розвиватися. Зараз ми йдемо шляхом, який означає не лише побудову демократичної політичної системи, а й радикальне переосмислення всіх попередніх політичних та соціально-економічних подій.

---

1. Головка І. В. Перспективи втілення стандартів ліберальної демократії в Україні: політико-культурний рівень. Сучасне суспільство. 2013. Вип. 2. С. 28-42.

2. Жулинський М. Україна: випробування свободою, або чим зумовлюється прогрес нації. Дзеркало тижня. 2004. № 38 (513).

3. Бублик П. Перспективі лібералізму в Україні. Матеріали круглого столу Ліберально-демократичної партії України. 2004. 17 лип. URL: <http://www.ldpu.org.ua> (дата звернення 15.04.2021 р.)

Левченко А.І.,
здобувач вищої освіти
Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Приходько Ю.П., к.ю.н.,
доцент кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
Національної академії
внутрішніх справ

ЗАВДАННЯ ТА СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

Чинне кримінально-процесуальне законодавство приділяє значну увагу застосуванню науково-технічних засобів при проведенні слідчих (розшукових) дій. Так, в КПК України 2012 року повне фіксування судового провадження технічними засобами піднесено до рівня засади кримінального провадження (ст. 27 КПК). Визначаючи засоби фіксування кримінального провадження, законодавець відносить до них фіксування за допомогою технічних засобів на носії інформації (ст. 103 КПК).

Про фіксування процесуальної дії технічними засобами зазначається у протоколі (ч. 2 ст. 104 КПК), а додатками до нього є результати застосування технічних засобів: фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації (ст. 105 КПК).

При застосуванні технічних засобів і спеціальних знань слід керуватися

не лише прямими вказівками закону про дозволеність їх використання, але і тим, чи відповідає таке використання меті та принципам демократичного правосуддя, букві закону [1, с. 124].

Для кримінального процесуального закону й практики його застосування не має значення, яку техніку використав слідчий, прокурор або спеціаліст-криміналіст, а також експерт чи захисник – запозичену з інших галузей науки і техніки або винайдену в криміналістиці; з конструктивними змінами чи без них.

Важливим є те, щоб така криміналістична техніка відповідала критеріям допустимості у кримінальному провадженні, щоб її використання не створювало загроз життю і здоров'ю людей, не принижувало честі й гідності особи, не порушувало встановлених законом прав та свобод. Не менш важливим є й достовірність одержуваних результатів та можливість їх перевірки процесуальним шляхом.

Для забезпечення цих умов застосування криміналістичної техніки повинно ґрунтуватись на спеціально розроблених криміналістичних методиках і тактичних прийомах [2, с. 189-190].

Окремі техніко-криміналістичні засоби можуть бути використані як слідчим, прокурором під час досудового розслідування, так і оперативним працівником під час виконання ним письмового доручення слідчого чи прокурора, проведення оперативних заходів та експертом під час його участі в слідчих (розшукових) діях як спеціаліста або під час проведення експертизи.

Технічні засоби використовуються як у кримінальній процесуальній, так і в оперативно-розшуковій діяльності, і тому класифікація за підставами «суб'єкт застосування» та «сфера застосування» не має істотного практичного значення. Також маємо певні сумніви щодо можливості, а головне – потреби, виокремлення техніко-криміналістичних засобів як обов'язкових для застосування під час збирання чи оцінки доказів [3, с. 47-48].

В науковій літературі М. О. Селіванов, О. А. Леві, В. Г. Гончаренко, В. І. Шиканов розроблені загальні принципи допустимості використання науково-технічних засобів, до яких відносять: а) законність; б) етичність; в) науковість.

Законність використання технічних засобів та спеціальних знань слід розуміти як точне слідування закону. Вони не повинні своїм призначенням суперечити нормам кримінально-процесуального закону, а їх використання не може виходити за межі, що встановлені цими нормами.

Особлива увага в чинному КПК приділена повідомленню осіб, які беруть участь у проведенні процесуальної дії про застосування технічних засобів фіксації, їх характеристики та носіїв інформації, які при цьому застосовуються, а також порядок і умови їх застосування (ч. 3 ст. 104, ч. 2 ст. 107

КПК) [1, с. 124].

Безпечність – технічні засоби, які використовуються під час проведення слідчих дій, повинні бути безпечними для здоров'я і життя учасників цих дій та інших громадян. Наприклад, проведення слідчого експерименту (ч. 4 ст. 240 КПК України), можливе за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижується їх честь і гідність, не завдається шкода.

Неможливо прилюдно, наприклад, проводити експерименти зі зброєю - одержувати експериментальні кулі, визначати дистанцію пострілу та забійну силу, справність зброї, можливість довільного пострілу.

Етичність використання технічних засобів та спеціальних знань пов'язують з вимогами: не суперечити нормам моралі, що діють в демократичному суспільстві, не принижувати честь і гідність громадян, не створювати небезпеки для їх життя, виключати погрозу, насилля та інші дії, що підривають авторитет правоохоронних органів. Але збирання криміналістичної інформації пов'язано з впливом не лише на людей та неживі предмети, для яких етичні вимоги, розуміло, мають бути іншими.

Тому в науковій літературі М.В. Салтевський вказував, що етичний критерій допустимості розглядається в двох аспектах:

а) як процесуально етична допустимість, коли одержання інформації супроводжується безпосереднім обмеженням або порушенням недоторканості особи (наприклад, відібрання зразків для попереднього дослідження пальців рук, ніг, зубів, крові, волосся та ін.);

б) коли застосування технічних засобів і спеціальних знань безпосередньо не зачіпає права громадян (наприклад, проведення інструментального дослідження матеріальних джерел, одержаних оперативними підрозділами, досудового слідства або представниками громадських організацій) [1, с. 124-125].

Науковість технічних засобів і спеціальних знань виходить з їхньої природи, тобто достовірності та обґрунтованості в конкретній галузі наукового знання та апробації практикою. Їх використання повинно забезпечувати отримання об'єктивних даних, гарантувати встановлення об'єктивної істини.

Виходячи із цього положення, розроблювані технічні засоби в своїй основі повинні відображати об'єктивні закономірності, науково достовірні дані.

Тому неможливо використовувати технічні засоби не перевірені практикою, які не мають її схвалення, тим більше недопустимі до застосування засоби, в основі яких лежать сумнівні дані в науковому відношенні [1, с. 125].

Специфіка розслідування кримінального правопорушення, вимога шви-

дкості розкриття злочинів визначають і такий принцип застосування науково-технічних засобів, як принцип ефективності.

Він означає, що в боротьбі зі злочинністю можуть бути застосовані лише ті науково-технічні засоби, за допомогою яких удається досить швидко одержати об'єктивну і повну інформацію, необхідну для встановлення істини у кримінальному провадженні. Істотну роль у процесі застосування науково-технічних засобів відіграє також принцип економічності [4, с.49].

Якщо встановлення певних фактів з їхньою допомогою пов'язано з великими матеріальними витратами і є можливість ці факти встановити іншим шляхом, то від застосування науково-технічних засобів слід відмовитися.

У тому випадку, якщо ті самі дані можна одержати за допомогою різноманітних науково-технічних засобів, доцільно використовувати ті з них, застосування яких пов'язано з найменшими витратами коштів, сил і часу.

Не менш важливу роль відіграє принцип використання науково-технічних засобів лише суб'єктами, уповноваженими на те законом.

Суб'єктами (особами) застосування криміналістичної техніки в процесі розслідування злочинів є не будь-які учасники процесу, а лише уповноважені на це особи: слідчі (при провадженні слідчих (розшукових) дій), спеціалісти – працівники експертних установ (при провадженні слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, експертиз і попередніх досліджень, причому як у кримінальному, так і в цивільному процесі, а також в адміністративному провадженні), працівники оперативних підрозділів (при проведенні оперативно-розшукових заходів).

При цьому застосування цих засобів не повинно виходити за рамки компетенції даних осіб. Реалізація цього принципу зобов'язує досконало знати і правильно застосовувати техніко-криміналістичні засоби і методи, виявляючи при цьому об'єктивність, всебічність і повноту як важливі вимоги КПК України [4, с. 50].

Отже, застосування криміналістичної техніки в будь-якому разі повинно відповідати встановленим законодавством вимогам та взагалі принципам кримінального судочинства.

---

1. Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков, С. Ю. Петряєв. Криміналістика: Навчальний посібник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. в 2-х частинах. Частина I : Вступ до курсу криміналістики. Криміналістична техніка. / – Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. 2017. – 374 с. URL : http://ipp.kpi.ua/wp-content/uploads/2018/01/Частина_1.pdf.

2. Павлишина А. Правове регулювання порядку застосування та класифікація техніко-криміналістичних засобів, що використовуються для збирання доказів про злочини у сфері наркобізнесу. – Підприємництво, господарство і право 6/2017. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/6/43.pdf>.

3. Білоус В. В. Правові засади використання криміналістичної техніки / В. В. Білоус,

В. Ю. Шепітько // Криміналістика : підручник : у 2 т. / [В. Ю. Шепітько та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. – Харків, 2019. – Т. 1, § 3, розд. 5. – С. 47–52.

4. К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. – 2-е вид, перероб. і доп. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. – 480 с.

Ленкова Т.Р., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ СЕРІЙНИХ ВБИВЦЬ

Психологічні особливості та особистість злочинця є досить цікавим предметом дослідження. В сучасному суспільстві дуже важко уникнути такого поняття як злочин або вбивця. На мою думку, особливу увагу повинно приділити такому поняттю як «серійний вбивця». Адже саме їх психологія є дуже важкою, особливою і цікавою для вивчення. Правова система України, на мою думку, діє не зовсім ефективно при розслідуванні так званих «серій», цьому сприяють прогалини в законодавстві. Оглядаючи Кримінальний Кодекс України, такого феномену як «серійний вбивця» ми там не знайдемо, хоча це було б доцільним і доречним з правової точки зору.

Одним із дослідників, хто вперше спробував ґрунтовно дослідити злочинні (соціально-психологічні) типи злочинців, був лікар-психіатр Ч. Ломброзо Він вивчав представників місць позбавлення волі та своєрідність татуювань на їх тілах. Ч. Ломброзо та його послідовник Е. Феррі розрізняли такі типи злочинців: природжені; «злочинці внаслідок божевілля», психопати та інші, які страждають психічними аномаліями; злочинці через пристрась; випадкові; звичні [1].

Розглядаючи поняття «серійний вбивця» дуже важко уникнути такого феномену як «маска нормальності». Так була названа наукова робота Херві Клеклі, яка розкриває аналіз психопатичної особистості. У роботі Х. Клеклі під «маскою нормальності» приховується здатність психопатів здаватися абсолютно нормальною, психічноповноцінною людиною. Семантичний аналіз даного терміну визначає його як вдавану (штучну) поведінку, спрямовану на відповідність прийнятим у суспільстві нормам. Без сумніву більшість серійних вбивць характеризуються підвищеним інтелектуальним потенціалом, проте дані характеристики не пояснюють, як можна вести подвійне життя досить тривалий час. Іншими словами «маска нормальності» не може бути пояснена усвідомленими хитрощами зі створенням злочинцем собі позитивного

іміджу, так як подібні спроби рано чи пізно стануть зрозумілими оточуючим людям [2].

Серійні вбивці –це найчастіше імпульсивні люди з високою тривожністю і сильною емоційною збудливістю, які, в першу чергу, концентруються на власних переживаннях, а в поведінці керуються лише своїми інтересами. У них відсутнє уявлення про цінності життя іншої людини, найменше співпереживання. Вони нестійкі у своїх соціальних зв'язках і відносинах, схильні до конфліктів з оточуючими. Від інших злочинців серійних вбивць відрізняє емоційна нестійкість, висока реактивність поведінки, виняткова суб'єктивність (упередженість) сприйняття і оцінки подій. Вони внутрішньо неорганізовані, їх висока тривожність породжує такі риси, як підозрілість, помисливість, мстивість, які в більшості випадків поєднуються з занепокоєнням, напруженістю, дратівливістю [3].

За відомим прикладом «серійника» Андрія Чикатила[4] були написані книги, зняті фільми, багато писали про нього в газетах. Називали його Червоний Різник, Вбивця з лісосмуги, Громадянин Ікс. Розглядаючи його біографію, можна помітити, що наче б то сама природа натякала на «незвичність» цього чоловіка, адже в його день народження була сильна гроза не властива тим широтам де він народився. Також важливо вказати, що з самого дитинства він міг бачити насилля, що і могло вплинути на подальше його життя.

Перше вбивство Чикатило здійснив в 1978 році, вбивши 9-річну дівчинку Оленку, заманивши її до «мазанки» (так раніше називали хати глиняні) обіцянкою подарувати жувальну гумку. З матеріалів слідства відомо, що він спробував роздягнути дівчинку, але вона стала кричати і вириватись. Щоб сусіди не почули її криків, Чикатило став її душити, Страждання дівчинки принесли йому задоволення. З цього можна зробити висновок, що завдаючи фізичні страждання, сексуальне насильство, або ножові поранення, Чикатило отримував задоволення, і він продовжував свою серію вбивств.

Важливим є те, що Чикатило при скоєнні вбивств просто знайомився на вулиці або на вокзалі, або будь-де з жертвою, і під будь-яким приводом заманював до лісосмуги. Головне, що жертви йшли добровільно, в них не викликало побоювань щодо небезпеки. Це може говорити про те, що він володів певними психологічними здібностями, міг розташувати позитивно до себе людину – майбутню жертву. Одним із найголовних факторів є те, що майже в кожному вбивстві Чикатило вирізував очі своїх жертв і завдавав до 60 ножових поранень, це говорить про те, що вбивця можливо усвідомлював наслідки, але страждання жертв мотивували його до все нових і нових вбивств.

Зважаючи на деякі приклади, у нашому суспільстві склався стереотип,

що серійні вбивці це завжди аморальні люди, які мають наркотичну або алкогольну залежність, мають зухвалу поведінку. Але це не зовсім так, в більшості випадків серійні вбивці це гарні чоловіки, примірні батьки, сумлінні працівники. По одному конкретному «серійнику» ми не можемо конкретно встановити психологічні особливості їх, адже в кожного різні причини для вбивств, різні мотивації, різний емоційний стан та різні особистісні якості. Деякі вбивці не здатні встановлювати контакт зі своїми жертвами, і вони нападають раптово, а деяким це дуже добре вдається, і вони заманюють жертв і тільки потім вбивають, або згвалтують.

Отже, враховуючи вищезазначене, я цілком впевнена, що кожен серійний вбивця мотивується своїми психологічними установками, емоційним станом, і скоює свої серії з особливою жорстокістю. Злочин, як правило, не вчиняється спонтанно, він практично завжди підготовлений досить тривалим процесом формування особистості. Оскільки злочинний результат є своєрідною формою взаємодії особистості з середовищем, то й етапи формування злочинної поведінки слід розглядати на тлі соціальної дійсності[5]. Тому важливо також зазначити, що розслідування таких гучних справ дуже важливо для поліцейських. А для того, щоб мати змогу розуміти, чим керувався вбивця, чому саме так вчинено злочин, важливо вивчати психологію в цілому і конкретно в напрямку психології «серійників».

---

1. Медведєв В. С., Левенець О. А. «Кримінально-психологічна характеристика умисного серійного вбивці» // Юридична психологія, випуск № 1 (18), 2016.

2. Серийный убийца [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D1%E5%F0%E8%E9%ED%FB%E9_%F3%E1%E8%E9%F6%E0.

3. Психология серийных убийц [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.truecrime.guru/index.php?topic=49.0>.

4. Чикатило Андрій Романович [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Чикатило_Андрій_Романович.

5. Шинкаренко І.О., Волошина Г.Ю. «Психологічний портрет маніяка» Матеріали Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference Sofia, Bulgaria 11-13 December 2019, с.815-824.

Липка Я.В., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ЗАСТАВИ МАЙНОВИХ ПРАВ

Застава майнових прав - це досить молодий вид застави, поява якого пов'язана з прийняттям Закону України "Про заставу" у 1992 році [1]. Після законодавчого закріплення можливості використання майнових прав як застави постала значна кількість питань, актуальних сьогодні.

Практика застосування норм українського законодавства про заставу права власності та відсутність у вітчизняній науці цивільного законодавства теоретичне обґрунтування застави права власності призводить до того, що досить часто існує неоднозначний підхід не лише до тлумачення теоретичних аспектів застави права власності, а й до застосування правових норм, які пов'язані з цим видом застави. Десять років тому українські науковці звернули увагу на той факт, що оскільки не всі права власності можуть бути забезпечені, негативним фактором, який впливає, насамперед, на відповідну правозастосовчу практику, є відсутність чітко визначених систематизованих критеріїв в українському законодавстві для цього майна права, які можуть бути предметом застави [2, с. 1].

Сьогодні ситуація не змінилася. У науковій літературі суперечки щодо складу майнових прав, які можуть бути предметом застави, не в останню чергу через суперечності та прогалини у вітчизняному законодавстві про заставу майнових прав, а також через поняття та види майнових прав.

Перш за все слід сказати, що чинне законодавство України не містить поняття майнового права. На тлі відсутності законодавчого закріплення поняття майнового права Цивільний кодекс України [3] включає майнові права на майно, визначаючи характер цих прав як майнові. Так згідно з ч. 2 ст. 190 Цивільного кодексу "майнові права - це неспоживча річ. Майнові права визнаються речовими правами".

Закон України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" визначає як майнові права, за якими можуть

бути оцінені будь-які права, пов'язані з майном, крім майнових прав, включаючи права, що є частиною законного майна (права володіння, розпорядження, використання), а також інші конкретні права (права на здійснення діяльності, використання природних ресурсів тощо) та вимоги (стаття 3 Закону) [4].

Відповідно до ч. 7 ст. 5 Закону України "Про іпотеку" [5] предметом іпотеки може бути право оренди або користування нерухомим майном, що надає орендарю або користувачеві право будувати, володіти та відчужувати нерухоме майно. Право використовувати чужу землю для будівництва (суперфіцій) та право використовувати чужу землю для сільськогосподарських потреб (емфітевзис), посилаючись на майнові права на чуже майно, є майновими правами. Положення Правління Національного банку України про валютний контроль визначає майнові права виключно як "права особи вимагати зобов'язання, за якими вона є кредитором" (п. 1.4) [6].

У ст. 424 ЦК закріпив майнові права інтелектуальної власності як право користування об'єктом права інтелектуальної власності; ексклюзивне право дозволити використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право запобігати зловживанню об'єктом права інтелектуальної власності, включаючи заборону такого використання. Відповідно до положень законів України "Про іпотеку", "Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операції з нерухомістю", "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати до майнових прав відносяться і права на нерухомість, що перебуває в процесі будівництва.

Відповідно, українське законодавство закріплює в якості майнових прав як речові права, крім права власності, так і зобов'язальні права (права вимоги), майнові права інтелектуальної власності тощо. Очевидно, що майнові права стосовно зобов'язальних, речових, прав інтелектуальної власності та інших виступають як загальне поняття для виду. Тому правильніше було б сформулювати положення ч. 2 ст. 190 Цивільного кодексу: «Речові права визнаються майновими правами».

Очевидно, що цивільний оборот певних речових прав та можливість звернення стягнення на них, дозволяє розглядати як предмет застави права вимоги, обмежені майнові права, майнові права інтелектуальної власності тощо. Водночас на практиці предметом переважної більшості угод про заставу майнових прав є права вимоги - права зобов'язальні. Останнє цілком зрозуміло, адже незважаючи на те, що у ст. 4 Закону України "Про заставу" та ст. 576 ЦК, предметом застави є майнові права без будь-яких обмежень, законодавчим регулюванням у розділі V Закону України "Про заста-

ву" "Застава майнових прав" як предметі застави виступали лише правовими по зобов'язаннях. Тож згідно зі ст. 49 Закону України "Про заставу" заставадавець може укласти договір застави як належних йому на момент укладення договору прав вимоги до зобов'язань, в яких він є кредитором, так і тих, що можуть виникнути в майбутньому.

Відповідно, договір застави повинен передбачати особу, яка є боржником стосовно заставадавця, наприклад орендаря за договором оренди або покупця за договором поставки, право на грошову вимогу до якого є предметом застави майнового права. Боржником заставадавця може бути заставадержатель, наприклад, за договором банківського вкладу. Застава коштів на депозитних рахунках у банківських установах останнім часом активно використовується суб'єктами цивільного обороту. Незважаючи на те, що гроші визначаються в ЦК України як різновид речей, коли йдеться про безготівкові гроші, вони за правилами застави права власності можуть бути передані в заставу, оскільки предметом застави є право клієнта повернутися на банківський депозитний рахунок.

Саме заставу коштів на депозитних рахунках у банківських установах українські дослідники виділяють як відносно новий вид застави на практиці. У той же час недоцільно розглядати заставу дебіторської заборгованості як різновид застави майнових прав, оскільки за своєю природою дебіторська заборгованість як економічна категорія в цивільно-правовому розумінні є лише сукупністю грошових вимог. Вимоги, що мають особистий характер, а також інші вимоги, застава яких заборонена законом, не можуть бути предметом застави (ч. 5 ст. 576 ЦК).

Такі вимоги включають претензії, які невіддільні від особи, наприклад право на отримання аліментів, до відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю. Особистий характер цих вимог не дозволяє їх відчуження або відновлення. Вони закінчуються смертю людини. Звернення стягнення на заставлені майнові права відбувається шляхом відступлення заставадавця заставадержателю вимоги, що впливає із заставленого права.

Відповідно до ст. 23 Закону України "Про заставу" заставадержатель набуває права вимагати в судовому порядку передачі йому заставленого права на момент виникнення права на стягнення застави. Враховуючи положення ст. 20 Закону "Про заставу" та ст. 590 Цивільного кодексу про звернення стягнення на заставу в позасудовому порядку, якщо сторони договору застави погоджуються, що іпотекодавець передає заставадержателю вимогу, що впливає із заставленого права, може виникнути шляхом подання вимоги заставадержателя безпосередньо до заставадавця до суду.

1. Про заставу: закон України від 02.10.1992 № 2654-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 47. Ст. 642.
2. Нижний С. В. Застава майнових прав як спосіб забезпечення виконання зобов'язань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2007. 16 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: закон України від 12.07.2001 № 2658-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 47. Ст. 251.
5. Про іпотеку: закон України від 05.06.2003 № 898-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 38. Ст. 313.
6. Положення про валютний контроль: затв. постановою Правління Національного банку України від 08.02.2000 № 49. Офіційний вісник України. 2000. № 14. Ст. 573.

Лозицький М.П., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шевяков М.О.,
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЛІНКВЕНТНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ У ВЧИНЕННІ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД: ПРИЧИНИ ТА ФАКТОРИ

Останнім часом в усіх країнах світу активно розвивається дорожньо-транспортна інфраструктура, випускаються транспортні засоби новітніх технологій, котрі визначаються підвищеним ступенем комфортності, надійності та безпеки. Сьогодні автомобілі користуються великим попитом на ринці збуту.

Вказані фактори характеризують підвищений коефіцієнт доступності транспортних засобів для осіб, які не мають належних умінь, навичок та знань щодо використання джерел підвищеної небезпеки, не мають права на керування транспортними засобами, зокрема. Зокрема, мова ведеться про неповнолітніх осіб.

Частішають випадки, коли особи, які не досягли віку адміністративної

відповідальності – 16 років, сідають за кермо автомобіля та вчиняють адміністративне правопорушення (далі - АП), зокрема АП, передбачене кваліфікацією адміністративних правопорушень ст. 124 КУпАП «Порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна» [1, с. 77-78].

Адміністративне правопорушення, передбачене ст. 124 КУпАП, є проступком із матеріальним складом. Це означає, що обов'язковою ознакою об'єктивної сторони даного правопорушення є порушення особою правил дорожнього руху, які спричинили суспільно шкідливі наслідки, тобто тільки такі порушення правил дорожнього руху, які є причиною настання цих наслідків, і перебувають з ними у причинному зв'язку.

При виявленні причинного зв'язку необхідно врахувати як дії (бездіяльність) особи, яка керує транспортним засобом, так і неналежне поводження інших учасників дорожнього руху, що може виключити відповідальність водія.

З'ясування детермінаційних особливостей вчинення неповнолітніми ДТП дозволить раціонально вести мову про розроблення заходів прогнозування майбутнього стану вчинення неповнолітніми даного АП та визначити основні засоби та методи боротьби з даним негативним явищем.

Як відомо, кримінологічна наука вивчає закономірності кримінальної протиправності, особу кримінального правопорушника, причини та умови кримінальної протиправності та заходи її запобігання.

Положення цієї галузі юридично-психологічних знань для адміністративних правопорушень, як правило, не застосовується. Але, ми вважаємо за доцільне використати один з основних предметів кримінології за принципом аналогії для описання природи вчинення неповнолітніми ДТП, а саме адміністративного правопорушення за ст. 124 КУпАП.

Тим паче до предмета кримінології входять «фонові явища», якими виступають суспільно шкідливі адміністративні правопорушення, передбачені в нормах КУпАП. Ці «фонові явища», в теоретичних положеннях кримінології, є першоджерелом для формування кримінальної протиправності особи.

Вони є живильним джерелом для кримінальної протиправності, яка є похідною від цих «фонових явищ», які є її фундаментом [2, с. 123-128].

Для неповнолітніх правопорушників характерні морально-психологічні та емоційно-вольові особливості: скептичність і байдужість відносно оточуючих, порожність інтелектуальних інтересів, емоційна вразливість, низький показник правової свідомості, жорстокість, імпульсивність, недовірливість,

схильність перебування в депресійних станах тощо.

Сім'я виступає первинною та фундаментальною клітиною суспільства. Головним чином на рівні сім'ї у свідомості дитини закладається загальний світогляд.

В контексті нашої теми саме батьки свідомо чи несвідомо закладають у своїх дітях нігілістичні або навіть негативістські настрої відносно права в цілому, даючи своїм неповнолітнім дітям ключі від авто, тим самим навчаючи своїх дітей вже на початку їх життя порушувати норми закону.

Школа та найближче побутове оточення є теж важливими, проте другорядними соціальними осередками, які впливають на свідомість та поведінку неповнолітніх. Саме у цьому середовищі дитина вперше набуває друзів, суперників і просто знайомих. Тут вона вперше фокусує увагу на поведінці референтних (впливових) груп підлітків, як правило, старшокласників [3].

Дуже часто неповнолітні (особливо хлопці) полюбляють між собою балакати про автомобілі. Такі балачки у підлітковому середовищі зводяться як правило до подібних фраз: «мені батько дає машину покататися і нічого нам за це», «коли мені треба, я беру ключі від авто та катаюся скільки завгодно; нічого тут поганого немає», «дівчата люблять, коли хлопці на побачення приїжджають на крутих тачках, тому мені батько не відмовляє в автівці» і так далі.

Схожі розмови з елементами хвастощів, безстрашності та, на перший погляд, «крутості» можна назвати кліше сучасної підліткової субкультури - «золотої молоді». Вони справляють відчутний вплив на дітей-однорічків та в половині випадків слугують мотивом – рушійною силою для сідання за кермо автомобіля та необережного вчинення неповнолітніми АП, передбаченого ст. 124 КУпАП.

У таких випадках ні батьки, ні діти не думають про страхітливі наслідки даної девіантної поведінки: пошкодження майна, травми, величезні витрати на покриття наслідків ДТП, власна загибель та загибель інших людей. Підлітки часто хочуть бути схожими на своїх «багатих» та «дорослих» товаришів, батьків, знайомих-автомобілістів.

ЗМІ в нинішню епоху високорозвинутих інформаційних та комп'ютерних технологій, мережі Інтернет зумовлюють безконтрольний потік інформації у віртуальному світі соціальних мереж та форумів. В рамках нашої тематики ЗМІ в достатній кількості містять культ правового нігілізму, який став буденністю в українському суспільстві.

Нагадаємо, що ЗМІ сьогодні займають передове місце у процесі виховання як суспільства у цілому, так і підростаючого покоління зокрема. Підлі-

тки в силу своєї комформності заражається інформаційними хвилями в першу чергу. Молодь та суспільство буде приймати поведінку за норму, яка відображається в ЗМІ.

Треба завжди тверезо дивитися на подібну поведінку неповнолітніх та розумово зважувати її, оскільки такі «вагомі», сміливі та хвастливі розповіді аж ніяк не завжди мають місце у житті, вони часто є лише творінням підліткової фантазії, жадане бажання [4]. Головним чином, у такий спосіб неповнолітні дуже часто і, як не дивно, швидко «зростають» в очах своїх друзів-однолітків, уміло вигодовуючи власне самоствердження, що є особливо важливим для сучасного підліткового середовища.

Отже, перелічені в даній роботі фактори характеризують підвищену доступність транспортних засобів для неповнолітніх осіб. Щоб мінімізувати такі неконтрольовані процеси, слід поглибитись у детермінаційні коріння делінквентності неповнолітніх. Тільки в такий спосіб можливо виробити ефективні заходи та методи боротьби із протиправною поведінкою неповнолітніх на дорогах нашої країни та, у першу чергу, недопущення останніх до керма автомобіля.

---

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство із змінами та допов. на 14 травня 2021 року: ОФіц. Текст. Київ: Алерта, 2021. 322 с.

2. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х.: Право, 2019. 288 с.

3. Наїзд на пішохода: відповідальність водія та пішохода URL:wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Наїзд_на_пішохода:_відповідальність_водія_та_пішохода (дата звернення від 05.12.2020).

4. Суїциди дітей та підлітків: як запобігти трагедії? URL:<https://osvita.in/ua/bezpeka-ditini/suicidi-ditej-ta-pidlitkiv-jak-zapobigti-tragedii> (дата звернення 28.03.2021).

Лукомська А.А., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛІКАРІВ У КОНТЕКСТІ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ПОЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ

Пандемія Covid-19 сьогодні є суттєвим випробуванням для вітчизняної системи охорони здоров'я на предмет того, наскільки готовими є заклади охорони здоров'я прийняти та забезпечити швидку та якісну допомогу тим, хто її потребує. Варто зауважити, що одним із заходів, які здійснювались на нормативно-правовому рівні щодо безпосереднього забезпечення надання медичної допомоги при пандемії Covid-19, стало закріплення практики застосування:

- 1) лікарських засобів поза їх цільовим призначенням;
- 2) незареєстрованих лікарських засобів.

Застосування лікарських засобів поза призначенням – це застосування відповідного лікарського засобу за показаннями, що не є затвердженим державним регуляторним органом (Міністерство охорони здоров'я в Україні є таким органом) та/або не знаходять своє відображення у інструкції по безпосередньому застосуванню. Подібне визначення нам подає і ЕМА – це застосування лікарських засобів за непідтвердженими показаннями чи для непідтвердженої вікової групи, спробі введення чи відповідного дозування [1]. Або – застосування лікарського засобу поза його цільовим призначенням кваліфікується як будь-яке свідоме застосування дозволених до застосування продуктів, що не вважаються визначеними умовами реєстраційного посвідчення.

Під час поширення коронавірусної хвороби Covid-19, відповідного закріплення практики безпосереднього застосування лікарських засобів поза їх призначенням, насамперед, зумовлено тим фактом, що до теперішнього часу не існує єдиного закріпленого стандарту щодо лікування як в Україні, так і в інших країнах світу. Зауважимо, що у Протоколі надання медичної допомоги містяться окремі лікарські засоби, що являються зареєстрованими. До них відносять: Гідроксихлорохін, Тоцілізумаб і Озельтамівір. А такі препарати, як Ремдесевір та Фавіпіравір є вони незареєстрованими в Україні [2]. Отже, будь-яке інше застосування вищезазначених медичних засобів лікування буде кваліфікуватися як застосування поза їх призначенням. Тільки Ема схвалила використання апарату Ремдесе-

вір для лікування Covid-19. Проте, різні країни використовують різні комбінації лікарських засобів у різних дозуваннях та способах прийому щодо різних груп пацієнтів.

Однак, «незареєстровані» засоби можуть бути безпосередньо рекомендовані офіційним органом Сполучених Штатів Америки, а також країнами – членами Європейського союзу, швейцарської Конфедерації, Великобританії, Австралії, Японії, Канади, Держави Ізраїль, Китайської Народної Республіки для відповідного лікування гострої респіраторної хвороби Covid-19 у певній країні). Більш детальна процедура щодо ввезення, а також подальшого застосування незареєстрованих лікарських засобів є регламентованою у Порядку ввезення на територію України незареєстрованих лікарських засобів, стандартних зразків, реагентів [3].

Таким чином, 17 березня 2020 року до Основ законодавства України про охорону здоров'я було внесено наступні зміни, що полягали у застосуванні лікарських засобів поза їх призначенням до 1 січня 2021 року. Окрім цього, безпосереднє використання лікарських засобів поза їх призначенням має здійснюватися згідно з наступними вимогами (ч.4, ст. 44 Основ законодавства України про охорону здоров'я): в інтересах лікування особи, що хворіє на коронавірусну хворобу Covid-19; відповідно до Протоколу надання медичної допомоги (Протокол «Надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19) [5]; при умові отримання інформованої згоди на медичне втручання (ч.2, ст. 44 Основ законодавства України про охорону здоров'я – вимоги щодо письмової згоди та її зміст); можуть використовуватися зареєстровані лікарські засоби за показанням, не зазначеним в інструкції для медичного застосування, при умові наявності ефективності щодо безпосереднього лікування даної коронавірусної хвороби Covid-19 та/або якщо такі засоби рекомендовані офіційним органом Сполучених Штатів Америки, а також країн – членів Європейського союзу, швейцарської Конфедерації, Великобританії, Австралії, Японії, Канади, Держави Ізраїль, Китайської Народної Республіки тощо. Окрім цього, щодо розвитку вищезазначених положень, згідно з вимогами ч. 5 ст. 44 Основ законодавства України про охорону здоров'я, Міністерством охорони здоров'я України було затверджено Порядок призначення та застосування лікарських засобів для лікування коронавірусної хвороби COVID-19 [4].

Відзначимо, що під час застосування лікарських засобів поза їх призначенням (протипоказання, показання, характеристики груп пацієнтів, особливості клінічних ситуацій, дозування тощо) відповідний Порядок відсилає до положень вже згаданого протоколу надання медичної допомоги.

Тож, ще на початку даного дослідження ми виявили та підкреслили такі

важливі питання, які набрали своєї актуальності під час панування пандемії Covid-19. Мова йде про питання відповідальності лікарів під час безпосереднього використання лікарських засобів поза призначенням. Якщо поглянути на цю проблему з моральної точки зору, то лікарі, що працюють у ненайкращих, можна навіть сказати, важких та небезпечних для власного життя умовах, заслуговують на всілякі заохочення та підтримку. Однак, оскільки основою медичної діяльності є передусім принцип індивідуальної відповідальності медичного працівника за кожне з прийнятих рішень – питання відповідальності залишається.

Тому вважаємо, що головною гарантією захищеності лікарів є, насамперед, суворе дотримання загального обов'язку надавати допомогу всім тим, хто її потребує; положень чинного законодавства щодо загальних умов лікарського втручання. У частині щодо застосування лікарських засобів поза їх призначенням – неухильне дотримання відповідних вимог Протоколу надання медичної допомоги.

---

1. European Medicines Agency. Off-label use URL: <https://www.ema.europa.eu/en/glossary/Label-use>.

2. Протокол «Надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19)»: затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 762 від 02 квітня 2020 року (з змінами). *Ежнедельник «Аптека»*. 2020. № 13.

3. Порядок ввезення на територію України незареєстрованих лікарських засобів, стандартних зразків, реагентів: затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я України 237 від 26 квітня 2011 року (з змінами). *Офіційний вісник України*. 2011. 63. стор. 24, стаття 2508.

4. Порядок призначення та застосування лікарських засобів для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19): затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 1482 від 30 червня 2020 року. *Офіційний вісник України*. 2020. 56. ст. 1771.

Малишевська К.Г., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шевченко Т.В., старший викладач
кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІКТИМОЛОГІЇ ТА СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

На сьогоднішній день в Україні та світі загалом, при боротьбі зі злочинністю втілюються в життя комплексі програми загально-соціальних та кримінально-правових заходів протидії цьому негативному явищу. Як окремий, самостійний напрям віктимологія зародилась порівняно недавно. Її започаткування пов'язують хронологічно з періодом після Другої світової війни, яка забрала мільйони людських життів. Сама ж ідея про роль жертви у механізмі скоєння злочину не є новою. Вона знайшла своє відображення в численних юридичних та літературних пам'ятках та інших джерелах, починаючи зі стародавніх часів. На рівні наукових досліджень віктимогенні передумови злочинів стали вивчатися з другої половини 40-х років ХХ сторіччя.

Б. Мендельсон, Г. Гентіг, Г. Елленбергер у той час започаткували дослідження механізму злочинної поведінки з урахуванням віктимологічних аспектів. Вони сформулювали новий науковий напрям – віктимологію як систему знань про жертву злочину. Початок вивчення проблем віктимології в колишньому СРСР відносять на кінець 60-х рр. У 1972 році вийшла робота "Віктимологія і віктимність", автором якої є засновник цієї науки в СРСР Лев Вульфівич Франк. Значний вклад в розвиток даної науки зробили Ривман Д.В., Рибальська В.Я., Полубінський В.Н., Мінська В.С. та інші видатні вчені. Незважаючи на проведені дослідження в цій галузі кримінології на сьогодні більше уваги приділяється дослідженню віктимної поведінки видів злочинності, наприклад: насильницької, наркозлочинності, корисливої та інші. Комплексним дослідженням віктимології та роль жертви у вчиненні кримінальних правопорушень приділяється недостатньо уваги.

Отже, віктимологія – (від латинського "victim" – "жертва" та грецького "logos" – докладно про що-небудь, вчення) у буквальному перекладі означає – "докладно про жертву", або "вчення про жертву", міждисциплінарна область, що досліджує віктимізацію, тобто процес становлення жертвою злочину. Віктимізація (лат. victima — жертва) — процес або кінцевий результат перетворення на жертву злочинного посягання. Основним завданням кримі-

нологічної віктимології на сучасному етапі є потреба наукового пояснення і прогнозування віктимологічних процесів з метою забезпечення інтенсифікації профілактичного впливу на злочинність на основі нетрадиційних підходів, у центрі яких перебуватиме не особа, яка вчиняє, вчинила чи може вчинити злочин, а особа, яка за певних (соціобіопсихологічних) обставин може стати жертвою злочинного посягання. Саме ці обставини визначають її завдання та високий ступінь потреби таких знань [1, с. 256].

Передусім, кримінологічна віктимологія має надати об'єктивну (реальну) інформацію про стан і тенденцію віктимізації суспільства як негативного процесу внаслідок учинення злочинів частиною членів суспільства. Кримінологічна віктимологія, як вчення про жертву злочину, розкриває сутність відповідних явищ і процесів, проникає в механізм їх закономірностей з метою визначення можливих напрямів впливу і, що особливо важливо, прогнозування (передбачення) нових ситуацій чи подій.

Завданнями кримінологічної віктимології є розробка пропозицій найбільш ефективних заходів профілактичного впливу на потерпілих, у тому числі примусового характеру для осіб з асоціальною чи девіантною поведінкою. Кримінологічна віктимологія розробляє рекомендації інформаційного характеру про способи та шляхи мінімізації віктимогенних ситуацій та можливі варіанти їх запобігання чи нейтралізації.

Шляхом реалізації віктимологічних ідей і результатів віктимологічних досліджень можливо отримати важливий інформаційний матеріал для удосконалення профілактики злочинів, для правового виховання, соціального контролю на всіх рівнях – загальному, груповому та індивідуальному [2, с. 169]. Важливим кроком до реального захисту окремих категорій осіб стало прийняття в грудні 1993 року законів України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві” та “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів”. У названих законах визначені не лише права й обов'язки осіб, стосовно яких здійснюються відповідні заходи безпеки, а й названі види цих заходів і порядок їх здійснення. Також, існує проект Закону України “Про охорону прав жертв злочинів”, основними завданнями якого є захист прав і законних інтересів громадян, суспільства й Української держави від злочинних посягань, а також створення механізму протидії віктимізації громадян. Але на сьогоднішній день залишаються лише проектом. Зрозуміло, що прийняття такого закону потребує гармонізації цивільного, адміністративного та кримінального законодавства, внесення деяких змін у систему кримінальної юстиції та систему соціального захисту громадян. Разом з цим відповідальність за майбутнє залежить від конкретних кроків сьогодні. Жертви злочинів залишились однією з найменш захищених соціальних груп відповідно до законів України. І ця ситуація потребує послідовного подолання.

Суїцид – навмисне заздалегідь обдумане позбавлення себе життя, один з видів насильницької смерті. За даними Всесвітньої організації охорони здо-

ров'я (ВООЗ), у 2-й половині ХХ ст. самогубства вийшли на четверте місце серед причин смертності з тенденцією до постійного зростання: 400-600 тис. осіб у рік на планеті кінчають життя самогубством. Кількість тих, хто вчинив замах на самогубство, у 8-10 разів більша. Відповідно до критеріїв ВООЗ психічне здоров'я нації перебуває під загрозою, якщо число суїцидів перевищує 20 випадків на 100 тис. населення. Серед країн з високим її рівнем – Латвія (42,5). Литва, Естонія, Росія. Самогубства в Україні є досить поширеною причиною передчасної смерті і серйозною соціальною проблемою. Станом на 2016 рік, Україна посідала 14-е місце в світі за кількістю самогубств (9952 випадки за рік). Самогубство — одна з основних причин загибелі солдатів української армії відповідно до даних, що були опубліковані 2012 року. Часто використовувані методи включали: повішання (54.5 %); завдання різаних ран (27.3 %); стрибки з висотних споруд (9.1 %); передозування барбітуратами або іншими седативними ліками (9.1%) [3]. Станом на 2021 рік ситуація, на жаль, не покращилась. В Україні протягом перших трьох місяців 2021 року відбулося 101 самогубство. На мою думку, потрібно набагато більше уваги приділяти проблемі суїциду. Український уряд запустив кілька програм по боротьбі з суїцидами. Про ефективність цих заходів судити важко. Розроблено рекомендації щодо висвітлення теми самогубств у ЗМІ, призначені завадити популяризації способів суїцидів і сприянню пов'язаним суспільним конфліктам [4]. Для ефективної допомоги, доцільно проводити психологічні тренінги, та намагатися прибрати страх. Тому що про проблему треба говорити, а не змовчувати, як всі звикли, адже це призводить до плачевних наслідків. Отже, найперспективнішим напрямом вирішення віктимологічних завдань слід вважати саме психологічні дослідження віктимної поведінки, яка є безпосереднім предметом віктимології. Доцільним є внесення змін та доповнень до національного законодавства, а приділити увагу розробці нових законів щодо посилення захисту потерпілих від злочинів основі таких міжнародно-правових актів.

---

1. Голіна В.В., Головкін Б.В. Кримінологія: Загальна та Особлива частина : навч. посіб. - Х.: Право, 2014. 513 с.

2. Джужа О. М. Кримінологічна віктимологія : навч. посіб. Право України. – 2006. 418 с.

3. WHO | By category | Suicide rate estimates, age-standardized - Estimates by country. WHO. URL: <https://apps.who.int/gho/data/node.main.MHSUICIDEASDR?lang=en>.

4. Як писати про самогубства: пам'ятка журналістам URL: https://imi.org.ua/monitorings/yak-pysaty-pro-samogubstva-pam-yatka-zhurnalistam-i37681?fbclid=IwAR1EzIn2xOJIG2X9Q10De1rrvcr-5aFYv4_SFf_HNm_KPYIfv1ZxZtIurZw.

Маліна А.А., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБИСТІТЬ ЗЛОЧИНЦЯ У КРИМІНОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Особистість злочинця у сучасній кримінологічній науці є однією з ключових проблем, яка має важливе теоретичне і практичне значення. Варто зазначити, що на даному етапі розвитку суспільства успішна боротьба із злочинністю неможлива без урахування особистості злочинця, тому слід досліджувати це питання як комплексний та інтегральний фактор. Серед науковців, які досліджували особистість злочинця В. Андросюк, О.О. Дудоров, Ю. Антонян, А.Ф. Зелінський, О. Бандурка, В.П. Ємельянов, В. Бурлаков, А.Б. Сахаров, Я. Гилінський та багато інших. Метою дослідження даної тематики є дослідження поняття особистості злочинця та визначення основних ознак даної категорії. Як відомо, сьогодні категорія особистості злочинця входить до предмету кримінології. Варто зазначити, що спочатку розвитку науки кримінології особистість злочинця вже була дискусійним питанням серед науковців та вчених.

З точки зору кримінального права, особистість злочинця є «суб'єктом кримінального злочину й ототожнюється з поняттям «людина, що скоїла злочин». Наприклад, І.М. Даньшин розглядає особистість злочинця як сукупність суттєвих та стійких суспільних ознак і соціально зумовлених психологічних та біологічних особливостей індивіда, який своїми діями несе суспільно-небезпечний характер та за що у підсумку притягується до відповідальності, передбаченої кримінальним законодавством. Н.М. Кропачов визначає особистість злочинця як сукупність соціально-демографічних, моральних і правових властивостей, ознак, зв'язків, відношень, що характеризують особу, яка скоїла злочин, і впливають на її злочинну поведінку [1]. Таким чином, поняття особистості злочинця, на думку багатьох учених, включає в себе комплекс соціально-демографічних, функціональних, психологічних ознак, що прямо пов'язані зі злочинними діями та характеризують його суспільну небезпеку. Виходячи з вищесказаного, особа злочинця є складним, інтегруючим та комплексним поняттям. Аналізуючи низку дефініцій особистості злочинця у кримінологічній науці їх можна об'єднати за декількома ознаками. По-перше, формальна ознака, яка передбачає підхід, за яким особа злочинця розглядається як особа людини, яка вчинила злочин, з наданням їй цілісної характеристики, включаючи психологічні, біологічні та соціологічні фактори. По-друге, змістовна ознака, яка у свою чергу передбачає окрему характеристику особи злочинця під час учинення нею злочину та встановлення причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням та особою. По-третє, формально-змістовна ознака – та, за якою виділяється стан особи в момент учи-

нення злочину, а саме коли до та після вчинення злочину (часовий термін) особа не може вважатися «особою злочинця» [2].

Також цікавим є підхід Д.Г. Маханькова, який розглядає особистість злочинця як: а) особистість індивіда, котрий вчинив конкретний злочин; б) особистість окремих категорій злочинців (наприклад, убивць, гвалтівників та ін.); в) особистість злочинця взагалі. Тобто, науковці дають так званий комплексний підхід до криміналістичної характеристики особи злочинця. Сутність криміналістичної характеристики полягає в тому, що вона розглядається як система, що містить ознаки і дані про закономірні зв'язки слідів, які виражені відповідним ступенем вірогідності, встановленої на підставі узагальнення даних матеріалів кримінальних справ, та апробованих слідчою практикою [1]. Такі дані є основою для побудови систем типових версій, що використовуються при вирішенні конкретних слідчих завдань, висуненні робочих версій. На наш погляд, одними із основних соціально-демографічних ознак є стать та вік злочинців. Варто зазначити, що переважна більшість осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення проти моральності – чоловіки, однак частина осіб жіночої статі складає майже чверть від усієї кількості злочинців (близько 24 %). Щодо категорії віку, то найбільша кількість злочинів припадає на осіб від 18 до 30 років (52 %) за ст. 297, 302, 304 КК України. Продовжуючи градацію – особи 30-50 років (38 %) за ст. 297 КК [3]. Таким чином ми бачимо, що говорячи про особистість злочинця, варто спиратися не лише на соціально-демографічні чинники, а враховувати також складну природу певних взаємозв'язків, які формують структуру особистості злочинця.

Отже, аналіз особистості злочинця дає нам розуміння про те, що, насамперед, ця категорія знаходиться в полі зору юридичної та психологічної наук, тому фахівці мають враховувати всі чинники при дослідженні особистості злочинця, адже це є необхідною умовою побудови заходів запобігання злочинності.

---

1. Корецький С. Особистість злочинця як об'єкт психологічного дослідження. С. Корецький, В. А. Петьков. Вісник Національного університету оборони України. 2015. Вип. 1. С. 112-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2015_1_21 (Дата звернення: 28.04.2021).

2. Денисов, С. Ф. Особа злочинця у кримінологічній теорії України. Сергій Федорович Денисов. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2020. № 1 (22). С. 152-159. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8292> (Дата звернення: 27.04.2021).

3. Кулик С. Г. Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє злочини проти моральності. С. Г. Кулик. Держава та регіони. Сер. : Право. 2013. № 3. С. 92-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2013_3_19 (Дата звернення: 27.04.2021).

Марищенко Я. С., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Рижков Е. В., к.ю.н., доц.,
завідувач кафедри економічної
та інформаційної безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕПАРТАМЕНТУ КІБЕРПОЛІЦІЇ В СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сучасні виклики та загрози, які постають перед нашою державою є зумовленими цілим рядом політичних, економічних, психологічних та правових чинників, які потребують миттєвої реакції, адекватного реформування органів законодавчої та виконавчої влади, зокрема це питання стосується правоохоронних органів, зокрема структури Національної поліції України. На даний час основною функцією якої є створення умов для розвитку безпечного середовища життєдіяльності, як основний критерій загальної безпеки на території нашої держави.

Важливою новелою українського законодавства є те, що всі основні надії щодо створення безпеки сучасного кіберпростору та забезпечення захисту населення від «Інтернет - злочинів» покладаються на Департамент кіберполіції Національної поліції України [4, с.126].

Дану проблематику принципів функціонування Департаменту кіберполіції вивчала велика кількість вчених-юристів, серед яких можна виділити наступних: Богданов Б.Є., Антипов В.І., Бакулінг В.О., Гвоздецький В.Д., Гуров О.І., Веселий В.З., Кальман О.Г., Зеленецький В.С., Долгова А.І., Попович В.М. та багато інших.

Розглядаючи питання основних принципів діяльності Департаменту кіберполіції, варто звернутися до Закону України «Про національну поліцію», зміст якого в частині другого розділу визначають основні принципи діяльності поліції [3].

До основних принципів діяльності кіберполіції відносимо наступні:

- Принцип верховенства права (ст. 6 ЗУ «Про Національну Поліцію»);
- Принцип дотримання прав і свобод людини (ст. 7 ЗУ «Про Національну Поліцію»);
- Принцип законності (ст. 8 ЗУ «Про Національну Поліцію»);

- Принцип відкритості та прозорості (ст. 9 ЗУ «Про Національну Поліцію»);
- Принцип політичної нейтральності (ст. 10 ЗУ «Про Національну Поліцію»);
- Принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства (ст. 11 ЗУ «Про Національну Поліцію»);
- Принцип безперервності (ст. 12 ЗУ «Про Національну Поліцію») [3].

Аналізуючи викладені принципи діяльності Національної поліції, варто відзначити й те, що вищевказані принципи також є закріпленими в Наказі Національної поліції України «Про Департамент кіберполіції Національної поліції України» (ДКП). В даному наказі у пункті 7 вказано, що діяльність ДКП ґрунтується на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, гуманізму, поваги до особи, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності.

Для повного розуміння даної тематики важливим є аналіз не лише національного правового поля, а й деяких статей Конвенції про кіберзлочинність, в яких визначено наступні засади діяльності суб'єктів міжнародної взаємодії:

- загальногалузеві принципи міжнародного співробітництва, куруючись якими сторони співробітничать між собою у найширших обсягах відповідно до принципів цього розділу шляхом застосування відповідних міжнародних документів щодо міжнародного співробітництва у кримінальних питаннях, угод, укладених на основі єдиного чи взаємного законодавства, і внутрішньодержавного законодавства, з метою розслідування або переслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з комп'ютерними системами і даними або з метою збирання доказів у електронній формі, які стосуються кримінальних правопорушень;

- принципи екстрадиції, які застосовуються до процедури екстрадиції, що має місце між Сторонами у зв'язку з кримінальними правопорушеннями за умови, що вони підлягають покаранню позбавленням волі, максимальний строк якого складає щонайменше один рік, або більш суворому покаранню, відповідно до законодавства обох заінтересованих Сторін [2].

Отже, підводячи підсумок, в рамках мети даної статті вбачається доцільним класифікувати принципи діяльності Департаменту кіберполіції Національної поліції України на дві основні групи з урахуванням юридичної сили нормативно-правових актів, де закріплені останні:

- загальні (міжгалузеві), до яких відносяться: принцип верховенства права, принцип дотримання прав і свобод людини, принцип законності;
- спеціальні (галузеві), до яких належать такі: принцип відкритості та прозорості, принцип політичної нейтральності, принцип взаємодії з населен-

ням на засадах партнерства, принцип безперервності, принципи міжнародного співробітництва та принципи екстрадиції.

У висновку варто сказати те, що вказана вище класифікація принципів діяльності Департаменту кіберполіції України є надзвичайно важливою і необхідною як у теоретичному плані, так і для вирішення ряду конкретних практичних завдань правоохоронних органів.

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Конвенція про кіберзлочинність: Конвенція, Міжнародний документ від 23.11.2001. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575

3. Закон України «Про Національну поліцію»: за станом на 28.11.2019 / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. Вид-во, 2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

4. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Т. 5: П-С. К., 2003. - 736 с.

Масько І.В., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Юніна М.П., к.ю.н, доц.,
доцент кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОРЕНДА ЖИТЛА З ВИКУПОМ

Сьогодні актуальною проблемою для громадян України є житлове забезпечення. Відповідно до Конституції держава вживає заходів щодо забезпечення житлом певних категорій громадян. Закон України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної та житлової галузі» визначає інші варіанти вирішення проблеми житлового забезпечення. Одним із таких варіантів є отримання громадянами України орендованого житла з викупом за рахунок державної підтримки та власних коштів [1]. Оренда житла з викупом – це особливий вид оренди. Орендні відносини встановлюються на підставі договору, який регулюється положеннями Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток житлового будів-

ництва». Керуючись частиною 2 ст. 810-1 Цивільного кодексу України, за договором оренди одна сторона є орендодавцем, передає його іншій стороні – фізичній особі, за плату протягом тривалого періоду до 30 років. За умови сплати орендної плати в повному обсязі, таке житло переходить у власність орендаря.

Це визначення передбачає певні обмеження щодо суб'єктного складу та предмету договору оренди житла з викупом. Власником може бути лише компанія, яка має статус юридичної особи. Тобто окремий підприємець не може орендувати житло з викупом. Орендар, навпаки, може бути лише фізичною особою. У загальних положеннях Цивільного кодексу України щодо найму (орендної плати) юридична особа може також виступати наймачем за умови, що житло використовується для проживання в ньому фізичних осіб.

Щодо ч. 2 ст. 810-1 Цивільного кодексу України, можна зробити висновки, що оренда з викупом є двосторонньою угодою (одна сторона - орендодавець, інша - орендар, обидві сторони мають взаємні права та обов'язки), реальною, оплатною (орендар сплачує орендодавцю платежі, що складаються з платежів за придбання житла та винагороди орендодавця (доходу)). І. П. Івашова вважає, що перевага довгострокової оренди очевидна. Чим довший термін оренди, тим менші орендні платежі. Логічно, що право власності на будинок можуть придбати спадкоємці після смерті орендаря за умови, що орендна плата сплачується повністю. Однак вони також можуть відмовитись від такого права. Отже, оренда припиняється, а орендні платежі не повертаються [2]. Згідно з частиною 6 постанови Кабінету Міністрів України № 274, об'єктом оренди викуплених житлових будинків може бути квартира або її частина, житловий будинок або його частина, яка підходить для постійного проживання в ній. Це передбачає певне обмеження, встановлене законодавцем, а саме: особняки, котеджі, садиби, окремі будинки, які не можуть бути предметом цієї угоди, не належать до житлових приміщень. Також житло не повинно знаходитися на етапі будівництва, а має бути завершеним та готовим для проживання в ньому людей. До сплатити оренди в повному обсязі орендодавець має право розпоряджатися будинком, а орендар володіє і користується ним одночасно, а після сплати всіх платежів він стає його повноправним власником. Договір укладається в письмовій формі і підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню. Вважається укладеним з моменту державної реєстрації. Реєстрація місця проживання орендаря за адресою об'єкта оренди здійснюється у порядку, передбаченим чинним законодавством [3].

Частина 2 ст. 810-1 Цивільного кодексу України чітко визначає істотні умови договору, щодо яких сторони повинні досягти згоди: найменування сторін; характеристики житла, згідно з якими встановлюються відносини оренди з викупом; термін, на який укладається договір; розмір, порядок формування, спосіб, форма та умови внесення орендних платежів; умови дострокового розірвання договору; порядок відшкодування коштів у разі достроко-

вого розірвання або припинення договору; права та обов'язки сторін; відповідальність сторін. Ще однією важливою умовою угоди, закріпленої в Постанові Кабінету Міністрів № 274, є формування резервного фонду для непередбачених витрат. Тобто орендар зобов'язаний перерахувати кошти на рахунок орендодавця, сума яких не перевищує трьох відсотків вартості житла. У разі виникнення обставин, передбачених раніше договором, або заборгованості з оплати житлово-комунальних послуг, орендар має право використовувати кошти резервного фонду. Решта коштів зараховується на суму орендних платежів. Орендар зобов'язаний користуватися переданим житлом відповідно до ч. 2 ст. 810-1 Цивільного кодексу України, за цільовим призначенням, сплатити орендну плату та комунальні платежі, виконувати реконструкцію лише за згодою орендодавця. Оренда може бути припинена достроково за домовленістю сторін або за рішенням суду. У першому випадку розрахунки виконуються відповідно до умов договору, у другому – за рішенням суду. Ми погоджуємось з думкою М.В. Ковтун стосовно того, що механізм вирішення «житлової проблеми», який діяв раніше і продовжує застосовуватися дотепер, - неефективний. Він не забезпечує повною мірою житло для громадян [4].

Підсумовуючи все вищезазначене, орендоване житло з викупом, як правило, є позитивною законодавчою інновацією та реальною можливістю реалізувати громадянські права на житло. Для будівельних компаній, яким потрібно продати нові квартири, орендоване житло з можливістю придбання стане альтернативою іпотечному кредитуванню. Також орендовані будинки з можливістю придбання можна вважати інвестицією коштів та новим видом операцій на ринку нерухомості. Тому цей тип договору є досить цікавим як з наукової, так і з практичної точки зору, і його подальше вивчення необхідне для усунення можливих непорозумінь при його практичному застосуванні.

---

1. Про запобігання впливу світової фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва: Закон України від 25.12.2008 р. №800 – VI. Урядовий кур'єр. 2009. № 4.

2. Івашова І.П. Особливості правового регулювання оренди житла з викупом. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34294/59-Ivashova.pdf?sequence=1>.

3. Порядок оренди житла з викупом: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2009 р. № 274. Офіційний вісник України. 2009. №23.

4. Ковтун М.В. Оренда житла з правом викупу як альтернативний фінансовий механізм інвестування ринку житла. URL: http://re.gov.ua/re201202/re201202_121_KovtunMV.pdf.

Миропольський В.В.

студент магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Самотуга А. В., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ТА СИСТЕМА ЇЇ ОХОРОНИ

У сучасному світі інформація вкрай швидко поширюється завдяки активному розвитку та доступу до всесвітньої мережі Інтернет та мобільному зв'язку. Використання цих ресурсів є найбільш масовим, що водночас становить складність у контролі поширення та передачі інформації. Існує міжнародний досвід щодо запобігання розповсюдженню інформації, яка становить комерційну таємницю, але наслідкам таких дій потрібно надавати чітку оцінку, оскільки вони становлять загрозу праву людини на недоторканність її особистого життя.

В свою чергу, розвиток в Україні ринкових відносин, формування інформаційного суспільства та конкурентна боротьба між суб'єктами господарювання різних форм власності, поставило за потребу забезпечити охорону та захист прав власників на інформаційні ресурси. Одним із важливіших чинників, що забезпечують належний рівень безпеки суб'єкта господарювання, є захист інформації, яка є конфіденційною (комерційною таємницею). Важливою особливістю комерційної таємниці є те, що до винної особи може бути застосована юридична відповідальність різної галузевої належності. Правовідносини у сфері комерційної таємниці визначаються нормами Цивільного, Кримінального, Господарського кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, законами України «Про інформацію»; «Про інвестиційну діяльність»; «Про захист від недобросовісної конкуренції»; «Про науково-технічну інформацію» та низкою підзаконних нормативно-правових актів.

Проблема захисту комерційної таємниці є актуальною, враховуючи зміни у вітчизняному законодавстві, в українському суспільстві загалом. Таємність в умовах ринкового господарювання захищає підприємця від недобросовісної конкуренції, адже одночасно з новими економічними відносинами з'явилися й нові економічні правопорушення. Одним із проявів неконкурентних дій є неправомірне використання відомостей, що становлять комерційну

таємницю суб'єкта підприємницької діяльності. В Україні у сфері підприємництва поки що недостатньо приділено уваги питанням захисту комерційної таємниці. Причин багато: відсутність потрібних знань і досвіду в організації захисту економічної безпеки, комерційної таємниці та, нарешті, відсутність літератури з питань захисту комерційної таємниці. Тому власне й постає питання про розгляд даної проблематики в межах цієї роботи, адже поняття таємниці використовують вже повсякчас.

Водночас реформування економічних відносин, побудова цивілізованих ринкових відносин, правове регулювання комерційної таємниці різними правовими інститутами, а також відсутність законодавчого акта для практичного застосування юридичних механізмів охорони і захисту комерційно-цінної конфіденційної інформації та відсутність єдиного уніфікованого підходу до визначення змісту комерційної таємниці зумовлює актуальність цієї публікації також на рівні з вищенаведеним.

У сучасних ринкових умовах конфіденційна інформація відіграє дедалі вагомішу роль в інформаційному суспільстві. Для того щоб певна інформація вважалася комерційною таємницею і підлягала охороні, вона повинна відповідати певним правовим вимогам. Визначення інформації секретною, є важливим елементом у системі заходів, що здійснюється власником комерційної інформації для її охорони. Правильне визначення інформації секретною суттєво підвищує ефективність такої системи. Закономірність розгляду змісту права інтелектуальної власності на комерційну таємницю та безпосередньої сутності цього об'єкта права інтелектуальної власності обумовлена необхідністю визначення правової характеристики порушень, передбачених нормами цивільного, господарського, адміністративного, кримінального права.

Детальний розгляд системи захисту комерційної таємниці й способів її регулювання допомагаю нам з'ясувати таке.

Зміст права інтелектуальної власності на комерційну таємницю (майнові права) полягає у тому, що лише суб'єкт права інтелектуальної власності на комерційну таємницю (власник) комерційної таємниці має:

- 1) право на використання комерційної таємниці;
- 2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

З цього випливає, що регулятивна функція лежить в площині не одного інституту права, а саме: цивільного, господарського, трудового тощо.

Як приклад ми бачимо, що визначення поняття «комерційна таємниця» міститься у ч. 1 ст. 505 ЦК України, відповідно до якої комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних

існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Стаття 10 Закону України «Про інформацію» («Комерційна таємниця як об'єкт права інтелектуальної власності») та ч. 2 ст. 505 ЦК України в цілому відображають інформацію, яка може бути комерційною таємницею і відносять до них відомості науково-технічного, організаційного, комерційного, виробничого, статистичного та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці. Зазначена категорія об'єктів права інтелектуальної власності отримала у нормах вітчизняного законодавства визначення «комерційна таємниця».

У свою чергу, Господарським кодексом України (ст. 162) визначено, що суб'єкт господарювання, який є власником технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а власник інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності. Строк правової охорони комерційної таємниці обмежується в часі.

Гарантії права на комерційну таємницю можна розділити на загальні та спеціальні. До загальних гарантій належать гарантії суб'єктивних прав на комерційну таємницю, які надаються кожному громадянину; спеціальні гарантії реалізації – система передбачених законодавством засобів, спрямованих на вільне придбання і здійснення прав на комерційну таємницю, усунення перешкод у їх реалізації та ефективний захист від порушень цих прав.

Отже, можна з упевненістю стверджувати, що склад та обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, порядок їх захисту визначаються самостійно її власником або керівником підприємства з дотриманням норм чинного законодавства; саме захист комерційної таємниці є найбільш важливим питанням у процесі використання такої інформації.

На жаль, на даний час в Україні не існує єдиного спеціального законодавчого акта, який би врегулював питання щодо застосування та захисту комерційної таємниці, що негативно впливає на пов'язані з нею правовідносини. Визначити правовий механізм захисту комерційної таємниці в межах правового поля України можна, користуючись такими нормативними актами в сукупності.

Важливою гарантією захисту прав на комерційну таємницю є інститут боротьби з недобросовісною конкуренцією.

Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (гл.4) передбачено підстави притягнення особи до відповідальності, яка вчинила дії, спрямовані на розголошення комерційної таємниці.

Крім того, підприємство як власник відомостей, які є комерційною таємницею, має право призначати особу, яка буде володіти, користуватися і розпоряджатися такою інформацією, визначати правила обробки інформації та

доступу до неї, а також встановлювати інші умови щодо доступу до комерційної таємниці. Але слід зазначити, що не будь-якій інформації підприємство може надати статус комерційної таємниці, обмеживши таким чином доступ до неї третіх осіб і, перш за все, контролюючих органів.

Про це йдеться у частині 2 ст. 505 Цивільного кодексу України, якою визначено перелік відомостей, що становлять комерційну таємницю. Зокрема, нею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які, відповідно до закону, не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Актуальність даної проблеми ще полягає у тому, що при найманні особи на роботу не підписуються комерційно-таємничі регулятивні документи з працівником. Тому дуже доцільним буде передбачити, наприклад, такі зобов'язання для працівників:

- зберігати комерційну таємницю, яка стане їм відома в процесі роботи, і не розголошувати її без дозволу, виданого в установленому порядку, за умови, що відомості, які становлять комерційну таємницю, не були відомі їм раніше або не були отримані ними від третьої особи без зобов'язання дотримуватися їх конфіденційності;

- виконувати вимоги інструкцій, положень, наказів щодо забезпечення збереження комерційної таємниці;

- у разі спроби сторонніх осіб одержати від них відомості, що становлять комерційну таємницю, негайно повідомити про це відповідній посадовій особі або до відповідного підрозділу суб'єкта господарювання;

- зберігати комерційну таємницю суб'єктів господарювання, з якими працівник перебуває у трудових відносинах;

- не використовувати знання комерційної таємниці для занять діяльністю, яка в якості конкурентної дії може завдати шкоди суб'єкту господарювання;

- у разі припинення трудових відносин передати всі носії інформації, що становлять комерційну таємницю (рукописи, чернетки, документи, креслення, роздруківки на принтерах, магнітні, оптичні та цифрові носії інформації, моделі, матеріали тощо), які перебували в їх розпорядженні, відповідній посадовій особі або до відповідного підрозділу суб'єкта господарювання.

Як висновок необхідно констатувати, що комерційна таємниця – це інформація конфіденційного характеру, яка безпосередньо пов'язана з підприємницькою діяльністю суб'єктів, права на цю діяльність, як промислового, так і торговельного характеру, або з діяльністю з надання послуг, що має реальну або потенційну економічну цінність та надає перевагу у конкурентній боротьбі через її невизначеність, за розголошення якої настає юридична відповідальність та існує особливий режим її охорони. Перспективою подальших досліджень є вивчення правових аспектів регулювання захисту комерційної таємниці, пошук шляхів удосконалення її захисту.

Співвідношення важливості порядку використання інформації, що становить комерційну таємницю, та відповідальності за її незаконне збирання,

використання та розголошення не відображає повною мірою цінність цієї інформації. Тому вкрай важливо для демократичної і правової держави налагодити правові інструменти захисту, збереження інформації, що становить комерційну таємницю, та відповідальності за її незаконне збирання, використання та розголошення. Дотримання зазначених вище заходів щодо організації захисту комерційної таємниці не лише буде запорукою спокою суб'єктів господарської діяльності, але й стане підґрунтям у разі розгляду спору в судовому порядку, оскільки перевірка охороноздатності комерційної таємниці здійснюється лише тоді, коли права на комерційну таємницю порушуються і потрібно встановити, чи існували вони взагалі.

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до тексту : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Гетманцев Д. О. До питання про правовий режим комерційної таємниці за законодавством України / Д. О. Гетманцев // Адвокат. – 2008. – № 5 (92). – С. 14–15.

5. Топалова Л. Д. Правовий режим комерційної таємниці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / Ін-т економікоправових досліджень НАН України. – Донецьк, 2006. – 34 с.

Мінченко О.В., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шинкаренко І.О.,
к.психол.наук, доц.,
доцент кафедри гуманітарних
дисциплін та психології
поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙСЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Професійна діяльність співробітників органів внутрішніх справ МВС України має суттєві особливості: здійснюється від імені держави, носить виконавчо-розпорядчий характер, є соціально значущою. Все це ставить її в ряд

найбільш важких і відповідальних професій сучасності. Спектр виконуваних функцій, обсяг обов'язків, покладених на органи внутрішніх справ в повсякденних умовах, а тим більше при ускладненні оперативної обстановки, дозволяють віднести здійснювану ними службову діяльність до категорії найбільш складних, більш того - екстремальних. Це обумовлено постійною роботою з різними категоріями людей - від потерпілих до злочинців, участю в охороні та заходи щодо відновлення громадського порядку, необхідністю застосування в певних умовах фізичної сили і вогнепальної зброї, яка існує небезпекою для життя і здоров'я як самих співробітників, так і членів їх сімей. Таким чином, діяльність органів внутрішніх справ направлена на виконання стратегічних цілей державної і громадської безпеки, до яких відноситься захист конституційного ладу, основних прав і свобод людини і громадянина. Виконання покладених функцій пов'язане з дією стресових факторів, до яких можна віднести наступні.

- Фактор небезпеки є первинним, основним, оскільки під загрозою розуміється усвідомлювана загроза для життя, здоров'я або благополуччя людини.
- Фактор раптовості розуміється як непрогнозований, незаплановане зміна ситуації в повсякденному обстановці, яке вимагає трансформації здійснюваної діяльності.
- Фактор невизначеності свідчить про відсутність, недостатності або суперечливості інформації стосовно форми, змісту і обставин виконання поставлених задач.
- Фактор новизни, який передбачає нові умови, засоби або способи здійснення будь-яких дій, спрямованих на досягнення певної мети.
- Фактор дефіциту часу передбачає несподіване, різке скорочення часу на виконання дій, спрямованих на досягнення мети.

Представлені фактори можуть надавати вплив на індивідуальну діяльність працівників поліції в різних умовах як окремо, так і в сукупності, проте вони тісно пов'язані між собою. Так, затримання особи, підозрюваної в скоєнні кримінальних правопорушень, як правило, пов'язане з небезпекою застосування їм засобів для опору (наприклад, каменів, палиць, металевих предметів і ін.) аж до вогнепальної зброї. Несподіванкою може стати поява співника на транспортному засобі, що одночасно буде не тільки проявом чинника раптовості, але і дефіциту часу, коли необхідно за лічені секунди прийняти рішення про застосування зброї або бути готовим використовувати особистий чи службовий транспорт. Стресостійкість органів внутрішніх справ повинна включати в себе як стресостійкість кожного співробітника, так і системи органів в цілому. Формування стресостійкості системи органів внутрішніх справ повинно проводитися за різними напрямками, в числі яких необхідно виділити наступні.

- Правове регулювання діяльності органів внутрішніх справ в різних умовах на всіх рівнях управління. Своєчасне реагування на зміну законодав-

ства і приведення відомчої нормативно-правової бази у відповідність з ним.

- Розробка і прийняття стратегії стресостійкості держави як складової частини національної безпеки. З цією метою необхідна розробка відповідної концепції формування стресостійкості органів внутрішніх справ, в рамках якої повинні розроблятися програми, плани дій в різних умовах.

- Удосконалення системи підбору, розвитку та професійної підготовки кадрів органів внутрішніх справ, органів управління, управлінських колективів.

- Морально-психологічна підготовка особового складу до дій в умовах стресових чинників, які розглядалися вище. Для формування умінь і навичок виконання задач в подібних умовах необхідно моделювати стресові фактори під час навчальних тренувань.

- Створення, своєчасне оновлення системи ресурсного забезпечення, матеріального стимулювання співробітників.

Таким чином, діяльність працівників поліції повсюдно - як в повсякденних, так і в особливих умовах - пов'язана з екстремальними ситуаціями. Тому формування стресостійкості працівників поліції є вимогою сучасності і необхідно для ефективної реалізації завдань і функцій, покладених на них.

---

1. Бандурка О.М. Екстремальна юридична психологія в діяльності персоналу органів внутрішніх справ України : науково-практич. посібник / О.М. Бандурка, В.С. Венедиктов, О.В. Тімченко, В.Є. Христенко. – Х. : НУВС, 2005. – 319 с

2. Доценко В.В. Психологічні ресурси стресостійкості майбутніх правоохоронців. Право і безпека. 2017. Вип. 3. С. 14-20.

3. Лефтеров В.О. Дослідження використання психотренінгових технологій у особисто-професійному розвитку працівників правоохоронних органів // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2009. - № 23 – С. 40 -41

Мошкаріна А.Я., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСІБ З ВАДАМИ ВОЛІ

Зміст права є однією з основних правових категорій поряд з його сутністю і формою. У змісті права «Безпосередньо виявляється конкретне призначення, спрямованість, мета даної правової системи». Включаючи в себе соціа-

льні, вольові та власне юридичні початку, категорія змісту дозволяє комплексно досліджувати процес і результат відображення в праві потреб регульованих суспільних відносин, інтересів учасників правотворчості і правореалізації шляхом їх опосередкування через суб'єктивні юридичні права і обов'язки.

Очевидно, що даний ракурс наукових досліджень набуває особливої актуальності в контексті сучасних проблем цивільно-правового регулювання, пов'язаних з формуванням нового типу майнових відносин, оптимізацією співвідношення приватно-правових та публічно-правових інтересів учасників цивільного обороту, створенням сприятливого режиму для прояву їх ініціативи і відповідального ставлення до своїх обов'язків.

Комплексний підхід до використання наукових методів дозволив всебічно дослідити правовідносини, що виникають у зв'язку із завданням шкоди особами з вадами волі (малолітніми та неповнолітніми дітьми, обмежено дієздатними та недієздатними особами, які в момент завдання шкоди не розуміли значення своїх дій та не могли керувати ними) та визначити особливості цивільно-правової відповідальності в деліктних зобов'язаннях, де в якості безпосереднього заподіювача шкоди виступають такі особи.

Питання юридичної відповідальності активно досліджуються науковцями багатьох галузей права, що зумовлене перш за все тим, що головним завданням юридичної відповідальності є захист прав та законних інтересів учасників тих чи інших суспільних відносин.

Вже довго у юридичній літературі триває дискусія з питання визначення цивільно-правової відповідальності та її характерних ознак. У найбільш загальному вигляді маємо таку картину: цивільно-правова відповідальність – це санкція або ж реалізація санкції за порушення цивільного законодавства (О.С. Іоффе) [1].

Використання правових звичаїв як форми цивільного права обумовлює розширення можливостей приватно-вольового фактора в опосередкування його соціального змісту. Юридичне опосередкування потреб економічного обороту в нормах правових звичаїв характеризуються меншим ступенем формальної визначеності, загальнообов'язковості, ніж в нормативно-правових актах, що створює сприятливий правовий режим для забезпечення автономії волі і майновій самостійності суб'єктів. У той же час значний діапазон термінологічного закріплення цієї форми права в Цивільному кодексі ускладнює її пряму дію в процесі реалізації цивільних прав і обов'язків.

А от Б.І.Пугінський переконує, що цивільно-правова відповідальність може бути реалізована в безспірному, або ж непозовному порядку, і навіть добровільно покладена на себе боржником через сплату суми неустойки чи збитків стороні, що є потерпілою, і це не змінює її державно-примусового характеру.

Особливостями цивільно-правової відповідальності є її майновий характер: майно стягується на користь потерпілої сторони; має компенсаційну природу, тобто спрямована на те, аби потерпілому було відновлено пошко-

джене майно.

Відшкодування заподіяної шкоди у грошах чи іншій формі, превентивну, або виховно-попереджувальну, і репресивну (каральну). Цей перелік доповнюють ще й інформаційною, або сигнальною, яка розкриває відповідальність із позитивної сторони та полягає в тому, що встановлення у цивільному законодавстві цивільно-правової відповідальності спрямовує інших учасників до відповідної поведінки [3].

Деякі юристи-цивілісти каральну функцію вважають невластивою цивільно-правовій відповідальності. Але таке тлумачення не є істинним, бо цивільно-правова відповідальність виконує всі три зазначені функції [2].

1. Харитонов Є.О. Цивільне і сімейне право України: Навч.-прак. посібник. / За ред. Є.О. Харитонова, А.І. Дрішлюка. – Х. : Одиссей, 2003. – 640 с.

2. Єрмолін В. До питання про співвідношення понять виконавчої влади і державного управління. Право України. 2002. № 9. 29–32 с.

3. Стефанчук Р.О. Цивільне право України: Нав. пос. – К. : Прецедент, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/law/stefanchuk_tsivpu/part3/.

4. Лов'як О.О. Нормативно/правове забезпечення відшкодування шкоди, завданої органами внутрішніх справ: монографія / За заг.ред. професора В.С. Гопанчука. – К. 2011. – 228 с.

Нальотова А.К., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Дослідженню проблем антикризового управління на підприємствах присвячено багато робіт вчених-економістів. Не дивлячись на значні досягнення в формуванні методів, принципів, систем антикризового управління на підприємствах які ґрунтуються на наукових дослідженнях і накопиченому досвіді, залишається багато невирішених питань. Висока імовірність виникнення і розвитку кризи в процесі діяльності будь-якого підприємства зумовлює необхідність здійснення спеціалізованого антикризового управління. Останнім часом цей термін набув значного поширення, однак розуміння сутності цього напрямку управління, його змісту, особливостей, теоретичного підґрунтя ще знаходиться на стадії формування. Це спричинює різні підходи та тлумачення, нетотожність оцінок окремих базових положень.

Зважаючи на те, що точний переклад слова «crisis» означає – «перелом», crisis management – це управління найбільш кризовими («переломни-

ми») ситуаціями. В західній літературі антикризове управління часто визначається як діяльність, яка необхідна для подолання стану, що загрожує існуванню суб'єкта господарювання, при цьому основна увага акцентується саме на виживанні [1]. Можливо надати власне трактування сутності поняття «антикризове управління» - це система заходів, яка направлена на запобігання кризових явищ, що можуть бути викликані внутрішніми та зовнішніми факторами, шляхом залучення всіх необхідних ресурсів підприємства, для забезпечення ефективного функціонування та підвищення конкурентоспроможності.

Криза показує сутність та характер протиріч, що накопичуються в діяльності підприємства і потребує оперативного та ефективного вирішення для забезпечення подальшого функціонування чи розвитку підприємства. Необхідно розрізняти симптоми, фактори та причини виникнення криз. Наслідками кризи на підприємстві можуть бути банкрутство та ліквідація, необхідно розглядати процес виникнення кризових явищ, як послідовний процес за рахунок виникнення збою: виробничого (простої обладнання, відсутність електроенергії та ін.); роботи персоналу (страйки, невчасні виплати заробітної платні, внутрішні конфлікти та ін.); управлінського (неефективна робота менеджерського складу, відсутність системи мотивації та ін.); маркетингового (відсутність аналізу конкурентів, аналізу ринку споживачів та ін.); інноваційного (застарілі технології та обладнання, продукція, що не має переваг на ринку та ін.); інвестиційного (відсутність внутрішніх та зовнішніх інвестицій) та інші. Появленню системної кризи підприємства передують окремі кризові явища, що утворюють стратегічну кризу, тактичну кризу й кризу забезпеченості. Під стратегічною кризою розуміють незапланований процес погіршення стану підприємства в умовах обмеження можливостей впливу з наслідками, які призводять до використання стратегічного потенціалу та втрати доцільності подальшого існування підприємства з незмінною місією, цілями, напрямками діяльності.

До стратегічної кризи призводить недостатність розвитку системи стратегічного управління підприємства, а саме: відсутність чіткої структуризації стратегічних цілей підприємства; орієнтація вищих керівників підприємства на вирішення оперативних завдань замість стратегічних; виключення процесу розроблення стратегії підприємства з етапу планування його діяльності. Під тактичною кризою розуміють скорочення масштабів діяльності; зниження частки на ринку; скорочення прибутків; зниження кількості персоналу тощо [2]. При цьому індивідуальність кожного підприємства вимагає об'єднання діагностики фінансово-економічного стану підприємства за здійсненням заходів превентивного антикризового управління. Водночас можливо виділити і позитивний характер виникнення криз, в результаті чого антикризове управління визначається як створення інструментів, які нададуть можливість повідомити про наближення переломного періоду та необхідності розробки нового курсу розвитку.

При формуванні системи антикризового управління науковці відділяють наступні принципи, а саме: постійна готовність до можливого порушення фінансової рівноваги підприємства; принцип об'єктивності, використання якого передбачає врахування суті та механізмів виникнення та поглиблення кризових явищ, орієнтацію управлінського впливу не тільки на зовнішні прояви, але й на глибинні першопричини виникнення кризових явищ; терміновість реагування на окремі кризові явища в фінансовому розвитку підприємства. Будь-яке зволікання при впровадженні відповідних заходів на підприємстві, що знаходиться в умовах кризи, може призвести до посилення кризового явища та його наслідків; формування управлінських рішень повинно здійснюватися на підставі оперативної і достовірної початкової інформації; необхідне чітке ранжування пріоритетних рішень для ліквідації проблем через обмеженість ресурсів і часу внаслідок виниклого кризового явища; принцип контролю, який передбачає здійснення постійного контролю за перебігом реалізації управлінських заходів з метою її постійної адаптації до умов внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, що змінюються в часі; принцип ефективності, сутність якого полягає у максимально можливому використанні потенціалу об'єкта та суб'єкта управління для формування обґрунтованої програми антикризових дій, мінімізації часових, матеріальних та фінансових втрат, пов'язаних з кризовим станом підприємства та виходом з нього; принцип основної ланки, використання якого орієнтує на пошук та першочергове розв'язання основної проблеми (каталізатора кризи), посилення уваги до тієї сфери діяльності, яка обумовлює виникнення та поширення кризи або в якій подальше поглиблення кризи має найбільш негативний вплив на функціонування та життєздатність підприємства в цілому; принцип законності, який передбачає знання та використання в інтересах підприємства - об'єкта антикризового управління правових засад, що регламентують здійснення підприємницької діяльності, впровадження та розгляду справи про банкрутство, обумовлюють можливості фінансового оздоровлення та санації підприємств; принцип компетентності, передбачає, що реалізацією антикризового управління повинні займатися компетентні фахівці з модернізованої управлінської ієрархії згідно з вимогами кризової ситуації; кінцева орієнтація на діяльність в умовах післякризового розвитку.

Отже, як висновок необхідно зазначити, що антикризове управління направлене на формування конкурентоспроможного становища підприємства на ринку та збереження його стійкості при можливих змінах динамічного зовнішнього та внутрішнього середовища, застосовувати ефективні управлінські інструменти для подолання тимчасових фінансових проблем, формувати та впроваджувати стратегії розвитку підприємства, відповідно до мінливих умов зовнішнього середовища.

Важливим на сьогодні є визначення сутності поняття «антикризове управління», розгляд антикризового управління як системи заходів, яка направлена на запобігання кризових явищ, що можуть бути викликані внутріш-

німи та зовнішніми факторами, шляхом залучення всіх необхідних ресурсів підприємства, для забезпечення ефективного функціонування та підвищення його рівня у конкурентному середовищі. Розглянуто симптоми, фактори та причини виникнення кризи на підприємстві та стадії виникнення кризи їх характеристики і система антикризових заходів щодо їх подолання.

1. Чернявський А. Д. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. К. : МАУП, 2016. 256 с.

2. Штангрет А. М. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. А. М. Штангрет, О. І. Копилук. К. : Знання, 2017. 335 с.

Нікітенко В.В., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Нестерцова-Собакарь О.В.,
к.ю.н., доц.,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ПРИ ПРИДБАННІ ТОВАРУ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

Інтернет торгівля з кожним роком продовжує успішно розвиватися, у зв'язку з чим також збільшується кількість його активних користувачів. Інтернет-сфера для багатьох стала місцем дозвілля і заробітку, допомагаючи нам заощаджувати час і кошти. Проте продавці, котрі дають змогу покупцеві здійснити купівлю-продаж через Інтернет, все частіше намагаються обійти закон, зменшивши права споживачів. Найчастіше, з боку Інтернет-магазинів можна виділити наступні порушення:

- відмова заміни товару або ремонту товару під гарантією;
- невідповідність продукту вимогам, що пред'являються до відповідного товару нормативно-правовими актами;
- невідповідність супроводжуючих документів для товару;
- зміна вартості при доставці товару.

Якщо розглядати електронну торгівлю, то можливо дійти висновку, що здійснення покупок через Інтернет-простір не відрізняється від закріплених правил укладання звичайного договору роздрібною торгівлі. Дане питання регулюється Цивільним кодексом (далі ЦК) та Законом України (далі ЗК) «Про

захист прав споживачів». З'являється можливість дати таке пояснення поняття споживач – це виключно фізична особа, котра замовляє або купує товар з метою задоволення власних потреб, котрі не мають зв'язок з підприємницькою діяльністю. Продавець (виробник), у всіх випадках це суб'єкт підприємницької діяльності, який пропонує споживачу товари для використання у побуті.

Тож, розберемо основне питання даної роботи: як захистити покупця при купівлі продукції через Інтернет-простір. При купівлі інтернет-товару, покупець має уважно оглянути бланк замовлення, який зазвичай повинен містити реквізити, які ідентифікують продавця, а саме:

- назва суб'єкта підприємницької діяльності;
- його код ЄДРПОУ;
- банківські реквізити;
- юридична адреса та ІПН.

До того ж, спираючись на ст.15 ЗУ «Про захист прав споживачів» можна сказати наступне: споживач наділен можливістю отримання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації стосовно продукції, що виступає гарантом свідомого і компетентного вибору.

Дана інформація має включати в себе наступні факти:

- найменування та місцезнаходження продавця;
- послідовність отримання претензії;
- характеристику товару;
- ціну (в котру входить плата за послуги з доставки), та умови оплати;
- гарантія на товар або інші послуги, котрі мають зв'язок з утриманням чи ремонтом продукції;
- інші умови поставки або виконання договору;
- порядок розірвання договору.

Вищенаведені дані необхідно надати споживачеві до придбання ним товару чи замовлення роботи. Якщо виробник не надав данні то він притягнеться до відповідальності за ст.15 та ст.23 ЗУ «Про захист прав споживачів». Варто зауважити, споживачі наділені правом звернення із заявою про шахрайство до поліції та до Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Проте, за відсутності даних стосовно найменування та місцезнаходження продавця, стає неможливим проведення перевірки з боку Держпродспоживслужби за скаргами споживачів.

Таким чином регулювання даного питання здійснюється загальними нормативно-правовими актами у сфері захисту прав споживачів, передусім ЦК та ЗУ «Про захист прав споживачів». Однак відсутня чітка та прозора система захисту прав споживачів. Має бути розроблений спеціальний закон, котрий займався би регулюванням питань, стосовно торгівлі в мережі Інтернеті Також, необхідно забезпечити прозорий механізм стосовно захисту прав споживачів.

1. Закон України “Про захист прав споживачів” : від 12.05.1991 р., № 1023-ХІІ // ВВР України. – 1991. - № 30. – Ст. 379 (із змінами).
2. Зверева О. В. Захист прав споживачів / О. В. Зверева. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 192 с.
3. Ісічко А. Правове регулювання сфери захисту прав споживачів у Європейському Союзі та в Україні (комплексне порівняльно-правове дослідження) / Кол. авт.: Ісічко А., Мінін. О. та ін.; За заг. ред. І. А. Грицяка. – К.: ТОВ „АТІКА-Н“, 2005. – 656 с

Олійник І.О., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕТЕРМІНАНТІВ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Важливою темою сьогодення виступає вивчення детермінантів для попередження вчинення злочинів. Пізнати першопричини явища поведінки як відображення свідомої волі людини та її внутрішнього світу – важко, проте, даний аналіз дає нам змогу виховати правове суспільство. Зараз статистика вчинення злочинів потребує негайного зменшення, проте оточуюча дійсність в якій перебувають люди дуже різноманітна, тому важко зрозуміти в який момент людина потребує допомоги. Проте, основою формування злочинної поведінки виступають головні елементи, а саме соціальні причини, протилежність інтересів та політичні недуги. Отже, сучасне суспільство потребує нового регулювання та дослідження, а саме визначення основ виникнення детермінантів.

Аналізом дослідження даної теми займались чимало науковців, а саме О.М. Балинська, В.А. Бачинін, В.А. Внуков, А.В. Дивнич, І.А. Ільїн, О.Г. Кальман, О.М. Костенко, О.О. Харкевич, М.М. Яценко та інші вчені.

Детермінізм визначається як матеріалістичне вчення про загальну причину, зумовленість явищ природи, суспільства й мислення. Також дане поняття визначають як філософське вчення про універсальний діалектичний зв'язок предметів і явищ природи та суспільства, що виступають як єдине ціле. [1] Тобто, якщо правова поведінка є наслідком, то вона має мати і свої детермінанти, тобто причини, умови, підстави. Такими причинами вчені різних країн визнають насамперед саме внутрішній світогляд людини, її сутність, і нормативно-правовий механізм регуляції суспільства та поведінки у ньому.

Важливо зазначити, що кожен предмет чи явище має багато властивостей, які вони розкривають через зв'язок і взаємодію з іншими предметами,

явищами. Такі взаємозв'язки і взаємодії характеризуються численною межею відносин між предметами, явищами матеріального і духовного (ідеального) світу, що відображаються свідомістю людей, перетворюються у внутрішню логіку мислення і втілюються у цілеспрямованій діяльності [2].

Сьогодні злочинність в Україні характеризується високим ступенем розвитку, несприятливою динамікою та структурою. Доволі високий рівень злочинності неповнолітніх, більше того, надвисокою є і латентна злочинність цього виду та не менший відсоток здійснення злочинів серед дорослих людей.

Кожен детермінант має свій вплив на людину, наприклад сім'я як мікросередовище може як сприяти соціалізації дитини, так і стримувати її. Загальновідомо, що неблагополучна родина становить загрозу суспільству. Дослідження злочинів, свідчать, що механізм протиправної поведінки витікає із сімейного виховання [3].

Не менш важливим чинником виступає економічне становище людини, тому що зараз, на жаль, важко знайти роботу, коли людина досягає певного віку, або немає стажу, вищої освіти і в цьому може не бути її вини, а просто в той момент не було, наприклад грошей для навчання в університеті, чи не дозволило здоров'я займатися певною діяльністю - це все призводить до розчарування і знаходження себе в протиправній поведінці. До основних соціальних гарантій, які встановлюються законами з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень, включаються: мінімальний розмір заробітної плати, мінімальний розмір пенсії за віком, неоподатковуваний мінімум доходів громадян, розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат [4]. Для того, щоб вибудувати таку ідеальну форму зовнішнього вираження єства людини через її діяння, треба створити модель маніпуляції її внутрішньою сутністю, яка б знайшла своє вираження у діяльності державного владного апарату. Потрібно насамперед через свідомість впливати на формування правосвідомості, а свідомість, як діамант, спочатку потрібно очищати пізнанням, шліфувати емпіричним досвідом і виражати осмисленим розумінням буття та реалій [5]. Отже, до правових детермінант злочинів, пов'язаних із порушенням державних соціальних стандартів, відносяться: прогалини у законодавстві України, доволі часті суперечливі зміни та доповнення до нього, що дають змогу зацікавленим особам зловживати своїми повноваженнями; неефективність системи відповідальності за порушення державних соціальних стандартів; недостатня правова регламентація окремих аспектів злочинів, пов'язаних із порушенням державних соціальних стандартів. Серед детермінант, економічних відносимо малу кількість робочих місць та неналежне підтримання людей, котрі мають пільгове забезпечення. Детермінант сім'ї – це як основа з якої розпочинається не правильне становлення світогляду.

Для попередження злочинної поведінки потрібно проводити масові заходи в школах та розповідати про наслідки неправомірної поведінки, тобто

проводити певні тренінги з дітьми для того, щоб в їхній свідомості будувались законні правила поведінки. Також потрібно розширити та удосконалити економічну сторону нашої держави, забезпечувати всіх людей робочими місцями, щоб не було потреби для отримання грошей незаконним шляхом та посилювати діяльність органів опіки та піклування, щоб одразу виявляти прогалини у вихованні дітей задля їх добробуту та нормальної життєдіяльності.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови .В. Т. Бусол.: ВТФ «Перун».2003.

2.Б.М. Головкін. Загальна характеристика детермінантів злочинності в Україні.Форум права.2014. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення 21.04.2021).

3. Н. Градецька. Вплив мікросередовища у детермінації злочинної поведінки неповнолітніх.2019.URL: [http://www.visnyknaru.gp.gov.ua/files/issues-2019/PDF/04-2019/visnyk_NAPU_4_2019_UA_\(7-20\).pdf](http://www.visnyknaru.gp.gov.ua/files/issues-2019/PDF/04-2019/visnyk_NAPU_4_2019_UA_(7-20).pdf) (дата звернення 22.04.2021).

4. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2021/14> (дата звернення 22.04.2021);

5. Хазратов Н. В. Психологія відносин особистості й держави: монографія.2004.

Падафа А.О., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Кисельов А.О., к.ю.н, доц.?

доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

Вивченням проблемних питань, пов'язаних із використанням можливостей соціальних мереж у боротьбі зі злочинністю, займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: В.В. Білоус, В.М. Бутузов, В.Б. Вехов, А.Ф. Волобуєв, І.О. Воронов, В.Д. Гавловський, О.Ф. Гіда, С.В. Горова, А.М. Ішин, Д.М. Цехан, В.П. Шеломенцев, О.М. Юрченко та ін. Але наразі сучасна юридична наука не містить єдиного ґрунтовного дослідження, присвяченого специфіці використання ресурсів соціальних мереж для виявлення та розкриття злочинів. В цьому полягає актуальність обраної теми.

Метою цієї публікації написання є детальний аналіз існуючих соціаль-

них мереж, їх використання правоохоронними органами під час розкриття злочинів в кримінальному судочинстві.

Соціальною мережею називають структуру, котру створив індивід та організація, з метою підтримання зв'язків. В світі існує велика кількість соціальних мереж, найбільш поширеними виступають: «Вконтакте», «Facebook», «Instagram», «YouTube», «Quora», «Reddit», «Blogger», «Twitter».

Соціальна мережа є доступною для кожного користувача, через що може використовуватися з метою вчинення злочину. Завдяки мережі інтернет у злочинців є можливість приховати своє місцеперебування. Призводячи до «розмивання» місця вчинення злочину та порушуючи просторову локалізацію. В свою чергу звичайні користувачі соціальних мереж публікують на сторінці свої номери телефонів, адреси, місце роботи, посаду, місце свого знаходження, фотографії, плани на майбутнє. Тобто таку інформацію, котру може використати злочинець, здійснюючи пошук нової «жертви». [3]

Виходячи з такої особливості соціальної мережі, використання соціальних мереж під час вчинення злочину та дій злочинного характеру встановлює нову характеристику злочину в суспільстві. З метою регулювання даного прояву злочинності необхідно створити державний механізм протидії використанню соціальних мереж злочинними елементами.

Виходячи із судової практики, новин по телевізору та публікацій ЗМІ, можна дійти висновку, що на сьогоднішній день злочинність в соціальних мереж процвітає. Найбільш поширеним правопорушеннями виступають: продаж наркотичних засобів, фінансове шахрайство та педофілія.

З метою забезпечення онлайн безпеки для кожного користувача мережі Інтернет було запроваджено кіберполіцію, тобто структурний підрозділ Національної поліції, котрий спеціалізується на попередженні, виявленні, припиненні та розкритті кримінальних правопорушень, механізмів підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних та комп'ютерних інтернет-мереж і систем [1].

Для моніторингу діяльності в соціальних мережах була розроблена і використана система моніторингу соціальних мереж «Призма». [2] Завдяки такій програмі збирається інформація про хід соціальних процесів і явищ через їх представлення в соціальній мережі. Така система візуалізує отримані дані у вигляді діаграм, а збір інформації базується на ключових словах і фразах. Крім збору даних, система може створити свій первинний семантичний аналіз за шкалою полярностей: позитивний, нейтральний, негативний.

Також активно використовується соціальна мережа як «Facebook», «Instagram», яка надає вільний доступ до особистої інформація користувача, має встановлену програму з виявлення правопорушень та інформують кожного користувача про потенційну небезпеку. Правоохоронні органи в свою чергу здійснюють постійний моніторинг соціальних мереж, користувачів та груп, з метою захистити населення та зменшити кількість вчинених злочинів

в Україні.

Отже, розглянувши соціальні мережі як об'єкт кримінального аналізу можна стверджувати, що на сьогоднішній день соціальні мережі містять велику кількість інформації, котра може бути використана злочинцями для вчинення злочину та працівниками правоохоронних органів для розшуку злочинців та розслідування правопорушень. Також необхідно дотримуватися безпеки в мережі «Інтернет» та правил користування соціальною мережею.

1. Назарчук А.В. Сетевое общество и его философское осмысление / А.В. Назарчук // Вопросы философии. 2008. № 7 С. 61–75.

2. Автухов К.А. Кримінологічний погляд на соціальні мережі / К.А. Автухов, Н.О. Андріїв // Актуальні питання публічного та приватного права. 2013. № 1. С. 150–153.

3. Гавловський В.Д. Щодо використання соціальних мереж для виявлення, розкриття та попередження злочинів / В.Д. Гавловський // Борьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2012. – № 2. – С. 271–282

Перець В.А., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Резворович К.Р., к.ю.н.?
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ

Інтерес вчених до питання спадкового права не вичерпується. Щороку з'являється безліч робіт, в яких містяться пропозиції щодо вдосконалення спадкового законодавства і, зокрема, норм про можливих спадкоємців за законом, але особливий інтерес викликають публікації останніх років. Наприклад, роботи Паславського С.К., Нестерової-Собакарь О.В., Янкової І.В, Поліщук М.Г, Новосад А.С та ін. У них насамперед розглядається питання про відповідність ступеня спорідненості та черговості спадкування за законом [4].

Наприклад, спадщина може перейти спадкоємцю у якого є своє житло, а може й навіть не одне, а у спадкоємця наступної черги - обставини, обтяжуючі життєве становище, відсутність житла та можливості ним заволодіти. В інтересах держави, згідно ст.47 Конституції України, правильним рішенням було б наступне: спадок перейшло б тому спадкоємцю, який дійсно його по-

требує [1].

А також громадянин, якого засуджено, ніяких дій, для отримання спадщини, зробити не може – в силу знаходження його на цей момент в місці відбування покарання та знятим, в зв'язку з такими подіями, з державної реєстрації щодо спірного житлового приміщення, згідно ст.7 Закону України

«Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Відповідно, необхідно встановити в законодавстві норму, яка вказує на право звернення засудженого в суд з метою відновлення його в спадкових правах, і неможливість його на момент успадкування брати участь в отриманні спадкового майна, через позбавлення волі на певний строк, що не може бути підставою визнання даного громадянина негідним спадкоємцем [2].

У спадкуванні усиновлених дітей в індивідуальному порядку правового регулювання меж спадкування проявляється, перш за все, в порівнянні усиновлених в спадкових правах з кровними дітьми усиновлювача, згідно ст.1260 Цивільного кодексу України. Отже, всі ті міркування, якими виправдовується наділення спадковими правами згідно із законом дітей спадкодавця, який не залишив заповіту, зберігають своє значення і в відношенні спадкових прав усиновлених.. Крім того, втрачаючи юридичний зв'язок з кровною сім'єю, усиновлені фактично залишаються пов'язаним з нею кровною спорідненістю. Також, усиновлені та його нащадки не спадкують за законом після смерті батьків усиновленого, інших його родичів за походженням по висхідній лінії [3].

Вагомим недоліком правового регулювання спадкового договору в умовах сьогодення є контроль за виконанням цього договору, що зумовлено його особливостями. Звертаємо увагу, що особа, яка призначена відчужувачем, чи нотаріус не наділені правом обмежувати правомочності набувача, згідно наказу «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» – власника майна, яке було предметом спадкового договору. На нашу думку, варто на законодавчому рівні передбачити положення про те, що набувач повинен, під час звернення до нотаріуса з метою зняття заборони відчуження після смерті відчужувача подати документи або інші докази на підтвердження виконання ним своїх обов'язків за договором, а нотаріус уповноважений вимагати такі докази від набувача. Також уваги потребує встановлення санкцій у разі невиконання чи неналежного виконання умов договору після смерті відчужувача.

Тому іншим проявом індивідуального порядку в спадкуванні усиновлених є вироблення таких умов збереження усиновлених не тільки фактичного, а й юридичного зв'язку зі своїми кровними родичами, які не перешкождали б його входженню в нову сім'ю - сім'ю усиновителя [2]. У чинному правопорядку ці умови ґрунтуються, головним чином, на неприпустимості «зіткнення» особистих немайнових і майнових відносин усиновлених з «однойменними» родичами з його кровної сім'ї і з сім'ї усиновителя [3].

1. URL: Uniform Probate Code 1969 – Режим доступу: http://www.uniformlaws.org/shared/docs/probate%20code/2014_UPC_Final_2015dec31.pdf.
2. URL: Law of Property Act 1925– Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/15-16/20/contents>.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/435-15.
4. URL: Wills Act 1837– Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Will4and1Vict/7/26/contents>.

Піскун Д.А., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

На шляху до євроінтеграції за останні роки в Україні проводиться реформування різних сфер та галузей, включаючи реформування Кримінального закону. Одним із проблемних питань в Україні є протидія корупційним проявам та боротьба з корупціонерами. Для більш ефективної протидії корупції Україною ратифіковані та підписані низка міжнародно-правових актів та отримані рекомендації від міжнародних організацій, таких як Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР), Групи держав проти корупції (GRECO) щодо протидії корупційній злочинності.

Відповідно до імплементації міжнародного законодавства, були внесені зміни до Кримінального кодексу України. Основною зміною стало заміна поняття - «хабар» на поняття - «неправомірну вигоду», яке за своєю суттю більш ширше поняття, що дало змогу боротися з корупцією кримінально-правовими засобами більш дієвою. А також встановлена кримінальна відповідальність не лише за одержання особою неправомірної вигоди, а й за прийняття її пропозиції чи обіцянки, які визнаються закінченими вже на початок виконання суспільно небезпечного діяння.

Ще однією важливою зміною в КК України стало відсутність можливості звільнення від кримінальної відповідальності за вчинені корупційні кримінальні правопорушення (ст. ст. 45-48 КК України). Перелічені норми мають своє підґрунтя в нормах міжнародного права та є ще одним поступом у боротьбі із корупцією в Україні. Незважаючи на внесені до КК зміни, відкритим питанням є те, чи є запроваджені норми оптимальним варіантом удосконалення кримінального законодавства у рамках протидії корупційним проявам. Боротьба з корупцією це проблема не лише України, а й інших держав. Для України є важливим перейняття досвіду подолання корупції в країнах

Європи. Для України вкрай важливим є перейняття досвіду протидії з корупційними правопорушеннями є вивчення досвіду європейських країн. На прикладі Королівства Данії як відбувається боротьба з корупцією.

Характерною рисою корупційної системи Данії є те, що вона має розвинуену систему законодавства, судових та правоохоронних органів, але не має національної антикорупційної стратегії. Для протидії корупції у Данії є відповідні норми у Кримінальному кодексі. Кримінальний кодекс Данії не містить положень щодо поняття «корупція», але є статті за які передбачається кримінальна відповідальність за протиправні діяння такі як хабарництво, розкрадання, шахрайство, зловживання владою, службовий підлог. Що стосується хабарництва, максимальний розмір покарання за активний хабар у державному секторі збільшився з трьох років до шести років. За хабарництво в приватному секторі та хабарництво арбітрів максимальне покарання збільшилося з одного року і шести місяців до чотирьох років.

Державні та приватні антикорупційні ініціативи відіграють важливу роль у запобіганні корупції. Наприклад, Данське агентство міжнародного розвитку прийняло так звану політику нульової толерантності, згідно з якою антикорупційні положення включаються в усі урядові угоди про датську допомогу в розвитку, контракти з компаніями, які беруть участь у цій діяльності, тобто, компанії повинні підписати декларацію про заборону підкупу як прояв корупції, у зв'язку з чим порушення відповідного положення призводить до розірвання договору та відмови від подальшого партнерства.

Введено процедуру повідомлення про корупцію та проведено тренінги з виявлення корупційних ризиків. Державна служба Данії характеризується високим ступенем чесності. Завдяки датським традиціям високих етичних стандартів та прозорості публічних процедур у державному управлінні існує лише декілька офіційних правил, що регулюють питання боротьби з корупцією. Данія має Кодекс поведінки для державних службовців з 2007 року. Цей Кодекс стосується практичних аспектів, що описують ситуації, які можуть виникнути у державній адміністрації, включаючи «основні цінності та принципи», «свободу слова», «обов'язок конфіденційності», «неупередженість» та «прийняття подарунків». У 2007 році Міністерство юстиції випустило брошуру «Як уникнути корупції». У брошурі наводилися приклади та інтерпретації данського антикорупційного законодавства [2, с. 75].

Антикорупційний досвід Данії дійсно виглядає певним орієнтиром до якого має прагнути кожна країна, у тому числі, й Україна. Основною перевагою є належне урядування, адже органи публічного адміністрування здійснюючи свої повноваження усвідомлюють важливість своїх дій для добробуту суспільства, оцінюють діяльність в сфері управління як престижну та цінують свою репутацію. Крім цього в системі протидії корупційним правопорушенням активну участь в європейських державах, які значно знизил рівень корупційних ризиків активно використовують участь громадськості.

Україною було встановлено шлях до євроінтеграції і тому у 2006 році та

ратифіковано Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією; Конвенцію Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію, яка набрала чинності у 2010 році; Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією, яку було ратифіковано у 1995 році та яка набрала чинності у 2006 році; 18 жовтня 2006 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» тощо.

За часів Руської Правди існувала «система кормління», яка утримувала чиновників за рахунок населення відповідної території, що не суперечило букві закону та вважалося соціально-прийнятним явищем. Правові норми, які вперше передбачали відповідальність за одержання неправомірної вигоди, з'явилися у Судебниках 1497 та 1550 рр., однак вони не мали універсального характеру і поширювалися переважно на сферу здійснення судочинства. У подальшому одержання неправомірної вигоди диференціюється в залежності від правомірності дій, вчинюваних вигодоодержувачем, з'являються нові його форми, а також види неправомірної вигоди (Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р., Кримінальне уложення 1903 року) [1, с. 78].

Згідно закону України «Про запобігання корупції» *корупція* це - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. *Неправомірна вигода* це - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [3]. Відповідальність за корупційне правопорушення передбачено як адміністративна, так і кримінальна відповідальність. За вчинення кримінального корупційного правопорушення передбачено кримінальна відповідальність за ст. 368 КК України.

Таким чином було проаналізовано систему заходів протидії корупції Королівства Данії з якої зрозуміло, що основною перевагою цієї системи є належне урядування, адже органи публічного адміністрування здійснюючи свої повноваження усвідомлюють важливість своїх дій для добробуту суспільства, оцінюють діяльність в сфері управління як престижну та цінують свою репутацію.

---

1. Канцір В. С. Історичні аспекти встановлення відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди. *Право.ua*. 2016. № 1. С. 74-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2016_1_16.

2. Хабарова Т.В. Зарубіжний досвід запобігання корупції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «ПРАВО». Випуск 27. 2019. URL:

<https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/14009/13436>.

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2014, № 49, ст.2056 (Дата оновлення: 05.02.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. (Дата звернення: 20.04.2021).

Пугачова Ю.О., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

За договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати у майбутньому іншій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність відповідно до п.1 ст 717 ЦК України. Безоплатність можна визначити як відсутність зустрічної еквівалентної вимоги.

Сторонами договору є дарувальник (той хто передає, або зобов'язується передати в майбутньому майно) та обдаровуваний (той кому передають безоплатно майно у власність) [1, с.40].

Ст.717 ЦК України передбачається припинення права власності з боку однієї сторони (дарувальника) та виникнення права власності у другій стороні (обдарованого). Слід зазначити, що цей договір обов'язково повинен бути безоплатним і дарувальник не має право вимагати від особи, яка є обдарованою, зустрічних дій будь якого характеру (майнового або немайнового). Інакше цей договір не можна вважати договором дарування. Безоплатність є основною кваліфікуючою ознакою, за якою договір дарування відрізняється від договору про передачу майна у власність.

Договір дарування може бути одностороннім і двостороннім, реальним і консенсуальним. Він, як і інші договори, у разі необхідності, може бути припинений, але, зважаючи на те, що дарування є специфічним процесом, Цивільним Кодексом України встановлено особливі умови його припинення.

Підставами припинення договору дарування може бути його розірвання; одностороння відмова від договору однієї зі сторін або недійсність договору.

У разі розірвання договору зобов'язання сторін договору припиняються. Правові наслідки розірвання договору передбачені ч.2 ст.653 ЦК України. Наслідками розірвання договору дарування є припинення права власності обдаровуваного на дарунок, тобто обов'язкове повернення речі, яка була предметом договору, незважаючи на її природний знос. Законом також забороняється відшкодування вартості дарунка з метою залишення його у себе, а дарувальник не може вимагати відшкодування збитків або матеріальних, завданних предмету договору. Також не передбачається повернення витрат на

поліпшення та утримання предмету договору.

Підставами для розірвання договору дарування на вимогу дарувальника є умисне вчинення обдарованим злочину проти життя, здоров'я, власності дарувальника або його батьків чи членів родини; створення загрози безповоротно втрати дарунку, що має для дарувальника велику немайнову цінність (фізичне знищення дарунку); недбале ставлення до подарованої речі, якщо вона є культурною цінністю і має загрозу знищення або пошкодження [2, с. 11-12].

Згідно зі ст. 726 ЦК, по-перше, в разі порушення обдаровуваним обов'язку на користь третьої особи дарувальник має право вимагати розірвання договору і повернення дарунка, по друге, якщо таке повернення неможливе, - відшкодування його вартості.

Ст. 727 ЦК України передбачає можливість розірвання договору дарування нерухомих речей чи іншого особливо цінного майна, якщо обдарований умисно вчинив злочин проти життя, здоров'я, власності дарувальника, його батьків, дружини (чоловіка) або дітей. Якщо обдарований вчинив умисне вбивство дарувальника, розірвання договору дарування вправі вимагати спадкоємці дарувальника.

Також дарувальник має право вимагати розірвання договору дарування у випадках: якщо обдарований створює загрозу безповоротної втрати дарунка, що має для дарувальника велику немайнову цінність; якщо внаслідок недбалого ставлення обдаровуваного до речі, що становить культурну цінність, ця річ може бути знищена або істотно пошкоджена. Але, якщо проаналізувати цю проблему, виникають деякі запитання. Наприклад: за ст. 727 ЦК дарувальник може розірвати договір дарування, але навіщо дарувати те, що має для тебе немайнову цінність і як потім довести це. Отже вихід з цієї ситуації один – письмова форма договору дарування, в якому чітко визначена немайнова цінність речі, яка є предметом договору, та встановлення певних умов володіння та користування дарунком.

У випадках, коли договір дарування розривається, дарунок повинен бути повернений дарувальнику у тому вигляді, в якому він існує на момент скасування договору. Якщо від речі, яка була предметом договору залишилася продукція, доходи, або плоди, то вони повинні залишитися у обдарованого. Але не можуть пред'являтися вимоги про повернення дарунка, або розірвання договору у разі знищення або відчуження дарунка іншим особам.

Тобто обов'язковою умовою для розірвання договору дарування є умова збереження дарунка. Тому дуже важливо, щоб при укладанні договору, предмет дарування був чітко визначеною річчю з урахуванням її цінності для дарувальника. Слід зазначити, що згідно ст. 258 ЦК України, строком позовної давності для розірвання договору дарування є один рік, який починається з дня коли обдаровуваного проінформували про обставини та причини розірвання договору [3,с.13].

Договір дарування може бути визнаний недійсним якщо: волевиявлення

одного з учасників було не вільним та не відповідало його волі; правочин не був спрямований на здійснення правових наслідків; в наслідок правочину були порушені права та інтереси малолітніх дітей; недотримана письмова форма правочину, або правочин вчинений завдяки обману, помилки, насильства чи тяжких обставин .

Але відповідно до чинного законодавства обдарований самостійно може передати предмет договору іншим особам чи навіть знищити його, тому що відсутнє рішення суду про розірвання договору, а межі поведінки обдаровуваного визначаються на момент розірвання договору і не встановлюється ніяких заборон до цього. Нотаріус також не може бути помічником дарувальнику у бажанні зберегти дарунок, тому що не має права зобов'язати обдаровуваного вчиняти на вимоги дарувальника будь-які дії [4]. Тому в деяких випадках доцільно скласти замість договору дарування заповіт і предмет договору відійде до обдаровуваного лише тоді, коли дарунок вже не буде мати цінність для дарувальника.

На підставі вище викладеного можна зробити висновок про те, що визначення в законодавстві охарактеризованих вище особливих підстав для розірвання договору дарування пов'язане з особливостями самого договору дарування. По-перше, за договором дарування річ переходить у власність обдарованого безкоштовно, по-друге, як правило, договір дарування укладається між сторонами, які мають певні відносини або щонайменше знайомі між собою. Тобто для дарувальника має значення особистість обдарованого та обдарований, як правило, приймає подарунок від відомої йому особи. Саме тому, зважаючи на «особистий» у певному сенсі характер договору, для його розірвання у чинному законодавстві встановлені особливі підстави.

---

1. Бородський М.С. Окреме питання зміни і розірвання договору в цивільному праві України: Право України, 2005. 39-44 с.

2. Веретельник Л.К. Систематизація договорів у цивільному праві: Автореферат. дис... канд. юрид. наук: Харків, 2007. 12-33 с.

3. Договір дарування та пожертви: веб-сайт. URL: <http://yurradnik.com.ua/stati/dogovir-pozhertvi-spilni-risi-ta-vidminnosti-vid-dogovoru-daruvannya/> (дата звернення 20.04.2021).

4. Анохін Ю. Договір дарування: новели правового регулювання. Цивільне право. URL: <http://www.contragent.narod.ru/ddar.html> (дата звернення 20.04.2021).

Ревенко А. В., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

На жаль, на багатьох підприємствах здійснюється лише реновація виробництва. Цей вимушений захід дозволяє підприємствам зберігати рівень виробництва і збуту лише в короткостроковій перспективі і сприяє технологічного відставання вітчизняної промисловості протягом останніх тридцяти років. Очевидно, що дана проблема - «спадок планової економіки» - є сьогодні високопріоритетним і вимагає як найшвидшого вирішення на всіх рівнях [3].

На державному рівні вирішенням проблеми подолання технологічного відставання економіки займається комісія з модернізації і технологічного розвитку економіки, створена в 2009 р., завдання комісії входить підготовка необхідних поправок до існуючого законодавства і підтримка ключових проєктів і напрямів інноваційного розвитку (наприклад, створення аналога «силіконової долини» - наукового центру Сколково).

Сучасна політична ситуація в Україні потребує нових рішень в сфері регулювання спадкових правовідносин. Якщо на початку 2014 року справи щодо спадкування на непідконтрольних Україні територіях було практично неможливо вирішити, наприкінці 2016 існують певні механізми вирішення цих питань. Для цього можна створити норми в законі України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» що регулюють відносини в сфері спадкування на непідконтрольних територіях, купівлі та продажу. Для вдосконалення правового регулювання спадкування в Україні потрібно проаналізувати та інтегрувати в законодавство практичні рекомендації інституту спадкування за заповітом та за законом. Тільки реформуванням Українського законодавства можна отримати поліпшення в роботі інституту спадкування [2].

Доволі поширеною є проблема спадкування за відсутності деяких документів. Яким повинен бути алгоритм дій в таких ситуаціях – варто розібратися. Вирішення цієї проблеми можливо наступним чином. Пункт 4.18 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України встановлює, що за відсутності у спадкоємця необхідних для видачі свідоцтва про право на спадщину документів нотаріус роз'яснює йому процедуру вирішення зазначеного питання

в судовому порядку. Ніби все доволі просто. Якщо є документи – отримання свідоцтва про право на спадщину можливе, якщо немає документів – потрібно звертатися до суду і там вже, в судовому порядку, вирішувати питання з відсутніми документами [4].

У зв'язку з цим можливі шляхи реформування інституту відповідальності спадкоємців за боргами спадкодавця:

а) можуть бути пов'язані з відмовою від принципу обмеження відповідальності спадкоємців розмірами спадкової маси і введенням особливих випадків і умов, що обмежують таку відповідальність;

б) або в умовах збереження імперативного обмеження відповідальності спадкоємців слід визнати за доцільне подальше реформування інституту відповідальності в спадковому праві і ввести конструкції, що дозволяють забезпечити баланс інтересів кредиторів спадкодавця і спадкоємців, зокрема, інституту мораторію на задоволення вимог кредиторів спадкодавця, складання опису спадщини, сепарації майна спадкоємця і успадковане майнової маси, давно застосовуються в німецькому праві, ввести випадки необмеженої відповідальності спадкоємців.

Поширеним практичним аспектом у спадкових правовідносинах є визнання заповіту спадкодавця недійсним. Ініціюють такі дії, перш за все, спадкоємці за законом, яких спадкодавець з тих чи інших причин не згадав у заповіті. На такий випадок Цивільний кодекс України передбачає наступні підстави недійсності заповіту: заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним. За позовом зацікавленої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідає його волі. Право на пред'явлення позову про недійсність заповіту виникає лише після смерті заповідача.

Варто також зазначити, що відповідно до Постанови пленуму ВСУ №7 від 30.05.2008 «Про судову практику у справах про спадкування» заповіт, складений особою, яка не мала на це права, зокрема недієздатною, малолітньою, неповнолітньою особою (крім осіб, які в установленому порядку набули повну цивільну дієздатність), особою з обмеженою цивільною дієздатністю, представником від імені заповідача, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, згідно з ч. 1 ст. 257 ЦК України є нікчемним, тому, на підставі ст. 215 ЦК України, не вимагається визнання судом такого заповіту недійсним.

Також, відповідно до згаданої постанови пленуму ВСУ, за позовом зацікавленої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо він був складений особою під впливом фізичного чи психічного насильства, або особою, яка через стійкий розлад здоров'я не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними [3]. Для встановлення психічного стану заповідача в момент складання заповіту, який давав би підставу припустити, що особа не розуміла значення своїх дій та (або) не могла керувати ними на момент складання за-

повіту, суд призначає посмертну судово-психіатричну експертизу (ст. 145 ЦПК України).

Таким чином, можна стверджувати про більші переваги укладення договору дарування, ніж заповіту, основними плюсами якого є:

право власності на майно переходить від дарувальника до обдаровуваного одразу після підписання договору або після проведення державної реєстрації (для нерухомого майна);

до вимог про розірвання договору дарування застосовується позовна давність в 1 рік; є

претензії на предмет договору дарування може бути пред'явлені лише у випадку, якщо дарувальник не був власником майна [4].

Підсумовуючи варто зазначити, що спадкування є доволі складним правовим процесом, що характеризується здійсненням права на спадкування за заповітом та за законом. При цьому варто наголосити, що пріоритетне право на спадкування мають особи, призначені згідно з волею спадкодавця, визначеної в заповіті. Лише за відсутності заповіту, визнання його недійсним або відмови від спадщини спадкоємця за заповітом право спадкувати одержують спадкоємці за законом. Важливо зауважити, що проблемні питання, які виникають при спадкуванні за заповітом пов'язані з неоднозначністю правового тлумачення самого поняття спадкового права і потребують подальшого роз'яснення та правового дослідження.

---

1. Валах В. В. Спадкове право зарубіжних країн. Міжнародне та зарубіжне право. – 2002. – № 4. – С. 115–122.

2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.

3. Successions in Europe – Succession law in 27 European countries, The Council of the Notariats of the European Union, accessed 20.11.2014. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.successions-europe.eu/en/home>.

4. Austria International Estate Planning Guide Individual Tax and Private Client Committee, accessed 20.12.2016. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <file:///C:/Users/Roman/Downloads/Austria.pdf>.

Рец В.В., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Гаркуша А.Г., к.ю.н., доц.?
доцент кафедри кримінального
процесу Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Тимчасовий доступ до речей і документів є новелою у чинному кримінальному процесуальному законодавстві. Однак впровадження будь-яких модерних правових інститутів потребує їх ретельного вивчення та забезпечення бездоганного виконання ними своїх завдань в рамках кримінального процесу.

Тимчасовий доступ до речей і документів як правовий інститут з'явився завдяки активізації механізмів судового контролю та використовується в рамках досудового розслідування у випадку виникнення труднощів отримання доступу до необхідних речей і документів уповноваженою службовою особою. Якщо звернути увагу на ретроспективу становлення досліджуваного інституту, то слід зауважити, що переважна більшість науковців та знавців історії права дотримуються такої думки, що він став спадкоємцем інституту виїмки.

Тимчасовий доступ до речей і документів надається на підставі ухвали слідчого судді в ході досудового розслідування або суду під час судового провадження, строк дії якої не може перевищувати одного місяця з дня її винесення. Попередньо для отримання ухвали до слідчого судді із відповідним клопотанням звертається прокурор або слідчий, за погодженням з прокурором. Тимчасовий доступ до речей і документів – це єдиний захід забезпечення кримінального провадження, якому у чинному КПК України не визначено строк розгляду клопотання сторони кримінального провадження. Українські науковці виокремлюють два порядки розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів слідчим суддею.

Перший полягає у тому, що перед розглядом клопотання слідчий суддя здійснює судовий виклик володільця речей і документів, які зазначені у клопотанні. Особа повинна забезпечити збереження необхідних об'єктів, а у випадку її неприбуття за викликом або неповідомлення про причини неприбуття розгляд клопотання проводиться без її участі та його результати будуть ці-

лком законними.

Другий порядок застосовують у випадку, коли слідчий доведе наявність реальної загрози зміни або знищення речей чи документів. У даному випадку клопотання розглядається слідчим суддею без виклику володільця, однак існує досить слушна думка, що довести загрозу знищення об'єктів тимчасового доступу можливо не завжди, а тому зволікання нерідко призводить до знищення, перетворення або приховування речей і документів [1, с. 184].

Сторона кримінального провадження зобов'язана пред'явити оригінал ухвали володільцю речей і документів, зазначених в даній ухвалі, та вручити її копію. Чинне процесуальне законодавство наділяє володільця речей і документів правом перевірити ухвалу на відповідність чинному законодавству України та у випадку виявлення порушень – відмовити у наданні доступу до речей і документів.

До типових ситуацій варто віднести порушення, які можуть міститися в ухвалі та на які сторона кримінального провадження повинна звертати увагу, щоб її дії були законними, а отримані докази – допустимими. Володілець має право відмовити у наданні доступу до речей і документів, якщо:

- ухвала не містить відомостей, передбачених ст. 164 КПК України;
- особа, якій надано право тимчасового доступу до речей і документів, не пред'явила володільцю оригінал ухвали та не надала копію;
- тимчасовий доступ до речей і документів має намір здійснити та особа, яка не зазначена у пред'явленій нею ухвалі;
- ухвалу про надання тимчасового доступу до речей і документів винесено більше ніж 1 місяць тому [2].

Крім того, в ухвалі про тимчасовий доступ до речей і документів обов'язково повинні бути зазначені наступні дані:

- особа, якій надано право тимчасового доступу до речей і документів;
- особа, яка наділена обов'язком забезпечити такий доступ (як правило, володілець);
- дата винесення ухвали;
- назви і опис необхідних речей і документів;
- безпосереднє розпорядження слідчого судді надати тимчасовий доступ до речей і документів [3].

Тимчасовий доступ до речей і документів не надає права їх самостійного пошуку стороною кримінального провадження, яка має відповідну ухвалу. Особа, якій надано право на тимчасовий доступ до речей і документів, уповноважена вилучати в разі необхідності тільки ті речі, перелік яких зазначено в ухвалі.

У випадку вилучення володільцю необхідно залишити опис даних речей і оригіналів або копій документів. Здійснення тимчасового доступу до речей і документів оформлюється відповідним протоколом [2; 4].

Найбільш суворим шляхом в отриманні доступу до відомостей, які містяться у певних речах або документах, є проведення обшуку у випадку, якщо

особа, якій надано право ухвалою суду на тимчасовий доступ до речей і документів, не може його реалізувати. У даній ситуації вона звертається до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку з метою відшукування необхідних об'єктів та їх подальшого вилучення.

Обшук проводиться з вимогами чинного КПК України та у присутності особи, яка подала відповідне клопотання. Варто зауважити, що за умови викрадення, пошкодження або знищення речей або документів, які зазначені в ухвалі, та доведення даного факту, для правопорушника може настати кримінальна відповідальність за ст. 357 Кримінального кодексу України [2; 3].

Отже, інститут тимчасового доступу до речей і документів є відносно новим у кримінальному процесі, а тому існує низка проблемних питань, які треба врегулювати для забезпечення дієвості даного заходу забезпечення кримінального провадження.

1. Казьмірова І.В. Об'єкти тимчасового доступу до речей і документів. *Юридичний науковий електронний журнал*. №3/2018. С. 215-217.

2. Тимчасовий доступ до речей і документів: практичні питання. GСС: *офіційний веб-сайт*. URL: <https://gc.ua/uk/timchasovij-dostup-do-rechej-i-dokumentiv/> (дата звернення: 13.05.2021).

3. Тимчасовий доступ до речей і документів. Slinko&Partners: *офіційний веб-сайт*. URL: <https://slinko.com.ua/uk/timchasovij-dostup-do-rechej-i-dokumentiv/> (дата звернення: 13.05.2021).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України в редакції від 11.09.2020 №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 13.05.2021).

Романов М.Ю.,

старший слідчий в особливо важливих справах управління організації роботи та методичного забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України, аспірант Національної академії внутрішніх справ

ЗМІСТ І СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ СТАЖУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ДІЗНАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Від ефективності функціонування Національної поліції України, як основного інституту державної влади, що забезпечує правопорядок у державі залежить рівень дотримання прав і свобод людини і громадянина, а також значна кількість супутніх, для розвитку держави факторів. Зміст прав і сво-

бод людини і громадянина, а також орієнтованість держави на їх захист і утвердження формують напрям державної політики, а саме тому, гостро постають питання щодо систематичного наповнення всіх органів правопорядку кваліфікованими кадрами, а також механізми щодо підвищення кваліфікації вже діючих.

Національна поліція України, як вже зазначалось нами є основним із органів правопорядку, що забезпечує дотримання прав і свобод людини і громадянина, а новостворена система підрозділів дізнання, в складі органів досудового розслідування Національної поліції України дозволяє ефективізувати сили і засоби в досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, шляхом диференціації їх на кримінальні проступки та злочини. Водночас, враховуючи, що значну кількість кримінальних правопорушень передбачених Кримінальним кодексом України складають саме кримінальні проступки, а підрозділи дізнання є відносно новим органом в Національній поліції, нами було обрано питання змісту та сутності стажування як форми післядипломної освіти працівників підрозділів дізнання національної поліції України.

Історіографічний аналіз, дозволяє ствердити, що інститут стажування не є новим, а його становлення розпочалось із ухвалення декрету Ради народних комісарів СРСР від 27 вересня 1926 року «Про порядок надання місць практики учням університетів, інститутів і технікумів та місць проходження стажу особам, які пройшли повний курс зазначених навчальних закладів» [1, с. 320]. Даним нормативно-правовим актом, держава зобов'язувала всі підприємства й установи приймати на річне стажування осіб, які пройшли повний курс навчання в університетах, інститутах та технікумах, що дозволяло поглибити та адаптувати до практичних реалій набуті під час навчання теоретичні знання.

У той же час, на сьогоднішній день, такого обов'язку роботодавців, законодавство України не передбачає, проте значна їх кількість все ж пропонує студентам і випускникам пройти стажування, за результатами якого вони матимуть можливість отримати постійне місце роботи [2]. Як зазначено попередньо, питання стажування, вже постало гостро близько ста років тому, а це, на нашу думку, свідчить про необхідність дослідження сутності даного явища та вивчення його змісту саме в контексті стажування дізнавачів Національної поліції України, що дозволить оптимізувати систему їх післядипломної освіти. Так, поняття «стажування» (від франц. stage, первісно – період формування, від пізньолат. stagium – перебування) – це форма навчання, що передбачає набуття практичного досвіду та навичок студентами (слухачами), вперше прийнятими на роботу працівниками і претендентами на більш кваліфіковану роботу (вищу посаду), перевірку їхнього професійного рівня і ділових якостей [3, с. 842-843].

Так, слід підкреслити, що науковці виділяють декілька суб'єктів, що можуть проходити стажування без зазначення кінцевої мети такого процесу, згадуючи лише набуття практичного досвіду та навичок. У той же час, зако-

нодавство України, що регламентує стажування працівників Національної поліції України як форму післядипломної освіти. У той же час, науковцями суттєво виокремлюється зміст поняття стажування як елементу підвищення та поглиблення професійного рівня й компетенцій у конкретному фаху. Ю. Орловський зазначав, що «молодим фахівцям стажування допомагає краще освоїтися з конкретною ділянкою виробництва, повніше проявити свої знання, а господарським керівникам – визначити місце роботи, найбільш відповідне здібностям і спеціальності випускників вищих навчальних закладів» [4, с. 83].

Стажування належить до заходів, що сприяють отриманню молоді першого робочого місця на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання. Метою стажування є набуття досвіду з виконання професійних завдань та обов'язків, удосконалення професійних знань, умінь та навичок, вивчення та засвоєння нових технологій, техніки, набуття додаткових компетенцій [2]. Поряд із цим, відповідно до абзацу 5 пункту 3 розділу третього (Види післядипломної освіти і форми навчання) Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції, стажуванням є набуття працівником поліції досвіду виконання завдань і обов'язків певної професійної діяльності або галузі знань [5]. У той же час, розділом дев'ятим (Стажування) зазначеного попередньо Положення передбачається, що стажування працівників поліції здійснюється з метою формування і закріплення на практиці професійних знань, умінь, навичок і компетенцій, здобутих у результаті теоретичної підготовки. Стажування проходять: працівники поліції, які зараховані до кадрового резерву, - для просування по службі; працівники поліції, які вперше призначені на посади керівного складу Національної поліції України; інші працівники поліції - при призначенні на нову посаду [5].

Таким чином, слід підкреслити, що зміст поняття стажування, викладений у працях вітчизняних учених, а також закріплений у нормативно-Оправових актах освітнього спрямування цілком відображений і в нормативно-правовому підґрунті післядипломної освіти поліцейських. Враховуючи зазначені умови проходження стажування, напрями вдосконалення можуть полягати у розробленні окремих інформаційних систем, функціонування яких уможливить проведення онлайн навчання, тестування, а також виконання практичних завдань в режимі реального часу.

Крім цього, потребує вдосконалення система стажування, із врахуванням попередньо опрацьованих конкретним поліцейським курсів підвищення кваліфікації, якщо вони були закінчені на довгостроковій основі та передбачали набуття суттєвого обсягу знань. До прикладу, дізнавачами Національної поліції України здійснюється досудове розслідування кримінальних проступків різної спрямованості, проте окремі кримінально-правові аспекти кваліфікації діянь пов'язаних із специфічними об'єктами посягань потребують наявності більш глибоких знань, а їх досудове розслідування може бути пов'язане

з необхідністю проведення значного комплексу слідчих (розшукових) дій, що й обумовлює необхідність не лише проходження навчання та отримання теоретичних знань, а й практичного їх відпрацювання без ймовірної шкоди інтересам потерпілих осіб.

1. О порядке предоставления мест практики учащимся университетов, институтов и техникумов и мест прохождения стажу лицам, прошедшим полный курс указанных учебных заведений : Постановление Совета народных комиссаров СССР от 27.09.1926 // Собрание законов и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства СССР. – 1926. – № 44, отд. 1. – Ст. 320.

2. Сакун С. Правове регулювання проходження стажування студентами вищих навчальних закладів та учнями професійно-технічних навчальних закладів/ Підприємство, господарство і право № 2/2018. – 2018. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/17.pdf>.

3. Великий енциклопедичний юридичний словник / за редакцією акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 992 с.

4. Орловський Ю. П. Правовое регулирование подготовки и расстановки кадров / Ю. П. Орловский ; отв. ред. В. И. Никитинский. – Москва: Юрид. лит., 1983. – 112 с.

5. Про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції: Положення (затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 24 грудня 2015 року № 1625 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 січня 2016 року за № 76/28206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-16#Text>.

Рудницька К.Г., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Новицька І.В.,
викладач кафедри гуманітарних
дисциплін та психології
поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПОНТАННОГО ЗЛОЧИНЦЯ

Вивчення психологічних властивостей окремих категорій злочинців є традиційною сферою юридичної психології. На сьогоднішній день проблема набуває актуальності у зв'язку з появою нових досліджень у галузі психології особистості, пов'язаних із роллю внутрішніх смислів у запобіганні спонтанної ситуативної поведінки. В основу дослідження покладені ідеї польової поведінки (К. Левіна), особистісного детермінізму (С. Л. Рубінштейна), вивчен-

ня смислової сфери, морального розвитку та схильності до підкорення авторитету як джерел активності особистості (Д. О. Леонтьєв, Л. Кольберг, С. Мілгрем та ін.).

Термін «спонтанний злочин» – новий для психології та юриспруденції. Він уперше вводиться у цій науковій роботі для позначення поведінки особи, що потрапляючи у певні обставини, схильна до правопорушень. На нашу думку, джерелом спонтанної злочинності виступає відсутність в особі внутрішніх ієрархічно упорядкованих моральних орієнтирів [2] («внутрішнього стержня» чи «внутрішнього авторитету»), через що її поведінка визначається більшою мірою ситуаційними обставинами та зовнішніми впливами. Основними характеристиками особи, що його вчиняє, на нашу думку, виступають: польова поведінка, схильність до скоєння правопорушень, відсутність внутрішнього авторитету, низький рівень морального розвитку, усвідомлення скоєного за відсутністю відчуття провини.

Оскільки явище спонтанного злочину є новим для теоретичної психології, воно потребує більш чіткого виокремлення від схожих понять. Його варто відрізнити від схожих психологічних та юридичних термінів, зокрема, від: імпульсивної поведінки, злочину у стані сильного душевного хвилювання та від перевищення меж необхідної оборони. Через схожість понять цілком логічно припустити, що деякі з даних злочинів підпадають під категорію спонтанних. Основуючись на аналізі вироків, що виносилися в Україні, спробуємо порахувати, який саме відсоток тяжких злочинів можна назвати «спонтанними». Дослідником О. В. Прижбіло [4] було опрацьовано понад 2 000 вироків в Єдиному реєстрі судових рішень, з яких відібрано 259 вироків по обвинуваченню за злочини, які містили ознаки імпульсивних.

Виходячи із досліджуваної статистики, на злочини, які містять ознаки імпульсивних, припадає близько 13% від загальної кількості вироків, що виносяться в нашій країні. Якщо відняти від цієї кількості вироків злочини, що вчинялися у стані афекту та особами з психічними аномаліями, можна стверджувати, що спонтанними злочинами потенційно можна назвати до 38% правопорушень, які на даний момент кваліфіковані як злочини з ознаками імпульсивних. А це – близько 5% від загальної кількості вироків. Оскільки однією з основних ознак спонтанного злочинця є відсутність «внутрішнього авторитету», важливо розглянути вплив підкорення авторитету на ролі співучасників злочину. Це потрібно для розуміння того, котрий із них схильний до скоєння спонтанного злочину. Однією з фундаментальних причин підкорення, на нашу думку, є бажання перекласти відповідальність за негативні наслідки діяння на іншу особу. Так, особи, що підкорюються авторитету, незалежно від вчиненої дії, стверджують, що їхньої провини у здійсненому не було, адже вони лише виконували наказ. З іншого боку, як не парадоксально, авторитетні особи також частково перекладають відповідальність на інших, реалізуючи власні наміри «чужими руками». Тобто авторитетна особа може не визнавати своєї провини, через те, що дії були виконані не нею самою.

На нашу думку, спонтанні злочинці схильні обирати другорядні соціальні ролі, зокрема виконавця, а не організатора. Це відбувається тому, що будучи схильними до польової поведінки, і не маючи чітких внутрішніх моральних настанов, спонтанні злочинці керуватимуться зовнішнім авторитетом і наказами іншого. Це може проявлятися, як у злочинній поведінці, так і у конформізмі, чутливості до маніпуляцій тощо. Підкорення авторитету можна розділити на індивідуальне та колективне. Індивідуальне підкорення можна розглядати прикладі діади та малої групи. Моделі групового підкорення авторитету у зв'язку зі схильністю великих груп та народних мас до протиправної діяльності, ми поділили на:

1) підкорення авторитету в колективах із жорсткою ієрархією та дисципліною;

2) авторитет як джерело підбурення народних мас;

3) підкорення авторитету лідера в авторитарних державах;

З нашої точки зору, механізм спонтанного злочину як підкорення авторитету можна також розглядати в межах суспільних процесів, куди залучена велика кількість людей. В залежності від наявності у цих індивідів певних «внутрішніх смислів», що утримують їх від польової поведінки, ми можемо говорити про більшу або меншу їхню схильність до злочинної діяльності. Припустити, чи здатна людина до підкорення, можна знаючи про неї деякі особливості. Наприклад, С. Мілгрем описав у книзі «Підкорення авторитету. Науковий погляд на владу та мораль» експеримент, який показав, що люди робочих професій більш схильні до підкорення, аніж особи, професії яких пов'язанні з розумовою активністю. Вік та соціальна ситуація розвитку також впливали на схильність до підкорення. Проте найбільш цікавим для нас у дослідженнях Мілгрема виявився етап відмови від діяльності: якщо особа не припиняла «карати учня» на перших етапах, з більшою вірогідністю під впливом авторитету доводила справу до кінця [3]. Цей факт наводить нас на ідею імпліцитної (прихованої) схильності до спонтанного злочину. Можна припустити, що особа буде низько оцінювати свою схильність до такого виду діяльності, проте, розмірковуючи над ситуативною задачею, продемонструє планування відповідних дій. Ситуативна задача у даному випадку виступає «полем», в межах якого «залежні від поля» особи почнуть реалізацію притаманної їм поведінки. Отже, ми вважаємо, що схильність до спонтанних злочинів може недооцінюватися досліджуваними, тому для її операціоналізації в емпіричному дослідженні було обрано ситуативну задачу.

В основу ситуативної задачі покладений експеримент сербської художниці Марини Абрамович [1], яка протягом 6 годин стояла без одягу у виставковому залі, поклавши поряд із собою предмети: фарби, молоток, пістолет тощо і записку, в якій пропонувала відвідувачам робити з собою що завгодно за умови, що їм за це не загрожує жодної відповідальності. В авторську анкету дослідження схильності до спонтанного злочину включений стислий переказ цього експерименту. Досліджуваним пропонується оцінити від 1 до 10, чи

схильні вони використати якийсь із предметів по відношенню до жінки. Якщо так, то який саме, якщо ні – то чому. Ми припускаємо, що досліджувані, експліцитно схильні до спонтанних злочинів, одразу зазначають високий шанс використання предметів. У той час, як особи, що імпліцитно схильні до спонтанних злочинів, можуть зазначити низькі шанси, проте, відповідаючи на друге питання, називати конкретні предмети і способи їх використання на жінці. На основі аналізу літератури були сформульовані гіпотези щодо психологічних властивостей осіб, схильних до спонтанних злочинів.

Гіпотеза №1. Особи, схильні до спонтанних злочинів, нижче оцінюють свою правослухняність у порівнянні з особами, не схильними до даних злочинів.

Гіпотеза №2. Особам, схильним до спонтанних злочинів, властиве підкорення зовнішньому авторитету, тому вони більше піддаються маніпуляціям, можуть робити чи говорити щось під впливом іншої особи, чого самі не хотіли.

Гіпотеза №3. Оскільки особи, схильні до спонтанних злочинів, демонструють підкорення, для них характерні низькі лідерські якості у колективі; при груповій роботі вони обирають роль підлеглого, а не організатора.

Гіпотеза №4. Особи, схильні до спонтанних злочинів, характеризуватимуться вищим рівнем агресії та активними стратегіями поведінки у конфлікті.

Для перевірки гіпотез було проведено дослідження, в якому на різних етапах взяло участь 130 осіб. У дослідженні використовувалися наступні методики: «Встановлення рівня агресії Басса-Даркі» в адаптації Єніколопова, «Стратегії поведінки у конфлікті К. Томаса» в адаптації Н. Гришиної, соціометрія та авторський опитувальник. За результатами дослідження було встановлено, що особи, схильні до спонтанних злочинів, низько оцінюють свою правослухняність, вважають себе схильними до порушень правил і норм (перша гіпотеза підтвердилася); ці ж особи високо оцінюють свою схильність до зовнішніх впливів (друга гіпотеза підтвердилася); вони схильні обирати роль виконавця, проте не відзначаються низькими лідерськими якостями (третя гіпотеза підтвердилася частково); зв'язку схильності до спонтанних злочинів з агресивністю та стратегіями поведінки у конфлікті не знайдено (четверта гіпотеза не підтвердилася). У підсумку можна сказати, що явище «спонтанного злочину», запропоноване нами у цій роботі, доцільно вивчати для кращого розуміння психології злочинця, це допоможе уточнити його мотивацію, встановити роль у групових злочинах, а також ступінь провини за умови притягнення до відповідальності.

---

1. Жахливий експеримент: художниця протягом шести годин дозволяла глядачам робити із собою будь-що [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/science-life/_zahlivij-eksperiment-hudozhnicya-protyagom-shesti-godin-dozvolyala-glyadacham-robity-iz-soboyu-budscho/937335 (дата звернення: 21.04.21).

2. Леонтьев Д. О., Смірнов А. Г. Смысл и отчуждение как предикторы поведения в

неструктурируемой ситуации. Экспериментальная психология. Традиции и перспективы. М. : ВШЭ. 2010. С. 680–685.

3. Маклаков А. Г. Общая психология. СПб. : Питер, 2013. 583 с.

4. Прижбило О. В. Імпульсивні злочини та особи, що їх вчиняють: кримінологічний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.* 2017. №13. С. 152–159.

Семенюк Д.С., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Шинкаренко І.О.,
к.психол.н., доц.,
доцент кафедри
гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРИЧИНИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Як правило, до 13 років суїцидні спроби рідкісні. З 14-15 років суїцидальна активність різко зростає, досягаючи максимуму в 16-19 років. Суїцидальна поведінка у підлітків - це в основному проблема «прикордонної психіатрії». Галузі вивчення психопатій і непсихотичних реактивних станів на тлі акцентуації характеру. Багато суїциди і суїцидальні спроби - прояви так званих «підліткових кризів».

Лише у дуже небагатьох є справжнє бажання накласти на себе руки. У переважній більшості випадків суїцидальна поведінка підліткам - це «крик про допомогу». Не випадково багато спроб відбуваються вдома, притому в денний або вечірній час - крик про допомогу адресований, перш за все, до ближніх. Вирішуються на такий крок, як правило, замкнуті, ранимі по характеру підлітки від відчуття самотності, власної непотрібності, стресів і втрати сенсу життя.

Іноді підлітки розігрують спробу самогубства без жодного наміру дійсно накласти на себе руки, з розрахунком, що вчасно врятують. Всі дії робляться з метою привернути або повернути втрачене до себе увагу, розжалобити, викликати співчуття, позбутися від загрожують неприємностей. Але демонстративні за задумом дії внаслідок необережності, неправильного розрахунку

чи інших випадковостей можуть обернутися фатальними наслідками. Суїцидні спроби можуть відбуватися на висоті афекту, який може тривати всього хвилини, але іноді в силу напруженої ситуації може розтягуватися на годинник і добу. У якийсь момент тут зазвичай майнула думка, щоб розлучитися з життям, або така можливість допускається.

Істинне суїцидальну поведінку відрізняє обдумане, нерідко поступово виношене намір накласти на себе руки. Поведінка будується так, щоб Суїцидальная спроба, за поданням підлітка, була ефективною, щоб суїцидні дії «не завадили». У залишених записках зазвичай звучать ідеї самозвинувачення, записки більш адресовані самому собі, ніж іншим, або призначені для того, щоб позбавити від звинувачень близьких.

Більшість молодих людей, які планують самогубство, мають психологічні проблеми, такі як депресія або біполярні розлади (маніакально-депресивний психоз), залежність від алкоголю або наркотиків або все одночасно. Соціально-психологічні фактори відіграють важливу роль в стимуляції всіх видів суїцидальної поведінки. Серед них на перше місце висувається сімейна дезорганізація, втрата батьків, особливо у віці до 12 років, розпад сім'ї внаслідок розлучення.

Сьогодні в Україні внаслідок учинення самогубства щогодини помирають однадві людини. Нас уже не 52 мільйони, а лише 38–40. Однією з причин різкого зменшення кількості населення нашої країни є зростання його смертності, в тому числі внаслідок учинення самогубств. Самогубство посідає четверте місце серед усіх причин смертності.

Через суїцидні показники Україна знаходиться в першій п'ятірці неблагополучних країн.

Зменшення кількості самогубств посеред підлітків може сприяти профілактична робота, спрямована на Раннє Виявлення проблем в сім'ї і оточенні підлітка. До профілактичної роботи повинні бути підключені Структури охорони здоров'я, освіти, СОЦІАЛЬНОГО захисту.

Як свідчить досвід країн, що досягли помітних Успіхів у скороченні рівня підліткових самогубств, система профілактичної роботи винна будуватися в двох напрямку - загальна і приватна профілактика, оскільки під самогубством розуміється як індивідуальний вчинок особистості, так і соціально-психологічне явище. Загальна профілактика допомагає людині на стадії розвитку суїцидальної Тенденції, приватна - на стадії оборотної фази зовнішнього суїцидальної поведінки.

Факторів ризику і захисних факторів визначає необхідність КОМПЛЕКСНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ самогубств, включення в неї і медичного аспекту, і культурно-освітнього аспекту, і вирішенню низки СОЦІАЛЬНИХ проблем. Встановлена, що жоден фактор ризику НЕ може бути достатності причиною самогубств без зелених сандалів з іншими факторами. Потрібно всебічна підтримка молодій людині з ВАНТАЖ Накопичення проблем, а не корекція тільки одного симптому або проблемної поведінки.

Загальна кількість померлих унаслідок вчинення самогубства перевищує сумарну кількість смертей через тиф, дизентерію, скарлатину, дифтерію, кашлюк, менінгококову інфекцію, поліомієліт, кір, малярію, бронхіт і ревматизм. [2]

Отже, причиною суїцидальних думок і спроб можуть бути «шкільні проблеми», дезадаптація в навчанні та праці, особливо у хлопчиків, втрата контактів з товаришами. «Сексуальні» проблеми зазвичай бувають доповнені іншими, не менш важливими факторами дезадаптації. Розрив з коханими штовхає на суїцидні спроби, якщо цей розрив поєднується з приниженням почуття власної гідності або якщо була надзвичайно сильна емоційна прив'язаність, яка трапляється у підлітків з розбитих сімей або у емоційно-лабільних підлітків, які в батьківській родині відчували емоційне відкидання.

1. Доведення до самогубства: правовий аспект / Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області. URL: <http://poltava.legalaid.gov.ua/ua/prestsentr/novyny/dovedennia-dosamohubstvapravovui-aspekt>.

2. Утров Є. Україна стала рекордсменом Європи по кількості суїцидів. Ежедневная Интернет-газета «Утро». 2018. URL: http://www.utro.ua/ru/proisshestviya/ukraina_stala_rekordsmenom_evropy_po_kolichestvu_suitsidov_4a07d9281ba27.

3. Державна служба статистики України. Відповідь на запит від 13.11. 2017 про статистичну інформацію щодо кількості померлих від самогубств у віці 0-17 років у 2001-2004 роках та кількості померлих від навмисних само ушкоджень у віці 0-17 років у 2005-2016 роках за регіонами. 17.11.2017. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/27946/response/54280/attach/4/.pdf>

4. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Психология. Словарь/ 2-е изд. М: Политиздат. 1990. 494 с.

Серафимчук І.О., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Новицька І.В., викладач кафедри
гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСІЇ У КУРСАНТІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

У сучасному світі ми зустрічаємося з проблемою збільшення проявів агресивності серед курсантів та співробітників правоохоронних органів, що частково пов'язано з соціально-економічною та політичною нестабільністю у

суспільстві. Вивчення агресивної поведінки майбутніх і діючих правоохоронців надзвичайно важливе, адже при виконанні професійних обов'язків вони володіють правом примусу, що проявляється в можливості застосування фізичної сили на власний розсуд. Надмірна агресивність у даному випадку може призвести до збільшення конфліктних ситуацій серед особового складу, неефективної діяльності під час стресових ситуацій тощо.

Протягом довгого часу агресивність залишається актуальною психологічною проблемою, витоки вивчення якої можна знайти у роботах: З. Фройда, К. Лоренца, Л. Семенюк, Л. Славиної, І. Фурманова, А. Бандури, Л. Берковица, Д. Долларда, М. Левітова, В. Мерліна, В. Ковальова та інших. Причини прояву агресії у поведінці, зокрема, з урахуванням специфіки діяльності працівників правоохоронної сфери, вивчали такі науковці, як: В. Андросюк, Л. Балабанова, В. Лефтеров, О. Тимченко та ін. [1; 3].

Варто зазначити, що найвищі показники прояву агресії за результатами більшості досліджень спостерігаються у чоловіків. Проте вчені А. Фродо та Дж. Маколей [2] заперечують дане твердження. Багато науковців вважають, що жінки більш емоційні, в них загострене почуття провини та тривоги, що сприяє пригніченню агресивних тенденцій. Тому питання про гендерні особливості проявів агресії потребує подальшого уточнення. Серед психологічних особливостей, що провокують агресію у курсантів, дослідники виділяють: недостатній розвиток інтелекту та комунікативних навичок, занижену самооцінку, проблеми у взаємовідносинах [4, с. 388]. Дослідження агресивних проявів особливо актуальне для вирішення задач із профвідбору курсантів, а також для спеціальної підготовки співробітників правоохоронних органів до дій у екстремальних умовах.

Вивчаючи агресію курсантів, можемо припустити, що вони більш схильні проявляти її як реакцію на стресові умови навчання у вигляді роздратування, підозрливості, негативізму, образливості тощо. Говорячи про працівників правоохоронних органів, можемо припустити, що вони виплескують агресію при виконанні службових повноважень. Це відображатиметься у підвищених показниках фізичної та вербальної агресії. Поліцейські також можуть несвідомо переносити негативні форми поведінки на членів своєї родини чи друзів. Проте ми також можемо зауважити, що агресивна поведінка як курсантів, так і працівників правоохоронних органів, може бути пов'язаною зі стресами через необхідність виконувати розпорядження офіцерів та командирів та з відповідальністю, що вимагається від осіб, які знаходяться на керівних посадах.

Попри різну природу агресивної поведінки, необхідно також відзначити, що працівники поліції повинні навчитися керувати своїми емоціями і стримувати агресивні поведінкові прояви ще під час навчання в університеті. Адже заклавши під час курсантського життя фундамент «правильної поведінки правоохоронця» та навчившись направляти свою агресію у соціально прийнятне джерело, працівники поліції забезпечують, насамперед, самих себе

від значної кількості деструктивних чинників, що можуть негативно вплинути на фізичне та психічне здоров'я правоохоронця. Ми розуміємо, що прояви агресії бувають різні, так само й причини агресивної поведінки мають різне підґрунтя як для курсантів, так і для співробітників поліції. Тим важливіше встановити, чи існують відмінності за рівнем агресії між курсантами та правоохоронцями.

Дослідження, проведені на вітчизняних співробітниках патрульної поліції [5], показують, що для них характерний середньо-низький рівень прояву агресивної поведінки. При цьому досліджень, які демонструють, як змінюються рівні проявів різних видів агресії від курсантів до поліцейських, нам віднайти не вдалося. Що зумовило науковий інтерес до даної проблеми, який сформувався у пошукове дослідження. У дослідженні взяло участь 69 осіб, з яких 35 осіб (21 жінка та 14 чоловіків) – курсанти; 34 особи (9 жінок та 25 чоловіків) – чинні співробітники патрульної поліції та слідства. Досліджувані проходили методику вивчення агресії «Опитувальник Басса-Даркі» в адаптації Єніколопова. У дослідженні перевірялися наступні гіпотези.

1. *Гіпотеза № 1.* Існують гендерні відмінності у проявах різних видів агресії серед співробітників правоохоронних органів: жінки більшою мірою схильні до «дистанційних» проявів агресії, а саме – до вербальної, а чоловіки – «до контактних», зокрема, – до фізичної.

2. *Гіпотеза № 2.* У курсантів буде більш яскраво виражена агресивна поведінка захисного типу, пов'язана зі специфікою організації навчального процесу: роздратування, негативізм, образливість, підозрілість, ворожість; у правоохоронців будуть вищими показники агресії, що характерні для виконання професійних обов'язків: фізична та вербальна агресія.

3. *Гіпотеза № 3.* Попри відмінності у рівнях прояву агресії, загальні показники агресивності і в курсантів, і в правоохоронців залишатимуться у межах норми, що пов'язано з особливостями професійно-психологічного відбору на етапі зарахування до навчального закладу та подальшим психологічним супроводом поліцейських.

За результатами дослідження встановлено, що чоловіки і жінки розрізняються за показниками фізичної агресії, яка вище у чоловіків. Проте не відрізняються за рівнем вербальної агресії. Перша гіпотеза підтвердилася частково. Вивчення агресивності у курсантів та правоохоронців показало, що прояви агресії у курсантів більшою мірою пов'язані з адаптацією до навчання у закладі зі специфічними умовами, а у правоохоронців – із безпосереднім виконанням професійних обов'язків. Розглядаючи різні аспекти вираженості видів агресії у курсантів і правоохоронців ми встановили, що вони відрізняються за значною кількістю параметрів. А саме: правоохоронцям у більшій мірі притаманна фізична агресія і на рівні тенденції – вербальна, курсантам – образливість, підозрілість, почуття провини, вороже ставлення до світу і на рівні тенденції – дратівливість. Друга гіпотеза підтвердилася. Разом із цим можемо констатувати, що попри знайдені відмінності рівень прояву різних

видів агресії та загальний показник агресивності у курсантів та правоохоронців залишається у межах норми. Нормотипічними ці показники також залишаються при врахуванні гендерного аспекту. Третя гіпотеза підтвердилася.

Отже, агресивність у курсантів майже завжди носить тимчасовий, ситуативний характер, легко піддається корекції за умови правильної організації життя в закладах зі специфічними умовами навчання. Однак це відбувається тільки за умов терплячої й узгодженої роботи офіцерів, психолога та батьків із курсантами. У правоохоронців агресивність часто зумовлена їх професійними обов'язками, зокрема, необхідністю застосовувати право примусу по відношенню до правопорушників.

1. Андрушко Я. Психологічні захисти в структурі професійної ідентичності майбутнього працівника органів внутрішніх справ: монографія. Л. : Львів. ДУВС, 2016. 276 с.

2. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль. Спб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. 516 с.

3. Білова М. Е. Психологічні особливості осіб з різним рівнем стресостійкості (на прикладі працівників стресогенних професій): автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. психол. наук: спец. 19.00.01. «Загальна психологія, історія психології». Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2007. 20 с.

4. Замятіна М. В. Психологічна структура агресивності студентів ВНЗ. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ. Х. : НТУ «ХПІ», 2012. Вип. 30–31 (34–35). С. 385–392.

5. Теслик Н. М., Коляда М. В. Агресивність у структурі особистісних компетентностей патрульних поліцейських у період первинної підготовки. Вісник національного університету оборони України. 2018. № 1 (49). С. 95–102.

Стулій В.О., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Гузь І.В., викладач кафедри
тактичної та тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний стан розвитку науки і техніки зумовлює зміни в методології наукових досліджень і соціальних практиках. В роботі розглянуті різні аспекти використання інформаційних технологій в юридичній науці і практиці:

поточний стан технологій; перспективи застосування технологій в юридичних дослідженнях; приклади необхідних змін нормативно-правової бази. Big Data в юридичній науці діє в двох головних напрямках: забезпечує можливість пояснити існуючі явища; забезпечує можливість спрогнозувати поведінку в області права. У зв'язку з цим істотно змінюється методологія і філософія проведення юридичних досліджень. Застосування Big Data дає можливість на підставі об'єктивно отриманих параметрів побудувати зв'язки і кореляції, які не залежать від прихильності дослідника до будь-якої наукової концепції. Іншими словами, гіпотеза дослідження не вибудовується до його проведення, а формується лише після інтерпретації отриманих взаємозв'язків.

На прикладі динамічного розвитку правових інститутів розкрито проблеми, пов'язані з необхідністю міждисциплінарного поєднання юриспруденції і ІТ-технологій.

Так, для юридичної науки характерний наступний набір проблем: 1) правосуб'єктність штучного інтелекту; 2) проблеми збору та верифікації даних; 3) інтерпретація отриманих за допомогою Big Data результатів; 4) роль традиційного інструментарію; 5) «довіра» проведеним розрахункам; 6) міжнародний характер цифровізації; 7) робота з персональними даними. Практичні проблеми пов'язані з необхідністю: включення в законодавство нових принципів, термінів, визначень і правових інститутів; вдосконалення системи документообігу; забезпечення достовірності електронних документів; визначення цивільно-правового статусу «великих даних». В освіті інформаційні технології застосовуються з метою формувати незалежну інформаційну особистість, навчити приймати правильне рішення і ефективно використовувати інформаційні ресурси. Інформаційні технології в освіті зможуть підготувати людину, яка з легкістю зможе обробити дані і застосувати комп'ютерні навички на практиці. В сфері виробництва інформаційні технології застосовують з метою полегшити працю працівників і зменшити їх кількість, а також інформаційні технології дозволяють здійснити процес виробництва швидше, виробляючи набагато більше обсягів продукції.

---

1. URL: <http://um.co.ua/8/8-2/8-23113.html>.

2. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102782/97865>.

3. URL: <https://sites.google.com/site/spalahdumok/vcitelu/osnovni-napramki-vikoristanna-informacijnih-tehnologij-u-navcalnomu-procesi>.

Терещук Є.М., студент
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Шевяков О.В., д.психол.н., проф.,
завідувач кафедри
психології та педагогіки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Проблеми безпеки особистості стосуються кожної людини, ставлять низку філософських, правових, політологічних, соціологічних, психологічних та інших спеціальних питань. Аналіз сучасної літератури з різних аспектів вивчення проблем безпеки особистості дозволяє стверджувати, що безпека є складною, міждисциплінарною областю знання, і роль психології полягає не тільки в формуванні універсального визначення, а у виробленні загальних уявлень і системи знань про цей феномен на філософському та теоретико-методологічному рівнях. Необхідність аналізу філософських та соціокультурних основ психологічної безпеки обумовлена тим, що його проведення дозволить сформулювати не лише загальні наукові положення про таке складне соціальне явище, яким є безпека, та, зокрема, психологічна безпека особистості студента, але й розкрити її загальні властивості, закономірності становлення, розвитку та функціонування.

Поняття «безпека» довгий час застосовували переважно в рамках політичної філософії, причому пріоритет, як правило, віддавався державній безпеці, а не особистій чи громадській. Сьогодні ж ця проблематика актуальна і для інших розділів філософського знання, а також й інших галузей наукового осмислення. Важливим є з'ясування того, чи існує принципова відмінність між індивідуальною безпекою кожної окремої людини та безпекою колективною (безпекою всього суспільства, громади, держави тощо).

Більшість робіт присвячено визначенню найбільш ефективних методів та засобів вирішення практичних завдань, тобто фахівці, розмірковуючи про безпеку, говорять про конкретні прикладні розуміння цього терміну: національна [1, с.182-183], освітня [2, с.11-12], організаційна [3, с.6-7], та інші види безпеки. Зокрема, доведено, що психологічно безпечне організаційне середовище студента у вищій школі детермінує задоволеність змістом навчання та майбутньою кар'єрою, переживання почуття успіху. Показано, що ресурси соціальної підтримки людини від організації та спільноти, які визначаються потребою особистості у приналежності, опосередковані психологічною без-

пекою цього середовища.

У науковій літературі поняття безпеки, як правило, тлумачиться по-різному:

1) безпека як відсутність небезпеки (на основі принципу дихотомії). Поняття «безпека» і «небезпека» є діалектично взаємопов'язаними характеристиками умов об'єктивної реальності, що відображують її суперечливі сторони, і можуть розглядатися як соціально-філософські категорії. Але при такому підході не враховуються протиріччя об'єктно-суб'єктної сфери людської діяльності, які є джерелом будь-якого розвитку та змінювання. Тому, мабуть, постулат, що відсутність небезпеки це і є безпека, не є бездоганим і потребує певного уточнення. Такого стану, при якому державі, суспільству або особистості не загрожує небезпека, просто не існує;

2) безпека як певна діяльність із забезпечення або попередження загроз, небезпек (діяльнісний підхід, що пов'язаний з рівнем суспільного виробництва, завдяки якому і створюються захисні дії). Ця філософія орієнтована на ціннісні переваги соціальної практики (дійсності) та передбачає не тільки певний рівень усвідомлення сутнісних протиріч буття, але й конкретне розуміння онтологічних основ соціальної реальності;

3) безпека як усвідомлена потреба, цінність, інтерес, що пов'язані з цілеструктурними, як ключова цінність мотиваційної сфери, що представлена в індивідуальній та суспільній свідомості.

Всі ці визначення можна віднести до антропологічного інструменталізму, в межах якого безпека пов'язується з певною історичною практикою забезпечення життєдіяльності людини та її існування. Проте, безпека як соціально-філософська категорія не може розглядатися тільки в аспекті стану захищеності, оскільки це ще й властивість певної системи, і процес соціальної діяльності.

Зауважимо, що пізнання безпеки тісно пов'язане з соціально-історичними умовами буття, з рівнем розвитку матеріальної і духовної культури, з пануючими в суспільстві інтересами і цінностями, що зумовлює не тільки розмаїття точок зору, які пояснюють явище безпеки, але й визначає її онтологічну, гносеологічну і аксіологічну особливості. Онтологічний аспект безпеки полягає в тому, що безпека, існуючи в загальній структурі буття, перебуває в різних формах, які є оптимальними умовами дійсності як такої (буття природи, людини, соціального і духовного), при яких мінімізовані небезпеки. Гносеологічний аспект безпеки пов'язаний безпосередньо з особливостями її пізнання. Дуже важливим з погляду предмету нашого дослідження, є огляд соціально-філософської спадщини в царині історичної рефлексії проблеми безпеки суспільства та особистості. У процесі історичного розвитку безпека розумілася через чуттєвий досвід і завдяки раціональному пізнанню. Накопичені знання трансформувалися в практичний досвід і достовірні знання. Людина і суспільство завжди прагнуть пізнати бажані умови повної відсутності небезпеки – абсолютну безпеку, що практично неможливо, оскі-

льки процес розвитку небезпек у результаті людської діяльності і об'єктивних змін в світі є нескінченним. Аксиологічний аспект безпеки підкреслює, що безпека перебуває у ряді загальнолюдських цінностей (таких як добро, істина, краса), оскільки має значущість для багатьох поколінь людей, не зважаючи на те, що у різні епохи її зміст і значення розумілися по-різному. Безпека створює оптимальні умови для підтримки гармонійного стану буття та сталого розвитку суспільства. Отже, названі аспекти безпеки тісно пов'язані між собою. Гносеологічний і аксіологічний аспекти утворюють цілісну структуру теоретичного концепту безпеки, фундамент якого становить її онтологічний аспект.

Реалії сучасного часу висувають на перший план не узагальнені цінності, а безпеку і збереження життя спільнот, груп, конкретних людей незалежно від їх політичних, економічних і національних відмінностей. Дедалі більшої значущості набувають питання вивчення безпеки, яка характеризує внутрішній стан людини, її благополуччя, спокій, стабільність, мова йде про психологічну безпеку, що є проявом суб'єктивної безпеки.

Суб'єктивна безпека, представлена в філософських і соціокультурних аспектах, може бути розкладена на низку взаємопов'язаних проблем, як-от: сприйняття людиною стану безпеки або загрози, психологічні механізми утворення страху в соціальних групах, руйнування або маніпуляція ідентичністю, громадянська самосвідомість і здатність самоорганізації спільноти щодо зовнішніх і внутрішніх загроз. Сучасні соціально-гуманітарні теорії розширили розуміння суб'єктивного виміру безпеки, включивши в аналітичне поле проблеми соціокультурні, психологічні та феноменологічні фактори, що впливають на сприйняття індивідом і соціальними групами власної захищеності.

Ми бачимо, що науковці, які працюють у галузі філософії, соціології, культурології, зауважують, що психологічний напрям у вивченні соціальної безпеки істотно відрізняється від філософського тим, що в його руслі вивчення безпеки заломлюється крізь міжособистісні відносини і психічну структуру особистості. Кожна особистість взаємодіє з суспільством, визначаючи для себе стандарти і межі цієї взаємодії, виробляючи механізми ефективної співпраці, і якщо особистість не готова до зрілої взаємодії з соціальною реальністю, то створюється сприятливий ґрунт для десоціалізації особистості і її подальшої девіації. Це положення підкреслює потенціал міждисциплінарних досліджень, що зв'язує психологічний напрям вивчення соціальної безпеки з філософським та соціокультурним, які в умовах радикальних змін у сучасному українському суспільстві, набувають особливої значущості.

Особливість соціальної безпеки полягає в тому, що дана система має «двоїсту» природу. З одного боку, вона є об'єктом, тобто це особистість, спільнота, суспільство, які потребують сприятливої дії зовнішнього середовища для їх сталого розвитку. З іншого – ця соціальна система має особливі, «людські» якості, такі як розум, воля, цілеспрямованість, котрі служать потенціалами

лом для захисту особистості від зовнішніх і внутрішніх небезпек. У даному випадку ця система виступає як суб'єкт. Отже, зміст соціальної безпеки можна розглядати як стан захищеності особистості (спільності, суспільства) не тільки від зовнішніх, а й від внутрішніх загроз життєдіяльності людини. Під зовнішніми загрозами розуміються ризики, пов'язані з середовищем, яке загрожує життю людини, порушенням найважливіших прав і свобод, а також перешкоджають реалізації вітальних потреб і потреб розвитку. Під внутрішніми загрозами маються на увазі ризики, пов'язані з потенціалом особистості (спільноти, суспільства), які проявляються у відсутності мотивації дій особистості, а також взаємодії між членами спільноти, суспільства.

Таким чином, застосування поняття «психологічна безпека» як окремої наукової категорії ще не має тривалої історії, хоча й отримало значне розповсюдження у наукових роботах. Інтерес до проблем психологічної безпеки зумовлений зростаючою потребою системного опису явищ соціальної реальності, яка стрімко змінюється, та необхідністю вирішення практичних завдань сьогодення. Крім того, суттєво змінюються традиції наукового опису явищ реальності та самої людини – від класичної до постнекласичної парадигми наукового знання.

---

1. Більовський О.А. Національна безпека як предмет соціально-філософського аналізу *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. Вип. 7. С.182–186.

2. Зинченко Ю. П. Методологические основы психологии безопасности. *Национальный психологический журнал*. 2011. № 2. С.11–14.

3. Калашникова Л. В. Социально-философские предпосылки становления концепта безопасности в протосоциологии. *Грані. Соціологія*. №9 (137). 2016. С.6–13.

4. Vlynova O.Y., Holovkova L.S., Sheviakov O.V. Philosophical and sociocultural dimensions of personality psychplogical security. *Antropological Measurements of Philosophical Research*. 2018. №14. P.73–84.

Трень Т.О., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Боняк В.О., д.ю.н., проф.,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ОСНОВНОГО ЗАКОНУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА КОНСТИТУЦІЙ ОКРЕМИХ ПОСТРАДЯНСЬКИХ ДЕРЖАВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЇХ РОЗВИТКУ

Конституція будь-якої демократичної держави займає особливе місце в національній правовій системі. Це зумовлено предметом її правового регулювання, проголошеними нею принципами, ідеями, мета яких – забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Сьогодні ж у правовій доктрині конституційного права практично відсутні комплексні роботи, присвячені правовому регулюванню процесу внесення змін до конституцій, включно і порівняльного аналізу внесення змін до Основного Закону Української держави та конституцій пострадянських держав (Казахстану, Грузії, Білорусії, Естонії), чим і зумовлена актуальність дослідження.

Принагідно відзначити, що частина правників відносять Основний Закон України до категорії «жорстких» щодо способу змін, що виявляється у механізмі внесення до нього змін і обмеженні кількості суб'єктів права постановки питання про новелізацію тексту Конституції України [1, с. 3].

Про ускладнений порядок внесення змін до Конституції України свідчить ст. 155, яка закріплює, що законопроект про внесення змін до Основного Закону держави (за винятком розділів I "Загальні засади", III "Вибори. Референдум" і XIII "Внесення змін до Конституції України") має бути попередньо схваленим більшістю від конституційного складу Верховної Ради України та вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Парламенту за нього проголосувало не менш як 2/3 від конституційного складу Верховної Ради України (ст. 155 Основного Закону) [2]. Фактично йде мова про жорсткий характер прийняття такого законопроекту про внесення змін до Конституції України.

Не можна не відзначити і той факт, що вітчизняна практика внесення змін до Конституції України, що мала місце в 2004, 2010 та 2014-х роках засвідчила, що зміни до Основного Закону держави здійснювалися переважно без широкого залучення суб'єктів громадянського суспільства до їх обгово-

рення. Крім цього, на превеликий жаль, при цьому допускалось порушення процедури внесення таких змін. Слід також нагадати і про анонсовану, однак не доведену до логічного завершення конституційну реформу 2007-2013 рр. та до сьогодні відсутність реальної концепції конституційної реформи в цілому замість внесення до Основного Закону безсистемних змін.

Вважаємо, що не менш важливе значення для висвітлення конституційно-правової регламентації процесу внесення змін до основного закону в обраних нами пострадянських державах має висвітлення питання про те, які ж органи (суб'єкти) наділяються правом ухвалювати рішення про внесення змін до конституції. Аналіз текстів основних законів вищевказаних держав надає нам підстави стверджувати, що такі зміни можуть бути внесені:

1) народом (шляхом проведення всеукраїнського референдуму) (ч. 1 ст. 156 Конституції України);

2) парламентом (наприклад, Верховна Рада України (ст. 155 Основного Закону); дві третини від повного складу Парламенту Грузії (ч. 3 ст. 77); парламент після двох обговорень ним цих змін і схвалення з проміжком не менше трьох місяців (ч. 1 ст. 139 Конституції Білорусії); Парламент Республіки (пп.1, 3 ст. 91) або ж спільне засідання Палат за пропозицією Президента Республіки Казахстан (ч. 1 ст. 53) не менше як трьома четвертими від його складу (п. 3 ст. 62); два склади Рійгікоку (парламенту) або в якості невідкладного питання (ст. 163 Конституції Естонії);

3) через референдум (чч. 2, 3 ст. 140 Конституції Білорусії, пп.1, 3 Основного Закону Казахстану, ст. 163 Конституції Естонії).

Аналізуючи конституційно-правову регламентацію процесу внесення змін до основного закону в таких пострадянських державах, як Україна, Грузія, Білорусь, Казахстан та Естонія можна дійти певних загальних висновків. Ініціатором внесення змін до конституцій є народ або ж мінімальна кількість виборців (шляхом виявлення народної ініціативи, референдумів), парламент, президент держави та уряд.

Формами участі громадян у процесі внесення змін до основного закону є народна ініціатива, всенародне обговорення та референдум. При цьому слід зазначити, що всенародне обговорення закріплено лише в Конституції Грузії.

Орган, який уповноважений здійснювати контроль за конституційністю внесення змін до основного закону, є вища судова інстанція в державі, орган конституційної юрисдикції та інші органи публічної влади. При цьому вважаємо, що такими повноваженнями має бути наділений саме конституційний суд (за прикладом нашої держави – Конституційний Суд України, який надає висновок щодо відповідності законопроекту вимогам визначеним статтям Основного Закону).

Треба зазначити, що не допускається внесення змін до конституцій в умовах воєнного або надзвичайного стану, коли такі зміни спрямовані на ліквідацію незалежності, цілісності держави або ж, як закріплено в тексті Конституції України, коли такі зміни звужують зміст і обсяг існуючих прав і сво-

бод людини чи скасовують (обмежують) такі права та ін. Слід зазначити, що приписи щодо заборони звуження змісту і обсягу існуючих прав і свобод, скасування й їх обмеження закріплені лише в Основному Законі нашої держави.

Показовим є той факт, що правом ухвалювати рішення про внесення змін до основного закону в більшості пострадянських держав наділений народ, що реалізує такі повноваження шляхом референдуму, а також парламенти (два склади парламенту) держав.

Отже, аналіз процедурних питань внесення змін до Конституції України та пострадянських країн дозволяє зробити висновок, що правове регулювання порядку внесення зазначених змін на сьогодні потребує свого вдосконалення. Зазначена процедура має бути визначеною, чіткою та прозорою.

---

1. Конституція України : науково-практичний коментар / редкол. : В. Я. Тацій (голов. редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. 2-е вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2011. 1128 с.

2. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.

Федорченко А.Ю., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПЕРЕХОДУ ПРАВ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС СПАДКУВАННЯ

В умовах сьогодення з огляду на удосконалення та стрімкий розвиток суспільних відносин встановлено раніше невідоме вітчизняному цивільному праву поняття «спадковий договір». Варто зазначити, що запровадження спадкового договору як нового інституту цивільного права є новацією у національному законодавстві і врегульовано з прийняттям Цивільного кодексу (далі – ЦК) України від 2003 року. Аналізуючи зарубіжний досвід, стверджуємо, що цей вид договору широко розповсюджений та детально регламентований у закордонному законодавстві. Так, Німецьке цивільне законодавство містить детальну регламентацію цього виду договору та широкі межі

застосування, зокрема як окремий вид спадкування, натомість у Франції дозволяється виключне право укладання цього договору між подружжям. Нові правові, економічні, соціальні, морально-етичні реалії, викликані суттєвим розвитком нових економічних відносин, не могли не вплинути на підстави виникнення права власності в зв'язку зі спадкуванням майна. Придбання права власності на підставі успадкування займає особливе місце. Це визначається тим винятковим правообразуючим фактом, яким є факт смерті громадянина (спадкодавця) як головний елемент виникнення спадкових правовідносин. Інститут спадкування був предметом, як дисертаційних досліджень, так і окремих робіт, пов'язаних з інститутом спадкування. Однак не всі проблеми вдалося вирішити як в теоретичному, так і законодавчому аспектах [2].

Крім того, незважаючи на всю сучасність спадкового права, вже Зараз виникають суттєві прогалини в регулюванні спадкових правовідносин. Допоміжні репродуктивні технології змушують по-новому поглянути на принципи фіксації кровноспоріднених відносин. Не вщухають суперечки про параметри обов'язкової частки в спадкуванні та повернення до встановлення податку на майно, що переходить в власність в порядку спадкування. Приймаються рішення Європейським Судом з прав людини, в рамках яких аналізується той чи інший аспект права спадкування. Кожна з названих проблем обумовлена різним поданням конституційних положень, що визначають конституційні принципи правового статусу людини і громадянина [4]. Всі наведені обставини висувають перед вітчизняною правовою наукою ряд конкретних завдань, серед яких – обґрунтування змісту, структури і механізму захисту основних прав людини, визначення конституційно-правового стандарту забезпечення реалізації кожного конкретного права. До одного з них - правом спадкування - звернуто даний дисертаційне дослідження, спрямоване на розкриття теоретико-правових і практичних проблем розглянутої юридичної категорії. Інститут спадкування в системі цивільного права є одним з найважливіших і його значимість обумовлюється тим, що об'єктом спадкування переважно є право власності. Такі проблеми спадкового права як, що залишається після смерті громадянина власника, з найдавніших часів і до теперішнього часу залишаються в центрі уваги суспільства та держави, законодавця і вчених [3]. Взаємодія інституту спадкування з інститутом власності очевидна: спадкове право повідомляє праву власності його «кінцевий сенс» і його спадкоємність, а також воно визначає ті рамки, в яких власник має право необмежено розпоряджатися своїм майном [1].

Спадкове право, будучи частиною цивільного права, має свої особливості. У спадковому праві, на відміну від інших цивільно-правових подотростей, договір відіграє незначну роль, тому суб'єкти цих відносин незалежні один від одного, процесу узгодження воель, як правило, не відбувається. Коло джерел спадкового права досить вузький [2]. Джерелом спадкового права є закон, окремі питання регулюються іншими правовими актами, звичай ділового обороту тут не застосовується. Однак, для тлумачення норм необхідно

використовувати звичай. Так, закон не розшифровує такі поняття, як повнорідні брати і сестри, вітчим і мачуха, але їх зміст визначено звичаєм. Єдиним ненормативним актом, що регулює права і обов'язки суб'єктів, є заповіт.

Дослідивши питання про можливість успадкування підприємства за правом представлення, щодо особи, що посяде майно на зазначених підставах, і є підприємцем, обґрунтовується пропозиція, що якщо немає більше спадкоємців підприємців, то такий спадкоємець повинен успадковувати це підприємство за правом представлення, а якщо є інші спадкоємці підприємці, то в частках встановлених законодавством.

---

1. Валах В. В. Спадкове право зарубіжних країн. Міжнародне та зарубіжне право. – 2002. – № 4. – С. 115–122.

2. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.

3. Successions in Europe – Succession law in 27 European countries, The Council of the Notariats of the European Union, accessed 20.11.2014. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.successions-europe.eu/en/home>.

4. Austria International Estate Planning Guide Individual Tax and Private Client Committee, accessed 20.12.2016. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <file:///C:/Users/Roman/Downloads/Austria.pdf>.

Федченко Т.К., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Жеглінська Т.О., викладач
кафедри теорії та історії держави
і права Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ КОНЦЕПТ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА НАУКИ

Розглядаючи даний аспект, передусім хотілось би зробити акцент на тому, що обрана нами проблематика не є новою, проте є досить актуальною, а тому привертає значну увагу як з боку науковців, так і правників. Вивченням даної проблематики певною мірою займалися такі дослідники як: Бандурка О.М., Білозьоров Є.В., Бостан С.К., Власенко В.П., Головка О.М., Горова О.Б., Завальний А.М., Заяць Н.В., Колодій Є.С., Ломиш Т.М., Оніщенко Н.М., Передірій О.С., Пильгун Н.В., Сухоніс В.В. тощо.

У роботах названих вчених питання сучасного концепту теорії держави і права в розрізі навчальної дисципліни та науки піддане ґрунтовному і всесторонньому аналізу, проте багато важливих аспектів все ще залишаються нерозв'язаними, а тому потребують подальшого системного вивчення.

На підставі аналізу науково-дослідницьких праць вітчизняних та зарубіжних вчених можемо впевнено говорити про те, що вкрай важливо розрізняти теорію держави і права як науку та навчальну дисципліну. Передусім хотілось би наголосити на тому, що теорія держави і права як наука являє собою систему узагальнених знань про основні та загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування явищ державно-правової дійсності. У свою чергу, як навчальна дисципліна теорія держави і права – це система теоретичних знань, сформульованих відповідно до вимог певної навчальної програми задля подальшого вивчення державно-правових явищ та підготовки кваліфікованих фахівців у галузі правознавства.

Розглядаючи теорію держави і права як науку слід розуміти, що вона є наукою фундаментальною та базовою. Разом з іншими науками, що вивчають основні галузі права, вона формує науково-теоретичну основу для всієї юридичної науки. Водночас зазначимо, що теорія держави і права, виступаючи стосовно галузевих і спеціальних правничих наук як фундаментальна наука, потрібна також для розробки спеціальних, достатньо вузьких проблем, що стоять саме перед цими юридичними науками.

Разом з тим теорія держави і права визначає рівень розвитку юриспруденції і як науки, і як практики, формує загальні для усієї юридичної науки цілі та завдання, задає вектори розвитку галузевих та спеціально-юридичних наук; виступає певним трансформатором між юридичним та неюридичним гуманітарним знанням, забезпечує органічне сплетіння юридичного знання в загальну систему знання про суспільство та людину [1, с. 72].

Таким чином, теорія держави і права як юридична наука торкається важливих гносеологічних парадигм, які виникають внаслідок процесу дослідження предметної області даної науки, що у свою чергу, дозволяє науковцям робити певні висновки, які мають вагоме методологічне та світоглядне значення для професійного становлення майбутніх фахівців у галузі правознавства.

Теорія держави і права як навчальна дисципліна є однією з найбільш важливих та складних дисциплін, які викладаються у вищих навчальних закладах, що здійснюють підготовку майбутніх юристів. Основна мета даної навчальної дисципліни спрямована на засвоєння здобувачами вищої освіти загальних знань про державу і право, а також формування у них високого рівня правової свідомості та правової культури.

Відмітимо, що теорія держави і права як навчальна дисципліна відрізняється від наукової спеціальності більш спрощеним викладом матеріалу, уникненням дискусійних положень і суперечностей, а за змістом – метою, що і зумовлює надання навчальній дисципліні певних дидактичних властивостей.

Таким чином, мета науки – збільшення знань, їх поглиблення та систематизація, а мета навчальної дисципліни – перенесення вже усталених, базових знань до свідомості й інтелекту особи, яка опановує ту чи іншу професію [2, с. 14]. Також вважаємо за необхідне зазначити, що вивчення теорії держави і права, як науки та початкової дисципліни допомагає усвідомити майбутнім юристам зміст основних принципів юридичної техніки, без знання яких неможлива професійна діяльність у сфері правового регулювання. У свою чергу, розуміння теоретико-правових основ правотворчої, правозастосовної, інтерпретаційної та інших видів юридичної діяльності є необхідною умовою досягнення конкретних, певних цілей і завдань, що стоять перед юридичною спільнотою [3, с. 17].

Отже, проаналізувавши все наведене вище, можемо зробити висновок, що теорія держави і права як наука є повністю сформованою теоретико-методологічною наукою, яка є вагомим фундаментом для інших юридичних наук. Втім, засвоєння теорії держави і права як навчальної дисципліни є необхідною передумовою подальшого успішного опанування галузевих, спеціальних і прикладних юридичних дисциплін, що сприятиме розвитку абстрактного юридичного мислення майбутніх фахівців у галузі правознавства.

1. Пильгун Н.В. Теорія держави і права: курс лекцій Ч.1. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2019. 72 с.

2. Теорія держави і права : підручник / [О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 416 с.

3. Колодій Є. С. До питання про важливість теорії держави і права як науки та навчальної дисципліни для професійної підготовки юриста [Текст] / Є. С. Колодій, Н. В. Пильгун // «Дослідження актуальних питань юридичних наук» (м. Миколаїв, 13-14 грудня 2019 р.). — Херсон : Видавничий дім "Гельветика", 2019.

Федченко Т.К., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФАЙЛІНГУ ПРИ СКЛАДАННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТА ЗЛОЧИНЦЯ

Розглядаючи даний аспект, передусім хотілось би зробити акцент на тому, що обрана нами проблематика є доволі актуальною, а тому викликає великий інтерес як з боку науковців, так і практиків. Вивченням даної проблематики у різні часи займалися такі дослідники як: О.М. Цільмак, К.В. Калюга, Н.А. Жерж, Л.О. Катеринюк, О.М. Подільчак, В.Г. Веренікіна, І. Ю. Шид-

ловська, К.О. Матюшенко, В.М. Плетенець, М.В. Дідковська-Бідюк, О.І. Зачек, Ю.І. Дмитрик та інші. У роботах названих вчених питання необхідності застосування методу профайлінгу при складанні психологічного портрета злочинця піддане глибокому і ґрунтовному дослідженню, проте багато аспектів цієї великомасштабної проблематики все ще залишаються неопрацьованими або дискусійними.

Оцінивши стан криміногенної ситуації в Україні, можемо стверджувати, що наразі особливого значення набуває процес складання психологічного портрета злочинця, оскільки саме наукове дослідження психології особистості злочинця допомагає не лише визначити індивідуально-психологічні особливості даної особи, а й покращити теоретичне підґрунтя щодо розробки дієвого механізму протидії злочинності.

На думку іноземних фахівців, необхідність розробки психолого-криміналістичного портрета злочинця виникає під час досудового розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, коли констатується істотна або повна відсутність відомостей про суб'єкт злочину, а саме, під час убивств, що містять ознаки маніпуляцій злочинця з трупом жертви; убивств з посмертними колотими та різаними пораненнями; вбивств на сексуальному підґрунті з ознаками садистського катування жертви; зґвалтувань; «безмотивних» підпалів і вибухів тощо [1, с. 54].

У свою чергу, саме такий метод профайлінгу, як криміналістичний, набуває доволі великого значення при складанні психологічного портрета стосовно особистості злочинця. Взагалі складання психолого-криміналістичного портрета надає можливість правоохоронним органам більш якісно проводити розслідування неочевидних та нетипових злочинів, а також перевіряти побудовані раніше слідчі версії і відповідно звужувати коло підозрюваних.

Відмітимо, що знання психофізіологічних особливостей злочинця дадуть змогу слідчому, звуживши коло підозрюваних, визначити напрями пошуку злочинця, спрогнозувати його поведінку під час затримання і досудового розслідування. Водночас у працівників слідчих правоохоронних органів виникають певні труднощі зі складанням портрета, бо через брак спеціальних знань і навичок вони не завжди розуміють, до якого спеціаліста звернутися і як далі використовувати отриману інформацію [2, с. 81].

Вважаємо за необхідне зауважити, що сьогодні технології профайлінгу в кримінальному провадженні в Україні майже не застосовуються через відсутність розвинутої інструментально методичної бази та правової неврегульованості. Натомість, в світі активно розробляються все нові методики портретування особи в практичній діяльності правоохоронних органів [3, с. 158].

Не зважаючи на зарубіжний досвід та широкий спектр можливостей використання криміналістичного профайлінгу у правоохоронній діяльності, наразі в Україні дійсно доволі мало приділяється уваги саме підготовці фахівців-профайлерів для системи правоохоронних органів. Тому вбачаємо необхідність у впровадженні в освітній процес майбутніх працівників правоохо-

ронних органів первинних навичок профайлінгу, які неопосередковано дозволяють створити орієнтовний психолого-криміналістичний портрет особи, яка вчинила злочин.

Отже, проаналізувавши все вищезазначене, доходимо висновку, що профайлінг може та повинен активно застосовуватися у діяльності правоохоронних органів як при складанні психологічного портрета особи злочинця, так і в інших сферах. І хоча сьогодні наша держава лише розпочинає впроваджувати в роботу правоохоронців профайлінг – його подальше використання не лише покращить їх професійну діяльність, а й оптимізує процес виявлення більш новітніх способів з попередження злочинності та боротьби з нею.

1. Цільмак О. М. Загальні положення криміналістичного профайлінгу / О. М. Цільмак // Юридична психологія. - 2019. - № 1. - С. 54-61. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2019_1_9.

2. Жерж Н. Застосування методу психолого-криміналістичного портрета злочинця при розслідуванні окремих видів злочинів / Н. Жерж // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2015. - № 1. - С. 79-86. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2015_1_14.

3. Калюга К.В. Профайлінг як сучасний засіб встановлення особи злочинця. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1-2_2019/34.pdf.

Фісюк Ю.С., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПРАВОВИХ ПОСЛУГ

Останнім часом вчені-юристи обговорюють правову природу договорів, які на практиці називаються договорами про надання юридичних послуг. Прикладом є пропозиція, висловлена в юридичній літературі, щодо розмежування договорів про надання юридичних послуг та договорів про надання юридичних послуг. На думку Н.В. Козлової, за договором про надання юридичних послуг правова допомога надається шляхом надання послуг фактичного, а не юридичного характеру, оскільки сам договір не породжує зобов'язання для підрядника виконувати будь-які операції чи інші за-

конно значні дії. Натомість дослідник кваліфікує контракт на юридичні послуги як змішаний контракт, який зазвичай містить елементи договору про надання послуг та інструкції, коли разом із фактичними консультативними послугами підрядник від імені замовника виконує операції та інші юридично значущі дії [3, с. 40–50].

Ми вважаємо, що не можна однозначно погодитися з цією точкою зору. Дійсно, основною метою надання юридичних послуг є сприяння реалізації, захисту та захисту прав та інтересів особи. Однак, посилаючись на дії, що мають фактичний характер консультативних та запитів з правових питань, як усно, так і письмово, а також на юридичні дії - представництво прав та інтересів замовника є помилкою, як результат консультативних послуг, так і представницькими послугами можуть бути виникнення, зміна або припинення правовідносин. При цьому результат надання представницьких послуг може мати не юридичні наслідки, а лише фактичні дії, включаючи отримання інформації від компанії, передачу речей, отримання заробітної плати тощо [6, с. 184–184].

Досліджуючи нормативне регулювання юридичних послуг, О. М. Щуковська розуміє юридичні послуги як працевлаштування юрисконсульта на підприємстві [7]. Більше того, дослідник розглядає договори про надання послуг, доручення, агентське та довірче управління майном як види договорів про надання юридичних послуг [8, с. 7].

Слід зазначити, що в юридичній літературі є твердження про змішаний характер договору про надання юридичних послуг у випадках, коли договір включає умови для надання підрядником відчутних результатів своїх дій або діяльності (письмові консультації та пояснення, проекти договорів, заяв, скарг та інших юридичних документів). Така угода, на думку деяких вчених, містить елементи договору та договору про надання послуг [2, с. 22–23].

Вищезазначене спричинило законодавчу необхідність, закріплену у ч. 2 ст. 626 ЦК України класифікація цивільно-правових договорів на прості (унітарні) та складні (змішані). У цьому випадку положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, застосовуються до відносин сторін у змішаному договорі, якщо інше не передбачено договором або не впливає із суті змішаного контракту.

На думку В. А. Ойгензіхта, характерною особливістю змішаних контрактів є те, що всі вони інтегровані в один складний об'єкт; у таких угодах виключається застосування норм, які не належать до цієї інтегрованої угоди [5, с. 6–7]. Виходячи з цього, до суттєвих ознак, що характеризують змішані договори, Р. А. Лідовець відноситься до поєднання елементів різних договорів та виникнення на цій основі двох або більше зобов'язань, кожна з яких застосовує норми відповідного виду зобов'язань [4, с. 62]. Прикладом змішаної угоди є агентська угода щодо двох видів юридичних дій - придбання агентом в інтересах довірителя пакета акцій від свого імені, а також управління цими цінними паперами від імені довірителя. Тобто в наведеному при-

кладі простежується поєднання комісійних відносин та відносин представництва.

На наш погляд, твердження науковців щодо змішаного характеру договору про надання юридичних послуг суперечливі, оскільки сучасне законодавство, що регулює надання послуг, є єдиним для всіх суб'єктів цивільного права, тому такий поділ цивільно-правових договорів на надання юридичних послуг недоцільно. Також необґрунтованим є визначення трудових відносин юрисконсульта з підприємством як відносин юридичних послуг. Ці правовідносини, як справедливо зазначає В. М. Богослов, регулюються трудовим законодавством і зазвичай оформляються трудовим договором. Оскільки трудове законодавство не використовує термін "послуга", його використання не сприяє правильному розумінню змісту таких правовідносин [1, с. 44].

Питання розмежування понять "правова допомога" та "юридична служба" залишається сьогодні не менш суперечливим. Не вдаючись до обговорення пошуку критеріїв розмежування цих понять, ми вважаємо, що договір про надання правової допомоги як правочин є різновидом цивільно-правових договорів про надання юридичних послуг. Однак ця угода наділена певними особливостями, такими як підвищена соціальна орієнтація та особлива сутність. Отже, правовідносини щодо надання правової допомоги, що впливають з мети, є публічними правовідносинами.

З огляду на це, видається доцільним підтримати пропозицію щодо заміни інституту призначення адвоката договірними відносинами, що сприятиме ефективнішому здійсненню конституційного права на правову допомогу, а також прав самих адвокатів. З огляду на вищевикладене, варто зазначити, що договір про надання юридичних послуг не був сформований як самостійний тип договору. Тому питання про його юридичну природу не може бути однозначно вирішеним. Отже, відносини щодо надання юридичних послуг можуть опосередковуватися різними за своїм характером юридичними зобов'язаннями (щодо надання послуг, довіреності, агентства, довірчого управління майном тощо).

Таким чином, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що договірні відносини щодо надання юридичних послуг, будучи цивільним законодавством, мають ряд особливих ознак, що відрізняють його від інших подібних зобов'язань. Такими ознаками є: конкретний об'єкт, суб'єктний склад та предмет правовідносин з надання юридичних послуг. Крім того, правовідносини щодо надання юридичних послуг, подібні до трудових договорів, контрактів, творчих відносин тощо, відповідають загальним правилам про послуги, тому немає підстав вважати їх змішаними зобов'язаннями.

---

1. Богославец В. М. Договори про надання правових послуг: монографія. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2009. 176 с.

2. Гражданское право: в 2 т.: учебник/отв. ред. Е. А. Суханов. 2-е изд., перераб. и доп. М.: БЕК, 2000. Т. 2, полут. 2. 544 с.

3. Козлова Н. В. Договор возмездного оказания правовых услуг. Законодательство.

2002. № 3–4. С. 40–50.

4. Лідовець Р. А. Змішані договори в цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Острог, 2004. 203 с.

5. Ойгензихт В. А. Нетипичные договорные отношения в гражданском праве: учеб. пособ. Душанбе: Изд-во Тадж. ун-та, 1984. 128 с.

6. Федорченко Н. В. Зобов'язання з надання правових послуг. Часопис Київського університету права. 2013. № 1. С. 184–188.

7. Щуковская О. М. Правовое регулирование деятельности по оказанию правовых услуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. СПб., 2001. 213 с.

8. Щуковская О. М. Правовое регулирование деятельности по оказанию правовых услуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. СПб., 2001.

Халапсіс О.В., д.філос.н., проф.
завідувач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Ткаченко П.І., здобувач вищої
освіти Міжрегіональної академії
управління персоналом,
член Асоціації правників України

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДОКТРИНИ

Сучасне українське суспільство переживає складний період відновлення економічного становища в державі наряду з новітнім реформуванням суспільних відносин в державному управлінні. Економічна сфера потребує детального реформування з включенням подолання прогалин в законодавстві. Актуальними прогалинами в сфері економічної діяльності держави є саме злочини вчинені в цій сфері, злочинні дії посадовців, приватних підприємців та осіб рядового складу державного управління, які пригнічують економічне становище в державі.

Статистичні дані Генеральної прокуратури України надають занадто великі цифри скоєних злочинів в сфері економічної діяльності та за її видами. Так, станом на 2020 рік з січня по червень поточного року обліковано 125623 злочина. За видами економічних злочинів можливо розмежовувати наступні: злочини з використанням державних бюджетних коштів – 7812; злочини в сфері приватизації – 32; злочини в сфері земельних відносин – 1184; злочини вчинені на підприємствах та установах – 116595 [1]. Причому зазначені кількісні показники не є остаточними, адже не слід забувати про поняття латент-

ність. В даній категорії кримінальних протиправних діянь, латентність є притаманною багатьом з таких.

Прогнозування є науковою основою для складання планів боротьби зі злочинністю та запобігання їй [2, с. 192]. Прогнозування злочинності ґрунтується на статистичних закономірностях масового соціального явища та може здійснюватися на кількох рівнях: злочинності загалом; певної категорії злочинності (рецидивної, насильницької, неповнолітніх та ін.); конкретних видів злочинів (вимагання, бандитизм тощо); у межах різних соціальних груп (що сформовані за певними ознаками, такими як: сімейний стан, вік, професія, освіта). Існують різні види прогнозів, їх типологія може бути побудована за різноманітними критеріями. За територіальною ознакою розрізняють прогнозування: загальнодержавне, регіональне, місцеве, у відповідній галузі народного господарства. Залежно від часу, на який розраховане прогнозування, розрізняють оперативні, короткострокові, середньострокові, довгострокові [3, с. 8].

В практичній діяльності органів, котрі здійснюють боротьбу з економічною злочинністю, необхідно застосовувати саме оперативні розрахунки кримінологічного прогнозування, в залежності від часу, адже поточні дані можливо проаналізувати в швидкому режимі та виокремити з висновків методи першочергових дій та заходів.

Слід зазначити, що зареєстрована інформація щодо економічних злочинів сягає більше 40% всієї статистики порівняно з іншими видами злочинів, тому не дивно, що питання запобігання економічним злочинам стає актуальним та нагальним для сьогодення. Кримінологічний аналіз злочинів в сфері економіки надає опосередковані результати щодо тяжкості злочинів у цій сфері. Так, саме 40% протиправних діянь з даної категорії, можливо віднести до тяжких.

Кримінологічні дослідження свідчать про набуття актуальності зазіхань на економічну систему, котрі проявляються в примітивних та навіть вульгарних формах. Останнє посідає місце в банківській сфері, де розкрадання в кредитно-фінансових відносинах, займають одне з перших місць. Найбільш поширеними засобами вчинення розкрадань є: підробка банківських документів, шахрайство під видом конвертації гривні, використання підроблених пластикових платіжних засобів та присвоєння грошей, отриманих шляхом не надання замовнику товару або послуги. Останнє протиправне діяння є досить поширеним та актуальним в мережі інтернет-магазинів, де очолюють більшість ринку саме шахраї. Також спостерігається стабільна, гнучка тенденція росту організованої злочинності, котра властива розкраданням в дуже значних розмірах та хабарництву. Відбувається зрощування розкрадачів із злодіями, грабіжниками й іншими представниками кримінальної злочинності і активна взаємодія з тіньовою економікою, що утворює фундамент економічної злочинності.

Отже, аналізуючи кримінологічну характеристику злочинів в сфері еко-

номіки, слід зазначити, що дані злочинні прояви сягають собою дедалі більшу загрозу національній безпеці. Ця проблема потребує розроблення плану боротьби зі злочинністю на рівні можливих законодавчих та унормованих дій з боку компетентних правоохоронних органів, вона вимагає дослідження основних факторів, умов, причин та ознак вчинення протиправних діянь, з висновків проведених досліджень, необхідне створення профілактичних дій, заходів запобігання та протидії. З теоретико-правової точки зору слід зазначити про необхідність редагування законодавства, яке регулює саме економічні відносини, запровадження жорстких санкцій до винних осіб.

Наразі дана наукова проблема є недостатньо вирішеною, тому становить собою підґрунтя для подальших наукових досліджень та розробок.

---

1. Статистична інформація про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності за поточний 2020 рік // Генеральна прокуратура України. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.

2. Кримінологія: Навч. посіб. // Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. – 192 с.

3. Аналіз та прогнозування злочинності: Навч. посіб. // К. В. Юртаєва, Т. А. Шевчук. – Х.: ХНУВС МВС України, 2012 р. – 11 с.

Ханчич В.В., студент
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КІЛЬКІСНО-ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

Майбутнє членство в Європейському Союзі та інтеграція до євроатлантичного безпекового простіру потребує новаторських ідей та великомасштабних змін усталених життєвих цінностей, докорінного переосмислення буття та бачення світу. За сім років, починаючи з 2014 по сьогодні, Україна пройшла тернистий шлях до своєї жаданої мрії - бути вільною, демократичною, європейською країною, і продовжує відстоювати та боротись за свої інтереси.

Головною перепоною, з якою зіткнулась Україна, стала збройна агресія з боку Російської Федерації, терористична діяльність з ознаками гібридної війни, що завдала великих втрат серед цивільного населення та непоправних наслідків для економіки на десятки років вперед. Відтоді тероризм у всіх його формах та проявах став однією з головних загроз національній безпеці України та безперечно питанням номер один для якомога швидшого вирішення.

Однак, потрібно зауважити, що питання тероризму є вкрай важливим не тільки для України, але й для всього світу, оскільки технології не тільки пок-

рашують життя, але й створюють нові інструменти для впливу і вчинення злочинів. Терористична діяльність різних угруповань на початку ХХІ століття мала вигляд здебільшого насильницько-озброєного характеру, зокрема, вчинення вибухів, обстрілів, захоплення заручників. З розвитком інформаційного світу тероризування відбувається у вигляді кібератак, посягань на об'єкти критично-важливих інформаційних інфраструктур.

У сучасних умовах Україна не поступається іншим державам світу у вчиненні подібних терористичних злочинів на своїй території, маючи, на жаль, доволі великий багаж різних його форм та проявів. За 2019 рік у глобальному індексі тероризму Україна посіла 24-те місце із 138 країн світу і належить до країн з високим впливом тероризму на політику і життя суспільства [4]. Для того, щоб пізнати істину природу терористичної діяльності необхідно попередньо та обов'язково здійснити аналіз її сучасного стану й тенденцій розвитку. В умовах постійної ескалації збройного конфлікту на сході України, посилення активності терористичної загрози у світі таке дослідження є вкрай потрібним для розуміння напрямів поширення і заходів протидії.

Для вимірювання злочинів за допомогою аналізу статистично значущих кількісних та якісних показників необхідно, посилаючись на чинні норми КК України, виокремити ряд злочинів та статей, які безпосередньо вказують на діяльність пов'язану з тероризмом. Зокрема, Кримінальний кодекс України (далі – КК України) наводить такий перелік статей: терористичний акт (ст. 258 КК України); втягнення у вчинення терористичного акту (ст. 258¹ КК України); публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258² КК України); створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258³ КК України); сприяння вчинення терористичного акту (ст. 258⁴ КК України); фінансування тероризму (ст. 258⁵ КК України) [3]. Дослідження статистичних даних терористичних злочинів здійснюються виходячи із кількісних, якісних та кількісно-якісних показників, де кількісні показники представлені рівнем злочинів, рівнем судимості. Якісний показник – структура злочинів, а кількісно-якісний показник складає динаміку та географію терористичних злочинів [1, с. 159]. Так, за офіційними статистичними даними Генеральної прокуратури про стан злочинності впродовж 2013-2020 рр. за статтями 258-258⁵ КК України була вчинена така кількість кримінальних правопорушень [5]:

Кваліфікація/ період	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ст. 258 КК України	4	1499	1295	1865	1385	950	909	465
ст. 258 ¹ КК України	0	7	1	2	1	0	1	0
ст. 258 ² КК України	1	4	4	2	0	5	2	5
ст. 258 ³ КК України	1	478	849	391	277	175	164	123
ст. 258 ⁴ КК України	0	11	7	1	2	0	1	1
ст. 258 ⁵ КК України	1	54	138	84	74	51	33	37
Усього	7	2053	2294	2345	1735	1811	1110	637

Виходячи із статистичних даних можна побачити, що до початку Анти-терористичної операції на сході України рівень терористичних злочинів був низьким. Однак, з початком 2014 р., рівень розглянутих злочинів значно збільшився. За 2014-2020 рр. (за шість років) усього було обліковано 11 359 кримінальних правопорушень. Якщо загалом розглядати таке явище як тероризм для українського суспільства, то до 2014 р. воно мало поодинокий, незначний характер. За останні три роки ми можемо побачити позитивну динаміку зниження рівня вчинених терористичних актів, особливо за 2020 рік. Після подій на сході України тероризм став чи не найбільшою проблемою сьогодні, оскільки немає чітких границь та часу, підступний і непередбачуваний, що робить його вкрай складний для виявлення та своєчасного попередження.

До ключових питань, які можуть впливати на кваліфікацію є неоднозначність у застосуванні понять «ДНР» і «ЛНР» як терористичних організацій. Наступне – це визначення рівня латентності для деяких терористичних злочинів. Це викликано, насамперед тим, що залишається відкритою проблема визначення кримінологічних індикаторів, що дозволяють уявити дійсні обсяги поширення явища злочинності в суспільстві з урахуванням масштабів латентності [2, с. 111].

Також чимало проблемних питань виникає з самим виявленням осіб, котрі вчинили досліджувані злочини. Статистичні дані за 2014-2020 рр. показали, що правоохоронними органами було обліковано близько 11 359 терористичних злочинів, з яких виявлено усього 1454 осіб, що їх вчинили. Прослідковується низький потенціал щодо виявлення і розкриття кримінальних злочинів серед правоохоронних органів. В першу чергу, це пояснюється тим, що більшість кримінальних правопорушень відбувається особами, які знаходяться поза межами підконтрольних територій, як то обстріл військовослужбовців ЗСУ або населених пунктів біля лінії розмежування в зоні ООС. Саме через ці особливості та ряд інших причин виникає такий розрив між кількістю облікованих терористичних злочинів та кількістю виявлених осіб, які їх вчинили.

Тож, після проведеного аналізу стану злочинів, пов'язаних з тероризмом можна зазначити, що за останні роки відбулось суттєве зниження рівня таких злочинів. Однак, враховуючи вищевикладені обставини, що впливають на облік статистичних даних, рівень латентності ми не можемо висвітлити остаточної картину. Як казав видатний німецький письменник, мислитель, філософ Йоганн Вольфганг фон Гете: «Кажуть, що числа правлять світом. Ні, вони тільки показують, як правити світом».

---

1. Батиргареева В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціальноправові та кримінологічні проблеми : монографія. Харків: Право, 2009. 576 с.

2. Головін Б. М. Латентний вимір корисливої насильницької злочинності в Україні. Юридична Україна. 2009. № 6. С. 110–116.

3. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 10.04.2021)

4. Україна поліпшила позиції у «рейтингу тероризму». *Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/11/20/novyna/bezpeka/ukrayina-polipshyla-pozycziyi-rejtynhu-teroryzmu> (дата звернення: 11.04.2021)

5. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за 2013-2020 роки. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=114140&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення: 26.04.2021)

Хмеленко К.М., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Орлова О.О., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРАВО НА ПРИВАТНУ ВЛАСНІСТЬ ТА ВІЛЬНУ КОНКУРЕНЦІЮ: ІСТОРИЧНІ СКЛАДОВІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Протягом кількох десятиліть суспільні відносини у світі розвиваються під впливом інтеграційних процесів. Позитивним є те, що Україна також долучилася до них. У 2014 році підписано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі - ЄС) [1], а у 2019 році у Конституції України [2] з'явилося законодавче закріплення європейського курсу нашої держави.

Одним з критеріїв вступу до ЄС економічний, під яким слід розуміти існування життєздатної ринкової економіки та здатність протистояти тиску конкуренції та ринкових сил в рамках Союзу.

Для кращого розуміння стану та перспектив відповідності цьому критерію, є потреба дослідити історичні складові радянського минулого щодо економічних прав, а саме право на приватну власність та вільну конкуренцію.

Право власності трактується як сукупність правових норм, які закріплюють, регулюють та охороняють стан присвоєності матеріальних чи інших благ конкретним особам. Власник користується цими нормами на свій розсуд, незалежно від волі інших осіб. Власність передбачає володіння, користування та розпоряджання майном. Відповідно виділяють основні правомочності власника. По-перше, це право володіння, тобто юридично забезпечена можливість фактично утримувати своє майно. По-друге, це право користування – надана законом можливість власнику отримувати з належного йому майна корисні властивості для задоволення своїх особистих і майнових пот-

реб. Третьою правомочністю є право розпоряджання, тобто право визначати юридичну чи фактичну долю майна. Воно належить зазвичай власникові (за винятком випадків, встановлених законом чи договором). Право користування та право розпоряджання тісно пов'язані з правом володіння. Перелічені правомочності становлять основний зміст права власності [3].

По-суті, відсутність права на приватну власність лягло в основу концепції марксистсько-комуністичної теорії:

«... У цьому сенсі комуністи можуть виразити свою теорію одним положенням: знищення приватної власності ..., у пролетарів немає нічого свого, що треба було б їм охороняти, вони повинні зруйнувати все, що до сих пір охороняло і забезпечувало приватну власність, ... але хіба наймана праця, праця пролетарія, створює йому власність? Ні в якому разі. Вона створює капітал, тобто власність, яка експлуатує найману працю, власність, яка може збільшуватися лише за умови, що вона породжує новий найману працю, щоб знову його експлуатувати. Власність в її сучасному вигляді рухається в протилежності між капіталом і найманою працею. Розглянемо ж обидва боки цієї протилежності. Капітал - це колективний продукт і може бути приведений в рух лише спільною діяльністю багатьох членів суспільства, а в кінці-кінців - тільки спільною діяльністю всіх членів суспільства. Отже, капітал - не особиста, а громадська сила. ... У пролетарія немає власності; його ставлення до дружини і дітей не має більш нічого спільного з буржуазними сімейними відносинами; сучасна промислова праця, сучасне ярмо капіталу, однакове як в Англії, так і у Франції, як в Америці, так і в Німеччині, стерли з нього всякий національний характер» [4].

Приватна власність, яку може мати кожен – це показник свободи, рівності, демократії. У фрагменті згадується наявність приватної власності як прояв національної приналежності, прив'язки до певної території, у цьому випадку – до «батьківщини».

Марксистська-комуністична теорія має на меті зруйнувати усі державні кордони між комуністичними країнами та створити єдину державу, єдиний, так званий -державний капітал («кожному по потребі від кожного по здатності» - у самій фразі закладено нерівноправ'я), отже наявність приватної власності буде «заважати» комуністам реалізувати цей план, адже «батьківщина» і приватна власність, культура, традиції, національна ідентичність – тісно пов'язані поняття.

Раніше вважалося, що : «Батьківщина там, де мій будинок, моя історія та моя пам'ять». З цього випливає, що метою комуністів було підмінити національну самоідентифікацію людей, знищуючи приватну власність:

«... Це (знищення приватної власності) може, звичайно, відбутися спочатку лише за допомогою деспотичного втручання в право власності і в буржуазній виробничій відносині, тобто за допомогою заходів, які економічно здаються недостатніми і неспроможними, але які в ході руху переростають самих себе стають неминучими як засіб для перевороту у всьому способі виро-

бництва. Ці заходи будуть, звичайно, різні в різних країнах.

Однак в найбільш передових країнах можуть бути майже всюди застосовані наступні заходи:

1. Експропріація земельної власності і звернення земельної ренти на покриття державних витрат;
2. Високий прогресивний податок (якщо приватна власність є заборонею, податок впроваджується на прибуток);
3. Скасування права спадкування (порушення права людини успадковувати приватну власність своїх родичів, тобто поступове знищення приватної власності);
4. Конфіскація майна всіх емігрантів та заколотників;
5. Централізація кредиту в руках держави за допомогою національного банку з державним капіталом і з виключною монополією (явище монополізації за своїм походженням є незаконним та породжує корупцію. Монополізація державного капіталу – це сконцентрування державних грошей у руках конкретних людей, які є владою, без доступу до контролю грошових маніпуляцій громадськістю. Постає питання, хто саме є представниками влади та за якими критеріями будуть обрані ці люди);
6. Централізація всього транспорту в руках держави (монополізація транспортної сфери);
7. Збільшення числа державних фабрик, знарядь виробництва, розчистка під рілля і поліпшення земель за загальним планом;
8. Однакова обов'язковість праці для всіх, установа промислових армій, особливо для землеробства;
9. Поєднання землеробства з промисловістю, сприяння поступовому усуненню відмінності між містом і селом;
10. Громадське і безоплатне виховання всіх дітей. Усунення фабричної праці дітей в сучасній його формі. Поєднання виховання з матеріальним виробництвом та ін.» [4].

Вищевказана схема дій була частково впроваджена у СРСР. Щодо відсутності приватної власності: квартири, в яких жили громадяни, належали саме державі і держава могла «повернути» їх у своє користування. І все одно, пізніше, Радянський Союз частково увів право на приватну власність (купівля легкових транспортних засобів, будинків).

Такі дії були запроваджені не заради реалізації невідчужуваних прав людини, а для забезпечення комфортних умов життя правлячій верхівці держави, адже у 80-х роках ХХ століття активно впроваджувалися європейські цінності, що вплинуло на рівень життя самого керівництва СРСР.

Право на вільну конкуренцію та право на приватну власність є взаємопов'язаними. Приватна власність виникає за умови існування вільної конкуренції. Взагалі, вільна конкуренція – це стан ринкового середовища, за якого окремі суб'єкти економічних відносин не можуть справляти вирішального впливу на визначення основних параметрів господарської системи, що функ-

ціонує на ринкових засадах [5]. Тобто за умови існування вільної конкуренції монополізація економічної сфери буде неможлива.

У своїй промові, що має назву «*Ельберфельдські промови*», Ф.Енгельс приділяє багато уваги різним галузям державної сфери і так, як марксистсько-комуністична держава будується на матеріалістичних відносинах між класами, він висловив свою позицію щодо вільної конкуренції:

«...У комуністичному суспільстві, де інтереси окремих людей не протилежні одна одній, а об'єднані, конкуренція зникає. Про розорення окремих класів, про класи взагалі, подібних до тих, якими в даний час є багаті і бідні, зрозуміло, не буде й мови. При виробництві та розподіленні необхідних життєвих благ відпаде приватне привласнення, прагнення кожної окремої особи збагатитися на власний страх і ризик, і точно так же відпадуть самі собою і торговельні кризи.

У комуністичному суспільстві легко буде враховувати як виробництво, так і споживання. Так як відомо, скільки необхідно в середньому кожному окремо, то дуже просто обчислити, скільки буде потрібно певному числу осіб, а так як виробництво вже не буде тоді перебувати в руках окремих приватних підприємців, а буде знаходитися в руках громади і керівництва партії, то неважко регулюватиме виробництво відповідно до потреб» [6].

Комунізм, як теорія засуджує існування вільної конкуренції. Але ж вільна конкуренція - це показник розвитку суспільства, тобто показник вмотивованості населення конкурувати між собою задля досягнення свого особистого блага. А благо усього суспільства безпосередньо залежить від блага кожної людини. Благо створюється на основі прогресу, для того, щоб його досягти людина має удосконалювати умови праці, технічне оснащення, навчати робітників. Держава, у свою чергу, має створити умови для існування цієї вільної конкуренції. Коли влада зацікавлена у знищенні вільної конкуренції, виникає монополізація державних сфер на державному рівні.

Отже, порушення економічних прав людини на державному рівні – це показник недемократичного правління. Таке явище призводить до деградації держави: відбувається монополізація на державному рівні; посягання на свободу та рівність людей, тобто повністю ліквідовуються поняття реалізація та захист прав; зникає мотивація населення у створенні суспільного блага. Ц

е є показником тоталітарного режиму, де людина не розглядається як особистість, а розглядається як інструмент досягнення певної мети, встановленої державною владою.

Європейський Союз є політичним та економічним об'єднанням демократичних держав, що поважають принципи і цінності, викладені в установчих правових актах Союзу. Україна і вся Європейська спільнота не має допускати порушення економічних прав людини як на державному рівні, так і на європейському рівнях. Економічна інтеграція не може успішно розвиватися без належної правової основи та без позбавлення від негативних наслідків

історичного минулого.

Україна, яка знаходиться в центрі європейського континенту, спираючись на безумовну повагу до норм демократичного громадянського суспільства, верховенства права, розвитку ринкових відносин на засадах вільної конкуренції, повинна зайняти належне місце та сприяти новим перспективам розвитку європейських відносин.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16 вересня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

3. Ковальчук О. Г. Приватна власність, свобода, відповідальність: взаємні зв'язки в контексті філософії права. *Форум права*. 2011. № 1. 472 с.

4. Маніфест комуністичної партії. К.Маркс та Ф.Енгельс URL: <https://booksonline.com.ua/view.php?book=103429>.

5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.

6. Ельберфельдські промови. Ф. Енгельс URL: <http://www.agitclub.ru/front/mar/bm02.htm>.

Царук А.В., ад'юнкт
Національної академії Державної
прикордонної служби України
ім. Б. Хмельницького

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Загальнодержавний курс України сьогодні направлений на інтеграцію до Європейського Союзу (далі – ЄС) та Північноатлантичного альянсу, в зв'язку з чим триває низка змін як у Державній прикордонній службі України так і у всіх військових формуваннях та правоохоронних органах держави.

Інформаційно-аналітична діяльність – це творчий процес призначений для оцінки інформації та підготовки прийняття рішень і становить основний зміст повсякденної роботи кожного керівника та працівника інформаційно-аналітичної сфери.

Уся цінність інформаційно-аналітичної діяльності полягає в тому, що використовується величезний набір методів і засобів, які успішно застосовують у математиці, логіці, соціо-гуманітарних, природничих науках. Інформаційно-аналітична діяльність пов'язана буквально з усіма процесами і явища-

ми.

Якщо розглядати охорону кордонів ЄС, то слід зазначити, що Агентством FRONTEX (здійснює свою діяльність відповідно до Регламенту (ЄС) 2019/1896 Європейського парламенту та Ради від 13 листопада 2019 року про Європейську прикордонну та берегову охорону та скасування Регламентів (ЄС) № 1052/2013 та (ЄС) 2016/1624), яке забезпечує охорону зовнішніх кордонів ЄС, було розроблено загальну інтегровану модель аналізу ризиків держав-членів ЄС (CIRAM), у відповідності до якої аналіз ризику визначається як системне вивчення загроз, уразливості та наслідків, а результат такого аналізу документується у формі оцінки ризику.

Згодом було створено Шенгенську інформаційну систему (сьогодні вже функціонує друге покоління цієї системи). Ця система покликана збирати інформацію стосовно осіб, що порушили шенгенське законодавство з метою їх виявлення.

Також в ЄС функціонує Європейська система нагляду за кордонами (EUROSUR), що стала загальною основою для обміну інформацією та співпраці між державами-членами та FRONTEX з метою покращення ситуаційної обізнаності на прояви нелегальної імміграції та транскордонної злочинності.

Система EUROSUR покликана покращити взаємодію та пришвидшити реагування на ситуації між державними органами держав-членів ЄС з питань охорони зовнішніх кордонів Європейського Союзу.

Агенцією FRONTEX створено мережі спільного аналізу ризиків у сфері інтегрованого управління кордонами:

1. FRAN (FRONTEX Risk Analysis Network), до якої входять підрозділи аналізу ризиків прикордонних відомств усіх держав – членів ЄС.

2. WB-RAN (Western Borders Risk Analysis Network) створена для співпраці із західнобалканськими країнами.

3. EB-RAN (Eastern Borders Risk Analysis Network) створена для співпраці з прикордонними службами Білорусі, України, Росії та Молдови.

4. TU-RAN (Turkish Risk Analysis Network), створена для співпраці з Туреччиною.

5. AFIC (Africa-Frontex Intelligence Community) створена для співпраці з Африканськими країнами.

Агенція FRONTEX збирає інформацію з прикордонних органів держав-членів та країн, що не входять до ЄС; партнерів з ЄС (Європейська комісія, EASO, Європол, EEAS, EU SATCEN та Евростат); міжнародних організацій (УВКБ ООН, МОМ, Інтерпол); власної оперативної діяльності FRONTEX; відкритих джерел.

Агенція аналізує зібрану інформацію з метою підтримки загальної ситуаційної обізнаності. Стратегічний аналіз ризиків дає змогу обґрунтовано приймати рішення щодо пріоритетів та застосовувати відповідні заходи щодо зменшення ризику.

Мета якісної взаємодії та обміну інформацією між державними органа-

ми країн ЄС та Агенцією FRONTEX полягає у функціонуванні єдиної політики управління безпекою на зовнішньому кордоні, розвитку спільної інформаційно-комунікаційної платформи EUROSUR.

Із описаного вище стає зрозумілим, що Агентство FRONTEX приділяє значну увагу інформаційно-аналітичній діяльності, яка є одним з основних та надзвичайно важливим інструментом в системі забезпечення безпеки у прикордонній сфері ЄС.

Інформаційно-аналітична діяльність Держприкордонслужби та нормативно-правова база частково вже узгоджені з вимогами Європейського Союзу (впроваджено модель аналізу ризиків CIRAM), разом з тим, нормативно-правове забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності Державної прикордонної служби України потребує доопрацювання та вдосконалення.

Станом на сьогодні в кожному органі державної влади України створено безліч інформаційних систем, що не пов'язані між собою і носять зовсім різні по своїй суті функціональні можливості. Ці системи створені переважно для накопичення та використання інформації щоб задовольнити потреби діяльності конкретних органів державної влади та не пов'язані між собою. В зв'язку з цим обмін інформацією між різними державними органами здійснюється за застарілою схемою (формування запиту з конкретного питання; його направлення до органів, які відповідно до своїх повноважень володіють зазначеною інформацією; розгляд запиту; направлення відповіді і т.д.), що займає дуже багато часу і, як наслідок, є неефективною практикою в наш час. Тому обмін інформацією утруднений, що суттєво впливає на якість процесу управління і стану забезпечення безпеки у прикордонній сфері, національної безпеки України та регіональної безпеки ЄС.

В Держприкордонслужбі також існує інтегрована інформаційна система «Гарт», яка покликана забезпечити обмін інформацією між суб'єктами інтегрованого управління кордонами та для управління підпорядкованими органами та підрозділами. Ця система морально застаріла та не в повному обсязі відповідає вимогам, що висуваються до європейської прикордонної охорони.

Стає очевидним той факт, що методи пошуку, збирання, обробки, зберігання, передачі та використання інформації мають постійно вдосконалюватись, адже технологічний прогрес та винайдення і застосування нових способів організації транскордонної злочинності не стоять на місці.

Інформаційно-аналітична діяльність ДПСУ в умовах інформаційного суспільства є специфічним та необхідним інструментом, що дозволяє управлінням всіх ланок користуватись аналітичними продуктами для прийняття адекватних управлінських рішень під час охорони кордонів.

З огляду на те, що в Україні триває період, що характеризується євроінтеграційними процесами, адаптація системи прикордонної безпеки України до європейських стандартів є важливим напрямком. Реалізація європейської безпеки можлива завдяки механізму інтегрованого управління кордонами. В Євросоюзі існує європейська система нагляду за кордонами (EUROSUR), яка

здійснює комплексний збір даних в часі, наближеному до реального та надає можливість приймати адекватні управлінські рішення.

Україні необхідно враховувати досвід Євросоюзу щодо питань інформаційно-аналітичної діяльності та охорони зовнішніх кордонів в цілому. Тому для успішної інтеграції України в європейський простір необхідно передбачити інтеграцію всіх позитивних напрацювань з питань управління кордонами Євросоюзу в тематичні нормативно-правові документи нашої держави.

Проведений аналіз національної Стратегії інтегрованого управління кордонами та плану її реалізації на період до 2022 р. показав, що у зазначених документах відсутні норми, що б врегульовували впровадження системи EUROSUR або аналогічної системи в Україні.

На нашу думку в Україні в обов'язковому порядку має бути впроваджено систему моніторингу прикордонного простору України на кшталт європейської системи EUROSUR, що дозволить більш якісно та системно впроваджувати європейські підходи до управління кордонами.

Черевко Н.П., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПРАВOROЗУМІННЯ

З часів Римської держави інститут позовної давності покликаний забезпечити визначеність і стабільність цивільних відносин, дисциплінувати учасників цивільного обігу, заохотити їх до активної реалізації своїх прав, зміцнити договірну дисципліну, стійкість цивільних відносин.

У більшості національних юрисдикцій відсутність строку позовної давності призводить до втрати права на подання позову або це право суттєво обмежується з метою запобігання судовому розгляду, який через затримку може спотворити об'єктивність рішення.

Європейський суд з прав людини (далі ЄСПЛ) у своїх рішеннях вказує на призначення строку позовної давності як необхідність забезпечення правової визначеності, його терміни "служують кільком важливим цілям, зокрема

вони забезпечують юридичну визначеність і остаточність, яким було б важко протистояти та запобігають несправедливості, яка могла б статися, якщо судам доводилося приймати рішення щодо подій, що відбулися в далекому минулому, і на основі доказів, які з часом можуть стати ненадійними та неповними" [1, с. 25].

У вітчизняній науці традиційне вчення про позовну давність сформувалося за часів радянської цивільної доктрини, яке досі значною мірою вважається аксіоматичним. Однак існує ряд положень, які потребують уточнення в контексті внутрішньої законотворчості та правоохоронної діяльності.

Серед них пріоритет займає характер позовної давності, що визначає початок курсу та погашення позовної давності тощо. Термін позовної давності вивчався вченими як у строки, так і окремо, як самостійний предмет дослідження. Зокрема, роботи І. Е. Енгельмана, М. Я. Кирилової, О. П. Сергєєва, С. А. Крашенинникова, Б. Б. Черепакіна, Г. Ф. Дерев'янка, Т. О. Терещенко, О. В. Шовкової, Т. М. Вахонєвої, В. О. Пушняка, В. В. Луця, В. І. Цікало та ін.

Позовна давність є важливим інститутом, який лежить на стику процесуального та матеріального права, і тому помилки у застосуванні положень цього інституту можуть потенційно загрожувати порушенням абсолютно будь-яких прав [1, с. 25]. Сьогодні, завдяки новому ЦК України, статистичне тлумачення права, яке було концептуальною основою загальноновизнаного розуміння позовної давності, зазнало суттєвих змін.

Традиційне розуміння позовної давності базується на ідеї суб'єктивного цивільного права, яке внаслідок конфлікту стало порушеним правом і призвело до права на позов у матеріальному значенні, що, в свою чергу, вимагає розмежування права на позов – у процесуальному порядку. Останнє положення, здебільшого, не має нічого спільного з позовною давністю. Водночас закінчення строку позовної давності призводить до втрати права на позов і, відповідно, до існування найбільш порушеного права, про яке йдеться, оскільки воно позбавлене підтримки примусового апарату.

А звідси і поява структур добровільного виконання боржника обов'язку після закінчення строку позовної давності. Висловлювалася позиція необхідності запровадження юридичної фікції, ніби фактичні відносини відроджуються добровільним виконанням, яке не породжується примусом і паралізує погашення характеру позовної давності тощо.

Також було зазначено, що закінчення строку позовної давності призвело лише до позбавлення права на юрисдикційний захист порушеного суб'єктивного права, але не припинило його існування. Під впливом трансформаційних процесів у праві сучасна цивілістична думка та правотворча діяльність щодо позовної давності фактично зазнали змін.

О. В. Шовкова пропонує розглядати позовну давність як сукупність часових та «активних» ознак, де перша – виявляється в тому, що досліджуване правове явище є певним періодом у часі, а «активна» - припустити, що позовна давність включає подання позову або вчинення (не вчинення) інших

дій у строк, втрату права на захист (право на позов) [4, с. 5].

Погоджуючись з позицією автора, слід зазначити, що вона узгоджується з положеннями, висловленими в науці, і розглядає позовну давність як об'єктивне та суб'єктивне явище цивільного права.

Існує встановлений законодавством проміжок часу, який дозволяє особі захищати спірне, невизнане або порушене суб'єктивне право за допомогою юрисдикційної форми захисту цивільних прав та інтересів. Уповноважена особа може керуватися цим інтересом або не реалізовувати це право.

Сьогодні положення ЦК України, практика Європейського суду з прав людини та національних судів закріплюють можливість (у певних випадках) розгляду позовних заяв по суті, незалежно від закінчення строку позовної давності.

За умови, що кредитор, подавши позов, виявив бажання захистити своє порушене право, а боржник, не заявляючи про закінчення строку позовної давності, допускає можливість необ'єктивності розгляду внаслідок "позовної давності" – не заперечуть щодо цього. Поряд з цим ЦК України допускає можливість контрактного збільшення строку позовної давності. Ми вважаємо позицію законодавця щодо заборони скорочувати термін (відповідні зміни до Цивільного кодексу України) доцільною, оскільки вона може штучно поставити кредитора у не вигідне становище порівняно з боржником, а також подібні відносини, які не регулюються договором.

Проаналізувавши основні положення радянської та вітчизняної цивілістики щодо виключного характеру позовної давності суб'єктивного права, слід зазначити, що позовна давність у контексті сучасного права допускає існування суб'єктивного права в так званій неюрисдикційній площині.

Однак порушене суб'єктивне право не може існувати нескінченно довго, оскільки створює правову невизначеність для цивільних правовідносин, а тому його припинення може бути зумовлене застосуванням норм набувальної давності тощо.

---

1. Карнаух Б. П. Позовна давність у практиці Європейського суду з прав людини. Проблеми законності. 2016. Вип. 134. С. 24–36.

2. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 18.03.2004, редакція від 01.04.2016 [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України 18.12.2016 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>

4. Шовкова О. В. Позовна давність як різновид цивільно-правових строків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2008. 19 с.

Чернов С.І., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Резворович К.Р., к.ю.н.,
завідувачка кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТИВНА ОСНОВА ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Право - це мистецтво справедливості [1]. Вперше категорія «справедливість» разом із двома іншими «добросовісність» та «розумність» були визначені як загальні принципи цивільного права України у ст. 3 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Об'єктивація цих принципів, зазначають розробники ЦК України, має велике значення для функціонування всієї системи приватного права, оскільки вони: по-перше, накопичили не лише вищезазначені принципи, а й інші принципи цивільного права. По-друге, застосування всіх інших принципів цивільного законодавства не повинно призводити до несправедливого, необґрунтованого та недобросовісного результату. По-третє, ці принципи становлять головну сутність права та вказують на його природне походження [2]. Впровадження в ЦК України таких правових принципів, як справедливість, добросовісність та розумність, також є одним із важливих кроків у наближенні вітчизняної правової системи до європейських та світових стандартів. Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди. Деякі з цих принципів відображені в Принципах міжнародних комерційних угод, затверджених Керівним органом Міжнародного інституту уніфікації приватного права (Принципи UNIDRU), Правилах INCOTERMS та інших міжнародних документах [3]. Добросовісність вважається внутрішнім критерієм, тоді як справедливість та розумність - зовнішнім або об'єктивним мірилом якості закону [4].

Принцип справедливості в цивільному праві, як і інші галузеві принципи, є позитивним зобов'язанням, суть якого виражається в тому, що учасник цивільних відносин повинен діяти відповідно до прав та законних інтересів інших учасників цих відносин, при здійсненні своїх суб'єктивних прав та обов'язків. Визначивши цей принцип як один із загальних принципів сучасного цивільного права, законодавець в ЦК України неодноразово звертається до цієї категорії, намагаючись на законодавчому рівні встановити паритет інтересів у різних сферах приватного права. Так, у ч. 3 ст. 23 цього кодифікованого акту робиться застереження, що суд при визначенні розміру грошової компенсації

моральної шкоди повинен враховувати вимоги розумності та справедливості. Однак ще до прийняття ЦК України подібну правову позицію зайняв Пленум Верховного Суду України в постанові № 4 від 31 березня 1995 р. "Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди" [5], зазначивши в пункті 9, що розмір компенсації моральної (немайнової) шкоди визначається судом залежно від характеру та масштабів страждань (фізичних, психічних тощо) позивачем, характер моральних збитків (їх тривалість, можливість відшкодування тощо) та з урахуванням інших обставин. Водночас суд повинен виходити з принципів розумності, збалансованості та справедливості. "Верховний Суд України виклав власний погляд на розуміння неприпустимості порушення принципу справедливості при визначенні розміру грошової компенсації моральної шкоди у своєму рішенні від 18 листопада 2009 року у справі № 6-12041св09. Суд зазначив, що розмір компенсації моральної шкоди повинен бути лише достатнім, щоб обґрунтовано задовольнити потреби потерпілого і не повинен призводити до його збагачення. Тому на основі принципів розумності, помірності та справедливості, беручи до уваги характер та масштаби моральних страждань, які зазнав позивач у зв'язку з незаконним кримінальним провадженням, незаконним затриманням та запобіжними заходами, розмір компенсації моральної шкоди внаслідок незаконних дій дізнання, досудового розслідування, був зменшений [6]. Таким чином, в обов'язку відшкодувати моральну шкоду принцип справедливості виражається в адекватності вимог потерпілого до природи й ступені його страждань. Екстраполюючи цей висновок на інші деліктні зобов'язання, слід зазначити, що позов про відшкодування майнової шкоди не повинен призводити до збагачення жертви. Однак на основі добросовісності, розумності та справедливості повинні базуватися не лише делікти, а й усі цивільно-правові зобов'язання (ч. 3 ст. 509 Цивільного кодексу України). Логічним продовженням цього правила є ч. 1 ст. 627 Цивільного кодексу України, згідно з яким особи можуть вільно укладати договір, обирати підрядника та визначати умови договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, ділової практики, обґрунтованості і справедливості. Таким чином, у контексті цієї норми законодавець визначає межі договірної свободи категорією «справедливість», тим самим запобігаючи зловживанню правами при виборі контрагента в договірних відносинах та моделюючи їх зміст. Законодавче встановлення таких меж здійснюється не лише шляхом прямого посилання на "справедливість" як морально-етичну категорію, а й шляхом вказівки на ті умови договору, які з позицій права є "несправедливими". Таким чином, в угодах про приєднання умови встановлюються однією із сторін у формулярах або інших типових формах, а сама угода укладається шляхом приєднання іншої сторони до запропонованої угоди в цілому. З огляду на особливості договору про приєднання, умови таких договорів не повинні бути явно обтяжливими для сторони, яка приєднується, позбавляти її прав, які вона зазвичай мала, та обмежувати відповідальність іншої сторони за порушення зобов'язань. Як га-

рантія захисту прав від таких "несправедливих умов" угоди про приєднання, закон передбачає можливість сторони, яка приєдналася, вимагати зміни або розірвання угоди.

Поняття "несправедливі умови договору" відомо в європейському законодавстві з Директивою 93/13 / ЄЕС "Про несправедливі умови в споживчих договорах". Відповідно до ст. 3 Директиви, умова договору, яка не була узгоджена окремо, вважається несправедливою, якщо, всупереч вимозі справедливості, вона створює нерівність у правах та зобов'язаннях сторін договору, на шкоду споживача. В контексті директиви принцип справедливості «є засобом відновлення дисбалансу між економічно нерівними контрагентами, якщо більш потужна партія зловживає своїм економічним становищем; це також засіб відновлення балансу інтересів сторін, які постраждали від різних обставин об'єктивного характеру, що не залежать від їх волі» [7]. Прикладом судової практики, коли дисбаланс договірних прав та обов'язків на шкоду споживачеві, суд визнав порушенням принципу справедливості рішення Конституційного Суду України № 7-рп / 2013 від 11 липня 2013 р. Суд виходив з того, що вимога про нарахування та сплату неустойки за договором про споживчий кредит, яка явно завищена, не відповідає положенням п. 6 ст. 3, ч. 3 ст. 509 та ч. 2 ст. 627 ЦК України до принципів справедливості, добросовісності, розумності як невід'ємного елементу загального конституційного принципу верховенства права. Здатність кредитора стягувати із споживача надмірні суми грошей у якості штрафу спотворює його справжню законну мету, оскільки із засобу розумного стимулювання боржника до виконання основного грошового зобов'язання штраф стає несправедливо непропорційним тягарем для споживача та джерела невиправданого додаткового доходу. У деяких випадках принцип справедливості є настільки важливим, що він лежить в основі вирішення проблеми як єдино можливий підхід. Зокрема, для ч. 3 ст. 652 ЦК у разі розірвання договору внаслідок суттєвої зміни обставин суд за клопотанням будь-якої із сторін визначає наслідки розірвання договору виходячи з необхідності справедливого розподілу між сторонами витрат, понесених у зв'язку з виконанням договору. Це правда, що за таких обставин, в яких опиняються сторони зобов'язання, вимога про його виконання буде не лише не вигідною для однієї зі сторін, але й несправедливою. Отже, зобов'язання не лише припиняється, але за відсутності вини сторін їх витрати слід справедливо розподілити між собою [9]. Справедливість є специфічною та універсальною категорією використання. У приватних відносинах слід застосовувати диференційований ситуаційний підхід до застосування принципу справедливості, заснований на юридичній рівності їх учасників. Тому встановлення пільг для одного з учасників буде справедливим, лише якщо це не порушує права та свободи іншого.

---

1. Дигести Юстиніана. Т. 1: Кн. 1–4 // Библиотека Гумер: сайт. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/digest/01.php (дата звернення: 05.04.2017).

2. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент./за ред. розробників проекту Ци-

вільного кодексу України. Київ: Істина, 2004. С. 8.

3. Цивільне право України. Загальна частина: підручник/за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 3-тє вид. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 976 с. URL: http://pidruchniki.com/1628041446951/pravo/zmist_printsipiv_spravedlivosti_dobrosovisnosti_razumnosti_tsivilnomu_pravi#97 (дата звернення: 07.04.2017).

4. Майданик Р. А. Цивільне право. Загальна частина: підручник. Т. 1: Вступ у цивільне право. Київ: Алерта, 2012. 472 с. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/72037-8-printspispravedlivost-dobrosovisnost-rozumnost.html> (дата звернення: 07.04.2017).

5. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного суду України від 31.03.1995 № 4 // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95> (дата звернення: 11.04.2017).

6. Рішення Верховного Суду України від 18 листопада 2009 року у справі № 6-12041св09 // Єдиний державний реєстр судових рішень: сайт. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/6931487> (дата звернення: 08.04.2017).

7. Мілаш В. Теоретичні аспекти співвідношення свободи підприємницького комерційного договору та обмежувальних чинників. Українське комерційне право. 2005. № 6. С. 59 (дата звернення: 08.04.2017).

8. Рішення Конституційного Суду України від 11 липня 2013 року № 7-рп/2013 // Конституційний Суд України: офіц. веб-сайт. URL: <http://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/7-rp/2013.pdf>.

9. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Загальні положення про зобов'язання та договір/за ред. І. В. Спаси́бо-Фатеєвої. Харків: ФО-П Лисяк Л. С., 2012. Т. 7. С. 16.

Шемет У.Р., студентка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Киян В.Я., к.ю.н., доц.,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Вирішення питань соціального забезпечення є пріоритетним завданням політики багатьох країн, незалежно від рівня їхнього економічного розвитку. Своєї актуальності воно набуває у зв'язку з необхідністю зведення до мінімуму соціально-економічних наслідків кризи, яка пов'язана з пандемією COVID-19.

Суттєві зміни у життєдіяльності багатьох країн світу (Україна не є винятком) змусили держави не лише переглянути свою короткострокову економічну та соціальну політику, але й змінити підходи до формування пріоритетів на довгостроковий період. У зв'язку з цим важливе значення має оцінка настання нових соціальних ризиків, які спричинили негативні наслідки та створили підставу для виникнення соціально-забезпечувальних правовідносин. Так, до найбільш значущих внутрішніх ризиків для української економіки можна віднести значне зростання дефіциту державного бюджету та касових розривів у Фондах державного соціального страхування; суттєве падіння платоспроможного попиту населення; масове звільнення працівників, різке погіршення якості життя населення, насамперед найбільш уразливих верств; масове банкрутство підприємств середнього та малого бізнесу та ін. Серед зовнішніх ризиків найбільший вплив мають: дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталів; звуження зовнішніх ринків збуту через високу конкуренцію; друга хвиля пандемії COVID-19 в світі та ін.

Стурбованість викликає те, що такий стан сприяє безробіттю, неповній зайнятості населення, до того ж впливає на умови праці, заробітну плату і доступ до соціального захисту. В особливо несприятливій ситуації опиняються окремі групи населення, більш уразливі до негативних подій соціального життя: особи, які живуть в умовах бездомності (неможливість самоізолюватися та підтримувати свою гігієну), особи з інвалідністю (в період пандемії доступ до послуг з охорони здоров'я, реабілітації, освіти, соціального захисту, праці та зайнятості зазнав ще більших обмежень), внутрішньо переміщені особи (на перший план вийшла проблема на перший план вийшла проблема закритих контрольно-пропускних пунктів; труднощів в оплаті оренди та комунальних послуг; обмеження доступу до належної інформації), сім'ї з дітьми тощо.

Досліджуючи проблематику сучасного стану соціального забезпечення громадян України, вітчизняні науковці вказують на зростання у суспільстві розуміння значущості соціального захисту та нагальної потреби інвестувати в цю систему. Проте, вартим уваги є зауваження А. Клименко стосовно того, що сучасна соціальна політика має бути готовою до майбутніх криз в умовах не тільки зростання пандемічної економіки, але і зростання платформної економіки, тому має вийти за межі вузько адресних видів соціальних допомог, пільг та компенсацій [1, с. 74]. Підтримуючи цю думку, зазначимо, що вимоги людства XXI ст. диктують появу ширшої мережі соціального забезпечення зі застосуванням більш різноманітних інструментів і механізмів, адже країни з всеосяжними системами соціального забезпечення демонструють здатність ефективніше протистояти кризі та якнайшвидше ліквідувати її наслідки.

Серед перших кроків до інноваційної системи соціального забезпечення науковцями та експертами розглядаються: зменшення навантаження на державний бюджет за рахунок резервних фондів, які мають функціонувати у пе-

ріоди кризових ситуацій; перегляд політики базових доходів; розгляд можливостей рівного розподілу податків; впровадження змішаної моделі медичного страхування та ін. Серед питань обговорення реформування системи соціального захисту додалася в останні роки ідея впровадження універсального базового доходу (universal basic income), який розглядається як «форма стимулювання економіки та соціальної допомоги громадянам, у межах якої кожен повнолітній громадянин щомісяця отримує фіксовану неоподатковану грошову суму, незалежно від стану його працевлаштування» [2, с. 2]. Багатьом ця пропозиція вбачається суперечливою: попри те, що головною метою гарантованого доходу є активізація безробітних до пошуку додаткових джерел існування, люди навпаки можуть відмовитися від роботи і стати тягарем для економіки країни. Однак, серед позитивних цілей розглядаються: зниження рівня бідності, подолання кризи на ринку праці (вирішення питання «технологічного» безробіття), змінення існуючих численних соціальних допомог тощо. Зважаючи на останні події, висловлюємо впевненість, що ця дискусія вказує на нагальність переосмислення існуючої системи соціального забезпечення та створення універсальних систем соціального захисту з широким арсеналом заходів підтримки та допомоги в будь-який період соціально-економічного розвитку країни.

З огляду на вищезазначене, підсумуємо: перебуваючи у періоді очікуваного економічного спаду, який виник внаслідок кризи, пов'язаної з пандемією COVID-19, Україна сьогодні стоїть перед необхідністю послідовної перебудови своїх систем соціального захисту і забезпечення. Першість, яка належить соціальній політиці у формуванні загальної політики, є безсумнівною. В умовах дії сучасних соціальних ризиків стали більш наявними прогалини у сфері соціального забезпечення. Це, на нашу думку, стає перешкодою реалізації не лише планів економічного відновлення після пандемії, але й забезпечення макроекономічної стабільності та подальшого зростання. Приєднуємося до експертної думки А. Клименко, О. Пищуліної, Г. Яковлевої, які слушно зазначають, що на часі розпочати новий трансформаційний етап з новими пріоритетами соціальної політики та управління.

---

1. Клименко А. Л. Сучасний стан правового регулювання соціального забезпечення громадян України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Вип. 6. С. 72-77.

2. Пищуліна О. Економічна модель «безумовного базового доходу»: нова соціальна альтернатива. 2016. С. 1-12. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ekonomichnamodelbezumovnohobazovohodokhodunovasotsialnaaIternatyva>.

Шеремет Д.С., курсант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Питання точності перекладу з англійської мови на українську і навпаки може викликати труднощі при співпраці з іноземними країнами і правниками, при заключенні міжнародних договорів між ними. А також точність перекладу юридичних термінів має важливе значення при вирішенні юридичних питань у іноземних та європейських судах, де мова проваджень – виключно англійська, оскільки є міжнародною і загальнодоступною мовою. Спостерігаючи за швидким ростом держави на міжнародному рівні та євроінтеграцією України у наш час, неможливо не помітити значну, колосально важку роботу у правовій системі нашої держави, яка насамперед відбувається завдяки європейським правовим домовленостям і яка зумовлена перекладом величезної кількості юридичних термінів, задля створення правової системи, схожою з європейськими країнами. Але не таким простим, насправді, є переклад юридичних термінів. Хочемо також зазначити, що переклад юридичної мови актуальний не лише у наш час, а був актуальний раніше і буде актуальний навіть у майбутньому, оскільки «право» - це не статична наука, яка є вичерпною.

І.В. Бойко, запевняє, що переклад окремо взятих компонентів, що входять до складу юридичного документу, не є достатнім для досягнення адекватності при перекладі. Слід враховувати особливості оформлення того чи іншого документа у мовах оригіналу та перекладу. У випадку, коли оформлення документів та їх структури відрізняються у двох мовах, необхідно шукати еквіваленти, які б не призводили до будь-яких втрат при перекладі правничих документів [1, с. 2].

Юридичну англійську можна порівняти із місцевим діалектом регіону, який розуміють лише місцеві жителі, він має власну назву – *legalese*, який складається з термінів і понять, що використовують юристи і які складно зрозуміти необізнаній людині. Піголкін А.С. у своїх дослідженнях доходить до висновку, що юристи визначають юридичний термін як «слово або словосполучення, яке вжито у законодавстві, будучи узагальненим найменуванням юридичного поняття, що має точний і певний сенс, і відрізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю» [2, с. 65].

Юристи не використовують художні забарвлення, уникають подвійного сенсу і незрозумілостей, а також передають інформацію емоційно-нейтрально. Щоб показати, як важливо юристу використовувати потрібний термін, слід звернути на деякі слова з *criminal law* (кримінальне право), які

схожі за змістом, і які можна легко сплутати вивчаючи юридичні документи:

1) «to rob - to steal - to burgle» Ці слова переводяться як «вкрасти», проте між ними є відмінності. «To rob» - вкрасти що-небудь, звідки-небудь, або пограбувати, часто із застосуванням насильства. Акцент робиться на місці, звідки вкрали, або на людину, яку обікрали. I was robbed when I was going home after the party. - Мене пограбували, коли я повертався додому після вечірки. «To steal» - взяти що-небудь без дозволу власника і привласнити собі. Вживається, коли уточнюється сама річ, яку вкрали. The thief stole my favorite ring. - Злодій вкрав моє улюблене кільце. А «to burgle» використовується, коли ми говоримо про пограбування зі зломом, тобто про незаконне вторгнення на територію, що належить до приватної власності. My parents forgot to close the front door, and during the night their house was burgled. - Мої батьки забули зачинити вхідні двері, і вночі їх будинок пограбували.

2) «a prison - a jail»

Обидва слова з англійського переводяться як «в'язниця». Однак «a jail» - в'язниця на місцевому рівні, куди людей ув'язнюють на нетривалий термін, зазвичай до року. Наприклад, туди потрапляють за дрібні правопорушення (a misdemeanor). Також там знаходяться ті, хто в очікуванні рішення суду, аналог нашого СІЗО. I spent 24 hours in jail because I was caught speeding. - Я провів 24 години за ґратами, тому що мене зловили на перевищенні швидкості.

«A prison» - місце позбавлення волі федерального значення, де ув'язнені відбувають більш тривалі терміни за серйозні злочини (a felony), аж до довічного ув'язнення. He was sentenced to ten years in prison for committing murder. - Його засудили до десяти років в'язниці за скоєння вбивства.

«Prison» носить більш серйозний відтінок. У розмовній мові носії частіше використовують jail, коли говорять абстрактно.

He is a bad person. A man like him should be in jail. - Він погана людина. Такий, як він, повинен бути в тюрмі.

3) «to kill - to murder - to slay - to assassinate»

Всі слова переводяться як «вбити», але з різним відтінком. «To kill» - загальний дієслово, що означає позбавляти життя живу істоту. Його також використовують в ідіомах і в фігуральних виразах. Наприклад, можна вбити комара (to kill a mosquito) або заподіяти кому-то багато емоційної болю (You are killing me. - Ти мене вбиваєш). What does not kill us makes us stronger. - Що нас не вбиває, робить нас сильнішими.

«To murder» - зробити навмисне вбивство. Якщо ви не впевнені, умисне вбивство чи ні, можна сказати і to kill, і to murder. He needed her money, so he murdered her. - Йому потрібні були її гроші, тому він убив її.

«To slay» - умертвляти, використовується в художній літературі і майже не присутній в розмовній мові. Johny wants to slay Den's dog. - Джон хоче убити пса Дена.

«To assassinate» - зробити замовне вбивство, an assassin - найманий вбивця. In Medieval times lots of rulers were assassinated - В середні віки багато

правителів було вбито на замовлення.

Юридичні і ділові документи мають шаблонну форму. Інформація, що міститься в них повинна формулюватися строгим способом, відповідно до встановлених стандартів. Адресант і адресат таких текстів - державні органи, яким документи потрібні для підтвердження прав і повноважень відповідних осіб. У текстах документів фізичних та юридичних осіб може бути присутнім тільки оперативна інформація (статути, договори тощо), засоби оформлення якої збігаються з відповідними мовними засобами в законодавчих текстах, а емоційна забарвленість відсутня. Мовні засоби, які оформлюють ці тексти, відносяться до такого різновиду літературної норми, як канцелярський стиль. Характерні риси цього стилю - велика кількість шаблону, деяка архаїчність лексики, комплексний синтаксис, який орієнтований на максимальну точність і однозначність формулювань, номінативний стиль, переважання дієслівних форм в теперішньому часі. Комунікативне завдання таких текстів - повідомити адресату об'єктивну і достовірну інформацію і наказати виконання деяких дій. Тексти документів переводяться по формальній схемі, так як при перекладі переважають однозначні еквіваленти і трансформації. При перекладі англійських пасивних конструкцій слід враховувати дві обставини: в українській мові вживання пасивного стану обмежена лише перехідними дієсловами, але в той самий час суб'єктні відносини можуть виражатися не тільки заставними формами, а й відмінковими формами іменників в поєднанні з певною організацією порядку слів. Вибір варіанту перекладу залежить від типу англійської пасивної конструкції і стилістичних чинників. Це можуть бути: речення з дієсловом в пасивному стані, безособова конструкція, речення з дієсловом в дійсному часі, речення зі вставними словосполученнями. При перекладі на українську мову в тексті можливі різні перетворення, до найбільш поширених можна віднести наступні різновиди синтаксичних трансформацій: заміна пасивної конструкції на активну: *Neither party is entitled to transfer their rights and obligations under this Contract to a third party without the other party's previous written consent.* - жодна зі сторін не має права передавати свої права та обов'язки за цим контрактом третій стороні без попередньої письмової згоди іншої сторони. *The plaintiff is awarded any remaining balance from the sale of household goods.* - відповідач отримує суму, що залишилася від продажу домашнього майна. Заміна особистісної форми на безособову: *The plaintiff is granted an absolute decree of divorce.* - позивачу надається можливість розлучення» [3, с. 20] .

1. Конструкція з англійським пасивом, в якій в ролі суб'єкта виступає непряме або пряме доповнення відповідної активної конструкції, трансформується українською мовою невизначеною особистою конструкцією: *All our bills must be settled within 12 days, unless it is agreed otherwise.* Всі рахунки повинні бути оплачені в строк, протягом 12 днів, якщо тільки не було попередньою домовленістю.

2. Конструкція з пасивного стану, ускладнена інфінітивною структурою,

передається на українську мову складним реченням: *Work will be delegated to other staff to conduct the case.* Робота буде передана іншому співробітнику фірми для того, щоб довести цю справу до суду.

3. Повна трансформація пропозиції буде потрібна в тому випадку, якщо в англійському варіанті при одному суб'єкті, один з присудків виражено дієсловом у пасивній формі, а інший - присудком в активному стані:

The other partner of the firm was invited to and handled the complaint procedure fully. Ще один співробітник фірми був запрошений для розгляду цієї претензії. Остаточне рішення було прийнято ним.

4. Пасивна конструкція буде перекладатися на українську мову в активі, в тому випадку, якщо українське дієслово не має форми пасивного стану. *Bilateral talks between the parties will be followed by an Employment Tribunal.* За двосторонніми переговорами між сторонами пройде засідання суду з трудових питань.

Підсумовуючи результати досліджень, можна зазначити, що переклад юридичних термінів – це дуже важка робота обох сторін та учасників перемовин. Також переклад юридичних термінів має базуватись трохи на творчому рівні перекладу. Спочатку може здаватись, що творчий переклад може не точно передавати думку сторони, не доносити ідею, але творчість перекладу має місце, коли у документах чи діалозі присутні юридичні фразеологізми, при перекладі яких дослівно можлива втрата логічності та послідовності перекладу. Але всі реквізити документів, цитати суддів, або представників судової системи, повинні перекладатись дослівно, оскільки не мають у своєму змісті фразеологізмів, «крилатих виразів», а спрямовані на окремі установи, організації та осіб.

Пасивний стан як і раніше актуальний в англійських юридичних документах. Застосування даної граматичної конструкції дозволяє надати тексту, по-перше, офіційний тон, а, по-друге, в досліджуваній мові по суті відсутня альтернатива пасивному стані, яка дозволяє, в разі потреби, не називати виробника дії, тобто створювати ефект безособовості, що характерно для юридичного письма.

---

1. Бойко І. В. Особливості перекладу юридичних документів та їх оформлення., Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 2015 р.

2. Пиголкин А.С. Язык закона, М., 1990.

3. Вийнюк О.Ю. Відтворення англійської юридичної лексики в українських наукових перекладах., Київ: нац. ун-т ім. Т.Шевченка., К.: 2003., 20 с.

Шишкіна К.О., курсантка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Гаркуша А.Г., к.ю.н, доц.,
доцент кафедри кримінального
процесу Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ДІЗНАННЯ У ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ

З 1 липня 2020 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII, у зв'язку з чим у національне кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство було введено інститут кримінальних проступків та інститут дізнання [1]. Дана подія суттєво змінила роботу органів досудового розслідування, в частині здійснення розслідування кримінальних правопорушень, адже після цього почалось їх розмежування на кримінальні проступки та злочини.

Під час розслідування кримінального провадження, задля виконання поставлених перед ним завдань, виникає необхідність участі у ньому спеціально уповноважених суб'єктів, а саме: слідчого та дізнавача.

Відповідно до п.4-1 ч.1 ст.3 КПК України: «дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків» [2]. Тобто, відповідно до останньої редакції КПК України, дізнавач – це особливий суб'єкт кримінального провадження, на якого законодавцем покладені повноваження щодо здійснення досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Ознаками поняття «дізнавач», що викладене у п.4-1 ч.1 ст.3 КПК України є:

- це службова особа визначених у Кримінальному процесуальному законі правоохоронних органів та підрозділів України (це в котрий раз підтверджує, що дізнавачем може бути виключно службова особа, яка входить до переліку осіб, що встановлений національним законодавством);

- компетенція дізнавача встановлена у КПК України (тобто, увесь набір необхідних складових елементів компетенції дізнавача визначений у Кримінальному процесуальному законі України);

- дізнавач уповноважений на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків.

Провівши аналіз чинного кримінального процесуального законодавства, ми вкотре переконалися, що особою, уповноваженою на здійснення дізнання є саме дізнавач. Але, якщо ми звернемося до Наказу Національної поліції України №142 від 04.12.2015 року «Про затвердження Переліку посад молодшого та середнього складу поліції і відповідних їм граничних спеціальних звань», то знайдемо там виключно посади «інспектор» та «старший інспектор», які нині використовуються під час зазначення посад осіб, уповноважених на здійснення дізнання у провадженнях про кримінальні проступки. Крім цього, ввійшовши до Системи відбору кадрів на офіційному веб-сайті Національної поліції України, серед загального переліку відкритих вакансій, ми можемо знайти такі посади як: «інспектор», «інспектор підрозділу дізнання» та «старший інспектор», що в черговий раз підтверджує про відсутність у відомчих нормативно-правових актах такої посади, як – «дізнавач». При цьому у п.4-1 ч.1 ст.3 та у ст.40-1 КПК України, а також у п.1 Розділу V Наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України» № 405 зазначено, що суб'єктом здійснення дізнання є дізнавач.

В даному випадку є місце вважати, що проведення будь-яких слідчих (розшукових) дій та прийняття процесуальних рішень «інспектором» або «старшим інспектором» слід тлумачити як вчинення таких дій неуповноваженою особою. В результаті цього, усі докази зібрані такою особою є недопустимими та у подальшому викликають наслідок у вигляді ухвалення судами реабілітуючих рішень, тим самим не виконуючи завдання кримінального провадження.

Крім того, в рамках даного наукового дослідження було проведено анкетування працівників Національної поліції України, за результатами якого 82,1% опитуваних стверджували, що стикалися із проблемними моментами, пов'язаними з неможливістю реалізації своїх повноважень дізнавачами, у зв'язку з невідповідністю назви їх посади.

На нашу думку, у зв'язку з цим існує необхідність внесення деяких змін до відомчих нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, а саме до Наказу Національної поліції України №142 від 04.12.2015 року «Про затвердження Переліку посад молодшого та середнього складу поліції і відповідних їм граничних спеціальних звань». Пропонуємо доповнити перелік, що викладений у цьому Наказі такими посадами як: «дізнавач» та «старший дізнавач». Дана пропозиція була підтримана 85,7% респондентів, що приймали участь в анкетуванні працівників Національної поліції в рамках проведення наукового дослідження на тему «Процесуальний статус

суб'єктів, що здійснюють дізнання у провадженнях про кримінальні проступки» та визначення думки з приводу окремих проблемних аспектів інституту кримінальних проступків та функціонування органу дізнання у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України.

Функціональна спрямованість дізнавача під час досудового розслідування кримінальних проступків визначається завданнями кримінального провадження, функціями підрозділів дізнання та повноваженнями дізнавача. Кожен із цих елементів відіграє важливу роль під час здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень у формі дізнання. Це пояснюється існуванням певної закономірної залежності між цими елементами. Наприклад, завдання кримінального провадження є основоположними ідеями з яких випливають функції підрозділів дізнання, а отже, і функції окремих осіб, уповноважених на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків. В той же час, функції дізнавачів, визначають їх повноваження, закріплені у Кримінальному процесуальному кодексі України.

Відповідно до п.6 ч.2 ст.40-1 КПК України: «Дізнавач уповноважений за результатами розслідування скласти обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження» [2]. Виходячи з цього ми можемо стверджувати, що дізнавач уповноважений на проведення закінчення дізнання у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки. З огляду на це, неоднозначне ставлення викликають особливості закінчення дізнання, визначені у ст. 301 КПК України. Відповідно до ч.1 цієї статті: «Дізнавач зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи в порядку, передбаченому частиною четвертою статті 298-2 цього Кодексу, подати прокурору всі зібрані матеріали дізнання разом із повідомленням про підозру, про що невідкладно письмово повідомляє підозрюваного, його захисника, законного представника, потерпілого» [2]. Наведена правова норма надає дізнавачу можливість у 72-годинний строк, з моменту затримання провести усі необхідні слідчі (розшукові) дії, прийняти процесуальні рішення та за їх результатами скласти потрібні процесуальні документи, з їх подальшим направленням прокуророві.

В той же час, у ч.2 ст.301 КПК України зазначено: «Прокурор зобов'язаний не пізніше трьох днів після отримання матеріалів дізнання разом з повідомленням про підозру, а в разі затримання особи в порядку, передбаченому частиною четвертою статті 298-2 цього Кодексу, протягом двадцяти чотирьох годин здійснити одну із зазначених дій:

1) прийняти рішення про закриття кримінального провадження, а в разі затримання особи в порядку, передбаченому частиною четвертою статті 298-2 цього Кодексу, - про негайне звільнення затриманої особи;

2) повернути дізнавачу кримінальне провадження з письмовими вказівками про проведення процесуальних дій з одночасним продовженням строку дізнання до одного місяця та звільнити затриману особу (у разі затримання

особи в порядку, передбаченому частиною четвертою статті 298-2 цього Кодексу);

3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або про звільнення від кримінальної відповідальності;

4) у разі встановлення ознак злочину направити кримінальне провадження для проведення досудового слідства» [2].

З цього випливає, що у випадку затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального проступку, прокурор має 24 години для проведення однієї з дій, що зазначені у ч.2 ст.301 КПК України. При цьому, ч.3 ст.301 КПК України визначає, що у разі прийняття прокурором рішення зазначеного у п.3 ч.2 ст.301 КПК України, сукупний строк з моменту фактичного затримання особи до моменту початку розгляду у суді провадження про кримінальний проступок не може перевищувати 72 години.

Провівши нескладні математичні підрахунки, ми можемо дійти висновку, що у вищезгаданій ситуації дізнавач, котрий затримав особу за підозрою у вчиненні кримінального проступку фактично має не 72 години, з моменту затримання особи, для зібрання усіх необхідних матеріалів та вручення повідомлення про підозру, а всього лише 60 годин (зважаючи на те, що прокурору для ознайомлення з матеріалами провадження та прийняття рішення надається 24 години). На нашу думку, даний проміжок часу є досить коротким, задля якісного здійснення дізнання у провадженнях про кримінальні проступки. Адже, за цей термін дізнавач повинен встигнути:

- зібрати необхідні матеріали дізнання у провадженні про вчинений особою кримінальний проступок. В даному випадку мається на увазі проведення певних слідчих (розшукових) дій та складення протоколів за їх результатами, а також коректне оформлення інших процесуальних документів;

- за погодженням з прокурором повідомити особі про підозру. Відповідно до ч.2 ст.278 КПК України письмове повідомлення про підозру затриманій особі має бути вручене не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту її фактичного затримання [2];

- у встановлених законодавством випадках, не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання доставити особу до суду для розгляду клопотання про обрання щодо неї запобіжного заходу.

Тобто, ми можемо говорити про те, що в результаті затримання особи, яка скоїла кримінальний проступок виникає значна кількість юридичних наслідків, що були перелічені вище. Для порівняння, можливим є звернутися до правових положень, що висвітлюють наслідки, які виникають після затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину. До таких наслідків належать: здійснення невідкладних слідчих (розшукових) дій та складення протоколів за результатами їх проведення; повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту її затримання; в разі необхідності доставлення особи до суду для розгляду клопотання про обран-

ня щодо неї запобіжного заходу. На цьому етапі можливо стверджувати, що слідчий, після затримання повинен зібрати первинний матеріал для документування злочинної діяльності особи та прийняти невідкладні процесуальні рішення, на відміну від дізнавача, котрий, попри все це має ще й оформити усі необхідні процесуальні документи для закінчення досудового розслідування кримінального проступку.

Проведене в рамках даного наукового дослідження анкетування дало наступні результати:

- 92,9% респондентів зазначили, що вони жодного разу не здійснювали затримання особи у порядку ст.298-2 КПК України;

- 60,7% опитаних вважають недостатніми передбачені законодавцем строки закінчення дізнання у провадженнях про кримінальні проступки.

Ознайомившись з наведеними даними, ми можемо стверджувати, що переважна більшість дізнавачів ще жодного разу не здійснювала затримання особи, котра вчинила кримінальний проступок, за умови, що інститут дізнання в Україні діє вже майже рік. Причин, котрі впливають на таку статистику може бути безліч, але на нашу думку, поясненням є те, що строки, передбачені для завершення дізнання у кримінальних провадженнях, в яких особу було затримано, є досить малими для якісного проведення дізнання. Виходячи з цього, переважна кількість дізнавачів намагається уникнути затримання особи, навіть за наявності необхідних умов.

У зв'язку з цим, є підстави вважати доцільним внесення деяких змін до національного кримінального процесуального законодавства. Метою цих змін має бути зменшення юридичних наслідків, які виникають в результаті затримання особи, котра вчинила кримінальний проступок. На нашу думку, такі перетворення зумовлять збільшення часу для проведення досудового розслідування кримінальних проступків та позитивно вплинуть на якість здійснюваного дізнання.

---

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text> (дата звернення: 05.05.2021р.).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 06.05.2021р.).

3. Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 20.05.2020 р. № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text> (дата звернення: 06.05.2021р.).

4. Про затвердження Переліку посад молодшого та середнього складу поліції і відповідних їм граничних спеціальних звань: Наказ Національної поліції України від 04.12.2015 року №142. URL: <https://data.gov.ua/dataset/b930ffe5-fca2-4f62-903c-012196e1539d> (дата звернення: 08.05.2021р.).

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВИХ
ТА ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти*

*(2 червня 2021 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

Редактор, оригінал-макет, дизайн –
А.В. Самотуга

Підп. до друку 21.06.2021 р. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times.
Друк трафаретний (RISO), цифровий. Папір офісний. Ум.-друк. арк. 14,50.
Обл.-вид. арк. 15,25. Тираж 50 прим. Зам. № 08/21-зб

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rrv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018